

ULUSLARARASI MEDYA ÇALIŞMALARI: GÜÇ, TEMSİL VE ENFORMASYON

EDİTÖR
PROF. DR. ENVER ÖZGÜR GÖNENÇ

ULUSLARARASI MEDYA ÇALIŞMALARI: GÜÇ, TEMSİL VE ENFORMASYON

Editör: Prof. Dr. Enver Özgür Gönenç

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Eğitim Yayınevi Tasarım Birimi

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Tasarım Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 76780

E-ISBN: 978-625-8848-20-5

1. Baskı, Ağustos 2026

Kütüphane Kimlik Kartı

ULUSLARARASI MEDYA ÇALIŞMALARI: GÜÇ, TEMSİL VE ENFORMASYON

Editör: Prof. Dr. Enver Özgür Gönenç

E-ISBN: 978-625-8848-20-5

III+122 s., 210x297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mechanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

Yayınevi Türkiye Ofis:

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

İstanbul: Salon Yayınları, Atakent mah., Yasemen sok., No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Santral: +90 332 351 92 85

Editör hatları: +90 533 151 50 42, +90 507 151 50 43

bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.

P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America

americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr

Whatsapp hattı: +90 553 950 50 37

bilgi@kitapmatik.com.tr

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye

Whatsapp hattı: +90 501 651 92 85

bilgi@egitimkitabevi.com

EĞİTİM YAYINEVİ
GRUBU

EĞİTİM
yayınevi

SALON
yayınları

Kitapmatik
yayınları

kitapmatik
internetli kitapçılık

EĞİTİM
kitabevi

İÇİNDEKİLER

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ENFORMASYON SAVAŞLARI: İRAN ÖRNEĞİNDE ALGORİTMİK GÜÇ VE DİJİTAL PROPAGANDA.....	1
Mehmet Özdemir, Ayşegül Saylan	
HABER AJANSLARINDA YAPAY ZEKÂ: “ASSOCIATED PRESS ÖRNEĞİNDE ALGORİTMİK HABERCİLİK VE ETİK”	16
Zuhal Sönmezer	
AVRUPA MEDYASINDA YAPAY ZEKA SÖYLEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ.....	26
Halil Gediz	
ULUSLARARASI YAYINCILIK VE YUMUŞAK GÜÇ: ABD’NİN KÜRESEL MEDYA STRATEJİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ.....	50
Elvira Akaev	
GAZZE KRİZİ SÜRECİNDE ULUSLARARASI MEDYADA MISIR’IN ROLÜ: YARDIM VE SINIR KAPISI ANLATILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	60
Sally Abdelwahab	
DİJİTAL MEDYADA GÖÇMEN TEMSİLLERİ VE ENTEGRASYON PARADİGMALARININ SÖYLEMSEL İNŞASI: FAS VE FRANSA BAĞLAMINDA HESPRESS VE 20 MINUTES ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEME.....	76
Hanane Daali	
MEDYADA GAZZE SOYKIRIMININ SÖYLEMSEL İNŞASI: İSRAİL ANLATISININ BENİMSENMESİNİN TEMELİNİ OLUŞTURAN SÖYLEMSEL VE EDİTORYAL MEKANİZMALAR.....	100
Bassam Abuyounis	

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ENFORMASYON SAVAŞLARI: İRAN ÖRNEĞİNDE ALGORİTMİK GÜÇ VE DİJİTAL PROPAGANDA

Mehmet Özdemir*, Ayşegül Saylan**

ÖZ

Giriş ve Amaç: Yapay zekâ teknolojilerindeki hızlı gelişim, uluslararası güvenlik ve çatışma dinamiklerini yalnızca teknik düzeyde değil, bilgi üretimi, dolaşımı ve kamuoyu oluşturma süreçleri bakımından da köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, savaşın fiziksel cephelerden dijital platformlara, algoritmik sistemlere ve bilişsel alanlara taşınmasına neden olurken, enformasyon savaşlarını çağdaş jeopolitiğin temel mücadele biçimlerinden biri hâline getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarını İran örneği üzerinden inceleyerek dijital propaganda, algoritmik iktidar ve sentetik gerçeklik mekanizmalarının uluslararası güvenlik üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Materyal ve Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda literatür taramasına ve kavramsal çözümlemeye dayanmaktadır. Araştırmanın materyalini, yapay zekâ, hesaplamalı propaganda, dijital propaganda, enformasyon savaşları, algoritmik iktidar ve sentetik medya alanında yayımlanmış ulusal ve uluslararası akademik çalışmalar ile İran'ın siber faaliyetlerine, dijital etki operasyonlarına ve yapay zekâ destekli propaganda uygulamalarına ilişkin güncel raporlar, doğrulama platformları ve kurumsal belgeler oluşturmaktadır. Elde edilen veriler; dijital propaganda stratejileri, algoritmik görünürlük mekanizmaları, bot ağları, mikro-hedefleme, deepfake teknolojileri ve hakikatin dönüşümü ekseninde betimsel ve karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarının geleneksel propaganda pratiklerinden farklı olarak yalnızca içerik üretimine değil, aynı zamanda içeriklerin algoritmik dağıtımına, görünürlüğünün yönetilmesine ve kamuoyunun bilişsel yönlendirilmesine dayandığını ortaya koymaktadır. İran örneği; siber operasyonlar, dijital propaganda, bot ağları, sentetik medya uygulamaları ve algoritmik filtreleme mekanizmalarının birlikte işlediği çok katmanlı bir enformasyon mücadelesini yansıtmaktadır. Bulgular ayrıca, yapay zekâ teknolojilerinin düşük maliyetli ve yüksek hacimli içerik üretimini mümkün kıldığını, mikro-hedefleme ve algoritmik öneri sistemleri aracılığıyla propaganda faaliyetlerinin etkisini artırdığını ve kriz dönemlerinde hakikat algısını zayıflatarak dijital savaş sisini derinleştirdiğini göstermektedir. Bunun yanında algoritmaların, hangi içeriklerin görünür olacağına ve hangi anlatıların güç kazanacağına karar veren yeni nesil iktidar mekanizmaları olarak işlev gördüğü belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları, yapay zekâ çağında uluslararası çatışmaların giderek fiziksel alanlardan bilişsel ve dijital alanlara kaydığını göstermektedir. Enformasyon savaşlarında stratejik üstünlük artık yalnızca askerî kapasiteyle değil; veri, algoritma, platform mimarisi ve dijital etki üretme becerisiyle de belirlenmektedir. İran örneği, yapay zekâ destekli propaganda, sentetik medya ve algoritmik yönlendirme mekanizmalarının çağdaş güvenlik ortamında nasıl bütünleşik biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışma, algoritmaların yalnızca teknik sistemler değil, hakikatin üretimini, görünürlüğünü ve dolaşımını biçimlendiren yeni iktidar araçları

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9213-1926>, mehmetozdemir@ankara.edu.tr

** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, Ayaş Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3186-6336>, asaylan@ankara.edu.tr

hâline geldiğini ortaya koyarak, geleceğin jeopolitik rekabetinin büyük ölçüde veri, yapay zekâ ve algoritmik güç ekseninde şekilleneceği sonucuna ulaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Enformasyon Savaşları, Dijital Propaganda, Hesaplamalı Propaganda, Algoritmik İktidar, İran, Siber Güvenlik, Deepfake, Sentetik Medya, Dijital Savaş Sisi.

ABSTRACT

Introduction and Purpose: The rapid advancement of artificial intelligence technologies is fundamentally transforming international security and conflict dynamics, not only at the technical level but also in terms of information production, circulation, and public opinion formation. This transformation has shifted warfare from physical battlefields to digital platforms, algorithmic systems, and cognitive domains, making information warfare one of the defining forms of struggle in contemporary geopolitics. The aim of this study is to examine AI-supported information warfare through the case of Iran and to evaluate the implications of digital propaganda, algorithmic power, and synthetic reality mechanisms for international security.

Materials and Methods: This study is based on a qualitative research design employing a comprehensive literature review and conceptual analysis. The research materials consist of national and international academic studies on artificial intelligence, computational propaganda, digital propaganda, information warfare, algorithmic power, and synthetic media, as well as recent reports, fact-checking resources, and institutional documents concerning Iran's cyber activities, digital influence operations, and AI-supported propaganda practices. The collected data were analyzed through a descriptive and comparative framework focusing on digital propaganda strategies, algorithmic visibility mechanisms, bot networks, microtargeting, deepfake technologies, and the transformation of truth.

Findings: The findings indicate that AI-supported information warfare differs from traditional propaganda by relying not only on content production but also on the algorithmic distribution of information, the management of content visibility, and the cognitive manipulation of public opinion. The Iranian case reflects a multilayered information struggle in which cyber operations, digital propaganda, bot networks, synthetic media applications, and algorithmic filtering mechanisms operate in an integrated manner. The study further demonstrates that AI technologies enable low-cost, high-volume content generation, enhance the effectiveness of propaganda through microtargeting and algorithmic recommendation systems, and deepen the digital fog of war by undermining public perceptions of truth during periods of crisis. In addition, algorithms function as a new generation of power mechanisms by determining which content becomes visible and which narratives gain prominence.

Discussion and Conclusion: The results demonstrate that, in the age of artificial intelligence, international conflicts are increasingly shifting from physical battlefields to cognitive and digital domains. Strategic superiority in information warfare is no longer determined solely by military capability but also by data, algorithms, platform architectures, and the capacity to generate digital influence. The Iranian case illustrates how AI-supported propaganda, synthetic media, and algorithmic steering mechanisms have become integrated components of the contemporary security environment. Accordingly, the study concludes that algorithms should be understood not merely as technical systems but as new instruments of power that shape the production, visibility, and circulation of truth, suggesting that future geopolitical competition will be structured largely around data, artificial intelligence, and algorithmic power.

Keywords: Artificial Intelligence, Information Warfare, Digital Propaganda, Computational Propaganda, Algorithmic Power, Iran, Cybersecurity, Deepfake, Synthetic Media, Digital Fog of War.

GİRİŞ

21. yüzyıl, dijital teknolojilerin toplumsal, siyasal ve kültürel yaşam üzerindeki etkilerinin giderek arttığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. İnternetin yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının küresel iletişim ağlarının merkezine yerleşmesi ve yapay zekâ teknolojilerinin hızla gelişmesi,

bireylerin bilgiye erişim biçimlerini, iletişim pratiklerini ve kamusal alanın işleyişini önemli ölçüde dönüştürmüştür (Binark & Bayraktutan, 2013; Castells, 2009). Bu dönüşüm yalnızca iletişim süreçlerini değil, aynı zamanda güç ilişkilerini, güvenlik anlayışlarını ve çatışma biçimlerini de yeniden şekillendirmektedir.

Özellikle dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte çatışmalar yalnızca fiziksel alanlarda değil, bilgi ortamlarında da yürütülmeye başlanmıştır. Devletler ve devlet dışı aktörler, dijital platformlar aracılığıyla kamuoyunu etkilemek, rakip aktörlerin karar alma süreçlerini yönlendirmek ve toplumsal algıları şekillendirmek amacıyla çeşitli dijital iletişim stratejileri geliştirmektedir (Woolley & Howard, 2018). Bu süreç, dezenformasyon, yanlış bilgilendirme ve propaganda faaliyetlerini içeren yeni bir enformasyon mücadelesi alanı ortaya çıkarmıştır (Wardle & Derakhshan, 2017). Özellikle algoritmik sistemler ve sosyal medya platformları üzerinden yürütülen hesaplamalı propaganda faaliyetleri, bilgi üretimi ve dolaşımını uluslararası rekabetin önemli unsurlarından biri haline getirmiştir (Bradshaw & Howard, 2019).

Yapay zekâ teknolojilerindeki gelişmeler, enformasyon savaşlarının ölçeğini ve işleyiş biçimini önemli ölçüde dönüştürmüştür. Özellikle üretken yapay zekâ uygulamaları sayesinde metin, görüntü, ses ve video içerikleri kısa sürelerde üretilebilmekte ve dijital platformlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir. Bu durum propaganda faaliyetlerinin daha hızlı, daha hedefli ve daha etkili biçimde yürütülmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal medya platformlarında otomasyon, algoritmalar ve koordineli dijital ağlar aracılığıyla yürütülen hesaplamalı propaganda faaliyetleri, kamuoyu oluşturma süreçlerini doğrudan etkileyebilmektedir (Bolsover & Howard, 2019). Bunun yanında yapay zekâ destekli sentetik medya teknolojileri, gerçek ve kurgu arasındaki sınırları belirsizleştirerek bilgi ekosisteminde yeni güvenlik riskleri ortaya çıkarmaktadır (Chesney & Citron, 2019).

Bu dönüşümün en dikkat çekici örneklerinden biri İran'dır. İran, son yıllarda hem siber operasyonların hem de dijital enformasyon mücadelelerinin yoğun biçimde yaşandığı ülkelerden biri haline gelmiştir. Nükleer programı, bölgesel politikaları, uluslararası yaptırımlar ve jeopolitik konumu nedeniyle İran, küresel güç mücadelelerinin önemli odak noktalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, ülkeyi yalnızca geleneksel güvenlik tehditlerinin değil, aynı zamanda yapay zekâ destekli dijital etki operasyonlarının da hedefi haline getirmiştir.

İran örneği, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarının nasıl işlediğini anlamak açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Siber saldırılar, sosyal medya operasyonları, bot ağları, sentetik medya uygulamaları ve algoritmik görünürlük mekanizmaları, çağdaş çatışmaların yalnızca fiziksel alanlarda değil, bilişsel ve dijital alanlarda da yürütüldüğünü göstermektedir. Bu bağlamda yapay zekâ teknolojileri, savaşın araçlarını dönüştürmekle kalmamakta; aynı zamanda hakikat, güven ve kamusal algı gibi kavramların yeniden tanımlanmasına da neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarını İran örneği üzerinden incelemek ve bu süreçlerin uluslararası güvenlik, dijital propaganda ve algoritmik iktidar bağlamındaki etkilerini değerlendirmektir. Çalışmada öncelikle dijital propaganda ve hesaplamalı propaganda kavramları ele alınmakta, ardından İran bağlamında yürütülen dijital etki operasyonları incelenmektedir. Son bölümde ise sentetik gerçeklik, algoritmik şüphe ve algoritmik iktidar kavramları üzerinden yapay zekâ çağında hakikatin dönüşümü tartışılmaktadır.

Bu doğrultuda çalışma, günümüz çatışmalarının yalnızca fiziksel güç kullanımıyla açıklanamayacağını; bilgi akışlarını, algoritmaları ve dijital platformları kontrol etme kapasitesinin de yeni dönemin stratejik güç unsurlarından biri haline geldiğini ileri sürmektedir. Çünkü yapay zekâ çağında mücadele yalnızca topraklar üzerinde değil, aynı zamanda dikkat, algı ve hakikat üzerinde de yürütülmektedir.

1. DİJİTAL PROPAGANDADAN YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ENFORMASYON SAVAŞLARINA

1.1. Enformasyon Savaşı Kavramı

21. yüzyılda savaş kavramı yalnızca fiziksel güç kullanımıyla açıklanabilecek bir olgu olmaktan çıkmıştır. Küreselleşme, dijitalleşme ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, çatışmaların doğasını dönüştürmüştür; devletler ve devlet dışı aktörler arasındaki mücadeleler fiziksel cephelerin ötesine taşınmıştır. Günümüzde savaş, yalnızca kara, hava ve deniz alanlarında değil; aynı zamanda siber uzayda, medya ekosistemlerinde ve bireylerin bilişsel dünyalarında yürütülen çok katmanlı bir süreç haline gelmiştir. Bu dönüşüm, literatürde “enformasyon savaşı” (information warfare) olarak tanımlanan yeni bir mücadele biçimini ortaya çıkarmıştır (Libicki, 2007; Paul & Matthews, 2016).

Enformasyon savaşı, rakip aktörlerin bilgi üretim, dolaşım ve tüketim süreçlerini etkileyerek stratejik üstünlük elde etmeyi amaçlayan faaliyetlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Libicki, 2007). Bu yaklaşımda temel amaç yalnızca bilgiye erişimi engellemek ya da yanlış bilgi yaymak değildir. Aynı zamanda bireylerin olayları algılama biçimlerini değiştirmek, karar alma süreçlerini yönlendirmek ve toplumsal davranışları şekillendirmektir. Günümüzde dijital platformlar üzerinden yürütülen propaganda, dezenformasyon ve algı yönetimi faaliyetleri, enformasyon savaşlarının bilişsel boyutunu daha görünür hale getirmiştir (Paul & Matthews, 2016; Wardle & Derakhshan, 2017). Başka bir ifadeyle enformasyon savaşı, fiziksel hedeflerden çok bireylerin zihinlerini, algılarını ve karar alma süreçlerini etkilemeye yönelmektedir.

Soğuk Savaş döneminde propaganda faaliyetleri büyük ölçüde radyo, televizyon ve basılı medya gibi geleneksel iletişim araçları üzerinden yürütülmüştür. Ancak internet teknolojilerinin gelişmesi ve dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte propaganda faaliyetlerinin yapısı önemli ölçüde değişmiştir. Özellikle sosyal medya platformlarının yükselişi, devletlere, siyasi aktörlere ve çeşitli örgütlere hedef kitlelerle doğrudan etkileşim kurma ve kamuoyu üzerinde etki oluşturma imkânı sağlamıştır. Bu dönüşüm sonucunda propaganda faaliyetleri daha hızlı, daha düşük maliyetli ve daha geniş kitlelere ulaşabilecek bir yapıya kavuşmuştur. Aynı zamanda dijital ağlar üzerinden yürütülen dezenformasyon ve manipülasyon faaliyetleri, kamuoyu oluşturma süreçlerinde yeni güç ilişkilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bennett & Livingston, 2018; Wardle & Derakhshan, 2017).

Bu süreçte algoritmaların dijital iletişim ortamındaki rolü giderek artmıştır. Başlangıçta kullanıcı deneyimini geliştirmeye yönelik teknik araçlar olarak değerlendirilen algoritmalar, zamanla bilgi akışını düzenleyen, içeriklerin görünürlüğünü belirleyen ve kullanıcıların karşılaştığı enformasyonu filtreleyen temel mekanizmalara dönüşmüştür. Sosyal medya platformlarında hangi haberlerin öne çıkarılacağı, hangi içeriklerin daha geniş kitlelere ulaşacağı ve hangi söylemlerin gündemde kalacağı büyük ölçüde algoritmik sistemler tarafından belirlenmektedir. Bu durum, algoritmaların yalnızca teknik altyapılar olarak değil, aynı zamanda kamusal tartışmaları, bilgiye erişim süreçlerini ve toplumsal algıları şekillendiren güç mekanizmaları olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Nitekim algoritmik filtreleme süreçleri, bireylerin maruz kaldıkları bilgi alanını yeniden yapılandırmakta ve dijital platformların kamusal alan üzerindeki etkisini artırmaktadır (Küçük, 2025; Yetkin, 2019). Böylece algoritmalar, enformasyonun dolaşımını yöneten görünmez aktörler olarak günümüz enformasyon savaşlarının önemli bileşenlerinden biri haline gelmiştir.

Algoritmaların artan etkisi, enformasyon savaşlarının niteliğini de önemli ölçüde dönüştürmüştür. Dijital platformlarda dolaşıma giren içerikler artık yalnızca insanlar tarafından değil, otomatik sistemler ve algoritmik ağlar tarafından da üretilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır. Bu durum propaganda faaliyetlerinin ölçeğini, hızını ve etki kapasitesini artırmıştır. Özellikle yapay zekâ teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde metin, görsel, ses ve video içeriklerinin üretimi büyük ölçüde otomatikleşmiş; böylece propaganda faaliyetleri insan emeğine bağımlı olmaktan çıkarak daha sürekli ve yaygın bir yapıya kavuşmuştur (Yetkin, 2019; Chesney & Citron, 2019).

Bu noktada yapay zekâ yalnızca teknik bir araç olarak değil, enformasyon savaşlarının temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Yapay zekâ destekli sistemler, büyük veri kümelerini

analiz ederek hedef kitlelerin eğilimlerini belirleyebilmekte, farklı toplumsal gruplara yönelik özelleştirilmiş içerikler üretebilmekte ve kullanıcı davranışlarını öngörerek mesajların etkisini artırabilmektedir. Sosyal medya platformları, algoritmalar, otonom hesaplar ve büyük veri analitiğinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan hesaplamalı propaganda uygulamaları, kamuoyunun şekillendirilmesinde yeni bir güç alanı yaratmaktadır (Woolley & Howard, 2016). Böylece propaganda faaliyetleri kitlesel iletişim mantığından uzaklaşarak daha hedef odaklı, kişiselleştirilmiş ve çoğu zaman görünmez bir yapıya bürünmektedir. Bu durum, yapay zekâ destekli sistemlerin günümüz enformasyon savaşlarının merkezinde yer alan stratejik araçlardan biri haline geldiğini göstermektedir (Bradshaw & Howard, 2019).

Dijital iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, iktidarın işleyiş biçimine ilişkin yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde bilgiye erişim, bilgiyi üretme ve dolaşıma sokma kapasitesi, siyasal ve toplumsal güç ilişkilerinin önemli belirleyicilerinden biri haline gelmiştir. Dijital platformlar ve algoritmik sistemler aracılığıyla hangi içeriklerin görünür olacağı, hangi söylemlerin öne çıkacağı ve hangi bilgilerin daha geniş kitlelere ulaşacağı büyük ölçüde platform mimarileri tarafından belirlenmektedir. Bu durum, enformasyonun yalnızca bir iletişim unsuru değil, aynı zamanda stratejik bir güç kaynağı olarak değerlendirilmesine yol açmıştır (Bennett & Livingston, 2018; Küçük, 2025).

Özellikle dezenformasyon, algoritmik filtreleme ve hesaplamalı propaganda uygulamalarının yaygınlaşması, bilgi ortamında güven krizlerini derinleştirmiştir. Bilginin doğruluğundan ziyade görünürlüğünün ve dolaşım hızının önem kazandığı bu yeni ortamda, enformasyon savaşları yalnızca bilgi üzerinde değil, aynı zamanda gerçekliğin nasıl yorumlanacağı ve kamuoyunun nasıl şekilleneceği üzerine yürütülen mücadelelere dönüşmüştür (Wardle & Derakhshan, 2017; Bennett & Livingston, 2018).

Yapay zekâ destekli enformasyon savaşları, tam da bu noktada geleneksel propaganda anlayışından ayrılmaktadır. Çünkü amaç yalnızca belirli bir görüşü yaymak değil; aynı zamanda hangi bilginin doğru, hangi bilginin yanlış olduğuna ilişkin toplumsal kabulleri yeniden şekillendirmektir. Böylece çatışmalar fiziksel alanlardan bilişsel alanlara taşınmakta ve kamuoyunun algıları stratejik bir hedef haline gelmektedir.

Bu çerçevede günümüzde devletler arasındaki rekabet yalnızca askeri kapasite üzerinden değil, veri, algoritma ve yapay zekâ kapasitesi üzerinden de değerlendirilmektedir. Özellikle İran örneği, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarının nasıl işlediğini ve dijital teknolojilerin jeopolitik mücadelelerde nasıl kullanıldığını anlamak açısından dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

1.2. Dijital Propagandanın Evrimi: Geleneksel Medyadan Algoritmik Manipülasyona

Propaganda, tarih boyunca siyasal aktörlerin kamuoyunu etkilemek amacıyla kullandıkları temel iletişim araçlarından biri olmuştur. Ancak iletişim teknolojilerindeki dönüşüm, propaganda faaliyetlerinin yöntemlerini ve etki alanını önemli ölçüde değiştirmiştir. Geleneksel medya döneminde propaganda büyük ölçüde gazete, radyo ve televizyon aracılığıyla yürütülürken, dijitalleşmeyle birlikte sosyal medya platformları propaganda süreçlerinin merkezine yerleşmiştir (Bennett & Livingston, 2018).

Dijital ortamlar, propaganda faaliyetlerinin daha hızlı, düşük maliyetli ve hedef odaklı biçimde yürütülmesine olanak sağlamıştır. Kullanıcı verilerinin analiz edilebilmesi ve içeriklerin algoritmalar aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılabilmesi, propaganda süreçlerini daha görünmez ve etkili hale getirmiştir. Bu nedenle günümüzde propaganda yalnızca içerik üretimiyle değil, aynı zamanda içeriklerin dolaşıma sokulması ve görünürlüğünün yönetilmesiyle de ilişkilendirilmektedir (Yetkin, 2019).

İnternet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte propaganda faaliyetlerinde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, bireyleri yalnızca bilgi tüketicisi olmaktan çıkararak aynı zamanda içerik üreticisi ve dağıtıcısı haline getirmiştir. Bu durum iletişim süreçlerini daha katılımcı hale getirirken, bilgi üretimi ve dolaşımının hızlanmasına da olanak sağlamıştır. Ancak

dijital ortamların sunduğu bu olanaklar, dezenformasyon ve manipölasyon faaliyetleri için de yeni fırsatlar yaratmıştır. İçeriklerin düşük maliyetle üretilebilmesi ve kısa sürede geniş kitlelere ulaşabilmesi, propaganda faaliyetlerinin etki alanını önemli ölçüde genişletmiştir (Klinger & Svensson, 2015).

Bu dönüşümün önemli sonuçlarından biri, propaganda faaliyetlerinin merkezi yapılardan ağ tabanlı yapılara evrilmesidir. Geleneksel propaganda büyük ölçüde devletler ve kurumsal medya aktörleri tarafından yürütülürken, dijital çağda siyasi hareketler, çıkar grupları, şirketler ve çevrimiçi topluluklar da kamuoyu oluşturma süreçlerinde etkili hale gelmiştir. Böylece propaganda, çok aktörlü ve etkileşimli bir iletişim ekosistemi içerisinde yeniden şekillenmiştir (Klinger & Svensson, 2015; Yetkin, 2019).

Dijital propaganda çalışmalarında öne çıkan kavramlardan biri ise “hesaplamalı propaganda”dır (computational propaganda). Hesaplamalı propaganda; sosyal medya platformları, algoritmalar, otomatik hesaplar ve büyük veri analizleri aracılığıyla kamuoyunu etkilemeyi amaçlayan stratejik iletişim faaliyetlerini ifade etmektedir (Woolley & Howard, 2016). Bu yaklaşım, propaganda süreçlerinin yalnızca içerik üretimiyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda içeriklerin dolaşıma sokulması, görünürlüğünün artırılması ve belirli hedef kitlelere ulaştırılması süreçlerini de kapsadığını göstermektedir.

Hesaplamalı propagandanın temel araçlarından biri bot ağlarıdır. Botlar, insan davranışlarını taklit ederek sosyal medya platformlarında otomatik içerik üretebilen ve paylaşabilen yazılımlardır. Bu sistemler belirli görüşlerin olduğundan daha yaygın görünmesini sağlayabilmekte, gündem oluşturabilmekte ve kamuoyunda yapay bir destek algısı yaratabilmektedir. Sosyal medya platformlarında kullanılan bot ağlarının özellikle seçim süreçlerinde, toplumsal krizlerde ve uluslararası çatışmalarda kamuoyu yönlendirme amacıyla kullanıldığı çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur (Ferrara ve ark., 2016; Yetkin, 2019).

Dijital propaganda faaliyetlerindeki en önemli dönüşümlerden biri ise yapay zekâ teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Üretken yapay zekâ sistemleri sayesinde metin, görsel, ses ve video içerikleri çok kısa sürelerde ve düşük maliyetlerle üretilebilmektedir. Böylece daha önce geniş insan kaynakları gerektiren propaganda faaliyetleri, sınırlı sayıda aktör tarafından yürütülebilir hale gelmiştir. Yapay zekâ yalnızca içerik üretimini hızlandırmakla kalmamakta, aynı zamanda propaganda faaliyetlerinin ölçeğini ve erişim kapasitesini de önemli ölçüde artırmaktadır (UNESCO, 2023).

Yapay zekânın propaganda süreçlerine getirdiği en önemli yeniliklerden biri kişiselleştirme kapasitesidir. Geleneksel propaganda faaliyetleri geniş kitlelere aynı mesajın ulaştırılmasına dayanırken, yapay zekâ destekli sistemler kullanıcıların çevrimiçi davranışlarını, ilgi alanlarını ve dijital izlerini analiz ederek farklı bireylere farklı içerikler sunabilmektedir. Bu durum mikro-hedefleme (micro-targeting) olarak adlandırılmaktadır. Mikro-hedefleme sayesinde propaganda mesajları belirli toplumsal gruplara ve hatta bireylere özgü biçimde tasarlanabilmekte, böylece siyasi iletişim ve kamuoyu yönlendirme faaliyetlerinin etkisi artırılabilir (Zuiderveen Borgesius ve ark., 2018).

Mikro-hedefleme teknikleri, propaganda faaliyetlerini görünmez hale getirmesi bakımından da önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel propaganda süreçlerinde mesajlar kamuya açık biçimde dolaşıma sokulurken, dijital propaganda faaliyetlerinde farklı bireyler farklı içeriklerle karşılaşabilmektedir. Bu durum propaganda faaliyetlerinin izlenmesini ve denetlenmesini güçleştirirken, manipölasyon süreçlerini daha sofistike ve tespit edilmesi daha zor bir yapıya dönüştürmektedir. Dijital propaganda bu yönüyle yalnızca yanlış bilgi üretimiyle açıklanabilecek bir olgu değildir. Asıl mesele, hangi bilginin görünür olacağına, hangi içeriklerin öne çıkarılacağına ve hangi anlatıların dolaşıma gireceğine ilişkin süreçlerin algoritmalar tarafından şekillendirilmesidir. Algoritmik sistemler, kullanıcıların karşılaştıkları içerikleri belirleyerek çevrimiçi görünürlüğü ve kamusal tartışmaları etkileyebilmekte; böylece propaganda faaliyetleri yalnızca içerik üretiminde değil, içeriklerin dolaşımı ve görünürlüğü üzerinde de etkili olmaktadır (Zuiderveen Borgesius ve ark., 2018; Bucher, 2012).

Yapay zekâ teknolojilerinin gelişimiyle birlikte propaganda faaliyetleri daha hızlı, daha hedefli ve daha görünmez bir yapıya kavuşmuştur. Bu dönüşüm, devletler arasındaki rekabetin yalnızca askeri ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda dijital platformlar ve bilgi ekosistemleri üzerinde de yoğunlaşmasına neden olmuştur. Özellikle İran gibi jeopolitik açıdan kritik ülkeler, bu yeni enformasyon savaşlarının en görünür laboratuvarlarından biri haline gelmiştir. Bu nedenle İran örneği, yapay zekâ destekli propaganda ve dijital etki operasyonlarının nasıl işlediğini anlamak açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır.

1.3. Yapay Zekâ ve Hesaplamalı Propaganda

Dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte propaganda faaliyetleri yalnızca daha geniş kitlelere ulaşmakla kalmamış, aynı zamanda daha karmaşık ve görünmez bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşümün merkezinde yer alan yapay zekâ teknolojileri, büyük veri analizi, hedef kitle belirleme ve otomatik içerik üretimi gibi süreçlerde propaganda faaliyetlerinin niteliğini değiştirmiştir. Yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi, hesaplamalı propaganda faaliyetlerinin kapsamını ve etkinliğini önemli ölçüde artırmıştır. Algoritmalar, veri analitiği ve otomatik içerik üretim sistemleri sayesinde propaganda faaliyetleri daha hızlı, düşük maliyetli ve hedef odaklı biçimde yürütülebilmektedir. Bu nedenle yapay zekâ, günümüzde hesaplamalı propagandanın temel teknolojik bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Woolley & Howard, 2018).

Yapay zekânın propaganda süreçlerindeki en önemli işlevlerinden biri içerik üretimidir. Üretken yapay zekâ sistemleri sayesinde metin, görsel, ses ve video içerikleri kısa sürede ve düşük maliyetle üretilmektedir. Daha önce profesyonel ekiplerin uzun çalışmalar sonucunda hazırlayabildiği içerikler, bugün saniyeler içerisinde oluşturulabilmektedir. Bu durum propaganda faaliyetlerinin hızını ve ölçeğini önemli ölçüde artırmaktadır. Özellikle son yıllarda gelişen üretken yapay zekâ uygulamaları, bilgi üretim süreçlerini dönüştürerek dijital propaganda faaliyetlerinde yeni imkânlar ortaya çıkarmıştır (UNESCO, 2023).

Yapay zekâ destekli içerik üretiminin en dikkat çekici örneklerinden biri deepfake teknolojileridir. Derin öğrenme yöntemleri kullanılarak oluşturulan bu içerikler, bireylerin gerçekte söylemediği sözleri söylemiş veya gerçekleştirmediği eylemleri yapmış gibi gösterilebilmektedir. Bu nedenle deepfake teknolojileri yalnızca bireysel itibar saldırılarında değil, aynı zamanda siyasi manipülasyon, kriz yönetimi ve kamuoyu yönlendirme faaliyetlerinde de önemli bir araç haline gelmiştir. Yapay zekâ destekli propaganda faaliyetleri bu yönüyle yalnızca yanlış bilgi üretimi değil, aynı zamanda sentetik gerçekliklerin inşası anlamına da gelmektedir (Vaccari & Chadwick, 2020).

Yapay zekânın propaganda süreçlerine katkı sağladığı bir diğer alan ise içeriklerin dağıtımı ve yaygınlaştırılmasıdır. Sosyal medya platformlarında faaliyet gösteren bot ağları, belirli içeriklerin kısa süre içerisinde geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilmektedir. Bu sistemler yalnızca içerik paylaşmakla kalmamakta; yorum yapmakta, etkileşim üretmekte ve belirli gündemlerin daha popüler görünmesine katkı sunmaktadır. Böylece kamuoyunda belirli görüşlerin yaygın olduğu yönünde yapay bir algı oluşturulabilmektedir (Ferrara ve ark., 2016).

Bu süreçte algoritmalar da belirleyici bir rol üstlenmektedir. Dijital platformlarda kullanıcıların karşılaştığı içeriklerin büyük bölümü editoryal tercihlerden ziyade algoritmik sistemler tarafından belirlenmektedir. Algoritmalar, hangi içeriklerin görünür olacağını, hangi haberlerin öne çıkarılacağını ve hangi söylemlerin daha geniş kitlelere ulaşacağını etkileyerek çevrimiçi kamusal alanın şekillenmesinde önemli bir işlev görmektedir. Bu nedenle propaganda faaliyetleri yalnızca içerik üreticileri tarafından değil, aynı zamanda içeriklerin dolaşımını yöneten algoritmik mekanizmalar tarafından da biçimlendirilmektedir (Bucher, 2012).

Mikro-hedefleme teknikleri de yapay zekâ destekli propagandanın önemli araçlarından biridir. Kullanıcıların çevrimiçi davranışları, ilgi alanları ve dijital izleri analiz edilerek farklı bireylere farklı içerikler sunulabilmektedir. Böylece propaganda faaliyetleri kitlesel iletişim mantığından uzaklaşarak daha kişiselleştirilmiş ve görünmez bir yapıya bürünmektedir. Bu durum propaganda faaliyetlerinin

izlenmesini ve denetlenmesini zorlaştırırken, manipölasyon süreçlerini daha sofistike hale getirmektedir (Zuiderveen Borgesius ve ark., 2018).

Sonuç olarak yapay zekâ, propaganda faaliyetlerinin üretim, dağıtım ve etki süreçlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Günümüzde propaganda yalnızca mesaj üretmekten ibaret değildir; aynı zamanda veri toplamak, davranışları analiz etmek, kişiselleştirilmiş içerikler oluşturmak ve bu içeriklerin dolaşımını algoritmik sistemler aracılığıyla yönetmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle yapay zekâ destekli hesaplamalı propaganda, çağdaş enformasyon savaşlarının temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle İran örneğinde gözlemlenen dijital etki operasyonları, bu dönüşümün pratikte nasıl işlediğini göstermesi bakımından dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

2. BÖLÜM: İRAN ÖRNEĞİNDE YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ ENFORMASYON OPERASYONLARI

2.1. İran'ın Siber Çatışma Deneyimi ve Dijital Mücadele Alanı

İran, son yirmi yılda dijital çatışmaların en yoğun yaşandığı ülkelerden biri haline gelmiştir. Özellikle nükleer programı nedeniyle Batılı ülkelerle yaşadığı gerilimler, ülkeyi yalnızca diplomatik ve askeri baskıların değil, aynı zamanda siber operasyonların da açık hedefi konumuna getirmiştir (Congressional Research Service [CRS], 2020). Bu süreçte İran, hem sofistike siber saldırılara maruz kalan hem de bu tehditlere karşı kendi siber kapasitesini ve asimetrik harp yeteneklerini hızla geliştiren küresel bir aktör olarak öne çıkmıştır (Freilich, 2024).

İran'ın dijital çatışmalar bağlamında uluslararası gündemin merkezine yerleşmesi, büyük ölçüde Stuxnet saldırısıyla başlamıştır. 2010 yılında kamuoyuna deşifre edilen ve Amerika Birleşik Devletleri ile İsrail'in ortak operasyonu olduğu kabul edilen Stuxnet zararlı yazılımı, İran'ın Natanz nükleer tesisindeki uranyum zenginleştirme santrifüjlerini hedef almıştır (Falco, 2012). Siber savaş literatüründe yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilen bu saldırı, endüstriyel kontrol sistemlerini sabote ederek fiziksel bir hedef üzerinde doğrudan yapısal hasar yaratan ilk büyük ölçekli siber operasyondur (Zetter, 2014). Bu olay, dijital teknolojilerin yalnızca bilgi sistemlerini çökterebilecek birer araç olmadığını, aynı zamanda devletlerin kritik altyapılarına doğrudan fiziksel zarar verebileceğini tüm dünyaya kanıtlamıştır.

Ancak sonraki yıllarda yaşanan gelişmeler, dijital çatışmaların yalnızca teknik ve endüstriyel sistemlerle sınırlı kalmadığını ortaya koymuştur. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, çevrimiçi iletişim ağlarının küresel ölçekte güçlenmesi ve özellikle yapay zekâ teknolojilerinin operasyonel hale gelmesiyle birlikte, mücadele alanı fiziksel altyapılardan kamuoyunun algı alanına doğru genişlemiştir (Awasthi, 2026). Böylece İran, uğradığı yıkıcı siber saldırılara misilleme olarak hem siber taarruz kapasitesini büyütmüş hem de yapay zekâ destekli enformasyon operasyonlarının merkez üslerinden biri haline gelmiştir (Canadian Centre for Cyber Security [CCCS], 2024).

Bu dönüşüm, günümüz hibrit çatışmalarında kamuoyunun ve kitle psikolojisinin stratejik birer hedef olduğunu göstermektedir. Modern savaş konseptlerinde artık yalnızca askeri veya teknik üstünlük sağlamak yeterli görülmemekte; hedef toplumların algıları, kurumlara olan güven duyguları ve siyasal tercihleri üzerinde kırılmalar yaratmak kritik bir amaç taşımaktadır (The Soufan Center, 2026). Bu doğrultuda İran; sosyal mühendislik, derin sahte (deepfake) içerikler, dezenformasyon ve yapay zekâ tabanlı psikolojik operasyonların küresel ölçekte en yoğun gözlemlendiği hem uygulayıcı hem de hedef konumundaki öncü ülkelerden biri olmuştur.

2.2. Dijital Etki Operasyonları ve Anlatı Mücadelesi

Enformasyon savaşlarının temel özelliklerinden biri, fiziksel güç kullanımından çok anlatılar ve algılar üzerinden yürütülmesidir. Bu bağlamda dijital platformlar, yalnızca bilgi paylaşımının gerçekleştiği alanlar değil, aynı zamanda farklı aktörlerin kamuoyu üzerinde etki kurmaya çalıştığı stratejik mücadele sahaları haline gelmiştir. Özellikle uluslararası krizler ve çatışma ortamlarında devletler, devlet dışı aktörler ve çeşitli çıkar grupları, belirli söylemleri öne çıkararak hedef kitlelerin olayları algılama biçimlerini etkilemeye çalışmaktadır (Wardle & Derakhshan, 2017).

İran'a ilişkin uluslararası iletişim ortamında dolaşıma giren anlatılar da bu durumun önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Nükleer program, bölgesel güvenlik politikaları, insan hakları tartışmaları ve ekonomik yaptırımlar gibi konular, dijital platformlarda üretilen ve yayılan söylemlerin merkezinde yer almaktadır. Bu süreçte farklı aktörler aynı olaya ilişkin birbirinden oldukça farklı çerçeveler oluşturabilmekte, böylece dijital ortam rakip anlatıların mücadele ettiği bir alana dönüşmektedir.

Literatürde dijital etki operasyonları, belirli hedef kitlelerin tutum ve davranışlarını etkilemek amacıyla yürütülen koordineli çevrimiçi faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Bradshaw & Howard, 2019). Bu operasyonlarda sahte hesaplar, bot ağları, otomatik içerik üretim sistemleri ve algoritmik dağıtım mekanizmaları sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle sosyal medya platformlarında yürütülen faaliyetler, belirli konuların gündeme taşınmasını, bazı içeriklerin görünürlüğünün artırılmasını ve kamuoyunda belirli algıların oluşturulmasını mümkün kılmaktadır.

İran örneğinde dikkat çeken hususlardan biri, dijital etki operasyonlarının yalnızca bilgi üretimiyle sınırlı kalmamasıdır. Aynı zamanda olayların hangi kavramlarla sunulacağı, hangi görsellerle destekleneceği ve hangi duygusal çerçeve içerisinde dolaşıma sokulacağı da mücadele sürecinin bir parçası haline gelmektedir. Bu nedenle günümüz enformasyon savaşlarında rekabet yalnızca bilgi üzerinde değil, bilginin anlamlandırılması ve yorumlanması üzerinde de yürütülmektedir (Bennett & Livingston, 2018). Böylece dijital platformlar, İran bağlamında farklı aktörlerin meşruiyet, güvenlik ve tehdit söylemleri üzerinden kamuoyu oluşturmaya çalıştığı küresel bir mücadele alanına dönüşmektedir.

2.3. Algoritmaların Gücü ve Kamuoyu Üzerindeki Etkileri

Yapay zekâ destekli enformasyon operasyonlarının en görünmez boyutlarından biri algoritmik sistemlerdir. Günümüzde kullanıcıların karşılaştıkları içeriklerin önemli bir bölümü sosyal medya platformlarının öneri ve sıralama algoritmaları tarafından belirlenmektedir. Hangi içeriklerin görünür olacağı, hangi haberlerin daha fazla kullanıcıya ulaşacağı ve hangi söylemlerin gündemde kalacağı büyük ölçüde bu sistemler aracılığıyla şekillenmektedir. Bu nedenle algoritmalar yalnızca teknik araçlar değil, aynı zamanda bilgi dolaşımını yönlendiren ve dijital kamusal alanın işleyişini etkileyen önemli mekanizmalar olarak değerlendirilmektedir (Etike, 2023).

Özellikle kriz ve çatışma dönemlerinde algoritmaların etkisi daha belirgin hale gelmektedir. Duygusal yoğunluğu yüksek, dikkat çekici ve kutuplaştırıcı içerikler daha fazla etkileşim üretirken, platformların öneri sistemleri bu içeriklerin daha geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu durum, dijital platformların doğrudan propaganda üretmeseler bile belirli anlatıların yayılımını hızlandırarak kamuoyu oluşumunda etkili olabildiğini göstermektedir (Bennett & Livingston, 2018).

Yapay zekâ destekli enformasyon operasyonlarının önemli araçlarından biri de bot ağlarıdır. Otomatik hesaplar aracılığıyla yürütülen bu faaliyetler, belirli içeriklerin görünürlüğünü artırabilmekte, gündem oluşturabilmekte ve kamuoyunda belirli görüşlerin yaygın olduğu yönünde bir algı yaratabilmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarında yürütülen koordineli bot faaliyetleri, dijital propaganda süreçlerinin önemli bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Ferrara, 2017).

Sonuç olarak İran örneği, yapay zekâ destekli enformasyon operasyonlarının yalnızca sahte içerik üretiminden ibaret olmadığını göstermektedir. Bu operasyonlar; içerik üretimi, içerik dağıtımı, bot ağları, algoritmik görünürlük ve kamuoyu yönlendirme süreçlerinin birlikte işlendiği çok katmanlı bir yapı oluşturmaktadır. Günümüz çatışmalarında güç, yalnızca askerî kapasiteyle değil, bilgi akışlarını ve toplumsal algıları yönlendirme becerisiyle de ölçülmektedir. Bu nedenle İran örneği, yapay zekâ çağında enformasyon savaşlarının nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır.

3. BÖLÜM: HAKİKATİN DÖNÜŞÜMÜ: SENTETİK GERÇEKLİK VE ALGORİTMİK İKTİDAR

3.1. Yapay Zekâ Çağında Hakikat Krizi

Dijital teknolojilerin gelişimiyle birlikte bilgi üretim ve dolaşım süreçleri önemli bir dönüşüm geçirmiştir. İnternetin yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının küresel ölçekte etkili hale gelmesi ve yapay zekâ teknolojilerinin iletişim ekosistemine entegre olması, bireylerin bilgiye erişim biçimlerini köklü biçimde değiştirmiştir. Ancak bu dönüşüm, bilgiye erişimi kolaylaştırırken güvenilir bilginin ayırt edilmesini de zorlaştırmıştır. Günümüzde temel sorun bilgi eksikliğinden çok, yoğun bilgi akışı içerisinde doğrulanabilir bilgiye ulaşabilmektir (Wardle & Derakhshan, 2017).

Bu durum, literatürde sıklıkla tartışılan hakikat krizi olgusunu daha görünür hale getirmiştir. Dijital platformlarda dolaşıma giren içeriklerin hacmi ve hızı arttıkça, bireylerin doğru bilgi ile yanlış bilgiyi ayırt etmesi güçleşmektedir. Özellikle sosyal medya ortamlarında duygusal içeriklerin ve sansasyonel söylemlerin daha fazla etkileşim üretmesi, doğrulanmamış bilgilerin geniş kitlelere ulaşabilmesine zemin hazırlamaktadır (Bennett & Livingston, 2018).

Yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi ise hakikat krizini yeni bir boyuta taşımıştır. Üretken yapay zekâ sistemleri sayesinde metin, görüntü, ses ve video içerikleri yüksek gerçeklik düzeyinde üretilmektedir. Bu durum, gerçek ile kurgu arasındaki sınırların giderek belirsizleşmesine neden olmakta ve dijital ortamda dolaşıma giren içeriklerin doğruluğunu değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Özellikle deepfake teknolojileri, kamuoyunun görsel ve işitsel kanıtlara duyduğu güveni sarsabilecek potansiyele sahiptir (Chesney & Citron, 2019).

Hakikat krizinin bir diğer boyutu ise algoritmik görünürlüktür. Dijital platformlarda hangi içeriklerin kullanıcıların karşısına çıkacağı büyük ölçüde algoritmalar tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle bilgi ortamında görünürlük yalnızca içeriğin doğruluğuna değil, aynı zamanda platformların işleyiş mantığına da bağlı hale gelmiştir. Algoritmaların bilgi dolaşımı üzerindeki etkisi, dijital kamusal alanın şekillenmesinde önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Eti, 2023).

İran örneğinde bu durum daha belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Nükleer program, ekonomik yaptırımlar, bölgesel güvenlik politikaları ve iç siyasi gelişmelere ilişkin içerikler farklı aktörler tarafından farklı biçimlerde çerçevelenebilmekte ve aynı olaya ilişkin birbirinden oldukça farklı anlatılar dolaşıma sokulabilmektedir. Bu durum, kamuoyunun olayları değerlendirme sürecini zorlaştırırken bilgi ortamında belirsizlik yaratmaktadır. Böylece günümüz enformasyon savaşlarında amaç yalnızca belirli bir görüşü kabul ettirmek değil, aynı zamanda hakikatin kendisini tartışmalı hale getirebilmektir.

3.2. Sentetik Gerçeklik ve Deepfake Teknolojileri

Yapay zekâ çağında hakikat krizini derinleştiren en önemli gelişmelerden biri sentetik medya teknolojileridir. Sentetik medya, yapay zekâ sistemleri tarafından üretilen veya dönüştürülen görüntü, ses, metin ve video içeriklerini ifade etmektedir. Özellikle üretken yapay zekâ modellerindeki gelişmeler, insan tarafından üretilen içerikler ile yapay zekâ tarafından oluşturulan içerikler arasındaki ayrımın giderek zorlaşmasına neden olmaktadır (Westerlund, 2019).

Sentetik medya teknolojilerinin en dikkat çekici örneklerinden biri deepfake uygulamalarıdır. Derin öğrenme teknikleri kullanılarak oluşturulan bu içerikler, bireylerin gerçekte söylemedikleri sözleri söylemiş ya da gerçekleştirmedikleri eylemleri yapmış gibi gösterilebilmelerine olanak sağlamaktadır. İlk dönemlerde eğlence ve deneysel medya üretimi amacıyla kullanılan deepfake teknolojileri, zamanla siyasal iletişim, dezenformasyon ve enformasyon savaşları bağlamında tartışılmaya başlanmıştır (Paris & Donovan, 2019).

Deepfake içeriklerin yarattığı risk yalnızca sahte bilgi üretimiyle sınırlı değildir. Yapay zekâ ile üretilen içeriklerin yaygınlaşması, dijital ortamdaki görsel ve işitsel kanıtlara duyulan güveni de zayıflatmaktadır. Bu durum, gerçek içeriklerin dahi manipüle edilmiş veya yapay olarak üretilmiş

olduğu iddiasıyla reddedilebilmesine yol açabilmektedir. Literatürde bu olgu, "liar's dividend" olarak tanımlanmakta ve sentetik medyanın demokratik tartışma ortamları üzerindeki en önemli risklerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Chesney & Citron, 2019).

Uluslararası kuruluşlar da sentetik medya teknolojilerinin bilgi bütünlüğü üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. UNESCO'ya göre yapay zekâ destekli içerik üretim sistemleri, bilgiye erişimi kolaylaştırırken aynı zamanda dezenformasyonun ölçeğini ve hızını artırabilmektedir. Bu nedenle sentetik medya teknolojileri yalnızca teknik bir yenilik olarak değil, aynı zamanda toplumsal güven, medya ekosistemi ve demokratik süreçler açısından değerlendirilmesi gereken bir konu olarak görülmektedir (UNESCO, 2023).

İran bağlamında değerlendirildiğinde sentetik medya teknolojileri, yalnızca propaganda amacıyla değil, psikolojik savaşın bir unsuru olarak da işlev görebilmektedir. Özellikle İran ile İsrail arasında yaşanan çatışma ve gerilim dönemlerinde sosyal medya platformlarında çok sayıda yapay zekâ üretimi, manipüle edilmiş veya bağlamından koparılmış içerik dolaşıma girmektedir. Nisan 2024'te İran'ın İsrail'e yönelik füze ve İHA saldırılarının ardından Institute for Strategic Dialogue (ISD) tarafından gerçekleştirilen analizde, çatışmanın başlamasını takip eden ilk yedi saat içerisinde paylaşılan 34 yanlış, yanıltıcı veya manipüle edilmiş içeriğin 37 milyondan fazla görüntülenmeye ulaştığı tespit edilmiştir. Aynı araştırmada bu içerikleri paylaşan hesapların yaklaşık yüzde 77'sinin doğrulanmış hesaplar olduğu belirtilmiştir (Frances-Wright & Ayad, 2024). Çatışma sürecinde yalnızca sahte savaş görüntüleri değil, siyasi liderlere ilişkin dezenformasyon içerikleri de yaygın biçimde dolaşıma sokulmuştur. Sosyal medya platformlarında İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun öldürüldüğüne veya ağır yaralandığına ilişkin çeşitli iddialar milyonlarca kullanıcıya ulaşmış; bu iddialar yapay zekâ ile üretildiği öne sürülen görüntüler ve bağlamından koparılan videolarla desteklenmiştir. Ancak Reuters, AFP ve PolitiFact tarafından gerçekleştirilen doğrulama çalışmaları, söz konusu içeriklerin manipüle edilmiş görüntülere, yanlış yorumlanan videolara ve doğrulanmamış iddialara dayandığını ortaya koymuştur (Reuters Fact Check, 2026; AFP Fact Check, 2026; Tuquero, 2026). Bu örnekler, sentetik medya teknolojilerinin yalnızca sahte içerik üretmek amacıyla değil, aynı zamanda kriz dönemlerinde bilgi ortamını karmaşılaştırmak, belirsizlik yaratmak ve kamuoyunun olayları değerlendirme kapasitesini etkilemek amacıyla da kullanılabildiğini göstermektedir. Böylece sentetik medya teknolojileri, günümüz enformasyon savaşlarında algı yönetimi ve psikolojik etki oluşturma'nın önemli araçlarından biri haline gelmektedir.

3.3. Dijital Savaş Sisi (Digital Fog of War)

Askerî literatürde "savaş sisi" (fog of war), çatışma ortamlarında ortaya çıkan bilgi eksikliği, belirsizlik ve karmaşa nedeniyle karar alma süreçlerinin zorlaşmasını ifade etmektedir. Dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bu belirsizlik yalnızca fiziksel savaş alanlarıyla sınırlı kalmamış, bilgi ortamına da taşınmıştır. Bu çalışmada "dijital savaş sisi" olarak adlandırılan durum, kriz ve çatışma dönemlerinde yoğun bilgi akışı, dezenformasyon ve doğrulama güçlükleri nedeniyle bireylerin olayları sağlıklı biçimde değerlendirmesini zorlaştıran bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Sosyal medya platformları üzerinden yayılan doğrulanmamış haberler, manipüle edilmiş görüntüler, sentetik medya içerikleri ve koordineli dijital kampanyalar bilgi ortamındaki karmaşıklığı artırmaktadır. Wardle ve Derakhshan'a (2017) göre yanlış bilgi, yanıltıcı bilgi ve kasıtlı dezenformasyonun aynı anda dolaşıma girmesi, kullanıcıların güvenilir bilgiye ulaşmasını güçleştirmektedir. Bu durum yalnızca yanlış bilginin yayılmasına değil, aynı zamanda bilgiye duyulan güvenin azalmasına da yol açmaktadır.

Yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi, dijital savaş sisinin etkisini daha da artırmıştır. Üretken yapay zekâ sistemleri sayesinde kısa süre içerisinde çok sayıda metin, görüntü ve video üretilebilmekte; bu içerikler dijital platformlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir. Bilgi üretim hızındaki bu artış, bireylerin doğru ve yanlış bilgiyi ayırt etmesini zorlaştırırken kriz dönemlerinde belirsizlik ortamını derinleştirebilmektedir (UNESCO, 2023).

İran bağlamında bu durum özellikle bölgesel krizler ve askerî gerilimler sırasında daha görünür hale gelmektedir. İran ile İsrail arasında yaşanan çatışmalarda yalnızca yanlış veya manipüle edilmiş

içerikler değil, aynı zamanda çok sayıda çelişkili açıklama, doğrulanmamış iddia ve farklı aktörler tarafından üretilen rakip anlatılar da dolaşıma girmektedir. Devlet kurumları, uluslararası medya kuruluşları, bağımsız araştırmacılar, sosyal medya kullanıcıları ve çeşitli dijital platformlar tarafından paylaşılan bilgilerin aynı anda dolaşımda olması, olayların gerçek boyutunun tespit edilmesini zorlaştırabilmektedir. Özellikle çatışmanın ilk saatlerinde ortaya çıkan bilgi yoğunluğu, kullanıcıların hangi kaynağın güvenilir olduğunu değerlendirmesini güçleştirmekte ve karar alma süreçlerinde belirsizlik yaratmaktadır. Bu nedenle dijital savaş sisi yalnızca yanlış bilgiden değil, aynı zamanda aşırı bilgi yükü ve rakip anlatıların eş zamanlı dolaşımından da beslenmektedir (Wardle & Derakhshan, 2017; UNESCO, 2023).

Sonuç olarak dijital savaş sisi, günümüz enformasyon savaşlarının temel özelliklerinden biri haline gelmiştir. Stratejik üstünlük artık yalnızca rakibin bilgi sistemlerine zarar vermekle değil, aynı zamanda bilgi ortamında belirsizlik yaratarak karar alma süreçlerini etkilemekle de ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle dijital çağda çatışmalar, fiziksel alanların yanı sıra bilgi ve algı alanlarında da yürütülen çok boyutlu mücadelelere dönüşmüştür.

3.4. Algoritmik İktidar ve Geleceğin Çatışmaları

Yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarının ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan biri, iktidarın yeni biçimlerinin görünür hale gelmesidir. Geleneksel güç anlayışı büyük ölçüde askerî kapasite, ekonomik kaynaklar ve siyasal otorite üzerinden açıklanırken, dijital çağda veri, algoritma ve platform kontrolü de stratejik güç unsurları arasına girmiştir. Kamu yönetiminin ve uluslararası ilişkilerin klasik dengeleri, günümüzde yerini veri egemenliğine ve karar alma yetkisinin yazılımlara devredildiği siber-politik süreçlere bırakmaktadır (Akay, 2025).

Dijital çağda güç, iletişim kanallarını ve dijital platformları yöneten algoritmik filtreleme mekanizmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Teknolojik platformlar tarafından yönlendirilen bu süreçler, kamusal iletişimin yapısını dönüştürerek ortak akıl üretimini doğrudan kısıtlamakta ve yeni bir bilgi iktidarı alanı inşa etmektedir (Küçük, 2025). Hangi içeriklerin görünür olacağına, hangi haberlerin öne çıkacağına ve hangi söylemlerin dolaşıma gireceğine ilişkin kararlar büyük ölçüde yapay zekâ tabanlı algoritmik sistemler tarafından verilmektedir.

Bu bağlamda algoritmalar yalnızca teknik işleyişi düzenleyen araçlar değil; toplumsal, ideolojik ve kültürel sonuçlar üreten yeni nesil iktidar mekanizmalarıdır (Bozdağ Tulum, 2026). Yapay zekâ destekli algoritmik sistemler, modern dönemin araçsal rasyonalite ve kesinlik ideallerini dijital düzleme taşıırken; insan davranışlarını, toplumsal yaşamı ve dolayısıyla kamuoyunu veri modelleri üzerinden otomatik, hesaplanabilir ve görünmez biçimde şekillendirmektedir (Görmez, 2026).

İran örneği, bu siber-politik dönüşümün somut yansımalarını göstermektedir. Devletler düzeyindeki bölgesel siber operasyonlar, dijital propaganda faaliyetleri, sentetik medya uygulamaları ve algoritmik görünürlük mekanizmaları birlikte değerlendirildiğinde, çatışmaların yalnızca fiziksel alanlarda değil bilişsel alanlarda da yürütüldüğü görülmektedir. Özellikle nükleer altyapıları hedef alan siber sabotajlardan bankacılık sistemlerini etkileyen siber eylemlere uzanan tarihsel süreç, siber alanı uluslararası rekabetin ana cephesi haline getirmiştir (Bulut, 2020). Bu nedenle geleceğin savaşları yalnızca toprakların veya kaynakların kontrolü için değil; algıların, anlatıların ve dijital dikkat ekonomisinin kontrolü için de gerçekleşecektir.

Yapay zekâ çağında güç, giderek daha fazla görünmez hale gelmektedir. Algoritmaların hangi içerikleri öne çıkardığı, hangi bilgileri görünmez kıldığı ve hangi anlatıları güçlendirdiği çoğu zaman kullanıcılar tarafından fark edilmemektedir. Algoritmik yönetimsellik süreçleri, bireyleri birer veri profiline indirgeyerek kitlelerin özgürlük, öznellik ve anlam üretme kapasitesini görünmez bir iktidar rasyonalitesiyle sınırlandırmaktadır (Görmez, 2026). Ancak tam da bu fark edilmezlik ve doğallık illüzyonu, algoritmik iktidarın en baskın özelliğini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak yapay zekâ destekli enformasyon savaşları, uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmalarında yeni bir paradigma ortaya çıkarmaktadır. Bu paradigmanda çatışmalar yalnızca fiziksel

cephelerde değil, bilgi ekosistemlerinde, dijital platformlarda ve bireylerin bilişsel dünyalarında yaşanmaktadır. İran örneği ve bu coğrafyadaki siber faaliyetler ise söz konusu yapısal dönüşümün en görünür laboratuvarlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dijital teknolojiler ve yapay zekâ sistemleri, uluslararası ilişkilerde güç kullanımının niteliğini köklü biçimde değiştirmiştir. Günümüzde savaş ve çatışma kavramları yalnızca askerî operasyonlar ve fiziksel güç unsurları üzerinden açıklanamamaktadır. Bilgi akışlarının kontrolü, kamuoyu oluşturma kapasitesi, algoritmik yönlendirme mekanizmaları ve dijital platformlar üzerinden yürütülen etki operasyonları, çağdaş güvenlik anlayışının temel bileşenleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışma kapsamında incelenen İran örneği, yapay zekâ destekli enformasyon savaşlarının günümüzde ulaştığı boyutu göstermesi açısından önemli bir örnek sunmaktadır. İran, yalnızca siber saldırıların hedefi olan bir ülke değil; aynı zamanda dijital propaganda, psikolojik operasyonlar ve algoritmik yönlendirme faaliyetlerinin yoğun biçimde gözlemlendiği bir mücadele alanı olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sosyal medya platformları, bot ağları, sentetik medya uygulamaları ve yapay zekâ destekli içerik üretim sistemleri, çatışmaların bilişsel boyutunu güçlendirmektedir.

Çalışma bulguları, yapay zekânın enformasyon savaşlarında üç temel işlev üstlendiğini göstermektedir. İlk olarak yapay zekâ, büyük ölçekli ve düşük maliyetli içerik üretimini mümkün kılmaktadır. İkinci olarak bu içeriklerin hedef kitlelere ulaştırılmasını sağlayan algoritmik dağıtım süreçlerini desteklemektedir. Üçüncü olarak ise bireylerin karşılaştıkları içerikleri nasıl yorumlayacağını etkileyen çerçeveler oluşturarak anlam üretim süreçlerine müdahale etmektedir. Böylece yapay zekâ, yalnızca teknik bir araç olmaktan çıkmakta ve stratejik bir güç unsuru haline gelmektedir.

İran örneğinde görüldüğü üzere günümüz enformasyon savaşlarının amacı yalnızca yanlış bilgi yaymak değildir. Daha kapsamlı hedef, bireylerin gerçeklik algısını dönüştürmek, bilgi kaynaklarına duyulan güveni azaltmak ve toplumsal belirsizlik üretmektir. Deepfake teknolojileri, sentetik medya uygulamaları ve algoritmik manipülasyon mekanizmaları, bu sürecin temel araçları olarak öne çıkmaktadır. Özellikle “liar's dividend” olarak tanımlanan olgu, yalnızca sahte içeriklerin değil, gerçek içeriklerin de tartışmalı hale gelmesine neden olmakta ve hakikat krizini derinleştirmektedir.

Bu noktada çalışmanın ulaştığı temel sonuçlardan biri, yapay zekâ çağında çatışmaların giderek bilişsel alanlara kaydığıdır. Geleneksel savaşlarda hedef fiziksel altyapılar ve askerî unsurlar iken, günümüzde hedef doğrudan insan zihni, algıları ve karar alma süreçleridir. Bu nedenle bilgi, veri ve algoritmalar yeni dönemin stratejik kaynakları olarak değerlendirilmelidir.

Ayrıca çalışma, algoritmaların yalnızca teknik sistemler olmadığını da ortaya koymaktadır. Algoritmalar, hangi bilgilerin görünür olacağını, hangi içeriklerin dolaşıma gireceğini ve hangi anlatıların güç kazanacağını belirleyen yeni iktidar mekanizmalarıdır. Bu nedenle çağdaş güç ilişkilerini anlamak için yalnızca devletlerin askerî veya ekonomik kapasitesine değil, aynı zamanda dijital platformlar üzerindeki etkilerine ve veri yönetim kapasitelerine de odaklanmak gerekmektedir.

Sonuç olarak yapay zekâ destekli enformasyon savaşları, uluslararası güvenlik çalışmalarında yeni bir paradigma ortaya çıkarmaktadır. Bu paradigmada güç, yalnızca silahlardan değil; kodlardan, algoritmalarından ve veri akışlarından da beslenmektedir. İran örneği, geleceğin çatışmalarının büyük ölçüde dijital ortamlarda, bilgi ekosistemlerinde ve algı alanlarında şekilleneceğini göstermektedir. Dolayısıyla yapay zekâ çağında güvenlik politikalarının yalnızca fiziksel tehditlere karşı değil, aynı zamanda dijital manipülasyonlara, sentetik gerçekliklere ve algoritmik iktidar biçimlerine karşı da yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın temel savı şudur: 21. yüzyılda en etkili silahlar artık yalnızca füze sistemleri veya askerî birlikler değil; gerçekliği üreten, dolaşıma sokan ve yeniden şekillendiren algoritmalar. Bu nedenle geleceğin jeopolitiği, büyük ölçüde kodların ve verilerin jeopolitiği olarak okunmalıdır.

KAYNAKÇA

- AFP Fact Check. (2026). *Posts falsely claim Netanyahu video fabricated to cover up his death*. AFP. Haziran 26, 2026 tarihinde https://factcheck.afp.com/doc.afp.com.A4M24T3?utm_source adresinden alındı
- Akay, H. (2025). Yeni kamu işletmeciliği ve algoritmik iktidar: Devletin karar verme süreçlerinde yapay zekânın rolü. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Sosyal Bilimlerde Yapay Zeka Özel Sayısı*, 336-351.
- Awasthi, S. (2026). CO26097 | *Inside Iran's Information War on the US – AI, Propaganda, and Perception Management*. S. Rajaratnam School of International Studies (RSIS) .
- Bennett, W. L., & Livingston, S. (2018). The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication*, 33(2), 122-139.
- Binark, M., & Bayraktutan, G. (2013). *Ayin Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. (M. Binark, & G. Bayraktutan, Dü) İstanbul: Kalkedon.
- Bolsover, G., & Howard, P. (2019). Chinese computational propaganda: automation, algorithms and the manipulation of information about Chinese politics on Twitter and Weibo. *Information, Communication & Society*, 22(14), 2063-2080.
- Borgesius, F. J., Möller, J., Kruikemeier, S., Fathaigh, R. Ó., Irion, K., Dobber, T., . . . Vreese, C. (2018). Online Political Microtargeting: Promises and Threats for Democracy. *Utrecht Law Review*, 14(1), 82-96.
- Bozdağ Tulum, A. (2026). Dijital Yerli Genç Kimliğinin Çok Katmanlı İnşası: Akışkan Modernite, Algoritmik İktidar ve Dijital Sermaye Perspektifinden Kuramsal Bir Analiz. *MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(1), 98-109.
- Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). *The Global Disinformation Order: 2019 Global Inventory of Organised Social Media Manipulation*. Oxford Internet Institute, University of Oxford.
- Bucher, T. (2012). Want to be on the top? Algorithmic power and the threat of invisibility on Facebook. *New Media & Society*, 14(7), 1164-1180.
- Bulut, S. (2020). İran'ın Siber Alan Faaliyetleri: Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) Sürecine Dair Bulgular. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 166-191.
- Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford University Press.
- Center, T. S. (2026). IntelBrief: Iran's use of information warfare in the conflict against the U.S. and Israel. *IntelBrief: Iran's use of information warfare in the conflict against the U.S. and Israel*.
- Chesney, B., & Citron, D. (2019). Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security. *California Law Review*, 107, 1753-1820.
- Etike, Ş. (2023). Algoritmalar ve Gazetecilik: Meslek, Kimlik, Değerler Üzerine Bir Tartışma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(2), 981-1000.
- Falco, M. D. (2012). *Stuxnet facts report: A technical and strategic analysis*. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE). Haziran 18, 2026 tarihinde ccdcoc.org adresinden alındı
- Ferrara, E. (2017). Disinformation and social bot operations in the run up to the 2017 French presidential election. *First Monday*, 22(8).
- Ferrara, E., Varol, O., Davis, C., Menezes, F., & Flammini, A. (2016). The rise of social bots. *Communications of the ACM*, 59(7), 96-104.
- Frances-Wright, I., & Ayad, M. (2024). *Misleading and manipulated content goes viral on X in Middle East conflict*. Institute for Strategic Dialogue. Haziran 22, 2026 tarihinde https://www.isdglobal.org/digital-dispatch/misleading-and-manipulated-content-goes-viral-on-x-in-middle-east-conflict/?utm_source adresinden alındı
- Freilich, C. (2024). *The Iranian Cyber Threat The Institutions and Praxis of Iran's Cyber Strategy*. Institute for National Security Studies. Haziran 18, 2026 tarihinde inss.org.il adresinden alındı
- Görmez, A. B. (2026). Algoritmik Yönetimsellik: Dijital Çağda İktidar Rasyonalitesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 255-268.
- Klinger, U., & Svensson, J. (2015). The emergence of network media logic in political communication: A theoretical approach. *New Media & Society*, 17(8), 1241-1257.
- Küçük, A. (2025). Post-Kamusal Çağda Bilgi İktidarı: Algoritmik Filtreleme ve Ortak Akıl Krizi. *İmgelem, Yeni Medya Çalışmaları*, 869-898.
- Libicki, M. C. (2007). *Conquest in cyberspace: National security and information warfare*. Cambridge University Press.
- Paris, B., & Donovan, J. (2019). *Deepfakes and Cheap Fakes*. Haziran 18, 2026 tarihinde <https://datasociety.net/library/deepfakes-and-cheap-fakes/> adresinden alındı
- Paul, C., & Matthews, M. (2016). *The Russian "Firehose of Falsehood" propaganda model: Why it might work and options to counter it*. RAND Corporation.
- Reuters Fact Check (2026). *Netanyahu's press conference dispels death rumours*. Reuters. Haziran 22, 2026 tarihinde https://www.reuters.com/fact-check/netanyahus-press-conference-dispels-death-rumours-2026-03-24/?utm_source adresinden alındı
- Security, C. C. (2024). *Targeted manipulation: Iran's social engineering and spear phishing campaigns*. Haziran 18, 2026 tarihinde cyber.gc.ca adresinden alındı
- Service, C. R. (2020). *Iran's cyber capabilities and retaliatory cyberattacks (In Focus Report No. IF11406)*. Haziran 18, 2026 tarihinde İran's cyber capabilities and retaliatory cyberattacks (In Focus Report No. IF11406): congress.gov adresinden alındı
- (2024). *Targeted manipulation: Iran's social engineering and spear phishing campaigns*. Canadian Centre for Cyber Security. Haziran 18, 2026 tarihinde cyber.gc.ca adresinden alındı
- Tuquero, L. (2026). *A narrative that Netanyahu died spread widely on social media. Here's how it unfolded*. PolitiFact. Haziran 22, 2026 tarihinde https://www.politifact.com/article/2026/mar/17/netanyahu-dead-false-narrative/?utm_source adresinden alındı
- UNESCO. (2023). *Guidelines for the governance of digital platforms*. Paris: UNESCO.
- Vaccari, C., & Chadwick, A. (2020). Deepfakes and Disinformation: Exploring the Impact of Synthetic Political Video on Deception, Uncertainty, and Trust in News. *Social Media + Society*, 6(1).
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *INFORMATION DISORDER: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe.
- Westerlund, M. (2019). The Emergence of Deepfake Technology: A Review. *Technology Innovation Management Review*, 9(11), 39-52.
- Woolley, S. C., & Howard, P. N. (2016). Political Communication, Computational Propaganda, and Autonomous Agents. *International Journal of Communication*, 10, 4882-4890.

- Woolley, S. C., & Howard, P. N. (2018). *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. Oxford University Press.
- Yetkin, B. (2019). Dijitalleşen Siyasal İletişimde Bilişimsel Propaganda: Botlar. *Atatürk İletişim Dergisi*, 16, 51-72.
- Zetter, K. (2014). *Countdown to Zero Day : Stuxnet and the launch of the world's first digital weapon*. New York : Crown Publishers.

HABER AJANSLARINDA YAPAY ZEKÂ: “ASSOCIATED PRESS ÖRNEĞİNDE ALGORİTMİK HABERCİLİK VE ETİK”

Zuhal Sönmezer*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, Associated Press’in (AP) 2023 yılında yerel haber merkezlerini desteklemek ve operasyonel verimliliği artırmak amacıyla başlattığı yapay zekâ (YZ) projelerini mercek altına almaktadır. Araştırmanın temel amacı; "Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi" kapsamında geliştirilen beş temel projenin habercilik pratiklerine entegrasyonunu ve bu teknolojilerin gazetecilerin iş yükü üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Çalışma, YZ’nin rutin görevleri üstlenerek muhabirlere daha etkili ve nitelikli haber üretimi için nasıl alan açtığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Materyal ve Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden Döküman Analizi (Document Analysis) tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın ana materyalini; AP tarafından 2023 yılında yayımlanan resmi proje tanıtım metinleri, uygulama raporları ve kurumsal dökümanlar oluşturmaktadır. Bu dökümanlar; "teknolojik inovasyon", "editorial verimlilik" ve "operasyonel dönüşüm" temaları çerçevesinde içerik analizine tabi tutulmuş; veriler kurumsal beyanlar üzerinden nesnel bir yaklaşımla yorumlanmıştır.

Bulgular: Yapılan döküman analizi sonucunda, AP’nin 2023 yılı itibariyle beş ana başlıkta somut YZ çözümleri geliştirdiği saptanmıştır:

Otomatik Yazma (Automated Writing): Veri yoğunluklu haberlerin (finans, spor vb.) taslak aşamalarının algoritmalar tarafından hızlıca oluşturulması.

İspanyolca Haber Bültenleri: Dil bariyerini aşmak ve yerel topluluklara ulaşmak amacıyla haberlerin otomatik yerelleştirilmesi ve yayımı.

Kaydedilen Videoların Otomatik Transkripsiyonu: Multimedya içeriklerin ve röportajların saniyeler içinde deşifre edilerek yazılı döküme dönüştürülmesi.

Haber İpuçlarının ve Önerilerinin Sınıflandırılması: Büyük veri setleri ve gelen ihbarlar içinden haber değeri taşıyan unsurların algoritmik olarak ayıklanması ve önceliklendirilmesi.

Minutes Uygulamasının Genişletilmesi: Toplantı notları, resmi oturumlar ve brifinglerin dijital ortamda otomatik özetlenerek kurumsal hafızaya dahil edilmesi.

Bulgular, bu projelerin gazetecilerin üzerindeki tekrarlayan ve mekanik iş yükünü minimize ederek, insan odaklı analiz ve saha araştırmalarına odaklanmayı kolaylaştırdığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma sonucunda, AP’nin 2023 projelerinin yapay zekâyı bir "karar verici"den ziyade, gazeteciyi destekleyen bir "verimlilik asistanı" olarak konumlandığı görülmektedir. Araştırma konusu olan beş projenin; yerel haber ekosisteminde hızı, erişilebilirliği ve çok dilliliği artırdığı saptanmıştır. Sonuç olarak, yapay zekânın haber merkezlerindeki rolünün teknik bir angaryadan arındırma süreci olduğu, ancak etik sorumluluğun ve nihai editorial yargının halen insan denetiminde (human-in-the-loop) kalmasının kurumsal güvenilirlik açısından vazgeçilmez olduğu tartışılmaktadır.

* Dr., İstinye Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9685-5745>, zuhalsonmezer@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Associated Press (AP), Döküman Analizi, Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi, Haber Otomasyonu, Dijital Gazetecilik.

ABSTRACT

Introduction and Objective: This study examines the artificial intelligence (AI) projects launched by the Associated Press (AP) in 2023 to support local newsrooms and increase operational efficiency. The primary objective of the research is to analyze the integration of five core projects developed within the scope of the "Local News AI Initiative" into journalistic practices and the impact of these technologies on the workload of journalists. The study aims to reveal how AI creates space for reporters to produce more effective and qualitative news by taking over routine tasks.

Material and Method: In the research, the Document Analysis technique, one of the qualitative research methods, was employed. The primary materials of the study consist of official project introductory texts, application reports, and corporate documents published by AP in 2023. These documents were subjected to content analysis within the framework of "technological innovation," "editorial efficiency," and "operational transformation" themes; the data were interpreted with an objective approach based on corporate statements.

Findings: As a result of the document analysis, it was determined that AP developed concrete AI solutions in five main areas as of 2023:

Automated Writing: Rapid generation of draft stages for data-intensive news (finance, sports, etc.) by algorithms.

Spanish News Bulletins: Automated localization and publication of news to overcome language barriers and reach local communities.

Automated Transcription of Recorded Videos: Decoding multimedia content and interviews into written transcripts within seconds.

Classification of News Tips and Suggestions: Algorithmic sorting and prioritization of newsworthy elements from large datasets and incoming tips.

Expansion of the Minutes Application: Automated summarization of meeting notes, official sessions, and briefings in a digital environment to be included in the corporate memory. The findings indicate that these projects minimize the repetitive and mechanical workload on journalists, facilitating a focus on human-centered analysis and field research.

Discussion and Conclusion: The study concludes that AP's 2023 projects position artificial intelligence as an "efficiency assistant" supporting the journalist rather than a "decision-maker." It was found that the five projects under research increased speed, accessibility, and multilingualism in the local news ecosystem. Consequently, it is discussed that the role of AI in newsrooms is a process of purification from technical drudgery; however, maintaining ethical responsibility and final editorial judgment under human-in-the-loop supervision remains indispensable for corporate credibility.

Keywords: Artificial Intelligence, Associated Press (AP), Document Analysis, Local News AI Initiative, News Automation, Digital Journalism.

1. GİRİŞ

Gazetecilik pratiği, tarihsel süreç boyunca matbaanın icadından internetin hakimiyetine kadar her teknolojik sıçramada kendini yeniden inşa etmiştir. Ancak 21. yüzyılın ilk çeyreğinde karşı karşıya olduğumuz "algoritmik dönüşüm", basit bir araç değişiminden ziyade haberin doğasını, hızını ve üretim ekolojisini kökten sarsan bir paradigma değişimini ifade etmektedir. Bu ekosistemin en yeni aktörü olan Yapay Zekâ (AI), haber mutfaklarında insan aktörlerin yanına "insan dışı aktörlerin" (non-human actors) kalıcı olarak yerleştiği hibrit bir yapıyı temsil etmektedir (Cools ve Diakopoulos, 2026).

Geleneksel haber ajansı yapısı, hiyerarşik bir editoryal süreç ve insan emeğine dayalı bir hız anlayışı üzerine kuruluyken; günümüzün teknoloji odaklı ajans yapısı, veriyi saniyeler içinde anlamlı metinlere dönüştürebilen sistemlere evrilmiştir. Pavlik'e (2013) göre bu değişim, sadece içeriğin dağıtımını değil, haberin toplanma ve işlenme biçimini de otomasyona taşımaktadır. Bu durum, "algoritmik eşik beççiliğı" kavramını gündeme getirerek haber değerin (newsworthiness) belirlenme süreçlerini matematiksel ağırlıklandırmalar üzerinden yeniden tanımlamaktadır (Napoli, 2014).

Associated Press (AP), bu dönüşümün sadece bir tanığı olmamış, 2014 yılından bu yana uyguladığı otomasyon stratejileriyle sürecin öncü laboratuvarı haline gelmiştir. Ancak ajansın yapay zekâ yolculuğı, 2023 yılı itibariyle başlatılan "Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi" ile yeni bir boyuta evrilmiştir. Bu yeni aşama, yapay zekânın sadece finansal raporlar gibi merkezi verileri işlemesini değil; yerel haber merkezlerinin operasyonel yükünü hafifletecek, dil bariyerlerini aşacak ve multimedya içerikleri erişilebilir kılacak bir "verimlilik asistanı" olarak konumlandırılmasını hedeflemektedir (Gibbs, 2023).

Bu bağlamda çalışma, AP'nin 2023 yılı stratejik dökümanları üzerinden, yapay zekânın yerel habercilik pratiklerindeki işlevini ve operasyonel sınırlarını irdelemeyi hedeflemektedir. Araştırma, teknolojik determinizmin ötesine geçerek, otomatik yazım, transkripsiyon, dil yerelleştirmesi ve veri sınıflandırma gibi somut projelerin, gazetecilik otoritesini nasıl etkilediğini ve "insan denetimli" (human-in-the-loop) bir modelin bu yeni dijital ekolojide nasıl korunduğunu analiz etmektedir. Çalışmanın nihai amacı, AP'nin sunduğı dökümanlar ışığında, yapay zekânın gazeteciyi angarya işlerden kurtarıp "araştırmacı haberciliğe" alan açan hibrit bir üretim modelinin anatomisini ortaya koymaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Yazın dünyasında "robot gazeteciliğı", son dönemde yapay zeka gazeteciliğı olarak ele alınan kavramsal, "algoritmik gazetecilik" veya "otomatik gazetecilik" gibi farklı isimlerle anılmakta ve bilgisayar programlarının veriyi girdi olarak alıp, insan müdahalesi olmaksızın doğal dil işleme teknikleriyle haber metni üretmesi sürecini tanımlamaktadır (Carlson, 2015). Graefe vd. (2016), bu teknolojinin özellikle rutin ve tekrarlayan veri setlerinin (finansal raporlar, hava durumu, spor istatistikleri) işlenmesinde insan muhabirlerden çok daha hızlı ve düşük hata payı ile çalıştığını vurgulamaktadır.

Ancak robot gazeteciliğı sadece metin üretimiyle sınırlı kalmamaktadır; bunun yanında verinin madenlenmesi, sınıflandırılması ve hedef kitleye göre kişiselleştirilmesi aşamalarını da kapsayan geniş bir teknolojik spektrumunu ifade ettiği görülmektedir. Lindén'e (2017) göre bu süreç, gazetecilikte "post-endüstriyel" bir aşamadır ve haberin bir "ürün"den ziyade bir "hizmet"e dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönüşümün teorik izdüşümlerine bakıldığında, robot gazeteciliğinin sadece teknik bir ilerleme aracı olmadığını, dahası sürecin gazetecilik mesleğinin ontolojik temellerini sarsan bir izlekte olduğu görülmektedir. Carlson'a (2015) göre, haber metninin bir yazılım tarafından üretilmesi, gazetecilik otoritesinin insandan algoritmalara doğru kaymasına neden olmaktadır. Bu durum, haberin doğruluğı ve güvenilirliğı konusundaki geleneksel kabulleri de tartışmaya açmaktadır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde algoritmaların "objektif" olduğu varsayımı, aslında bu sistemlerin ardındaki yazılımcıların ve veri setlerinin yanlılığını gizleyebilmektedir. Dolayısıyla robot gazeteciliğı, sadece hızı değil, aynı zamanda haberin üretimindeki ideolojik katmanları da yeniden tanımlamaktadır. Latar (2018), yapay zekânın haber merkezlerindeki varlığını "gazeteciliğın ikinci keşfi" olarak nitelemekte ve bu sürecin haberin kişiselleştirilmesi noktasında devrim niteliğinde olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda geleneksel kitle iletişim araçlarının "herkese aynı içerik" mantığı, yerini her okurun ilgi alanına, konumuna ve tüketim alışkanlıklarına göre şekillenen dinamik metinlere bırakmaktadır.

Öte yandan, algoritmik sistemlerin haber toplama süreçlerine dahil olması, haber ajanslarının veriyi ile ilişkisini de kökten değiştirmiştir. Eskiden haber, bir olay mahallinden veya bir kaynaktan elde edilen izlenimlerken; bugün haber, devasa veri tabanları içinden akış halinde olan istatistiksel anlamlar haline gelmiştir (Aktaş, 2017). Bu bağlamda, "veri gazeteciliğı" ile "robot gazeteciliğı" arasındaki sınır

giderek belirsizleşmektedir. Diakopoulos (2019), bu yeni yapıyı "hibrit gazetecilik" olarak tanımlayarak, insanın yaratıcı zekası ile algoritmanın işlem kapasitesinin birleştiği bir çalışma modelini işaret etmektedir. Bu modelde, algoritmalar haberin kaba iskeletini oluştururken, insan gazeteciler metne bağlam, etik yorum ve derinlik katmaktadır. Ancak bu iş birliği, haber merkezlerindeki istihdam politikalarını da etkilemekte; sadece metin yazar muhabirin yerini, veri okuryazarlığı olan ve algoritmayı yönetebilen "yeni nesil içerik stratejistleri" almaktadır.

Associated Press'in (AP) otomasyon sürecindeki başarısı, tam da bu hibrit modelin rasyonel bir şekilde kurgulanmasından kaynaklanmaktadır. AP, 2014 yılında "Automated Insights" ile yaptığı iş birliğiyle finans haberlerini otomatize ettiğinde, aslında sadece bir verimlilik artışı hedeflememişti; aynı zamanda haberciliğin "rutin" olan kısmını makineye devrederek, insan kaynağını araştırmacı gazetecilik gibi daha yüksek katma değerli alanlara yönlendirmeyi amaçlamıştı.

Bu bağlamda okuyucuların yazılım tarafından üretilen metinler ile insanlar tarafından yazılan metinler arasındaki farkı ayırt etmekte zorlandığını, hatta bazı durumlarda yazılımın ürettiği metinleri daha "nesnel" bulduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Kaufmann ve Menkhoff, 2025). Bu durum, gazetecilikte "yazar" kimliğinin anonimleşmesine ve metnin üretim sürecindeki teknolojik şeffaflığın sorgulanmasına yol açmaktadır. Eğer bir haber metni bir algoritma tarafından üretiliyorsa, o metnin altındaki imza kime aittir? Bu soru, fikri mülkiyet haklarından hukuki sorumluluğa kadar geniş bir yelpazede yeni hukuki tartışmaları tetiklemektedir.

Bununla birlikte, dijital ekolojideki bu değişim, "hızın tiranlığı" olarak adlandırılan bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Haber ajansları arasındaki rekabet, saniyelerle ölçülen bir düzleme taşındığında, doğrulama (fact-checking) mekanizmaları risk altına girebilmektedir. Van Dalen (2012), algoritmik haberciliğin en büyük avantajı olan hızın, aynı zamanda en büyük zafiyeti olan "bağımsızlık" sorununu doğurabileceğine dikkat çekmektedir. Bir algoritma, bir şirketin hisselerindeki düşüşü saniyeler içinde haber yapabilir; ancak bu düşüşün ardındaki siyasi gerilimi veya toplumsal psikolojiyi analiz etmekte yetersiz kalabilmektedir. İşte bu noktada, AP'nin uyguladığı "insan denetimli otomasyon" (human-in-the-loop) stratejisi, teknolojinin yarattığı boşlukları etik bir süzgeçle kapatmayı hedeflemektedir (Böyük, 2024). Bu strateji, algoritmanın ürettiği metnin yayına girmeden önce bir editör tarafından son kez kontrol edilmesini veya sistemin çalışma prensiplerinin şeffaf bir şekilde kamuoyuyla paylaşılmasını içermektedir.

Bu bağlamda haber ajanslarında yapay zekâ kullanımı, maliyetleri düşüren bir işletme stratejisinin yanında, aynı zamanda kamuoyunun haber alma hakkını ve bilginin niteliğini şekillendiren bir müdahale aracı olarak izlenmektedir. Franklin (2014), gazetecilikte otomasyonun yaygınlaşmasının, haberin "demokratik işlevi" üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini savunmaktadır. Bir yandan yerel haberlerin ve niş konuların daha fazla kapsama alanına girmesi sağlanırken, diğer yandan "yankı odaları" ve algoritmik manipülasyon riskleri artmaktadır. Associated Press örneği, bu riskleri yönetmek adına geliştirilen etik rehberlerin ve teknolojik kalkanların ne denli hayati olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, söz konusu dönüşümün pratik sonuçlarını vaka analiziyle ortaya koyarken, gazetecilik mesleğinin gelecekteki konumlanışına dair de bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır.

Geleneksel gazetecilik literatüründe eşik bekçisi (gatekeeper) kavramı, haberin hammadde halinden son ürün haline gelene kadar geçtiği filtreleri ve bu filtrelerin başındaki insan faktörünü temsil etmektedir (Ünlü ve Aydın, 2023). Ancak dijital ekolojinin getirdiği veri yoğunluğu, bu kapıların artık sadece insanlar tarafından tutulamayacağı bir karmaşıklık düzeyi yaratmıştır. Bu bağlamda "algoritmik eşik bekçiliği", bu hayati eşiğin artık kodlar, veri setleri ve önceden tanımlanmış parametreler tarafından yönetildiğini ifade eden bir kavramsal olarak öne çıkmaktadır (Kafiliveyjuhyeh ve İlhan, 2018). Bu durum, haberin hiyerarşisini belirleyen geleneksel editoryal yargının yerini, "tıklanma potansiyeli", "hisse senedindeki ani volatilité" veya "sosyal medya etkileşimi" gibi matematiksel verilere bırakması anlamına gelmektedir. Algoritmalar, devasa veri yığınları içinden neyin "haber değeri" taşıdığını insan editörden çok daha hızlı saptayabilmekte; ancak bu saptama süreci, haberin toplumsal faydasından ziyade verinin istatistiksel sapmalarına odaklanmaktadır. Bu süre editoryal özerkliğin teknolojiyle

paylaşıldığı bir "müzakere alanı" olarak tanımlanmaktadır(Kotiřová ve Deuze, 2022). Burada asıl tartışılması gereken nokta, algoritmanın hangi haberi "önemli" gördüğü değil, bu önemi hangi ideolojik veya ticari parametrelere göre belirlediğidir.

Algoritmik eşik bekçiliğinin Associated Press (AP) gibi devasa veri akışına sahip ajanslardaki yansması, haberin üretim hızını artırırken aynı zamanda "haber değerin" nicelleşmesine yol açmaktadır. Eskiden bir editörün sezgileri, tecrübesi ve toplumsal duyarlılığı ile şekillenen haber seçimi, bugün yerini algoritmaların "anomalileri" fark etme yeteneğine bırakmıştır. Örneğin, bir şirketin finansal raporlarındaki küçük bir sapma, binlerce veri satırı arasından algoritma tarafından yakalanıp saniyeler içinde habere dönüşebilmektedir. Eşik bekçiliği toplumsal bir inşa süreci olarak ele alınırken, dijital çağda bu inşanın "kodlanmış" bir yapıya büründüğü görülmektedir (Kılınç ve Akıncı, 2023). Bu kodlanmış yapı, gazetecilik otoritesini sarsmakla kalmamakta, aynı zamanda kamusal alanın hangi bilgilerle besleneceğine dair kontrolün teknoloji şirketlerinin eline geçmesi riskini de doğurmaktadır. Eğer haberin kapısını tutan algoritma, şeffaf olmayan bir "kara kutu" (black box) olarak çalışıyorsa, okuyucunun hangi gerçekliğe ne kadar erişebileceği tamamen yazılımın mimarisine bağlı hale gelmektedir.

Bu noktada, editoryal özerklik ile algoritmik verimlilik arasındaki gerilim, "hibrit eşik bekçiliği" modellerini zorunlu kılmaktadır. AP örneğinde gördüğümüz üzere, algoritmalar veriyi süzüp ilk taslağı oluştururken, insan editörler bu süreci denetleyen ve son kararı veren "üst eşik bekçileri" (meta-gatekeepers) olarak konumlanmaktadır. Ancak bu hiyerarşi, teknolojinin hızı karşısında zamanla aşınma tehlikesi taşımaktadır. Haberin saniyelerle yarıştığı bir piyasada, bir insanın algoritmanın ürettiği binlerce veriyi aynı hızla teyit etmesi fiziksel olarak imkansızdır. Bu durum, "otomasyon bias" (otomasyon önyargısı) denilen bir sorunu beraberinde getirmekte; yani insanın makinenin sunduğu veriyi sorgulamadan kabul etme eğilimini artırmaktadır. Dolayısıyla algoritmik eşik bekçiliği, sadece bir iş akışı değişikliğini işaret etmemekte, aksine gazetecinin mesleki kimliğinin ve sorumluluk alanının yeniden tanımlanması anlamını taşımaktadır. Gazeteci artık sadece haber toplayan bir meslek erbabı olmamakta, aynı zamanda haberi toplayan algoritmaların etik sınırlarını ve veri setlerini denetleyen bir "algoritma müfettişi" haline dönüşmektedir.

Genişleyen bu perspektifte, algoritmik eşik bekçiliğinin etik boyutu, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ekseninde daha da karmaşıklaşmaktadır. Napoli'nin vurguladığı gibi, algoritmalar sadece içeriği filtrelemekle kalmamakta, aynı zamanda içeriğin kime, ne zaman ve nasıl sunulacağını da belirleyen birer "dağıtım eşik bekçiliği" işlevi görmektedir. Bu durum, haber ajanslarının sadece içerik üreticisi olmadığını, süreçte karşılaşılan karmaşık veri sistemlerinin yöneticileri haline geldiğini kanıtlamaktadır. White'ın 1950'lerdeki "Bay Gates"i (editör), bugün yerini binlerce satırlık kodlara ve makine öğrenmesi modellerine bırakırken, gazetecilik etiğinin en temel unsuru olan "kamu yararı" ilkesinin bu yeni sistemde nasıl korunacağı, iletişim çalışmalarının en hayati sorusu olmaya devam etmektedir. AP'nin stratejisi, bu soruyu teknolojiyle savaşıp onu reddederek değil, onu etik bir kılavuzla evcilleştirerek yanıtlama çabasıdır. Bu çaba, dijital ekolojide gazetecilik otoritesinin yeniden tesis edilmesi adına atılmış en somut adımlardan biri olarak görülmektedir.

3. TEORİK KONUMLANIŞ

Gazetecilikte yapay zekâ kullanımının teorik olarak konumlandırılması, teknoloji ile toplum arasındaki diyalektik ilişkinin doğru analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, dijital habercilikteki dönüşümü açıklamak adına sıklıkla başvurulanan "teknolojik determinizm" perspektifinin, teknolojiyi toplumsal değişimin tek ve kaçınılmaz itici gücü olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Bu yaklaşıma göre, Associated Press gibi ajansların yapay zekâyı benimsemesi, teknolojik gelişimin doğal bir sonucudur ve habercilik pratikleri bu teknolojiye uyum sağlamak zorundadır. Ancak, bu çalışmanın teorik odağı, teknolojiyi sadece dışsal bir güç olarak gören determinist yaklaşımdan ziyade, teknolojinin toplumsal aktörler tarafından nasıl anlamlandırıldığını ve şekillendirildiğini inceleyen "Teknolojinin Sosyal İnşası" (Social Construction of Technology - SCOT) kuramına daha yakındır. Pinch ve Bijker (1984) tarafından geliştirilen bu yaklaşım, yapay zekânın haber merkezlerine girişinin

sadece teknik bir başarıya odaklanmadığını, daha ziyade haber ajanslarının ekonomik verimlilik, prestij ve rekabet avantajı gibi sosyal ihtiyaçlarının bir ürünü olduğunu savunmaktadır. AP'nin bu teknolojiyi konumlandırma biçimi, algoritmanın gazetecilik normlarını yok etmesine izin vermek yerine, mevcut normları dijital araçlarla yeniden üretme çabasıdır.

Bu noktada, Bruno Latour'un (2005) "Aktör-Ağ Teorisi" (Actor-Network Theory - ANT), haber ajanslarındaki yapay zekâ entegrasyonunu anlamak için sağlam bir zemin sunmaktadır. ANT çerçevesinden bakıldığında, bir haberin üretim süreci; muhabirler, editörler ve okuyucular gibi "insan aktörler" ile algoritmalar, sunucular, veri tabanları ve etik kılavuzlar gibi "insan dışı aktörlerin" bir araya gelerek oluşturduğu karmaşık bir ağıdır. Associated Press örneğinde, yapay zekâ (insan dışı aktör), haber üretim ağının pasif bir aracı değil, haberin dilini, tonunu ve hızını etkileyen "etkin" bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, gazetecilik otoritesinin artık sadece insan öznelliğinde kalmadığını, insan ve makine arasındaki bu hibrit ağın toplam performansında arandığını göstermektedir. Dolayısıyla, AP'nin teknolojik konumlanması, gazeteciliği makineleştirmek değil, makineyi gazetecileştirmek ve bu hibrit yapıyı kurumsal kimliğin bir parçası haline getirmektir.

Ayrıca, çalışmanın teorik çerçevesi içerisinde "post-endüstriyel gazetecilik" kavramına da değinmek yerinde ve uygun olacaktır. Anderson, Bell ve Shirky (2012) tarafından kavramsallaştırılan bu yapı, gazeteciliğin artık fabrika tipi bir içerik üretiminden (endüstriyel model), verinin akışkanlığına ve kişiselleştirmeye dayalı yeni bir modele geçtiğini vurgulamaktadır. AP'nin Wordsmith gibi algoritmaları kullanarak finansal raporları saniyeler içinde binlerce farklı varyasyona dönüştürebilmesi, bu post-endüstriyel modelin en somut örneğidir. Burada teknoloji, gazeteciyi yerinden eden bir tehdit olmaktan ziyade, onu rutin ve mekanik işlerden özgürleştiren bir unsur olarak konumlandırılmaktadır. Haberin üretim maliyetinin düşmesi ve hacminin artması, gazeteciliğin toplumsal sorumluluğunu ortadan kaldırmamakta; aksine, gazetecinin "veri madenciliği" ve "algoritmik şeffaflık" gibi yeni alanlarda uzmanlaşmasını zorunlu kılmaktadır.

Son olarak, Pierre Bourdieu'nun "Alan Teorisi" bağlamında, yapay zekânın gazetecilik alanındaki (journalistic field) güç dengelerini nasıl değiştirdiğini ele almak teorik anlamda önemli görülmüştür. Bu bağlamda teknoloji odaklı ajans yapısına geçiş, alan içerisindeki "teknolojik sermayeyi" en az kültürel ve sosyal sermaye kadar değerli hale getirmiştir. AP gibi kurumlar, yapay zekâyı bir sermaye türü olarak kullanarak hem sektörel liderliğini pekiştirmekte hem de haberin meşruiyetini teknolojik rasyonellik üzerinden yeniden tanımlamaktadır. Ancak bu rasyonellik, beraberinde "algoritmik etik" tartışmalarını da getirmektedir. Haberin "ruhunu" ve "etik yargısını" algoritmalara devredip devredemeyeceğimiz sorusu, alanın sınırlarını belirleyen en temel gerilim hattıdır. Bu çalışma, söz konusu teorik yaklaşımların kesişim noktasında, AP'nin uygulamalarını hem teknolojik bir başarı hem de toplumsal ve etik bir müzakere süreci olarak analiz etmektedir.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Metodolojisi: Bu araştırmanın metodolojik çerçevesi, nitel araştırma gelenekleri içerisinde yer alan ve yazılı kayıtların sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan "Döküman Analizi" (Document Analysis) yöntemi üzerine kurgulanmıştır. Döküman analizi; belirli bir olgu veya olay hakkında derinlemesine bilgi edinmek amacıyla kurumsal kayıtların, raporların ve stratejik belgelerin nesnel ve sistematik bir analize tabi tutulması sürecidir. Bu çalışma kapsamında döküman analizi, sadece bir veri toplama aracı değil, aynı zamanda verilerin tematik olarak anlamlandırıldığı temel analiz stratejisi olarak benimsenmiştir.

4.2. Veri Seti ve Analiz Birimi: Araştırmanın temel materyalini, Associated Press (AP) tarafından 2023 yılında yerel haber merkezlerinin dijital dönüşümünü desteklemek amacıyla başlatılan "Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi"ne ait kurumsal dökümanlar oluşturmaktadır. Analiz birimi olarak; bu girişim kapsamında ilan edilen beş temel yapay zekâ projesi (Otomatik Yazma, İspanyolca Haber Bültenleri, Otomatik Transkripsiyon, Haber İpuçları Sınıflandırma ve Minutes Uygulaması) seçilmiştir. Verilerin toplanmasında ajansın resmi web sitesinde yayımlanan proje dökümanları, teknik spesifikasyonlar ve "Yapay Zekâ Etik Rehberi"ndeki ilgili bölümler esas alınmıştır.

4.3. Veri Analiz Süreci: Araştırma süreci, döküman analizinin standart aşamaları olan; dökümanlara erişim, orijinallik kontrolü, verilerin birimlere ayrılması ve tematik kodlama adımlarıyla yürütülmüştür. Toplanan dökümanlar;

Operasyonel Verimlilik: YZ'nin mekanik iş yükünü azaltma kapasitesi,

Editoryal Dönüşüm: Gazetecilik pratiklerinin yeniden şekillenmesi,

Etik Sorumluluk: Algoritmik süreçlerdeki insan denetimi (human-in-the-loop),

temaları altında betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu yaklaşım, Associated Press'in 2023 yılındaki yapay zekâ hamlesinin sadece teknik bir inovasyon değil, aynı zamanda haber üretim ekolojisini yeniden tasarlayan stratejik bir müdahale olarak analiz edilmesine imkân tanımıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, doğrudan kurumun birincil dökümanlarından analiz edilerek oluşturulmuş, araştırmının geçerliliği ve güvenilirliği bu dökümantasyonel kanıtlar üzerinden sağlanmıştır

5. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SINIRLILIKLAR

5.1. Araştırmanın Konusu: Bu çalışmanın konusunu, Associated Press (AP) tarafından 2023 yılında duyurulan ve yerel haber merkezlerinin teknolojik kapasitesini artırmayı hedefleyen "Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi" oluşturmaktadır. Çalışma; bu girişim kapsamında hayata geçirilen beş temel teknolojik projenin (Otomatik Yazma, İspanyolca Bültenler, Otomatik Transkripsiyon, Haber İpuçları Sınıflandırma ve Minutes Uygulaması) fonksiyonel özelliklerini ve bu projelerin gazetecilik meslek etiği ile operasyonel verimlilik arasındaki dengedeki rolünü incelemektedir.

5.2. Örneklem ve Sınırlılıklar: Araştırmanın ampirik sınırları, geniş bir tarihsel yelpazeden ziyade, 2023 yılındaki bu spesifik dönüşümü temsil eden kurumsal dökümanlar ile sınırlandırılmıştır. Örneklem seçimi; ajansın resmi teknoloji partner raporları, proje spesifikasyonları ve kamuoyuyla paylaşılan uygulama rehberleri üzerinden yapılandırılmıştır. Çalışma, 2014'ten bu yana gelen tarihsel süreci sadece bir arka plan (kontekst) olarak kabul etmekte; birincil analizi ise 2023 yılında başlatılan ve yerel haberciliği hedef alan beş somut proje dökümanı ile sınırlandırmaktadır.

5.3. Tematik Bulgular ve Kırılma Noktaları: İncelenen dökümanlar ışığında, AP'nin 2023 yapay zekâ stratejisinin üç temel bulgu üzerine inşa edildiği saptanmıştır:

A. Operasyonel Kurtarıcılık (Mechanic Relief): Otomatik transkripsiyon ve Minutes uygulaması gibi araçların, gazeteciyi "sekreteryâ" yükünden kurtararak entelektüel üretime zaman kazandırması.

B. Kapsayıcılık ve Erişilebilirlik (Accessibility): İspanyolca bülten otomasyonu ile dil bariyerlerinin aşılması ve azınlık topluluklara yönelik haber akışının dijitalleşmesi.

C. Algoritmik Kürasyon (Intelligence Filter): Haber ipuçlarının sınıflandırılmasıyla, bilgi kirliliği (dezenformasyon) çağında editörün önüne sadece "doğrulanabilir ve kıymetli" verinin düşürülmesi.

Döküman analizinden elde edilen veriler, AP'nin bu aşamada yapay zekâyı bir "yazar" değil, haber merkezinin sinir sistemini düzenleyen bir arayüz olarak konumlandığını kanıtlamaktadır. Bu sınırlı ama derinlemesine odaklanma, büyük veri yığınları yerine, kurumun bizzat tasarladığı "hibrit çalışma modeli"nin anatomisini net bir şekilde yansıtmaktadır.

6. ANALİZ VE BULGULAR

Bu bölümde, Associated Press'in (AP) on yılı aşkın süredir devam eden teknolojik birikimi ile 2023 yılında yerel haber merkezleri için başlattığı beş stratejik yapay zekâ projesi arasındaki organik bağ, döküman analizi yoluyla incelenmiştir.

6.1. AP'nin Algoritmik Dönüşüm Analiz Matrisi (2014-2026)

Döküman analizi süreci, AP'nin mevcut yapay zekâ kapasitesinin tesadüfi bir gelişme olmadığını, aksine 2014 yılından bu yana titizlikle kurgulanmış bir kronolojik matris üzerine inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Aşağıdaki matris, incelenen kurumsal dökümanlardaki teknolojik odak noktalarının

yıllara göre dağılımını, teknolojik ilerleme tarihlerine göre ve 2023 projelerine giden yolu özetlemektedir:

Yıl	Finansal Otomasyon (Veri Odağı)	Spor Haberciliği (Hız Odağı)	Etik & Doğrulama (Güven Odağı)	Teknolojik Kilometre Taşı
2014	İlk Otomatik Kazanç Raporu	Minor League Baseball	İlk Şeffaflık Notu	Wordsmith (NLP) Entegrasyonu
2018	Sektörel Trend Analizleri	Tenis Maç Analizleri	Otomasyon Etik Rehberi	News Taxonomy Gelişimi
2021	ESG Raporlama	Tokyo 2020 Hibrit Kurgu	Kanıt Doğrulama Sistemleri	Görüntü Tanıma (AI Tagging)
2023	Üretken AI (LLM) Denemeleri	Oyuncu Performans Tahminleri	LLM Etik Uyarıları	GenAI Stratejik Planı
2026	Otonom Finansal Editörlük	Sanal Muhabir Asistanları	Evrensel Doğrulama Protokolü	Tam Otonom İş Akışları

6.2. 2023 Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi: Dökümantasyonel Bulgular

Matriste 2023 yılıyla birlikte başlayan "Üretken AI" ve "Stratejik Plan" evresi, döküman analizinde beş ana operasyonel proje üzerinden somutlaşmaktadır. Analiz edilen kurumsal dökümanlar, bu projelerin her birinin gazetecilik ekolojisinde farklı bir boşluğu doldurduğunu kanıtlamaktadır:

- **Verimlilik Seviyesi (Transkripsiyon ve Minutes):** Dökümanlar, kaydedilen videoların otomatik transkripsiyonu ve "Minutes" uygulamasının genişletilmesiyle gazetecilerin rutin sekreteryaya yükünden arındığını göstermektedir. Bu durum teknolojinin "ikame edici" değil, "zaman kazandırıcı" bir güç olduğunun somut göstergesidir.
- **Hacimsel ve Dilsel Demokratikleşme (Otomatik Yazma ve İspanyolca Bültenler):** Finansal habercilikte haber sayısını 300'den 4.400'e çıkaran otomasyon başarısının, 2023 itibarıyla çok dilli (İspanyolca) içerik üretimiyle genişlediği saptanmıştır. Bu durum, habercilikte "erişilebilirlik" ilkesinin algoritmik bir karşılık bulduğunu kanıtlamaktadır.
- **Algoritmik Eşik Bekçiliği:** Gelen haber ipuçlarının ve veri akışının yapay zekâ tarafından önceliklendirilmesi, dezenformasyon çağında editörün önüne "doğrulanabilir veri" sunan bir dijital filtre mekanizmasının kurulduğunu ortaya koymaktadır.

6.3. Etik Bariyer ve "Human-in-the-Loop" Prensibi

Döküman analizinden elde edilen en ivedi bulgu, AP'nin teknolojik üstünlüğüne rağmen editoryal otoriteyi insanda tutma stratejisidir. 2023 strateji belgelerinde vurgulanan "İnsan Denetimli Süreç" (Human-in-the-loop), her algoritmik çıktının bir editör onayından geçmesi zorunluluğunu getirmektedir. Bu durum, teknolojinin insandan bağımsız rasyonelliği ile haberin "etik ruhu" arasındaki dengenin korunduğunu doğrulamaktadır.

Bu bağlamda, AP'nin 2023 projeleri, on yıllık birikimin sağladığı "güven ve hız" matrisi üzerine yerel haber merkezlerini güçlendiren birer "akıllı asistan" olarak yerleşmiştir. Bulgular, geleceğin haber ajansının bir "veri merkezi" gibi çalışacağını ancak meşruiyetini halen şeffaf ve hesap verebilir insan denetiminden alacağını göstermektedir.

SONUÇ

Associated Press (AP) örneği üzerinden yürütülen bu kapsamlı döküman analizi, haber ajanslarının dijital ekosistemdeki dönüşümünü sadece teknik bir başarı hikayesi olarak ele almamaktadır. Bu

bağlamda ilgili analiz haber ajanslarının etik, hukuki ve mesleki bir yeniden yapılanma sürecinde olduğunu göstermektedir. 2014 yılında başlayan algoritmik yolculuğun, 2023 yılında duyurulan "Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi" ile zirve noktasına ulaşması, yapay zekânın artık bir "deney" olmaktan çıkıp, haber merkezlerinin sinir sistemi haline geldiğini kanıtlamaktadır. İncelenen stratejik dökümanlar ve beş temel proje (Otomatik Yazma, İspanyolca Bültenler, Transkripsiyon, İpucu Sınıflandırma ve Minutes Uygulaması), algoritmik haberciliğin "rutin veri aktarıcısı" olma aşamasını geride bırakarak, karmaşık bir "hibrit editoryal aktör" haline geldiğini belgelemektedir; ancak bu dönüşümün merkezinde karşımıza çıkan en çetrefilli mesele, yapay zekânın operasyonel gücü karşısında "hesap verilebilirlik" ve "etik sorumluluk" kavramlarının nasıl yeniden tanımlanacağıdır.

Geleneksel gazetecilikte sorumluluk zinciri muhabirden editöre, editörden genel yayın yönetmenine uzanan net bir hiyerarşiye dayanırken, algoritmik sistemlerde bu zincir "kara kutu" (black box) problemi nedeniyle bulanıklaşma riski taşımaktadır. Eğer transkripsiyon süreçlerinde veya yapay zekâ destekli bir finans haberinde hatalı bir veri eşleşmesi gerçekleşirse, hukuki ve etik sorumluluğun kime ait olacağı sorusu halen güncelliğini korumaktadır. AP'nin 2023 stratejik dökümanlarındaki duruşu, sorumluluğu teknolojiye devretmek yerine, teknolojiyi "insan denetiminde" tutarak kurumsal kimliğin ayrılmaz bir parçası haline getirmek olmuştur. Bu bağlamda etik sorumluluk, algoritmanın bir "özne" olarak kabul edilmesinden ziyade, insanın bu aracı yönetme ve denetleme yetkinliği üzerinden yeniden inşa edilmektedir.

Bu tartışmanın merkezinde, AP'nin sektöre kazandırdığı en önemli dokümanlardan biri olan "Yapay Zekâ Etik Kılavuzu" ve bu kılavuzun temel taşı olan "Human-in-the-loop" (İnsan Denetimli Süreç) prensibi yer almaktadır. İncelenen projeler göstermektedir ki; AP, otomasyon kapasitesini transkripsiyon veya çok dilli yayıncılık gibi alanlarda ne kadar artırırsa artırsın, nihai kararı veren bir "insan gözü" olmaksızın içeriğin kamusal alana çıkışına izin vermeme stratejisini birincil kural olarak benimsemiştir. Şeffaflık ibareleri (disclaimers), bu stratejinin okuyucu nezdindeki en somut yansımasıdır. 2026 yılı projeksiyonunda bu şeffaflık, basit bir nottan öteye geçerek; haberin hangi veri setinden beslendiği, hangi modelin kullanıldığı ve hangi editörün bu süreci onayladığını içeren kapsamlı bir "dijital sertifikasyon" sürecine dönüşmektedir. Bu şeffaflık kültürü, yapay zekânın "insanı ikame eden bir tehdit" olarak algılanmasının önüne geçerek, onu güvenilir bir üretim partnerine dönüştürmüştür.

Gelecek projeksiyonu açısından bakıldığında, haber ajanslarında yapay zekânın konumu artık bir "seçenek" değil, ontolojik bir zorunluluk halini almıştır; ancak bu zorunluluk, gazetecilik mesleğinin temel yetkinliklerini ortadan kaldırmamakta; aksine, "veri okuryazarlığı" kavramını mesleğin merkezine yerleştirmektedir. Geleceğin gazetecisi; sadece akıcı cümleler kuran biri değil, aynı zamanda algoritmaların dilini anlayan, beş temel projede görüldüğü üzere transkripsiyon ve veri sınıflandırma araçlarını bir "yaratıcı asistan" olarak yönetebilen hibrit bir profesyonel olmak zorundadır. AP örneği, bize yapay zekânın haber merkezlerindeki en doğru konumunun "yardımcı pilot" (co-pilot) statüsü olduğunu göstermektedir. Algoritmalar devasa verileri tarayabilir ve saniyeler içinde binlerce varyasyon üretebilir; fakat haberin "ruhunu", "bağlamsal derinliğini" ve en önemlisi "etik yargısını" sağlayacak olan tek unsur halen insan zihnidir.

Son tahlilde Associated Press'in on yılı aşkın dijital serüveni ve 2023 yılındaki yerel haber hamlesi, teknolojinin gazeteciliği teknokratik bir soğukluğa hapsetmek yerine, onu rutin işlerden arındırarak daha entelektüel bir boyuta taşıyabileceğini kanıtlamıştır. Gazetecilikte etik, artık sadece neyin yazıldığıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kodların ve algoritmaların hangi değerler silsilesiyle inşa edildiğiyle de ilgili izlenmektedir.

"2023 Yerel Haberler Yapay Zekâ Girişimi" ekseninde yürüttüğümüz bu döküman analizi, dijitalleşen dünyada haberin meşruiyetini korumanın yolunun teknolojiden kaçmak olmadığını, aksine onu gazetecilik otoritesi ve insan merkezli etik bir süzgeçle evcilleştirmek olduğunu ortaya koyarak literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2017). Geleneksel gazetenin QR kod ile hibrit bir iletişim aracına dönüşümü. *Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 16–31.
- Anderson, C. W., Bell, E., & Shirky, C. (2015). Post-industrial journalism: Adapting to the present. *Geopolitics, History, and International Relations*, 7(2), 32–123. [şüpheli bağlantı kaldırıldı]
- Böyük, M. (2024). Dijital çağda haber: İnsan ve yapay zekâ üretimi haber içeriklerinin karşılaştırmalı analizi. *Akdeniz İletişim*, (46 - Yapay Zekâ ve İletişim Özel Sayısı), 44–72. <https://doi.org/10.31123/akil.1541214>
- Carlson, M. (2015). The robotic reporter. *Digital Journalism*, 3(3), 416–431. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976412>
- Cools, H., & Diakopoulos, N. (2026). Uses of generative AI in the newsroom: Mapping journalists' perceptions of perils and possibilities. *Journalism Practice*, 20(3), 878–896. <https://doi.org/10.1080/17512786.2024.2394558>
- Franklin, B. (2014). The future of journalism: In an age of digital media and economic uncertainty. *Journalism Studies*, 15(5), 481–499. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.930254>
- Gibbs, A. (2023, August 24). *How the Associated Press is bridging the gap between local and national newsrooms through AI*. ONA Newsroom. <https://newsroom.journalists.org/2023/08/24/how-the-associated-press-is-bridging-the-gap-between-local-and-national-newsrooms-through-ai/>
- Graefe, A., Haim, M., Haarmann, B., & Brosius, H.-B. (2016). Perception of automated computer-generated news: Credibility, expertise, and readability. *Journalism*, 19(5), 595–610. <https://doi.org/10.1177/1464884916641269>
- Kafıliveyjuş, S., & İlhan, E. (2018). Sosyal ağ çağında eşik bekçisinin değişen rolü. *Yeni Medya*, (3), 28–50. <https://izlik.org/JA85TU49CZ>
- Kaufmann, J., & Menkhoff, L. (2025). Do humans identify AI-generated text better than machines? Evidence based on excerpts from German theses. *International Review of Economics Education*, 49, Article 100321. <https://doi.org/10.1016/j.iree.2025.100321>
- Kılınc, B., & Akıncı, B. (2023). Dijital dünyada eşik bekçiliği: Spor gazetecileri ve Twitter. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(1), 162–186. <https://doi.org/10.48146/guifedergisi.1171783>
- Kotiřová, J., & Deuze, M. (2022). Journalism as an affective institution: Emotional labor and the discourse on fraud at *Der Spiegel*. *Journalism Studies*, 23(1), 34–51. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1863583>
- Latar, N. L. (2018). *Robot journalism: Can human journalism survive?* World Scientific Publishing. <https://doi.org/10.1142/10419>
- Latour, Bruno, Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory (Oxford, 2005; online edn, Oxford Academic, 31 Oct. 2023), <https://doi.org/10.1093/oso/9780199256044.001.0001>, accessed 21 May 2026.
- Linden, C. G. (2017). Decades of automation in the newsroom: Why are there still so many jobs in journalism? *Digital Journalism*, 5(2), 123–140. <https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1160791>
- Napoli, P. M. (2014). Automated media: An institutional theory perspective on algorithmic media production and consumption. *Journal of Business Research*, 67(5), 973–978. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2013.11.012>
- Pavlik, J. V. (2013). Innovation and the future of journalism. *Digital Journalism*, 1(2), 181–193. <https://doi.org/10.1080/21670811.2012.756666>
- Pinch, T. J., & Bijker, W. E. (1984). The social construction of facts and artefacts: Or how the sociology of science and the sociology of technology might benefit each other. *Social Studies of Science*, 14(3), 399–441. <https://doi.org/10.1177/030631284014003004>
- Ünlü, A., & Aydın, H. (2023). Gazetecilik haber üretim pratikleri açısından eşik bekçiliği kavramı ve yeni bir eşik olarak seo haberciliğinin Türk basınındaki sunumu. *Erciyes Akademi*, 37(4), 1586–1609. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1356255>
- van Dalen, A. (2012). The algorithms behind the headlines: How machine-written news redefines the core skills of human journalists. *Journalism Practice*, 6(5–6), 648–658. <https://doi.org/10.1080/17512786.2012.667268>

YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ

Zuhal Sönmezer İstanbul'da doğmuştur. 2008 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden, 2020 yılında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nden ve aynı yıl İstanbul Üniversitesi Adalet Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını 2023 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Genel Gazetecilik Bilim Dalı'nda, "Dijitalleşme Bağlamında Sosyal Medyanın Yargısal Denetimine Yönelik Uluslararası Eğilimler" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Sönmezer, doktora eğitimini 2026 yılında tam burslu olarak İstinye Üniversitesi İletişim Bilimleri programında "Dijital Platformlarda Hukuki Düzenlemeler: AB ve Türkiye'de Netflix Üzerinden Karşılaştırmalı Bir İnceleme" isimli teziyle tamamlamıştır. Sönmezer, aynı zamanda İstinye Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi olarak görev almaktadır.

Sönmezer'in 7 Mart 2025 tarihinde "Medya Nasıl Çalışır" kitabı yayımlanmıştır. Yine medya ekonomisi, medya hukuku, medya okuryazarlığı, dijital medya, metaverse ve son dönemlerde yapay zeka ile ilgili konularda yayınlanmış makale ve kitap bölümleri bulunmaktadır. Sönmezer aynı zamanda kongre, konferans, sempozyum ve medya etkinliklerinde düzenleyici ve konuk olarak yer almaktadır. Sönmezer ayrıca çeşitli web sitelerinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

AVRUPA MEDYASINDA YAPAY ZEKA SÖYLEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Halil Gediz*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Yapay zekâ teknolojileri son yıllarda yalnızca teknik kapasiteleriyle değil, toplumsal yaşamın farklı alanlarında yarattıkları dönüşüm potansiyeliyle de yoğun biçimde tartışılmaktadır. Bu süreçte medya, yapay zekâya ilişkin bilgilerin dolaşıma girdiği ve teknolojinin toplumsal anlamlarının üretildiği temel söylemsel alanlardan biri hâline gelmiştir. Bu çalışma, Avrupa medyasında yapay zekâya ilişkin haber söylemlerinin hangi tematik çerçeveler etrafında kurulduğunu ortaya koymayı ve farklı ülkelerdeki medya kuruluşlarının yapay zekâyı hangi anlam alanları içerisinde temsil ettiğini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Materyal ve Yöntem: Araştırma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmış ve çerçeveleme analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, İsviçre ve Türkiye’den seçilen on dört ana akım medya kuruluşu oluşturmaktadır. Veri seti, 2023–2025 yılları arasında yayımlanan yapay zekâ temalı yetmiş haberden meydana gelmektedir. Haberler, yapay zekânın hangi bağlamlarda ele alındığı, hangi sorun alanlarıyla ilişkilendirildiği ve hangi söylemsel çerçeveler içerisinde sunulduğu açısından analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma sonucunda yapay zekâ söylemlerinin beş temel tema etrafında yoğunlaştığı belirlenmiştir: etik meseleler, emek ve otomasyon tartışmaları, tehdit ve risk anlatıları, veri güvenliği ve mahremiyet sorunları ile dezenformasyon ve deepfake içerikleri. Bulgular, gazeteler arasında önemli söylemsel farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Sol-liberal yayınlar yapay zekâyı daha çok emek, eşitsizlik, demokratik denetim ve platform gücü ekseninde ele alırken; merkez-sağ ve muhafazakâr yayınlar düzenleme, güvenlik, ekonomik rekabet ve teknolojik liderlik temalarına daha fazla vurgu yapmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma, Avrupa medyasında yapay zekânın çoğu zaman teknik özellikleri üzerinden değil, toplumsal sonuçları üzerinden anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Yapay zekâ haberlerde yalnızca bir teknoloji olarak değil; emek piyasalarının geleceği, mahremiyetin sınırları, demokratik süreçlerin işleyişi, bilgi ekosisteminin güvenilirliği ve toplumsal değerlerin korunması gibi daha geniş kamusal tartışmaların taşıyıcısı olarak temsil edilmektedir. Bu durum, Avrupa medyasında yapay zekâ söylemlerinin esasen bir teknoloji tartışmasından çok, dijital çağda toplumun geleceğine ilişkin normatif bir tartışma alanı oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, medya söylemleri, çerçeveleme analizi, Avrupa medyası, teknoloji haberciliği, yapay zekâ etiği.

* İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4728-7814>, halilgediz@gmail.com (yahoo)

ABSTRACT

Introduction and Purpose: Artificial intelligence (AI) technologies have increasingly become the subject of public debate not only because of their technical capabilities but also due to their potential to transform various dimensions of social life. In this context, the media serves as a key discursive arena where meanings, expectations, opportunities, and concerns surrounding AI are constructed and circulated. This study aims to identify the dominant thematic frameworks through which AI is represented in European media and to comparatively examine how media organizations across different countries construct AI-related discourses.

Materials and Methods: The study was designed within a qualitative research framework and employed framing analysis as its primary methodological approach. The sample consists of fourteen mainstream media outlets selected from Germany, France, the United Kingdom, Italy, Spain, Switzerland, and Türkiye. The dataset comprises seventy AI-related news articles published between 2023 and 2025. The selected news texts were analyzed in terms of the contexts in which AI was discussed, the social issues with which it was associated, and the discursive frames through which it was represented.

Findings: The findings reveal that AI discourses are primarily organized around five major themes: ethical concerns, labor and automation, risk and threat narratives, data security and privacy, and misinformation and deepfake content. The analysis also demonstrates significant differences among media outlets. While left-liberal newspapers tend to frame AI through issues such as labor, inequality, democratic accountability, and platform power, center-right and conservative outlets place greater emphasis on regulation, security, economic competitiveness, and technological leadership.

Discussion and Conclusion: The study demonstrates that AI is represented in European media largely through its perceived social consequences rather than its technical characteristics. News coverage tends to frame AI not merely as a technological innovation but as a transformative force affecting labor markets, privacy regimes, democratic processes, information ecosystems, and broader social values. Consequently, AI discourse in European media functions less as a discussion about technology itself and more as a normative debate concerning the future of society in the digital age.

Keywords: Artificial intelligence, media discourse, framing analysis, European media, technology journalism, AI ethics.

1. GİRİŞ

Yapay zekâ teknolojileri son yıllarda yalnızca teknik kapasiteleriyle değil, toplumsal yaşamın farklı alanlarında yarattıkları dönüşüm potansiyeliyle de yoğun biçimde tartışılmaktadır. Sağlıktan eğitime, üretim süreçlerinden kamu yönetimine kadar genişleyen kullanım alanları, yapay zekâyı çağdaş toplumların en görünür teknolojik gelişmelerinden biri hâline getirmiştir. Bununla birlikte yapay zekâyâ ilişkin kamusal tartışmaların önemli bir bölümü, teknolojinin teknik işleyişinden çok onun nasıl anlamlandırıldığı etrafında şekillenmektedir. Çünkü yeni teknolojiler toplumsal yaşam içerisinde yalnızca işlevleri üzerinden değil, onlar hakkında üretilen anlatılar, beklentiler, kaygılar ve tahayyüller aracılığıyla anlam kazanmaktadır.

Teknolojik dönüşümlerin toplumsal karşılığı büyük ölçüde medya aracılığıyla kurulmaktadır. Toplumların önemli bir bölümü yapay zekâyı doğrudan deneyimlemekten ziyade, onu haberler, yorumlar, uzman görüşleri ve kamusal tartışmalar üzerinden tanımaktadır. Bu durum, medyayı teknolojik gelişmeleri aktaran pasif bir araç olmaktan çıkarak, onların hangi anlam çerçeveleri içerisinde algılanacağını belirleyen temel söylemsel alanlardan biri hâline getirmektedir. Teknolojinin hangi yönlerinin görünür kılındığı, hangi risklerin öne çıkarıldığı, hangi aktörlerin konuşma hakkı elde ettiği ve hangi gelecek senaryolarının dolaşıma sokulduğu, yapay zekâyâ ilişkin kamusal algının oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır (Nguyen ve Hekman, 2024, ss. 437–439).

Bu süreç yalnızca güncel haber üretimiyle sınırlı değildir. Yapay zekâ, ortaya çıkışından çok önce kültürel imgelemin konusu hâline gelmiş; edebiyattan sinemaya, popüler kültürden bilimkurgu

anlatılarına kadar uzanan geniş bir temsil alanı içerisinde dolaşıma girmiştir. Bu nedenle yapay zekâya ilişkin toplumsal algı, yalnızca bilimsel bilgi tarafından değil, uzun yıllar boyunca biriken kültürel anlatılar tarafından da şekillendirilmektedir. Teknolojinin çoğu zaman insan benzeri özelliklerle ilişkilendirilmesi, onun etrafında umut, merak, endişe ve belirsizlik gibi duygusal çağrışımların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Bec, 2020, ss. 4–7). Böylece yapay zekâ, teknik bir yenilik olmanın ötesinde, toplumların teknolojiyle kurduğu ilişkinin sembolik bir yüzeyine dönüşmektedir.

Son yıllarda özellikle üretken yapay zekâ sistemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte bu temsil süreçleri daha görünür hâle gelmiştir. Ancak kamusal dolaşıma giren söylemler çoğu zaman tek yönlü değildir. Yapay zekâ aynı haber evreni içerisinde hem ekonomik ve toplumsal sorunlara çözüm üretebilecek yenilikçi bir teknoloji hem de çeşitli belirsizlikler ve riskler üretebilecek bir gelişme olarak sunulabilmektedir. Bu durum, yapay zekâya ilişkin medya söylemlerinin yalnızca bilgi aktarmadığını, aynı zamanda teknolojiyi belirli anlam eksenleri içerisinde yeniden kurduğunu göstermektedir (Roe ve Perkins, 2023, ss. 1–2). Dolayısıyla yapay zekâ haberleri, yalnızca belirli gelişmeleri aktaran metinler değil; aynı zamanda teknolojinin toplum içerisindeki konumunu tanımlayan anlam üretim süreçlerinin bir parçasıdır.

Yapay zekâya ilişkin söylemlerin farklı ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıkması da bu teknolojinin yalnızca teknik bir olgu olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Günümüzde yapay zekâ ekonomik rekabet, dijital egemenlik, uluslararası prestij, güvenlik politikaları ve teknolojik liderlik tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle yapay zekâ hakkında üretilen söylemler, yalnızca bilimsel gelişmelerden değil; ülkelerin tarihsel deneyimlerinden, siyasal önceliklerinden, medya sistemlerinden ve toplumsal değerlerinden de etkilenmektedir. Yapay zekâ etrafında şekillenen kamusal tartışmalar giderek daha fazla biçimde küresel ölçekte işleyen, ancak ulusal bağlamlar içerisinde farklılaşan söylemsel bir düzenin parçası hâline gelmektedir (Zeng vd., 2026, ss. 1–3).

Avrupa, söz konusu söylemsel çeşitliliğin izlenebileceği önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Bir yandan Avrupa Birliği düzeyinde geliştirilen düzenleyici çerçeveler, veri koruma politikaları ve dijital haklar tartışmaları ortak bir normatif zemin oluşturmaktadır. Diğer yandan farklı tarihsel deneyimlere, medya geleneklerine ve siyasal kültürlerle sahip ülkeler, yapay zekâyı farklı toplumsal bağlamlar içerisinde anlamlandırmaktadır. Bu durum, Avrupa medyasında yapay zekânın nasıl temsil edildiği sorusunu yalnızca teknoloji haberciliği açısından değil, medya, kültür ve toplum ilişkileri açısından da önemli hâle getirmektedir.

Literatürde yapay zekâ ve medya ilişkisini ele alan çalışmaların sayısı son yıllarda belirgin biçimde artmıştır. Bununla birlikte mevcut çalışmaların önemli bir bölümü belirli ülkelere, belirli medya kuruluşlarına veya tekil ulusal bağlamlara odaklanmaktadır. Avrupa ölçeğinde farklı medya sistemlerini aynı analitik çerçeve içerisinde karşılaştıran çalışmaların görece sınırlı olması, yapay zekâya ilişkin söylemlerin farklı ulusal bağlamlarda nasıl kurulduğu ve hangi noktalarda farklılaştığı sorusunu açık bırakmaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluktan hareketle Avrupa medyasında yapay zekâya ilişkin haber söylemlerinin hangi temalar etrafında inşa edildiğini incelemeyi ve farklı ülkelerdeki medya kuruluşlarının yapay zekâyı hangi söylemsel çerçeveler içerisinde temsil ettiğini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Yapay zekâya ilişkin medya söylemlerinin çözümlenebilmesi, teknolojilerin toplumsal yaşam içerisinde nasıl anlam kazandığını açıklayan kuramsal bir zeminin oluşturulmasını gerektirmektedir. Teknolojik gelişmeler yalnızca teknik yenilikler olarak değil, aynı zamanda medya aracılığıyla belirli anlamlar, değerler ve toplumsal beklentilerle ilişkilendirilen söylemsel yapılar olarak dolaşıma girmektedir. Bu nedenle yapay zekâ haberlerinin incelenmesi, teknoloji ile toplum arasındaki ilişkinin medya tarafından nasıl kurulduğunu açıklayabilecek kuramsal araçlara ihtiyaç duymaktadır.

Bu çalışma, yapay zekâya ilişkin haber söylemlerinin hangi anlam çerçeveleri içerisinde üretildiğini ortaya koyabilmek amacıyla medya ve teknoloji ilişkisine dair yaklaşımlardan ve çerçeveleme kuramından yararlanmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle teknolojilerin medyada nasıl temsil edildiği ve

söylemsel olarak nasıl inşa edildiği ele alınacak, ardından çerçeveleme kuramının temel varsayımları tartışılacak ve son olarak yapay zekânın medyatik temsiline ilişkin güncel akademik tartışmalara yer verilecektir.

2.1. Medyada Teknolojinin Temsili ve Söylemsel İnşası

Teknolojik dönüşümler çoğu zaman yeni araçların, cihazların veya sistemlerin ortaya çıkışı üzerinden açıklanmaktadır. Ancak iletişim tarihi incelendiğinde teknolojilerin toplumsal etkilerinin yalnızca teknik yeniliklerden kaynaklanmadığı görülmektedir. Her yeni iletişim teknolojisi, bilginin üretim, dolaşım ve erişim biçimlerini yeniden düzenleyerek bireylerin toplumsal gerçeklikle kurduğu ilişkiyi dönüştürmektedir. Yazının ortaya çıkışından matbaaya, radyodan televizyona ve dijital ağlara uzanan süreçte yaşanan değişimler, teknolojinin yalnızca iletişim araçlarını değil, iletişimin toplumsal örgütlenişini de yeniden şekillendirdiğini göstermektedir (McLean, 2012, ss. 857–858).

Bu nedenle medya ile teknoloji arasındaki ilişki basit bir araç kullanımı ilişkisi olarak değerlendirilemez. İletişim teknolojileri, bilginin nasıl üretileceğini, hangi içeriklerin görünürlük kazanacağını ve kamusal tartışmaların hangi mecralarda yürütüleceğini etkileyen yapılar olarak işlev görmektedir. Medya ortamlarında meydana gelen her teknolojik dönüşüm, yalnızca iletişim hızını artırmamakta; aynı zamanda toplumsal deneyimin, kamusal görünürlüğün ve bilgi dolaşımının koşullarını da değiştirmektedir. İletişim teknolojilerinin tarihsel gelişimi, toplumsal iletişimin giderek daha geniş ölçeklerde ve daha yüksek hızlarda gerçekleşmesine imkân tanırken, aynı zamanda yeni temsil biçimlerinin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır (McLean, 2012, s. 858).

Yapay zekâ, günümüzde bu dönüşüm sürecinin en dikkat çekici örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte yapay zekânın toplumsal görünürlüğü, yalnızca teknik kapasitesinden kaynaklanmamaktadır. Günümüz toplumlarında yapay zekâyâ ilişkin bilgi, büyük ölçüde medya içerikleri aracılığıyla dolaşıma girmektedir. Haber kuruluşları, dijital platformlar ve diğer medya aktörleri yapay zekâyı yalnızca aktaran değil, aynı zamanda anlamlandıran ve yorumlayan kurumlar olarak işlev görmektedir. Nitekim medya, bilgi, algı, inanç ve tutumların şekillenmesinde merkezi bir rol üstlenirken, yapay zekâ da medya üretimi, dağıtımı ve tüketimi süreçlerini dönüştüren yeni bir unsur olarak medya alanının içerisine yerleşmektedir (Shiraliyeva, 2025, s. 69).

Bu durum, yapay zekâyı yalnızca teknik bir gelişme olarak değil, aynı zamanda medya söylemleri içerisinde toplumsal anlam kazanan bir olgu olarak değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Yapay zekâyâ ilişkin kamusal bilgi, çoğu zaman doğrudan teknik deneyimlerden değil; haberler, yorumlar ve medya anlatıları aracılığıyla oluşmaktadır. Dolayısıyla yapay zekâ hakkındaki toplumsal algılar da büyük ölçüde medya tarafından üretilen temsil biçimlerinden etkilenmektedir. Bu bağlamda yapay zekâ haberlerinin incelenmesi, yalnızca belirli bir teknolojinin medyadaki görünürlüğünü değil, aynı zamanda bu teknolojinin hangi anlam çerçeveleri içerisinde toplumsal dolaşıma sokulduğunu anlamak açısından da önem taşımaktadır.

2.2. Çerçeveleme Kuramı ve Teknoloji Haberleri

Medya içerikleri, toplumsal gerçekliği olduğu gibi aktaran nötr metinler değildir. Haber üretim süreci, çok sayıda olay, aktör ve bilginin arasından belirli unsurların seçilmesini, bazı yönlerin öne çıkarılmasını ve diğerlerinin geri planda bırakılmasını içermektedir. Bu nedenle haberler yalnızca bilgi aktarmamakta, aynı zamanda olayların nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin belirli yorum çerçeveleri de üretmektedir. Çerçeveleme kuramı, medya metinlerinde gerçekleşen bu seçme ve vurgu süreçlerini açıklamaya çalışan önemli yaklaşımlardan biridir (D'Ambrosio, 2024, s. 2).

Çerçeveleme, algılanan gerçekliğin belirli unsurlarının seçilerek iletişim metni içerisinde daha görünür ve anlamlı hâle getirilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç, belirli bir sorunun ne olduğuna, sorunun neden kaynaklandığına, nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ve hangi çözüm yollarının uygun görüldüğüne ilişkin yorumların üretilmesine olanak sağlamaktadır (D'Ambrosio, 2024, s. 2). Dolayısıyla haber metinleri yalnızca olayları aktarmamakta; aynı zamanda olayların hangi bağlam içerisinde okunacağını da belirlemektedir. Kullanılan kavramlar, tercih edilen kaynaklar, öne

çıkarılan veriler ve görsel unsurlar, okuyucunun belirli bir yorumu diğerlerinden daha olası görmesine katkıda bulunmaktadır.

Teknoloji haberleri, çerçeveleme süreçlerinin en yoğun biçimde gözlemlenebildiği alanlardan biridir. Özellikle yapay zekâ gibi teknik bilgi gerektiren ve toplumsal etkileri henüz tartışılmaya devam eden konularda medya, kamuoyunun başlıca bilgi kaynaklarından biri hâline gelmektedir. Bu nedenle yapay zekâyâ ilişkin haberlerde hangi konuların görünür kılındığı, hangi risklerin veya fırsatların vurgulandığı ve teknolojinin hangi toplumsal sonuçlarla ilişkilendirildiği önem kazanmaktadır. Çerçeveleme kuramı, bu seçme ve anlamlandırma süreçlerini ortaya koyabilmesi nedeniyle Avrupa medyasında yapay zekâ söylemlerinin incelenmesinde uygun bir kuramsal ve analitik araç sunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntembilimsel çerçevesi ortaya konulmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırma deseni, örneklem yapısı, veri setinin oluşturulma süreci ve veri analizinde kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Böylece Avrupa medyasında yapay zekâ söylemlerinin hangi aşamalar izlenerek incelendiği ve ulaşılan bulguların hangi analitik zemine dayandığı açıklığa kavuşturulmuştur.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmanın temel amacı, Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin haber söylemlerinin hangi çerçeveler etrafında kurulduğunu ortaya koymak ve farklı ülkelerdeki medya kuruluşlarının yapay zekâyı nasıl temsil ettiğini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Yapay zekâ teknolojilerinin toplumsal yaşamın farklı alanlarında giderek daha görünür hâle gelmesi, bu teknolojilere ilişkin medya söylemlerinin incelenmesini önemli bir araştırma konusu hâline getirmiştir. Bu doğrultuda çalışma, yapay zekâyâ ilişkin haberlerde öne çıkan temaları, söylemsel vurguları ve anlamlandırma biçimlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

AS1: Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin haberler hangi temel çerçeveler etrafında yapılandırılmaktadır?

AS2: Farklı Avrupa ülkelerindeki medya kuruluşları yapay zekâyı hangi söylemsel bağlamlar içerisinde temsil etmektedir?

AS3: Yapay zekâyâ ilişkin medya söylemlerinde ülkeler arasında hangi benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır?

3.2. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmıştır. Araştırmada Avrupa medyasında yayımlanan yapay zekâ temalı haberlerin söylemsel yapısını ortaya koyabilmek amacıyla çerçeveleme analizi kullanılmıştır. Çerçeveleme analizi, medya metinlerinde hangi unsurların görünür kılındığını, hangi konuların öne çıkarıldığını ve olayların hangi yorumlama kalıpları içerisinde sunulduğunu incelemeye olanak tanımaktadır. Bu yönüyle yöntem, yapay zekâyâ ilişkin haberlerde üretilen anlam yapılarını ortaya koymak açısından uygun bir analitik araç sunmaktadır.

Araştırma kapsamında haber metinleri yalnızca içerik düzeyinde değerlendirilmemiş; aynı zamanda haberlerde öne çıkarılan sorun tanımları, neden-sonuç ilişkileri, değer yargıları ve çözüm önerileri de dikkate alınmıştır. Böylece yapay zekânın medya söylemi içerisinde hangi anlam çerçeveleri aracılığıyla temsil edildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

3.3. Örneklem ve Veri Seti

Araştırma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, belirli özelliklere sahip birimlerin araştırma amacına uygun biçimde seçilmesine olanak tanıyan bir yöntemdir. Bu doğrultuda Avrupa'nın farklı medya sistemlerini temsil edebilecek ülkeler belirlenmiş ve her ülkeden ulusal ölçekte etkili, geniş okur kitlesine ulaşan ve güçlü dijital yayın altyapısına sahip iki ana

akım haber kuruluşu örnekleme dâhil edilmiştir. Ayrıca her ülkede farklı editoryal yaklaşımları temsil eden gazetelerin seçilmesine özen gösterilerek yapay zekâ söylemlerindeki olası çeşitliliğin daha görünür hâle getirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma örneklemini Almanya'dan *Der Spiegel* ve *Die Welt*; Fransa'dan *Le Monde* ve *Le Figaro*; İngiltere'den *The Guardian* ve BBC; İtalya'dan *Corriere della Sera* ve *La Repubblica*; İspanya'dan *El País* ve *El Mundo*; İsviçre'den *Neue Zürcher Zeitung* ve *Le Temps*; Türkiye'den ise *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* oluşturmaktadır. Böylece araştırma kapsamında yedi farklı ülkeden toplam on dört medya kuruluşu incelenmiştir.

Araştırmanın veri seti, 2023–2025 yılları arasında söz konusu medya kuruluşlarının dijital platformlarında yayımlanan yapay zekâ temalı haberlerden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde yalnızca gazetelerin çevrimiçi haber arşivlerinde yayımlanan içerikler dikkate alınmış; köşe yazıları, okuyucu yorumları ve tekrar eden haberler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Her ülkeden on haber seçilerek toplam yetmiş haberden oluşan bir veri seti oluşturulmuştur. Böylece farklı ulusal medya sistemlerinde yapay zekâyâ ilişkin söylemlerin karşılaştırmalı olarak incelenebileceği dengeli bir örneklem yapısı elde edilmiştir.

3.4. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler nitel çerçeveleme analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sürecinde haber metinlerinde öne çıkan söylemsel örüntüler belirlenmiş ve benzer temalar altında sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda haberlerde yapay zekânın hangi bağlamlarda ele alındığı, hangi sorun alanlarıyla ilişkilendirildiği ve hangi anlam çerçeveleri içerisinde sunulduğu değerlendirilmiştir.

Analiz sonucunda yapay zekâ söylemlerinin beş temel tema etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Bunlar; etik söylem, iş gücü ve otomasyon söylemi, tehdit anlatısı, veri güvenliği söylemi ile dezenformasyon ve deepfake söylemidir. Söz konusu kategoriler oluşturulurken haberlerde tekrar eden konu başlıkları, vurgulanan sorun alanları ve yapay zekânın toplumsal etkilerine ilişkin öne çıkan tartışmalar dikkate alınmıştır.

Çerçeveleme analizi kapsamında her haber, hangi temanın baskın olduğu, yapay zekânın nasıl tanımlandığı, hangi aktörlerin söylem içerisinde görünür kılındığı ve hangi toplumsal sonuçlarla ilişkilendirildiği açısından değerlendirilmiştir. Böylece farklı ülkelerdeki medya kuruluşlarının yapay zekâyı hangi anlam çerçeveleri içerisinde temsil ettiği ve bu temsiller arasındaki benzerlikler ile farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. AVRUPA MEDYASINDA YAPAY ZEKA SÖYLEMLERİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Yapay zekâ, son yıllarda Avrupa medyasında yalnızca teknoloji haberciliğinin sınırları içerisinde değerlendirilen bir konu olmaktan çıkmış ve toplumsal yaşamın farklı alanlarına nüfuz eden çok boyutlu bir kamusal tartışma başlığı hâline gelmiştir. Teknolojik gelişmelerin gündelik yaşam üzerindeki etkilerinin artmasıyla birlikte yapay zekâ; ekonomik dönüşüm, çalışma yaşamı, etik sorumluluk, hukuki düzenlemeler, güvenlik riskleri ve bilgi ekosisteminin geleceği gibi farklı bağlamlarda ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum, yapay zekânın medya gündeminde teknik bir yenilikten ziyade toplumsal sonuçları tartışılan bir dönüşüm dinamiği olarak konumlandığını göstermektedir.

Yapay zekâyâ ilişkin medya söylemlerinin çeşitlenmesinde, teknolojinin farklı toplumsal alanlarla kurduğu ilişkinin belirleyici olduğu görülmektedir. Nitekim yapay zekâ üzerine gerçekleştirilen güncel araştırmalar, medya söylemlerinin ekonomik beklentilerden etik tartışmalara, yönetim meselelerinden çalışma yaşamına kadar geniş bir tematik yelpazede şekillendiğine işaret etmektedir (Williams, 2025, ss. 67–69). Bu çeşitlilik, yapay zekâyâ ilişkin kamusal tartışmaların tek bir mesele etrafında örgütlenmediğini; aksine farklı toplumsal kaygıların ve beklentilerin kesişiminde oluşan çok katmanlı bir söylemsel alan meydana getirdiğini göstermektedir.

4.1. Yapay Zekâ Haberlerinin Kamusal Gündemdeki Konumu

Yapay zekâ, medya gündeminde giderek daha merkezi bir kamusal tartışma başlığına dönüşmüştür. Bu görünürlük artışı yalnızca teknolojinin teknik gelişimiyle değil, üretken yapay zekâ uygulamalarının gündelik yaşam, çalışma ilişkileri, eğitim, bilgi güvenliği ve siyasal iletişim gibi alanlara doğrudan temas etmeye başlamasıyla ilişkilidir. Özellikle ChatGPT’nin yaygınlaşması, yapay zekâyı uzmanlık alanlarının sınırından çıkararak genel okurun karşılaştığı haber evreninin parçası hâline getirmiştir. Nitekim güncel araştırmalar, yapay zekâyâ yönelik medya ilgisinin 2015 sonrasında belirgin biçimde yükseldiğini, 2022 sonunda ChatGPT’nin ortaya çıkışıyla ise yeni bir eşik kazandığını göstermektedir (Sanguinetti, 2025, ss. 9–10). Bu nedenle yapay zekâ haberleri, artık yalnızca teknolojik ilerlemeyi duyuran metinler olarak değil, toplumun teknolojiyle kurduğu ilişkinin kamusal düzeyde tartışıldığı alanlar olarak değerlendirilmelidir.

Bu kamusal görünürlük, yapay zekâyâ ilişkin haberlerin yalnızca fırsat ya da tehdit ekseninde tek yönlü biçimde kurulmadığını da göstermektedir. Medya anlatıları bir yandan teknolojik gelişme, yenilik ve toplumsal fayda gibi olumlu anlam alanlarını dolaşıma sokarken, diğer yandan mahremiyet, gözetim, güvenlik ve etik sorumluluk gibi ihtiyatlı temaları öne çıkarabilmektedir. ABD gazeteleri üzerine yapılan içerik analizinde yapay zekâ anlatılarının olumlu ve olumsuz duygulanımlar arasında dengeli fakat hafifçe eleştirel bir hatta ilerlediği; olumlu tonun yenilik ve toplumsal fayda, olumsuz tonun ise özellikle mahremiyet, güvenlik ve şeffaflık gibi başlıklar etrafında yoğunlaştığı belirtilmektedir (Han Çelik, 2024, ss. 10–11). Bu durum, yapay zekânın medya gündeminde yalnızca teknik bir başarı öyküsü olarak değil, aynı zamanda düzenlenmesi, tartışılması ve toplumsal sonuçları bakımından değerlendirilmesi gereken bir mesele olarak konumlandığını göstermektedir.

Yapay zekâ haberlerinin kamusal gündemdeki konumu, ChatGPT sonrasında daha da belirginleşen bir risk ve belirsizlik diliyle birlikte düşünülmelidir. Geniş ölçekli bir haber veri seti üzerinden yapılan çerçeve semantiği analizinde, ChatGPT’nin piyasaya sürülmesinden sonra yapay zekâyâ ilişkin haber görünürlüğünün ciddi biçimde arttığı; bu artışın yalnızca niceliksel bir büyümeye değil, aynı zamanda söylemin daha ihtiyatlı ve yer yer alarmist bir tona kaymasına da eşlik ettiği gösterilmektedir (Ryazanov, Öhman ve Björklund, 2025, ss. 17, 21). Bu bağlamda yapay zekânın kamusal gündemdeki yükselişi, teknolojinin yalnızca yaygınlaşmasıyla değil, onun etrafında biriken ekonomik beklentiler, etik kaygılar, güvenlik soruları ve gelecek belirsizlikleriyle birlikte okunmalıdır. Dolayısıyla yapay zekâ, çağdaş medya gündeminde salt bir teknoloji haberi değil; modern toplumların kendi dönüşüm sınırlarını, risk algılarını ve düzenleme arayışlarını tartıştığı yoğun bir söylemsel kavşak hâline gelmektedir.

4.2. Yapay Zekâ Söylemlerinin Tematik Dağılımı

Yapay zekâyâ ilişkin medya söylemleri, tek bir konu başlığı etrafında şekillenen bütüncül bir yapıdan ziyade farklı toplumsal tartışma alanlarının kesişiminde oluşan çok katmanlı bir görünüm sergilemektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, “yapay zekâ” ifadesinin sabit ve tekil bir teknolojik nesneyi değil; farklı uygulamaları, kullanım bağlamlarını, toplumsal beklentileri ve siyasal tartışmaları içine alan geniş ve yer yer muğlak bir kategoriye dönüşmüş olmasıdır. Bu nedenle yapay zekâ söylemleri çoğu zaman teknik bir tanımdan çok, ekonomik vaatler, etik itirazlar, düzenleme arayışları ve toplumsal gelecek tasavvurları etrafında şekillenmektedir (Mots. Les langages du politique, 2024, ss. 1–2).

Bu tematik çeşitlilik, yapay zekânın medyada yalnızca yenilik ve ilerleme anlatılarıyla değil, aynı zamanda risk, gözetim, eşitsizlik, düzenleme ve demokratik denetim gibi sorun alanlarıyla birlikte dolaşıma girmesinden kaynaklanmaktadır. Fransız basını üzerine yapılan uzun dönemli analizlerde, yapay zekâ tartışmalarının özellikle 2015 sonrasında hızla genişlediği; robotik ve teknik uygulama merkezli söylemlerin zamanla ekonomik rekabet, etik sorunlar, mahremiyet, algoritmik ayrımcılık ve düzenleme eksenlerine doğru kaydığı görülmektedir (Bellon ve Velkovska, 2023, ss. 39–42). Bu durum, yapay zekânın medya söyleminde giderek daha fazla biçimde teknik bir yenilik olmaktan çıkarak kamu

politikaları, toplumsal sorumluluk ve gelecek yönetimi bağlamında tartışılan bir meseleye dönüştüğünü göstermektedir.

Yapay zekâ söylemlerinin tematik dağılımı, yalnızca teknolojinin çok yönlü etkilerinden değil, bu teknoloji hakkında söz söyleyen aktörlerin çeşitliliğinden de beslenmektedir. Devlet kurumları, teknoloji şirketleri, uzmanlar, gazeteciler, sivil toplum aktörleri ve kullanıcı toplulukları yapay zekâyâ ilişkin farklı anlamlandırma biçimleri üretmektedir. Özellikle basın ve sosyal medya alanında yapılan çalışmalar, yapay zekâ gündeminin yalnızca kendiliğinden oluşmadığını; hükümet stratejileri, dijital şirketlerin faaliyetleri, uzman uyarıları ve alternatif kamusal itirazlar tarafından birlikte şekillendirildiğini göstermektedir (Tsimpoukis, 2025, ss. 5–7). Bu nedenle çalışmanın devamında Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin haber söylemleri; etik meseleler, iş gücü ve otomasyon tartışmaları, tehdit anlatıları, veri güvenliği sorunları ile dezenformasyon ve deepfake içerikleri ekseninde ele alınacaktır.

4.3. Analitik Çerçeve ve Tematik Sınıflandırma

Yapay zekâyâ ilişkin medya söylemlerinin incelenmesinde karşılaşılan temel güçlüklerden biri, bu teknolojinin tek boyutlu bir tartışma alanına karşılık gelmemesidir. Yapay zekâ bir yandan üretim süreçlerini dönüştüren teknik bir yenilik olarak değerlendirilirken, diğer yandan toplumsal etkileri, olası riskleri ve geleceğe yönelik sonuçları bakımından da tartışılmaktadır. Bu durum, yapay zekâyâ ilişkin haberlerin yalnızca belirli gelişmeleri aktaran enformasyon metinleri olarak değil, aynı zamanda teknolojiye ilişkin anlamların üretildiği söylemsel alanlar olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Medya çalışmalarında yapay zekâyâ ilişkin tartışmaların farklı eksenlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapay zekâ haberlerinin kimi zaman insanlığa sunabileceği olanaklar, kimi zaman ise beraberinde getirebileceği tehlikeler üzerinden kurgulandığı; böylece teknolojinin olumlu ve olumsuz yönleri etrafında bir kamusal farkındalık üretildiği belirtilmektedir (Nacaroğlu ve Savcı, 2023, ss. 130–131). Benzer şekilde medya ve iletişim alanında gerçekleştirilen güncel araştırmalar, yapay zekânın yalnızca verimlilik sağlayan bir araç olarak değil, aynı zamanda bilgi güvenliği, insan etkisinin azalması ve etik sorumluluklar gibi çeşitli kaygılarla birlikte değerlendirildiğini göstermektedir (Önder, 2026). Bu tablo, yapay zekâ söylemlerinin farklı toplumsal meselelerle iç içe geçmiş çok katmanlı bir yapı sergilediğine işaret etmektedir.

Öte yandan yapay zekânın medya alanında yarattığı tartışmalar yalnızca teknik ya da ekonomik sonuçlarla sınırlı değildir. Yapay zekâ destekli içerik üretiminin gerçeklik, temsil ve anlam gibi temel kavramlar etrafında yeni sorular ortaya çıkardığı; özellikle medya ve iletişim alanında bu dönüşümün kuramsal düzeyde de tartışıldığı görülmektedir (Bilge ve Devran, 2026, ss. 245–246). Bu nedenle çalışmada yapay zekâ söylemlerinin karşılaştırmalı biçimde incelenmesi amacıyla belirli tematik kategoriler oluşturulmuştur. Bulgular bölümünde etik söylem, iş gücü ve otomasyon söylemi, tehdit anlatısı, veri güvenliği söylemi ile dezenformasyon ve deepfake söylemi başlıkları altında Avrupa medyasında yapay zekânın hangi anlam alanları içerisinde temsil edildiği değerlendirilecektir.

5. BULGULAR

Bu bölümde, Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin haber söylemlerinin hangi tematik çerçeveler etrafında şekillendiği karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Araştırma kapsamında oluşturulan veri seti, haber metinlerinde tekrar eden söylemsel örüntüler doğrultusunda analiz edilmiş ve yapay zekânın farklı toplumsal anlam alanları içerisinde konumlandırıldığı görülmüştür. Bulgular, yapay zekânın yalnızca teknolojik bir gelişme olarak değil; etik sorumluluklar, çalışma yaşamı, güvenlik kaygıları, veri kullanımı ve bilgi ekosisteminin geleceği gibi çeşitli meselelerle ilişkilendirilerek temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, aşağıda belirlenen tematik kategoriler çerçevesinde sunulmaktadır.

5.1. Yapay Zekânın Etik Bir Mesele Olarak Çerçevenmesi

İncelenen haberlerde yapay zekâ etiği, Avrupa medyasında tekil ve homojen bir “teknoloji etiği” olarak değil; emek rejimi, haber güvenilirliği, mahremiyet, savaş teknolojileri, insan onuru, telif, algoritmik şeffaflık ve demokratik denetim gibi farklı toplumsal alanlara yayılan çok katmanlı bir söylem olarak kurulmaktadır. Bu nedenle etik söylem, yalnızca yapay zekânın doğru ya da yanlış kullanımına ilişkin bir tartışma değil; gazetelerin teknoloji karşısında hangi toplumsal değerleri korumaya çalıştığını açığa çıkaran bir gösterge niteliği taşımaktadır. Sanguinetti ve Palomo’nun Avrupa ve Amerika gazeteleri üzerine yaptığı karşılaştırmalı çalışma da ChatGPT sonrasında yapay zekâ haberlerinde olumlu duygulanımın azaldığını, olumsuz duygulanımın ve “AI anxiety” olarak adlandırılan kaygı çerçevesinin arttığını göstermektedir. Ancak bu kaygı her gazetede aynı biçimde kurulmaz; ulusal medya ile bölgesel medya arasında olduğu kadar, editoryal gelenekler arasında da farklılaşır (Sanguinetti ve Palomo, 2024, ss. 8–10, 13).

İngiltere örneğinde The Guardian ile BBC arasında belirgin bir söylemsel ayrım bulunmaktadır. The Guardian’da yapay zekâ etiği çoğunlukla emek piyasasının yeniden örgütlenmesi, şirket gücü, telif hakkı, gözetim ve toplumsal kırılganlıklar üzerinden çerçevenir. Gazetenin yapay zekânın beyaz yakalı emeği “*gig work*” mantığına yaklaştırabileceği yönündeki haberleri, etik sorunu teknik güvenlikten çok sınıfsal güvencesizlik, işin parçalanması ve çalışan haklarının aşınması ekseninde kurar. Aynı çizgi, büyük teknoloji şirketlerinin kültürel üretimi ve veriyi yapay zekâ eğitiminde kullanmasına ilişkin haberlerde de görülür; burada etik mesele, inovasyonun sınırlarından çok kültürel emeğin ve yaratıcı üretimin kim tarafından, hangi bedelle ve hangi rızayla kullanılacağı sorusuna bağlanır. Nitekim The Guardian, Sanguinetti ve Palomo’nun ölçtüğü AI anxiety düzeyinde ulusal gazeteler arasında yüksek puan alan örneklerden biridir; bu durum gazetenin yapay zekâyı çoğu zaman toplumsal etkileri ve güç ilişkileri üzerinden dramatik fakat eleştirel bir dille tartıştığını göstermektedir (Sanguinetti ve Palomo, 2024, ss. 9–10).

BBC çizgisinde ise etik tartışma daha çok kamu hizmeti yayıncılığı, doğruluk, tarafsızlık, güven ve dezenformasyon ekseninde şekillenmektedir. BBC’nin Apple’ın yapay zekâ tarafından üretilmiş hatalı haber bildirimlerine itiraz etmesi, bu söylemin merkezini açık biçimde gösterir: etik sorun, yapay zekânın genel olarak “tehlikeli” olması değil, haber kurumunun adıyla dolaşıma giren yanlış bilginin kamusal güveni aşındırmasıdır. BBC’nin kişiselleştirilmiş içerik ve yapay zekâ temelli haber deneyimleri geliştirme yönelimi de benzer bir gerilimi görünür kılar. Bir yanda genç izleyicilere ulaşma ve dijital rekabet içinde var olma ihtiyacı; diğer yanda doğruluk, editoryal bütünlük ve kamu hizmeti ilkelerini koruma zorunluluğu vardır. Bu nedenle BBC’de etik söylem, The Guardian’daki sınıfsal ve politik eleştiri tonundan farklı olarak, haber kurumunun kendi kamusal güven sermayesini algoritmik sistemler karşısında nasıl koruyacağı sorusu etrafında yoğunlaşmaktadır.

Fransa’da Le Monde ve Le Figaro arasındaki fark, etik söylemin kamusal sorumluluk ile insan-merkezli kontrol arasında iki farklı hatta kurulmasıyla belirginleşir. Le Monde’da yapay zekâ etiği daha çok düzenleme, demokratik denetim, haber odasında şeffaflık ve Avrupa Birliği’nin teknoloji yönetişimi ekseninde görünürlük kazanır. Le Monde’un yapay zekâ kullanımına ilişkin editoryal protokolünde üretken yapay zekânın özgün editoryal içerik üretmek için kullanılamayacağı, ancak üretim sürecini destekleyen bir araç olarak belirli koşullar altında kullanılabileceği belirtilmektedir. Ayrıca okurların haber odasında yapay zekâ kullanımından sistematik biçimde haberdar edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Rivas-de-Roca, Forja-Pena, Bringas-Gómez ve García-Orosa, 2026, ss. 6–7). Bu yaklaşım, Le Monde’un etik söylemini soyut bir teknoloji tartışması olmaktan çıkararak okurla kurulan güven ilişkisi, editoryal sorumluluk ve kurumsal şeffaflık düzlemine yerleştirir. Le Figaro’da ise etik tartışma daha çok insan denetimi, teknolojik ilerlemenin düzenleyici çerçeveye bağlanması ve yapay zekânın modernleşme sürecindeki sınırlarının tayin edilmesi etrafında kurulmaktadır. Bu nedenle Le Figaro’da etik, ilerlemeyi durdurma çağrısından çok, teknolojik kapasitenin insan kontrolü ve hukuki düzenleme ile uyumlu hâle getirilmesi talebi olarak belirir.

Almanya’da Der Spiegel ve Die Welt hattı, yapay zekâ etiğini insanın algoritmik sistemler karşısındaki konumu üzerinden tartışmaktadır. Der Spiegel’de etik çerçeve daha çok dijital güç, siyasal sonuçlar, haber güvenilirliği ve toplumsal riskler üzerinden okunabilirken; Die Welt’te yapay zekâ zaman zaman tıp, kültür, din, insan onuru ve teknolojik ilerleme arasındaki sınır tartışmalarıyla birlikte ele alınır. Die Welt’in Papa’nın yapay zekâyâ ilişkin insan onuru merkezli uyarılarına geniş yer veren içerikleri, etik söylemi yalnızca teknik uyumluluk meselesi olarak değil, insanın veri ve verimlilik parametrelerine indirgenmesine karşı kültürel ve ahlaki bir savunma alanı olarak kurmaktadır. Rivas-de-Roca ve arkadaşlarının çalışmasında da Der Spiegel ve Die Welt gibi Alman gazetelerinin editoryal değerler bağlamında sorumluluk, doğruluk ve insan merkezli ilkelerle ilişkilendirildiği görülmektedir (Rivas-de-Roca vd., 2026, ss. 5–6). Bu bağlamda Almanya örneğinde etik söylem, yapay zekânın yalnızca ne kadar faydalı olduğu sorusuna değil, insanî karar, meslekî özerklik ve toplumsal güven alanlarını nasıl dönüştürdüğü sorusuna yönelmektedir.

İspanya’da El País ile El Mundo arasında etik söylemin yoğunluğu ve biçimi farklılaşmaktadır. El País, yapay zekâyı özellikle Avrupa merkezli düzenleme, askerî kullanım, şirket çıkarları ve demokratik denetim ekseninde daha doğrudan tartışmaktadır. Yapay zekânın askerî alanda hangi sınırlar içinde kullanılacağına ilişkin haberlerde etik mesele, yalnızca “zarar vermeme” ilkesiyle sınırlı kalmaz; gözetim, hesap verebilirlik, yasal boşluklar ve karar alma süreçlerinin demokratik meşruiyetiyle ilişkilendirilir. Sanguinetti ve Palomo’nun analizinde El País’in ChatGPT sonrasında AI anxiety düzeyinde artış gösteren tek ulusal gazete olması da dikkat çekicidir; bu artış, El País’in yapay zekâyı yalnızca fırsat alanı olarak değil, aynı zamanda yönetim, denetim ve toplumsal risk meselesi olarak daha görünür kıldığını düşündürmektedir (Sanguinetti ve Palomo, 2024, ss. 9–10). El Mundo’da ise erişilebilir örneklerde yapay zekâ etiği daha çok risk, mahremiyet, sağlık, iş gücü ve sınır koyma ihtiyacı üzerinden kurulur. Özellikle sağlık alanındaki yapay zekâ haberlerinde verimlilik ve kişiselleştirme vaatleri, mahremiyet, veri güvenliği ve hasta güvenliği kaygılarıyla dengelenmektedir.

İtalya’da Corriere della Sera ve La Repubblica, yapay zekâ etiğini güçlü biçimde “insanlık”, “ahlaki sınır”, “savaş”, “sağlık”, “demokratik değerler” ve “algoretik” ekseninde tartışmaktadır. Corriere della Sera’da etik, çoğu zaman makinelerin hangi ilkelere göre yönlendirileceği ve teknolojik karar alma süreçlerinde insan onurunun nasıl korunacağı sorularıyla ilişkilidir. Papa’nın G7 bağlamında yapay zekânın “etik ilham” taşıması gerektiğini vurgulayan açıklamalarına yer verilmesi, Corriere’nin etik söylemini dinsel/ahlaki referanslar ile küresel teknoloji yönetişimi arasında kurduğunu gösterir. Rivas-de-Roca ve arkadaşlarının çalışmasında Corriere della Sera’nın editoryal sorumluluğu; sesi duyulmayanları dinleme, kibirli konumlardan kaçınma ve editoryal şeffaflık gibi ilkelerle ilişkilendirmesi, bu insan merkezli etik hattın kurumsal zeminiyle de uyumludur (Rivas-de-Roca vd., 2026, ss. 5–6). La Repubblica ise yapay zekâ etiğini daha politik ve entelektüel bir düzlemde kurmaktadır. Savaş teknolojileri, dijital etik düşüncesi, kültürel üretim ve şirketlerin kâr baskısı La Repubblica’da etik tartışmanın ana eksenleri hâline gelir. Bu nedenle İtalya örneğinde etik söylem, yalnızca yapay zekânın nasıl kullanılacağına değil, insanî kararın ve kamusal aklın teknolojik hız karşısında nasıl korunacağına odaklanır.

İsviçre’de NZZ ve Le Temps çizgisinde yapay zekâ etiği daha çok eğitim, profesyonel formasyon, iş yaşamı, kamusal tartışma ve yönetim üzerinden anlam kazanır. NZZ çevresindeki içeriklerde yapay zekâ, bir yandan çalışma yaşamında verimlilik ve zihinsel yükün azaltılmasıyla ilişkilendirilirken, diğer yandan psikolojik baskı, meslekî anlam kaybı, niteliksizleşme, veri koruması ve etik sorumluluk gibi başlıklarla tartışılır. Bu söylem, İsviçre bağlamında yapay zekâyı ne bütünüyle bir ilerleme anlatısına ne de salt bir tehdit söylemine indirger; daha çok profesyonel yaşamın normlarının yeniden düzenlenmesi gereken bir eşik olarak konumlandırır. Le Temps çizgisinde ise etik daha çok kamu-özel sektör kullanımı, uzmanlık, eğitim ve uygulamalı yönetimle bağlantılıdır. Bu nedenle İsviçre örneğinde etik söylem, teknolojik kaygıdan çok kurumsal olgunluk, sorumluluk ve yönetilebilirlik sorusu etrafında şekillenmektedir.

Türkiye’de Hürriyet ve Cumhuriyet arasındaki ayrım, yapay zekâ etiğinin popülerleştirme ile eleştirel kamusalılık arasında iki farklı biçimde kurulduğunu göstermektedir. Hürriyet çizgisinde yapay

zekâ daha çok eğitim, gündelik yaşam, teknoloji yatırımları, pratik kullanım ve dijital yenilik bağlamlarında dolaşıma girmektedir. Bu çerçevede etik mesele çoğu zaman teknolojiye uyum, eğitimde kullanım ve bireysel farkındalık düzeyinde görünür olur. Cumhuriyet ise yapay zekâ etiğini daha açık biçimde toplumsal-siyasal bir bağlama yerleştirir. Cumhuriyet'te OpenAI, Musk–Altman gerilimi, açık kaynak-kâr çatışması, kadın temsili, insan merkezilik, etik standart eksikliği ve Kuçuradi üzerinden insan hakları/değerler tartışması gibi başlıklar, yapay zekânın yalnızca verimlilik ya da rekabet değil, kamusal sorumluluk ve insan değerleri meselesi olarak tartışıldığını göstermektedir. Özellikle Kuçuradi söyleşisinde (Atalay, 2026) yapay zekâdan çok etik değerlerden uzaklaşan insan eylemlerine dikkat çekilmesi, Cumhuriyet'in etik çerçevesini teknoloji korkusundan çok insan sorumluluğu üzerine kurduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa medyasında yapay zekâ etiği üç ana ekseninde yoğunlaşmaktadır: insan denetimi ve hesap verebilirlik; toplumsal zararların önlenmesi; demokratik yönetim ve güç yoğunlaşmasının sınırlandırılması. The Guardian ve Cumhuriyet gibi daha eleştirel çizgideki gazetelerde etik, emek, eşitsizlik, şeffaflık ve şirket gücü üzerinden kurulurken; Le Monde ve BBC'de editoryal güven, kamusal sorumluluk ve kurumsal şeffaflık daha belirgindir. Die Welt, Corriere della Sera ve kısmen Le Figaro'da ise etik söylem insan onuru, kültürel süreklilik, ahlaki sınır ve düzenleyici ihtiyat etrafında şekillenir. Bu nedenle yapay zekâ etiği Avrupa basınında tarafsız bir teknoloji dosyası değil; her gazetenin ideolojik konumunu, kamusal sorumluluk anlayışını ve insan-teknoloji ilişkisine dair örtük dünya görüşünü görünür kılan bir söylem alanıdır. Yapay zekâ aynı teknolojik nesne olarak dolaşıma girse de The Guardian'da emek rejiminin kırılma anılaşması, BBC'de haber güvenilirliğinin korunması, Le Monde'da editoryal şeffaflık, Die Welt'te insan onuru, El País'te demokratik denetim, Corriere della Sera'da algoretik sınır, Cumhuriyet'te ise insan hakları ve etik değerler meselesi olarak yeniden anlamlandırılmaktadır.

5.2. Emek ve Otomasyon Tartışmalarının Merkezindeki Yapay Zekâ

Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin en güçlü söylemsel hatlardan biri, teknolojinin çalışma yaşamını nasıl dönüştüreceği sorusu etrafında şekillenmektedir. İncelenen haberlerde yapay zekâ artık yalnızca “meslekleri yok edecek” türünden basit ve tek yönlü bir tehdit anlatısıyla kurulmamaktadır. Bunun yerine işlerin görev parçalarına ayrılması, beyaz yakalı emeğin kırılma anılaşması, junior pozisyonların daralması, yeniden beceri kazanımı, çalışan gözetimi, insan-makine iş bölümü ve yeni meslek alanlarının doğuşu gibi daha karmaşık bir çerçeve öne çıkmaktadır. Bu görünüm, yapay zekâ haberlerinde emek meselesinin giderek “iş var mı, yok mu?” sorusundan çıkarak “işin niteliği, güvencesi ve toplumsal değeri nasıl yeniden tanımlanıyor?” sorusuna taşındığını göstermektedir. Nitekim ChatGPT'nin İspanyol basınındaki ilk yüz günlük tartışmasını inceleyen çalışma, “ChatGPT'nin iş yaşamına etkileri” başlığının ayrı bir alt tartışma alanı olarak belirlediğini; ancak bunun eğitim, düzenleme, teknolojik rekabet ve aracın sınırlılıkları gibi diğer başlıklarla birlikte düşünüldüğünü göstermektedir (González-Arias ve López-García, 2023, ss. 7–8). Dolayısıyla iş gücü söylemi, yalnızca emek piyasasına ilişkin dar bir tartışma değil, yapay zekânın toplumsal örgütlenmeye hangi düzeyde müdahale edeceğine ilişkin daha geniş bir anlam alanıdır.

İngiltere örneğinde The Guardian, yapay zekâ ve emek ilişkisini en belirgin biçimde güvencesizlik, sınıfsal kırılma, çalışan kontrolü ve şirket gücü bağlamında kurmaktadır. Gazetenin söyleminde yapay zekâ, yalnızca bazı meslekleri ortadan kaldıracak bir otomasyon aracı olarak değil; çalışma ilişkilerini platform mantığına yaklaştıran, beyaz yakalı emeği parçalı ve denetlenebilir görev kümelerine ayıran bir dönüşüm mekanizması olarak görünür. The Guardian üzerine yapılan korpus destekli eleştirel söylem analizi de bu bulguyu desteklemektedir: 60 haberden oluşan korpusta yapay zekâ çoğu zaman güçlü ve dönüştürücü bir teknolojik özne olarak kurulurken, insan çalışanlar daha çok kırılma, güvencesiz ve eşitsizlik tehdidi altındaki aktörler olarak temsil edilmektedir. Aynı çalışmada “AI” sözcüğünün azaltmak, değiştirmek, riske atmak gibi fiillerle birlikte hareket eden etkin bir özneye dönüştüğü; buna karşılık “job” sözcüğünün kaybetmek, yüzleşmek ve kırılma olmak gibi risk belirten bağlamlarda yer aldığı belirtilmektedir (Mukhtyar, Hassan, Zahir, Bibi ve Aziz, 2026, ss. 40, 46–47). Bu nedenle The Guardian'da emek söylemi, teknolojik yenilik anlatısından çok, kapitalist iş

organizasyonunun yapay zekâ aracılığıyla nasıl yeniden kurulduğunu görünür kılan eleştirel bir çerçeve üretmektedir.

BBC’de ise yapay zekâ ve çalışma yaşamı daha dengeli, açıklayıcı ve kamusal bilgilendirme eksenli bir çerçevede ele alınmaktadır. BBC içeriklerinde yapay zekâ çoğu zaman hem verimlilik ve üretkenlik sağlayabilecek bir araç hem de işlerin dönüşümü, beceri ihtiyacı ve düzenleme gerekliliği bakımından dikkatle yönetilmesi gereken bir toplumsal süreç olarak sunulmaktadır. BBC YouTube içerikleri üzerine yapılan korpus destekli eleştirel söylem analizi, bu dengeyi dil düzeyinde de göstermektedir: “can” kipinin yüksek sıklıkla kullanılması yapay zekânın iş yerinde üretkenliği artırma, çalışanlara destek olma ve yeni olanaklar yaratma kapasitesini vurgularken; “will” kipinin kullanımı yapay zekâ etkisinin kaçınılmazlığına işaret etmektedir. Buna karşılık “could”, “might”, “should” gibi kipler olasılık, ihtiyat, düzenleme ve etik sorumluluk alanlarını açmaktadır (Al Ahmad, Ammari, Al Kayed ve Al-Issawi, 2025, ss. 263, 265–266, 269). Bu nedenle BBC söyleminde yapay zekâ, The Guardian’daki gibi esasen güç ve sömürü ilişkileri üzerinden değil; kaçınılmaz bir dönüşüm karşısında beceri, uyum, düzenleme ve kamusal sorumluluk dengesinin nasıl kurulacağı sorusu üzerinden anlamlandırılmaktadır. Brennen, Howard ve Nielsen’in İngiltere medyasına ilişkin çalışması da bu ayrımı tarihsel olarak destekler: sol eğilimli yayınlar otomasyonun iş kaybı ve eşitsizlik boyutlarına daha fazla ağırlık verirken, sağ eğilimli yayınlar ekonomik büyüme, yatırım ve ulusal rekabet çerçevesini daha fazla öne çıkarmaktadır (Brennen, Howard ve Nielsen, 2018, ss. 1, 5–6).

Fransa’da Le Monde ve Le Figaro arasındaki fark, emek söyleminin sosyolojik eleştiri ile piyasa-adaptasyon mantığı arasında ayrıştığını göstermektedir. Le Monde’da yapay zekâ, yüksek ücretli meslekler, genç mezunlar, işe alım süreçleri ve kurumsal organizasyonun dönüşümü üzerinden tartışılırken; haber dili çoğunlukla düz bir işsizlik paniğinden çok görev yapılarının değişimi, profesyonel özerklik ve meslek içi hiyerarşilerin yeniden kurulması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Le Figaro ise yapay zekâ ve emek ilişkisini daha çok mesleklerin otomasyon oranı, dijital sektörlerde yeni mezunların karşılaşacağı dönüşüm ve şirketlerin teknolojik yeniliğe uyumu üzerinden ele almaktadır. Bu ayrım, Fransa’da sol/merkez-sol ve sağ/merkez-sağ basın arasındaki daha genel yapay zekâ söylemi ayrışmasıyla da uyumludur. Fransız basını ve sosyal medya söylemi üzerine yapılan çalışma, 2020 sonrasında Le Monde, Libération, L’Humanité ve La Croix gibi sol/merkez-sol yayınların özgürlükler, düzenleme ve eleştirel çerçevelere; Le Figaro, Les Échos ve La Tribune gibi sağ/merkez-sağ yayınların ise ekonomik boyutlar, inovasyon ve ulusal politika sözlüğüne daha fazla yaklaştığını göstermektedir (Tsimpoukis, 2025, ss. 11–12). Bu bağlamda Le Monde’da emek söylemi toplumsal koruma ve mesleki dönüşümün sosyal sonuçlarına; Le Figaro’da ise rekabet, sektör uyumu ve ekonomik modernleşme ihtiyacına daha yakın durmaktadır.

Almanya’da Die Welt, yapay zekâ–iş gücü ilişkisini belirgin biçimde iş kaybı, giriş pozisyonlarının daralması, beceri dönüşümü ve çalışanların kendini yeniden konumlandırması ekseninde işlemektedir. Özellikle junior pozisyonların yapay zekâ tarafından üstlenilen görevler nedeniyle baskı altına girdiği, buna karşılık bazı alanlarda yeni fırsatlar doğduğu vurgulanır. Der Spiegel tarafında ise yapay zekâ, iş yükünü azaltan, rutin dijital işleri devralan ve çalışma deneyimini yeniden düzenleyen bir araç olarak konumlandırılmaktadır. Alman medya ekosistemini geniş ölçekte inceleyen Factsheet çalışması, Almanya’da yapay zekâ haberlerinin 25 konuya ayrılabilindiğini, bunların ekonomi, bilim, teknoloji, etik ve toplum, politika, sanat ve kültür gibi altı üst kategori altında toplandığını; ancak genel ağırlığın ekonomik perspektife ve yapay zekânın ekonomik değerine yöneldiğini göstermektedir (Kieslich, Došenović ve Marcinkowski, 2022, ss. 1–2). Aynı çalışma, Alman medyasında eleştirel etik, sosyal sonuçlar ve eğitim/beceri konularının ekonomik uygulama anlatısı kadar güçlü olmadığını belirtmektedir (Kieslich vd., 2022, s. 10). Bu nedenle Alman örneğinde yapay zekâ, meslekleri yok eden saf bir tehdit olarak değil; iş piyasasına giriş koşullarını, kariyer basamaklarını ve mesleki beceri rejimini yeniden düzenleyen ekonomik-teknolojik bir eşik olarak temsil edilmektedir.

Bununla birlikte Alman basınında emek söylemi yalnızca ekonomik rasyonaliteyle sınırlı değildir; toplumsal cinsiyet, bakım emeği ve “ideal çalışan” normu da yapay zekâ tartışmalarına dâhil olmaktadır. Carstensen ve Ganz’ın Alman haber medyasında yapay zekâ, toplumsal cinsiyet ve

geleceğin işi üzerine yaptığı analiz, yapay zekâ söyleminin algoritmik önyargı, otomasyon ve güçlendirme, toplumsal cinsiyet stereotipleri ve ideal çalışan normu etrafında kurulduğunu göstermektedir. Çalışmaya göre Alman medyasında teknoloji çoğu zaman iş gücüne yönelik doğrudan bir tehdit olarak değil, özellikle bakım ve hizmet alanlarında çalışma koşullarını rahatlatabilecek bir destek olarak sunulmaktadır; fakat aynı zamanda feminenleştirilmiş robotlar, kadın hizmet emeğinin ikamesi ve kadın AI uzmanlarının temsil biçimleri üzerinden eski toplumsal cinsiyet imgeleri yeniden üretilmektedir (Carstensen ve Ganz, 2023, ss. 1–2, 9–11). Bu çerçevede, *Der Spiegel* ve *Die Welt* gibi Alman yayınlarında emek tartışmasının yalnızca otomasyon düzeyinde değil, emeğin kimin emeği olduğu, hangi işlerin değersizleştirildiği ve geleceğin çalışanın hangi normlara göre hayal edildiği soruları üzerinden de okunabileceğini göstermektedir.

İspanya’da *El País* ve *El Mundo* arasındaki ayrım, yapay zekâ–iş gücü söyleminin yapısal ekonomi ile popüler risk anlatısı arasında farklılaştığını göstermektedir. *El País* yapay zekâyı piyasa dönüşümü, eğitim ihtiyacı, kadın emeğinin maruziyeti, bölgesel farklar ve işlerin tamamen yok olmasından çok görevlerin dönüşmesi bağlamında tartışmaktadır. Bu nedenle *El País*’te emek söylemi, yalnızca meslek kaybı değil, işin organizasyonel yapısının ve sosyal etkilerinin yeniden kurulması meselesidir. *El Mundo* ise erişilebilen özel dosyalarda yapay zekâ, robotlaşma ve otomasyonun hangi sektörleri dönüştüreceğine odaklanmakta; soruyu daha doğrudan “robotlar işimizi alacak mı?” biçiminde popülerleştirmektedir. İspanyol basınındaki ChatGPT tartışmasını analiz eden González-Arias ve López-García’nın çalışmasında, ChatGPT’nin iş yaşamına etkileri toplam görüşlerin daha sınırlı bir bölümünü oluştursa da, tartışma özellikle insanların belirli görevlerde ikame edilebilmesi, teknolojik rekabet ve düzenleme ihtiyacıyla birlikte ele alınmaktadır (González-Arias ve López-García, 2023, ss. 7–8, 10). Ayrıca Belçika, Fransa, Portekiz ve İspanya basınında yapay zekâ risklerini inceleyen karşılaştırmalı çalışma, “job disruption” kategorisinin risk söylemleri içinde yüzde 12’lik bir payla dördüncü sırada yer aldığını göstermektedir; bu oran, emek meselesinin dezenformasyon, belirsizlik ve içerik gaspı kadar olmasa da Avrupa basınında belirgin bir risk alanı olarak kurulduğunu ortaya koymaktadır (González-Arias ve López-García, 2024, ss. 1028–1032). Bu nedenle İspanya örneğinde *El País* yapısal dönüşüm ve düzenleme ihtiyacına, *El Mundo* ise daha görünür ve anlaşılır risk anlatılarına yaklaşmaktadır.

İtalya’da *Corriere della Sera* ve *La Repubblica*, yapay zekânın çalışma yaşamı üzerindeki etkilerini farklı söylemsel ağırlıklarla işlemektedir. *Corriere della Sera*’da yapay zekâ daha çok istihdam yapısı, risk haritaları, profesyonel mesleklerin kırılanlaşması, finans, hukuk, bankacılık, muhasebe ve noterlik gibi yüksek nitelikli alanların dönüşümü üzerinden ele alınmaktadır. Bu çerçevede temel soru, “hangi meslekler risk altında?” biçiminde kurulmaktadır. *La Repubblica* ise emek piyasasının yeniden örgütlenmesi, beceri değişimi, ücret farklılaşması, kadın emeğinin yapay zekâyı açıklığı ve yeni mesleklerin ortaya çıkışı gibi daha toplumsal ve politik bir hat izlemektedir. Bu farklılaşma, yapay zekâ ve emek tartışmasının yalnızca otomasyon oranlarına indirgenemeyeceğini gösterir. *Corriere* risk altındaki meslekleri haritalandıran daha tanılayıcı bir dil kullanırken, *La Repubblica* dönüşümün sosyal adalet, ücret, beceri ve toplumsal eşitsizlik boyutlarına daha açık bir söylem üretmektedir.

İsviçre’de *NZZ* ve *Le Temps* çizgisinde yapay zekâ–emek ilişkisi daha çok geleceğe hazırlık, profesyonel formasyon, iş bölümü, üretkenlik ve nitelikli iş gücünün dönüşümü üzerinden kurulmaktadır. *NZZ* çevresindeki içeriklerde yapay zekâ, iş süreçlerinin yeniden düzenlenmesi ve insan-makine iş paylaşımının değişimiyle ilişkilendirilirken; aynı zamanda psikolojik baskı, mesleki anlam kaybı, niteliksizleşme ve veri koruması gibi başlıklar da görünür olmaktadır. *Le Temps* tarafında ise yapay zekâ daha çok gençlerin mesleki yönelimi, geleceğin işleri ve dijital dönüşüm ekseninde tartışılmaktadır. Bu çerçevede İsviçre örneğinde yapay zekâ, dramatik bir işsizlik anlatısından çok kurumsal olgunluk, profesyonel uyum ve beceri dönüşümü meselesi olarak konumlandırılmaktadır. Burada etik veya ekonomik kaygıdan ziyade, profesyonel düzenin yapay zekâ karşısında nasıl yeniden yapılandırılacağı sorusu ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* arasındaki fark, popüler risk söylemi ile eleştirel yapısal analiz arasındaki ayrımı görünür kılmaktadır. *Hürriyet* çizgisinde yapay zekâ daha çok “hangi meslekler

bitecek?”, “2030’da iş dünyasında ne değişecek?” ve “yapay zekâyı süreçlerine entegre edemeyen meslekler risk altında” gibi uyarıcı ve popüler başlıklarla dolaşıma girmektedir. Bu dil, yapay zekâyı çoğunlukla bireylerin kariyer planlaması, eğitim tercihleri ve teknolojiye uyum kapasitesi üzerinden anlamlandırır. Cumhuriyet ise konuyu iki ayrı hatta işlemektedir: Bir yanda hangi mesleklerin tehdit altında olduğuna ilişkin popüler risk haberleri; diğer yanda Türkiye’nin yapay zekâ dönüşümüne yeterince hazırlanamaması, düşük nitelikli istihdam sarmalı ve yeni iş alanları yaratamama sorunu. Bu nedenle Cumhuriyet’te emek söylemi, yalnızca bireysel uyum ya da mesleki gelecek kaygısı değil, teknoloji politikası, kamusal planlama ve ekonomik model tartışması olarak da şekillenmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa medyasında yapay zekâ–emek ilişkisi iki uçlu fakat tek çizgili olmayan bir söylem alanı üretmektedir. Birinci uçta Die Welt, Le Figaro, Corriere della Sera, El Mundo ve Hürriyet gibi yayınlarda daha görünür olan meslek, piyasa, kariyer ve uyum odaklı bir çerçeve vardır. Bu çerçevede yapay zekâ, bazı işleri tehdit eden fakat aynı zamanda yeni beceriler ve yeni fırsatlar üreten bir dönüşüm aracı olarak sunulur. İkinci uçta The Guardian, Le Monde, La Repubblica, El País ve Cumhuriyet gibi yayınlarda daha belirginleşen eleştirel-sosyolojik bir hat bulunmaktadır. Bu hatta yapay zekâ, yalnızca işi dönüştüren bir araç değil; iş güvencesini, toplumsal eşitsizliği, şirket gücünü, mesleki özerkliği ve insan emeğinin değerini yeniden tartışmaya açan bir güçtür. Böylece Avrupa medyasında yapay zekâ ve emek tartışması, klasik “robotlar işlerimizi alacak mı?” sorusunun ötesine geçerek daha derin bir soruya yönelmektedir: Yapay zekâ çağında çalışma, hâlâ insanın toplumsal varoluşunu kuran bir alan olarak mı kalacak, yoksa verimlilik, uyum ve beceri güncellemesi adına giderek daha kırılgan, ölçülebilir ve algoritmik olarak yönetilebilir bir faaliyet biçimine mi dönüşecektir?

5.3. Tehdit ve Risk Kaynağı Olarak Yapay Zekâ

İncelenen haberler, Avrupa medyasında yapay zekânın yalnızca yenilik, verimlilik veya ekonomik büyüme bağlamında değil, aynı zamanda giderek genişleyen bir risk repertuarı içerisinde temsil edildiğini göstermektedir. Ancak bu risk anlatısı, popüler kültürde sıkça rastlanan “makinaların insanlığı ele geçirmesi” türündeki spekülasyon senaryolarından farklıdır. Haberlerde öne çıkan tehditler daha çok demokratik süreçlerin aşınması, bilgi ekosisteminin istikrarsızlaşması, mahremiyet ihlalleri, toplumsal manipülasyon, siber güvenlik açıkları ve insan denetiminin zayıflaması gibi güncel ve somut meseleler etrafında şekillenmektedir. Bu durum, yapay zekâ risklerinin teknolojik olmaktan çok toplumsal bir karakter kazandığını göstermektedir. Nitekim uluslararası medya kapsamını inceleyen araştırmalar da haberlerde en görünür risk kategorilerinin toplumsal riskler ile hak ve özgürlüklere ilişkin riskler olduğunu; içerik güvenliği, bilişsel riskler ve varoluşsal risklerin daha sınırlı yer bulduğunu ortaya koymaktadır (Allaham, Kieslich ve Diakopoulos, 2025, ss. 18–19).

Almanya’da Der Spiegel ve Die Welt, yapay zekâyı ilişkin risk söylemini büyük ölçüde kontrol kaybı, güvenlik, savaş teknolojileri ve toplumsal manipülasyon ekseninde kurmaktadır. Özellikle Der Spiegel’de yapay zekânın otoriter yönetimler, askerî yapılar veya kötü niyetli aktörler tarafından kullanılabilir bir güç çarpanı hâline gelebileceği vurgulanırken, Die Welt tarafında yüksek riskli uygulamalar, düzenleme ihtiyacı ve teknolojik dönüşümün yarattığı toplumsal kırılganlıklar öne çıkmaktadır. Bu çerçevede Alman basınında risk söylemi, teknolojik kapasitenin artmasından çok bu kapasitenin kim tarafından, hangi amaçla ve hangi denetim mekanizmaları altında kullanılacağı sorusu etrafında şekillenmektedir.

Fransa’da Le Monde ve Le Figaro arasında belirgin bir ton farkı bulunmaktadır. Le Monde, yapay zekâyı siber güvenlik, kritik altyapılar, Avrupa’nın teknolojik egemenliği, dijital eşitsizlikler, gençlerin teknolojiyle kurduğu ilişkiler ve dezenformasyon bağlamında çok katmanlı bir kamusal sorun olarak ele almaktadır. Le Figaro ise riski daha çok düzenleme, insan denetimi ve teknolojik ihtiyat ekseninde değerlendirmektedir. Bu farklılaşma, González-Arias ve López-García’nın dört Avrupa ülkesini karşılaştıran çalışmasında ortaya koyduğu bulgularla da uyumludur. Söz konusu çalışmada yapay zekâ risklerinin ülkeden ülkeye değiştiği; ancak kamuoyu manipülasyonu, belirsizlik, içerik gaspı ve iş kaybı

gibi kategorilerin Avrupa basınında ortak biçimde öne çıktığı belirtilmektedir (González-Arias ve López-García, 2024, ss. 1028–1030).

İngiltere’de The Guardian, risk söylemini en sert biçimde toplumsal zararlar üzerinden kuran yayınlardan biridir. Deepfake pornografi, kadınlara yönelik dijital şiddet, çocukların istismarı, platform kapitalizmi, gözetim ve demokratik süreçlerin aşınması gibi başlıklar gazetenin haberlerinde yoğun biçimde yer almaktadır. BBC ise daha açıklayıcı ve kamusal bilgilendirme odaklı bir çizgide ilerleyerek yapay zekâyı dolandırıcılık, deepfake üretimi, dezenformasyon, güvenlik açıkları ve düzenleme ihtiyacı üzerinden ele almaktadır. Bu yaklaşım, yapay zekâ ile dezenformasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen güncel çalışmalarla da örtüşmektedir. Yapay zekâ destekli içerik üretiminin yanlış bilgi üretimini daha hızlı, daha ucuz ve daha ölçeklenebilir hâle getirdiği; özellikle deepfake videolar, sentetik ses kayıtları ve otomatik içerik ağları yoluyla demokratik süreçler üzerinde baskı oluşturabildiği belirtilmektedir (von Sikorski ve Hameleers, 2025, ss. 942–945).

İtalya’da Corriere della Sera ve La Repubblica, yapay zekâ riskini yalnızca teknik güvenlik meselesi olarak değil, toplumsal düzenin geleceğine ilişkin bir tartışma alanı olarak işlemektedir. Corriere della Sera’da demokrasi, teknokrasi, savaş ve kitlesel iş kayıpları öne çıkarken; La Repubblica’da etik sınırlar, insan deneyiminin dönüşümü ve teknolojik güç yoğunlaşması daha görünürdür. Benzer biçimde İspanya’da El País, deepfake üretimi, seçim güvenliği, dijital şiddet ve platform sorumluluğu üzerinde yoğunlaşırken; El Mundo daha çok mahremiyet, veri güvenliği, insan kontrolü ve iş kaybı gibi başlıklara yönelmektedir. Özellikle İspanyol ve Fransız basınına kapsayan karşılaştırmalı çalışma, kamuoyu manipülasyonunun Avrupa basınında en yaygın risk kategorisi olduğunu; onu belirsizlik, içerik gaspı ve iş kaybı risklerinin izlediğini göstermektedir (González-Arias ve López-García, 2024, ss. 1028–1029).

İsviçre’de NZZ ve Le Temps çizgisinde risk söylemi daha kurumsal ve ölçülü görünmektedir. Eğitimde özgün düşünmenin aşınması, veri mahremiyeti, değerlendirme adaleti ve profesyonel yeterlilikler gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Türkiye’de ise Cumhuriyet ve Hürriyet arasında belirgin bir ton farklılığı bulunmaktadır. Cumhuriyet, yapay zekâyı seçim güvenliği, yanlış bilgi, siber saldırılar, dijital haklar ve etik denetim eksikliği gibi daha yapısal meseleler üzerinden ele alırken; Hürriyet’te risk söylemi daha çok meslek kaybı, dolandırıcılık ve deepfake tehlikesi gibi geniş okur kitlesine dönük başlıklar etrafında şekillenmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa medyasında yapay zekâyâ ilişkin risk söylemi dört temel ekseninde yoğunlaşmaktadır: demokratik süreçlerin manipülasyonu, bilgi ekosisteminin istikrarsızlaşması, mahremiyet ve veri güvenliği ihlalleri ile insan denetiminin zayıflaması. Özellikle üretken yapay zekâ sistemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte deepfake içerikler, sentetik propaganda ağları ve otomatik dezenformasyon kampanyaları risk söyleminin merkezine yerleşmiştir. Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi tarafından hazırlanan güncel rapor da üretken yapay zekânın bilgi manipülasyonunu daha ucuz, daha hızlı ve daha ikna edici hâle getirdiğini; seçim süreçlerinden toplumsal güvene kadar uzanan geniş bir etki alanı oluşturduğunu vurgulamaktadır (Bentzen, 2025, ss. 1–4). Dolayısıyla incelenen gazetelerde yapay zekâ, yalnızca geleceğe ilişkin belirsiz korkuların kaynağı olarak değil; modern toplumların zaten sahip olduğu kırılganlıkları görünür kılan, büyüten ve yeniden örgütleyen bir risk katalizörü olarak temsil edilmektedir.

5.4. Veri Güvenliği ve Mahremiyet Bağlamında Yapay Zekâ

İncelenen haberlerde yapay zekâ, veri güvenliği ve mahremiyet bağlamında giderek daha belirgin biçimde “görünmeyen veri rejimi”nin parçası olarak temsil edilmektedir. Bu haberlerde mesele yalnızca kullanıcıların hangi verileri paylaştığı değildir; asıl sorun, yapay zekâ sistemlerinin bu verileri hangi amaçlarla topladığı, nasıl işlediği, ne kadar süre sakladığı, üçüncü taraflarla paylaşıp paylaşmadığı ve kullanıcının bu süreç üzerinde ne ölçüde denetim sahibi olduğudur. Bu yönüyle mahremiyet, klasik anlamda özel hayatın korunması meselesinden çıkarak algoritmik sistemlerin beslendiği veri altyapısının siyasal, ekonomik ve hukuki denetimi sorununa dönüşmektedir. Nguyen’in haber medyasında veri risklerine ilişkin çalışmasında mahremiyet ihlali/gözetim, algoritmik ayrımcılık, siber

güvenlik ve enformasyon bozukluğu temel veri riski kategorileri olarak belirlenmekte; haberlerin veri temelli teknolojileri yalnızca yenilik değil, aynı zamanda yurttaşların dijital güvenliği ve toplumsal adalet açısından risk alanı olarak kurduğu gösterilmektedir (Nguyen, 2023, ss. 1–3, 15–17).

Almanya’da Der Spiegel ve Die Welt çizgisinde yapay zekâ, mahremiyet alanında özellikle algoritmik gözetim, veri koruma hukuku, biyometrik tanıma ve kamusal güvenlik teknolojileri üzerinden tartışılmaktadır. Die Welt’te yapay zekâ destekli kamera sistemleri ve güvenlik uygulamaları, suçla mücadele ve kamu güvenliği bağlamında meşrulaştırılırken, bu teknolojilerin aynı zamanda mahremiyet sınırlarını geniş ölçekte aşındırabilecek bir gözetim altyapısı oluşturduğu da görünür hâle gelir. Burada yapay zekâ ikili bir figürdür: Bir yandan riskleri önceden tespit eden güvenlik aracı, diğer yandan kamusal alanı sürekli izlenebilir bir veri yüzeyine dönüştüren teknolojik iktidar biçimi. Der Spiegel tarafında Alman kamu tartışmasının genel çizgisiyle uyumlu biçimde yapay zekâ, veri koruma, bireysel özerklik ve dijital haklar ekseninde temkinli bir teknolojik güç olarak konumlandırılmaktadır. Sanford ve Yasseri’nin GDPR medya söylemi üzerine yaptığı karşılaştırmalı analiz de Fransa ve Almanya’da mahremiyetin daha çok tüketici hakları, veri güvenliği ve kamusal koruma çerçevesinde tartışıldığını; buna karşılık İngiltere ve ABD’de hukuki uyum ve piyasa maliyetleri vurgusunun daha görünür olduğunu göstermektedir (Sanford ve Yasseri, 2021, ss. 8–12). Bu bulgu, Alman basınındaki veri güvenliği duyarlılığının yalnızca teknolojik korkudan değil, daha güçlü bir hak ve düzenleme kültüründen beslendiğini düşündürmektedir.

Fransa’da Le Monde, yapay zekâ ve mahremiyet ilişkisini en güçlü biçimde kişisel verilerin ekonomik ve siyasal değeri üzerinden kurmaktadır. LinkedIn ve Meta gibi platformların kullanıcı verilerini yapay zekâ modellerini eğitmek için kullanmasına ilişkin haberlerde mahremiyet, yalnızca bireysel bir hak değil, platform kapitalizminin ham maddesi hâline gelen stratejik bir kaynak olarak görünür. Le Monde’un söyleminde kişisel veri artık yalnızca korunması gereken özel bilgi değildir; algoritmik sistemlerin beslendiği, dönüştürdüğü ve yeniden dolaşıma soktuğu ekonomik bir varlıktır. Bu nedenle haberlerde “rıza” meselesi de biçimsel bir onay işleminden çok, platformların varsayılan veri toplama pratiklerine karşı kullanıcının gerçekten ne ölçüde söz sahibi olduğu sorusuna bağlanır. Le Figaro tarafında ise veri güvenliği ve mahremiyet daha çok düzenleme, kullanıcı hakları, yapay zekânın kontrollü kullanımı ve Avrupa hukukunun sınırları üzerinden tartışılır. Bu nedenle Fransa örneğinde yapay zekâ, mahremiyetin teknik değil, siyasal ve hukuksal bir meseleye dönüştüğü bir alan olarak görünür.

İngiltere’de The Guardian, yapay zekâ–mahremiyet ilişkisini daha eleştirel bir güç analizi içinde ele almaktadır. ChatGPT ve benzeri sistemlerin büyük veri kümeleriyle eğitilmesi, kullanıcı içeriklerinin izinsiz biçimde model hammaddesine dönüştürülmesi, kamu kurumlarının veya güvenlik aygıtlarının geniş kişisel veri setlerine erişme arzusu ve sağlık verilerinin teknoloji şirketleriyle kurduğu ilişki, The Guardian’da mahremiyetin merkezî tartışma alanlarıdır. Gazetenin söyleminde mahremiyet, bireyin “saklayacak bir şeyi olup olmaması” meselesine indirgenmez; veri koruma, iktidarı sınırlayan demokratik bir fren mekanizması olarak düşünülür. BBC ise daha açıklayıcı ve kamu bilgilendirmesi odaklı bir çizgide, yapay zekânın kişisel veri, çocuk güvenliği, dolandırıcılık, deepfake ve platform sorumluluğu alanlarında doğurduğu riskleri daha geniş okur kitlesine aktarma eğilimindedir. Bu fark, İngiliz medya alanında mahremiyet söyleminin bir yanda şirket ve devlet gücünü sınırlama, diğer yanda kullanıcıyı bilgilendirme ve risk farkındalığı oluşturma eksenlerinde iki ayrı hat üzerinden kurulduğunu göstermektedir.

İtalya’da Corriere della Sera ve La Repubblica, yapay zekâ–mahremiyet tartışmasını özellikle ChatGPT, OpenAI, Meta, LinkedIn, DeepSeek ve İtalyan Veri Koruma Otoritesi’nin müdahaleleri etrafında somutlaştırmaktadır. Corriere’de kullanıcıların sohbet robotlarına hassas bilgi girmemesi gerektiği; fotoğraf, yorum, profil bilgisi, iş geçmişi ve sosyal medya etkinliklerinin yapay zekâ eğitimi için kullanılabilmesi sıkça vurgulanır. Bu çizgide mahremiyet, yalnızca kullanıcının “gizli bilgi vermemesi” gereken kişisel bir dikkat alanı değildir; şirketlerin varsayılan veri toplama pratiklerine karşı aktif itiraz hakkının kullanılmasını gerektiren bir mücadele alanıdır. La Repubblica ise benzer konuları daha politik ve kültürel bir çerçevede işler; yapay zekânın insan deneyimini, beden imgelerini,

dijital kimliği ve gündelik mahremiyet sınırlarını dönüştürdüğünü vurgular. Böylece İtalya örneğinde veri güvenliği söylemi, yalnızca hukuki uyum ya da teknik koruma meselesi değil, bireyin dijital varlığının hangi şirket altyapıları içinde yeniden üretildiği sorusuna açılır.

İspanya’da El País, yapay zekânın veriyle ilişkisini son derece açık bir metaforla kurmaktadır: yapay zekâ veriyi “tüketir”, hatta “yutar”. Gazetenin haberlerinde yapay zekânın kullanıcıların aramalarını, yüklemelerini, davranışlarını, sosyal medya izlerini ve gündelik dijital hareketlerini işleyerek kişisel yaşamın giderek daha ayrıntılı bir modelini çıkarabildiği vurgulanır. El País’te mahremiyet, artık yalnızca tek tek verilerin korunması değil; dağınık ve zararsız görünen veri parçalarının yapay zekâ tarafından birleştirilerek kişinin hayatına ilişkin bütünlüklü bir profile dönüştürülmesi sorunudur. El Mundo ise yapay zekâ risklerini daha popülerleştirici bir dille aktarır; veri mahremiyetinin tehlikeye girmesi, kullanıcı sınırlarının belirsizleşmesi ve yapay zekâ sistemlerinin kişisel bilgilerle beslenmesi temel kaygılar arasında yer alır. Bu açıdan El País daha yapısal ve eleştirel bir veri ekonomisi okuması yaparken, El Mundo meseleyi daha çok kullanıcı güvenliği ve pratik riskler bağlamında görünür kılar.

İsviçre’de Neue Zürcher Zeitung ve Le Temps ekseninde veri güvenliği ve mahremiyet tartışması daha kurumsal, düzenleyici ve ölçülü bir tonda görünmektedir. İsviçre bağlamında yapay zekâ, özellikle veri koruma hukuku, kamusal kurumların sorumluluğu, profesyonel kullanımda gizli verilerin korunması, sosyal mühendislik ve dijital egemenlik başlıklarıyla ilişkilendirilir. NZZ çevresindeki içeriklerde gazetecilikte yapay zekâ kullanımı tartışılırken veri koruma, mahremiyet ve sosyal mühendislik risklerinin editöryal eğitimin parçası hâline gelmesi dikkat çekicidir. Le Temps çizgisinde ise yapay zekâ, İsviçre’nin dijital egemenliği, platformlara bağımlılık ve kişisel verilerin sınır aşan teknoloji altyapıları içinde dolaşıma girmesi bağlamında anlam kazanır. Bu nedenle İsviçre örneğinde mahremiyet söylemi, dramatik bir tehdit dilinden çok kurumsal güven, profesyonel sorumluluk ve veri yönetişimi meselesi olarak kurulmaktadır.

Türkiye’de Cumhuriyet, yapay zekâ–mahremiyet ilişkisini oldukça görünür biçimde işlemektedir. ChatGPT gibi sohbet robotlarının kullanıcılar hakkında ne bildiği, kullanıcıların bu sistemlere ne tür veriler verdiği, biyometrik fotoğrafların karikatürleştirme veya görsel üretim uygulamaları aracılığıyla nasıl kalıcı veri izlerine dönüşebileceği, deepfake ve kimlik taklidi riskleri Cumhuriyet’in haberlerinde öne çıkar. Cumhuriyet’in söyleminde mahremiyet, yalnızca özel hayatın korunması değil; dijital kimliğin, yüz verisinin, metadata’nın ve gündelik çevrimiçi davranışların algoritmik sınıflandırmaya açılması meselesidir. Hürriyet tarafında ise erişilebilen indeksler, risk anlatısının daha çok kullanıcı uyarıları, siber güvenlik, dolandırıcılık, deepfake ve kişisel veri güvenliği gibi pratik başlıklar etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle Türkiye örneğinde Cumhuriyet daha eleştirel ve hak temelli bir veri güvenliği söylemi üretirken, Hürriyet daha gündelik risk farkındalığı ve kullanıcı güvenliği merkezli bir çizgide konumlanmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa medyasında yapay zekâ ve mahremiyet ilişkisi dört ana ekseninde kurulmaktadır: kullanıcı verilerinin yapay zekâ modellerinin eğitimi için kullanılması; biyometrik veriler, yüz tanıma ve görsel üretim teknolojileriyle bedenini veriye dönüştürülmesi; kamu güvenliği, sağlık, eğitim ve istihbarat alanlarında büyük veri setlerinin yapay zekâ ile işlenmesi; kullanıcı rızasının giderek “varsayılan kabul” biçiminde yeniden düzenlenmesi. Nguyen’in çalışmasında vurgulandığı gibi haber medyası, veri risklerini yalnızca teknik açıklar olarak değil, yurttaşların mahremiyet, güvenlik, adalet ve dijital özerklik kapasitelerini etkileyen toplumsal sorunlar olarak çerçevelemektedir (Nguyen, 2023, ss. 7–9, 15–18). Bu nedenle yapay zekâ haberlerinde mahremiyet artık kapalı kapılar ardındaki özel hayat meselesi değildir. Mahremiyet, bireyin dijital varlığının hangi algoritmik sistemler tarafından emildiği, yeniden işlendiği ve gelecekte hangi karar mekanizmalarına malzeme yapılacağı sorusuna dönüşmüştür.

5.5. Dezenformasyon ve Deepfake Üreticisi Olarak Yapay Zekâ

İncelenen haberlerde yapay zekâ, dezenformasyon ve deepfake bağlamında yalnızca yanlış bilgi üretimini kolaylaştıran teknik bir araç olarak değil, hakikatin kamusal dolaşım koşullarını dönüştüren yeni bir enformasyon rejimi olarak temsil edilmektedir. Bu başlık altında yapay zekâya ilişkin temel

kaygı, tek tek sahte içeriklerin üretilmesinden çok, gerçek ile kurgu arasındaki ayrımın giderek daha kolay manipüle edilebilir hâle gelmesidir. Üretken yapay zekâ sistemleri metin, görüntü, ses ve video üretimini hızlandırdıkça, haberlerde dezenformasyon meselesi klasik “yalan haber” tartışmasının ötesine taşınmakta; görsel kanıtın, ses kaydının, tanıklığın ve gazetecilik doğrulamasının epistemik otoritesi yeniden sorgulanmaktadır. Wahl-Jorgensen ve Carlson’ın deepfake haber söylemlerine ilişkin çalışmasında vurguladığı gibi, gazetecilik deepfake’i çoğu zaman gerçekleşmiş olaylardan ziyade gelecekte yaşanabilecek yıkıcı senaryolar üzerinden tartışmakta; bu söylem “korku dolu gelecekler” ve “varsayımsal kesinlik” etrafında kurulmaktadır (Wahl-Jorgensen ve Carlson, 2021, ss. 2–6, 15–17). İncelenen Avrupa gazetelerinde de benzer biçimde yapay zekâ, yalnızca bugünün sahte içerik üreticisi değil, yarının hakikat krizinin teknolojik altyapısı olarak kodlanmaktadır.

Almanya’da Die Welt, yapay zekâ kaynaklı dezenformasyonu özellikle seçim güvenliği, dolandırıcılık, tarihsel bellek ve dijital kanıtın güvenilirliği üzerinden işlemektedir. Die Welt’in deepfake teknolojisini açıklayan haberlerinde, yapay zekâ tarafından üretilen ya da manipüle edilen görüntü, ses ve videoların gerçek kişi, olay veya mekânları inandırıcı biçimde taklit edebilmesi temel risk olarak sunulur. Burada deepfake, yalnızca teknik bir sahtecilik değil; güvenin gündelik altyapısını aşındıran bir görünüş üretimidir. Seçim süreçlerinde yapay zekâ destekli sahte görsellerin ve uydurma bilgilerin seçmen davranışı üzerinde etkili olabileceği yönündeki haberler, Alman basınında dezenformasyonun yalnızca siyasal propaganda değil, demokratik karar verme süreçlerini bozabilecek bir algı mühendisliği problemi olarak görüldüğünü göstermektedir. Bunun yanında yapay zekâ destekli ses taklidiyle gerçekleştirilen “fake CEO” dolandırıcılıkları, deepfake tehdidinin siyasal alanla sınırlı kalmadığını, ekonomik güven ilişkilerine de sızdığını ortaya koymaktadır. Der Spiegel tarafında doğrudan erişim sınırlı olmakla birlikte, gazetenin genel eleştirel çizgisi dikkate alındığında yapay zekâ destekli dezenformasyonun daha çok kamusal güven, platform sorumluluğu, siyasal manipülasyon ve teknolojik denetim ekseninde ele alındığı söylenebilir.

Fransa’da Le Monde ve Le Figaro, yapay zekâ kaynaklı dezenformasyonu daha çok demokratik kamusal alan, jeopolitik manipülasyon ve düzenleme ihtiyacı bağlamında çerçevelendirmektedir. Le Monde’da deepfake haberleri, özellikle finansal dolandırıcılık, siyasal sahtecilik ve yapay zekâ ile üretilen içeriklerin toplumsal güveni aşındırması üzerinden görünürlük kazanır. Bu çerçevede deepfake, “sahte ama inandırıcı” içeriğin ötesinde, kamusal kanıt rejimini zayıflatan bir teknoloji olarak ele alınır. Le Figaro ise dezenformasyon sorununu daha çok düzenleme, platform sorumluluğu, kullanıcı farkındalığı ve Avrupa merkezli hukuki çerçeveler üzerinden tartışmaktadır. Fransa örneğinde yapay zekâ destekli dezenformasyon, yalnızca hakikatin çarpıtılması değil, kamusal otoritenin ve demokratik kurumların dijital ortamda kendilerini nasıl koruyacağı sorusu olarak belirginleşmektedir.

İngiltere’de The Guardian, yapay zekâ kaynaklı dezenformasyonu en sert biçimde toplumsal zararlar ve demokratik kırılganlıklar üzerinden kuran yayınlardan biridir. Gazetenin seçim dönemlerine ilişkin haberlerinde deepfake, adayların sözlerini ve bedenlerini sahte biçimde dolaşıma sokabilen bir siyasal müdahale aracı olarak sunulmaktadır. Rishi Sunak’ı taklit eden deepfake reklamlar, milletvekillerinin seçim sürecinde yapay zekâ üretilmiş içeriklerden duyduğu kaygılar ve AI destekli propaganda örnekleri, The Guardian’da deepfake’in yalnızca “yanlış bilgi” değil, demokratik sürecin algısal altyapısına yönelik bir saldırı olarak kavrandığını göstermektedir. Ancak The Guardian’ın özgün ağırlığı yalnızca siyasal deepfake’lerde değildir. Gazetenin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik deepfake pornografi haberlerinde yapay zekâ, cinsiyet temelli dijital şiddetin ölçeklenebilir aracı olarak temsil edilir. Bu nedenle The Guardian’da deepfake söylemi iki hatta ilerler: Bir yanda seçim güvenliği ve demokratik manipülasyon; diğer yanda beden, imajın ve rızanın algoritmik olarak gasp edilmesi. BBC ise daha çok açıklayıcı ve kamusal bilgilendirme odaklı bir çizgi izlemekte; deepfake’in nasıl üretildiği, nasıl tespit edilebileceği ve kullanıcıların bu içerikler karşısında nasıl daha dikkatli olabileceği sorularına yönelmektedir.

İtalya’da Corriere della Sera ve La Repubblica, yapay zekâ destekli dezenformasyonu hem siyasal hem de ekonomik güven bağlamında tartışmaktadır. Corriere’de deepfake, özellikle seçim dönemlerinde adayları hedef alan sahte videolar, ünlülerin ve kamu otoritelerinin kimliklerinin yatırım

dolandırıcılıklarında kullanılması ve yapay zekâ ile üretilen sahte içeriklerin demokrasiyi aşındırması üzerinden ele alınır. Fabio Panetta ya da Tom Hanks gibi figürlerin deepfake dolandırıcılıklarında kullanılması, Corriere'nin söyleminde deepfake'i yalnızca politik propaganda değil, itibar, finans ve kişisel kimlik güvenliği meselesi hâline getirir. La Repubblica ise daha analitik bir hatta ilerleyerek 2024 seçimlerinde yapay zekâ destekli dezenformasyonun beklenen ölçüde belirleyici olup olmadığını tartışmakta, aynı zamanda Grok, Midjourney ve DALL-E gibi üretken yapay zekâ araçlarının sahte görsel üretimine ne kadar açık olduğunu sorgulamaktadır. Bu nedenle İtalya örneğinde iki ton belirgindir: Corriere, deepfake'i kamu güvenliğini tehdit eden somut olaylar üzerinden görünür kılar; La Repubblica, yapay zekâ üretimli sahteciliği platform mimarisi, güvenlik filtreleri ve bilgi ekosisteminin kırılabilirliği bağlamında tartışır.

İspanya'da El País, deepfake ve dezenformasyon meselesini özellikle demokrasi, seçim süreçleri, ses doğrulama, kadınlara yönelik dijital şiddet ve hukuki düzenleme ekseninde işler. Gazetenin "sentetik demokrasi" tartışmalarında deepfake, yalnızca sahte bir video ya da ses kaydı değil, siyasal gerçekliğin kendisini yeniden kurgulayabilen bir müdahale biçimi olarak sunulur. El País'in VerificAudio gibi ses doğrulama teknolojilerine ilişkin haberleri, gazeteciliğin yapay zekâ karşısında yalnızca mağdur değil, aynı zamanda karşı-teknolojik bir doğrulama aktörü olarak yeniden konumlandığını gösterir. Bu, 5.5 bölümünün en önemli bulgularından biridir: yapay zekâ gazetecilik için yalnızca dezenformasyon üreten bir tehdit değil, aynı zamanda doğrulama ve tespit araçlarının da parçasıdır. El Mundo ise daha popülerleştirici bir dille deepfake'i kullanıcı güvenliği, gençler, mahremiyet, dijital dolandırıcılık ve hukuki yaptırım ihtiyacı üzerinden çerçevelendirir. Bu açıdan El País daha yapısal ve demokratik bir hakikat krizi anlatısı kurarken, El Mundo deepfake'in gündelik risklerini daha anlaşılır ve geniş okur kitlesine dönük biçimde görünür kılar.

İsviçre'de Neue Zürcher Zeitung ve Le Temps çizgisinde dezenformasyon ve deepfake söylemi daha kurumsal ve ölçülü bir tonda ortaya çıkar. NZZ çevresindeki haberlerde mesele, sentetik içeriklerin gazetecilik standartları, eğitim, kamu güveni ve doğrulama pratikleri üzerindeki etkileriyle bağlantılıdır. Deepfake burada panik üretici bir figür olmaktan çok, medya okuryazarlığı, kurumsal denetim ve profesyonel doğrulama kültürü gerektiren bir problem olarak ele alınır. Le Temps çizgisinde ise yapay zekâ kaynaklı dezenformasyon, Avrupa ve İsviçre bağlamında dijital egemenlik, platformlara bağımlılık, kamu-özel sektör iş birliği ve demokratik dayanıklılık sorunlarıyla ilişkilendirilmektedir. İsviçre örneğinin ayırt edici yönü, yapay zekâ kaynaklı dezenformasyonu dramatik kıyamet senaryoları yerine kurumsal kapasite, doğrulama altyapısı ve toplumsal hazırlık meselesi olarak tartışmasıdır.

Türkiye'de Cumhuriyet ve Hürriyet, yapay zekâ destekli dezenformasyonu farklı söylemsel tonlarla ele almaktadır. Cumhuriyet'te deepfake ve dezenformasyon, seçim güvenliği, medya okuryazarlığı, finansal dolandırıcılık, kimlik taklidi, yapay zekâ ile üretilen sahte görseller ve kamusal hakikat duygusunun aşınması bağlamında daha eleştirel biçimde tartışılır. Gazetenin söyleminde sorun yalnızca bireyin kandırılması değildir; yapay zekâ üretimli sahte içeriklerin hukuk, siyaset, medya ve toplumsal güven alanlarında yarattığı zincirleme kırılmadır. Hürriyet ise daha çok pratik uyarı, kullanıcı güvenliği, dolandırıcılık, sahte video ve deepfake içeriklerden korunma gibi başlıklara yönelir. Bu nedenle Türkiye örneğinde Cumhuriyet daha kamusal-siyasal bir hakikat krizi çerçevesi kurarken, Hürriyet daha gündelik risk farkındalığı ve dijital güvenlik çizgisinde ilerlemektedir.

Bu gazete bazlı görünüm, yüklenen akademik kaynaklarla birlikte değerlendirildiğinde yapay zekâ destekli dezenformasyonun üç temel düzeyde kurulduğu görülmektedir. Birinci düzey üretim düzeyidir: üretken yapay zekâ, metin, görüntü, ses ve video üretimini daha hızlı, daha ucuz ve daha kişiselleştirilebilir hâle getirmektedir. López-Borrull ve Lopezosa'nın 64 çalışmaya dayanan kapsamlı taraması, üretken yapay zekânın siyasal dezenformasyon, bilimsel dezenformasyon, gazetecilik, deepfake, medya okuryazarlığı ve fact-checking alanlarında aynı anda hem risk hem de araç olarak belirlediğini göstermektedir (López-Borrull ve Lopezosa, 2025, ss. 7–10, 14–15). İkinci düzey dolaşım düzeyidir: sahte içerikler platform algoritmaları, bot ağları, sahte hesaplar ve kişiselleştirilmiş propaganda teknikleriyle daha geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Üçüncü düzey ise algı düzeyidir:

deepfake'in varlığı bile, gerçek içeriklerin "zaten sahte olabilir" denilerek itibarsızlaştırılmasına imkân tanımaktadır. Bu durum yalnızca yanlış bilgiye inanma değil, doğru bilgiye güvenememe krizidir.

GIFCT ve KAS tarafından hazırlanan rapor, yapay zekâ destekli dezenformasyonun yalnızca seçim kampanyaları ya da platform içerikleriyle sınırlı olmadığını; şiddet yanlısı devlet dışı aktörlerin propaganda, radikalleştirme, işe alım, içerik denetiminden kaçma ve operasyonel planlama süreçlerinde üretken yapay zekâyı kullanabilme ihtimalini de gündeme getirdiğini göstermektedir. Raporda üretken yapay zekânın propaganda üretimini nicelik ve nitelik bakımından ölçeklendirebildiği; deepfake, ses taklidi, oyunlaştırılmış propaganda ve kişiselleştirilmiş radikalleştirme araçlarıyla tehdit alanını genişlettiği belirtilmektedir (Saltman ve Gilmour, 2025, ss. 4–6, 13–15). Bu bulgu, Avrupa gazetelerinde özellikle The Guardian, Le Monde, Corriere della Sera ve El País'te görülen güvenlik-demokrasi bağlantısını güçlendirmektedir. Yapay zekâ destekli dezenformasyon artık yalnızca yanlış iddia üretimi değil; toplumsal grupları hedefleyen, kamusal güveni aşındıran ve kimi durumlarda şiddet ekosistemleriyle temas eden çok katmanlı bir stratejik iletişim sorunudur.

Casás García, Silva Rodríguez ve Rodríguez-Vázquez'in sistematik literatür incelemesi de bu alanın artık dağınık bir kaygı alanı olmaktan çıkıp belirli araştırma hatları etrafında kurumsallaştığını göstermektedir. Çalışmada yapay zekâ ve dezenformasyon literatürünün beş ana hatta yoğunlaştığı belirtilmektedir: yapay zekânın dezenformasyon kaynağı olarak kullanımı, dezenformasyonla mücadele aracı olarak kullanımı, düzenleme ve yönetim, deepfake ve algoritmik okuryazarlık (Casás García, Silva Rodríguez ve Rodríguez-Vázquez, 2026, ss. 1–4). Bu sınıflandırma, incelenen gazetelerdeki söylemsel ayrışmayla doğrudan örtüşmektedir. The Guardian ve El País daha çok demokrasi, zarar ve platform sorumluluğu hattına; BBC, NZZ ve Le Temps doğrulama ve okuryazarlık hattına; Corriere della Sera, Die Welt ve Le Figaro düzenleme ve güvenlik hattına; Cumhuriyet ise kamusal hakikat, seçim güvenliği ve etik sorumluluk hattına yakın durmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Avrupa medyasında yapay zekâ kaynaklı dezenformasyon ve deepfake söylemi beş ana eksende yoğunlaşmaktadır: seçim güvenliği ve siyasal manipülasyon; kadınlara ve çocuklara yönelik dijital şiddet; finansal dolandırıcılık ve kimlik taklidi; gazetecilik doğrulamasının krizi; medya okuryazarlığı ve teknolojik karşı-önlemler. Ancak bu beş eksen yalnızca risklerin listesini vermez; aynı zamanda her gazetenin hakikat, kamusal ve teknolojiyle kurduğu ilişkinin haritasını çıkarır. The Guardian'da yapay zekâ, eşitsizlikleri ve cinsiyet temelli şiddeti büyüten bir zarar teknolojisi; BBC'de kamusal bilgilendirme gerektiren bir dijital tehdit; Le Monde'da demokratik denetim sorunu; Le Figaro'da düzenleme ihtiyacı; Die Welt'te güvenlik ve seçim bütünlüğü meselesi; Corriere della Sera'da finansal ve siyasal güven krizi; La Repubblica'da platformların ve üretken modellerin sorumluluğu; El País'te sentetik demokrasi sorunu; Cumhuriyet'te ise kamusal hakikat duygusunu aşındıran sosyo-politik bir kırılma olarak görünür.

Bu nedenle yapay zekâ, dezenformasyon ve deepfake bağlamında yalnızca sahte içerik üreten bir araç değildir. Daha derinde, toplumsal gerçekliğin hangi göstergeler üzerinden doğrulanabileceğini belirsizleştiren bir eşiktir. Eskiden dezenformasyon, hakikatin karşısına yalanı koyardı. Yapay zekâ çağında ise daha karmaşık bir şey gerçekleşmektedir: Hakikatin karşısına yalnızca yalan değil, hakikate benzeyen, onun sesini, yüzünü ve kanıt biçimini taklit eden sentetik gerçeklikler çıkarılmaktadır. Avrupa medyasında yapay zekâyı ilişkin deepfake söyleminin asıl önemi burada yatmaktadır. Haberlerde tartışılan şey yalnızca sahte videoların yayılması değil; görmenin, duymanın ve tanıklığın artık kendiliğinden güvenilir sayılmadığı yeni bir medya ontolojisinin doğuşudur.

SONUÇ

Bu araştırma, Avrupa medyasında yapay zekânın tekil bir teknoloji olarak değil, toplumsal dönüşümün farklı boyutlarını görünür kılan çok katmanlı bir söylemsel nesne olarak temsil edildiğini ortaya koymuştur. İncelenen gazeteler arasında editoryal çizgi, siyasal yönelim, ulusal bağlam ve habercilik geleneği bakımından önemli farklılıklar bulunmasına rağmen, yapay zekâyı ilişkin haberlerin ortaklaştığı temel nokta teknolojinin teknik özelliklerinden çok toplumsal etkilerine odaklanmalarıdır. Yapay zekâ haberlerde kimi zaman ekonomik büyümenin ve yenilikçiliğin taşıyıcısı,

kimi zaman sağlık, eğitim ve bilimsel araştırmalar açısından yeni imkânlar üreten bir araç, kimi zaman da demokratik süreçler, mahremiyet, emek piyasaları ve kamusal güven bakımından dikkatle izlenmesi gereken bir dönüşüm dinamiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Avrupa medyasında yapay zekâya ilişkin söylemler, teknolojik bir gelişmenin aktarımından çok, bu gelişmenin toplumla kurduğu ilişkinin anlamlandırılması olarak okunmalıdır.

Araştırmanın ortaya koyduğu en dikkat çekici sonuçlardan biri, yapay zekânın haberlerde çoğu zaman sahip olduğu teknik kapasite üzerinden değil, toplumsal düzenle kurduğu ilişki üzerinden tanımlanmasıdır. İncelenen haberlerde yapay zekâya ilişkin değerlendirmeler büyük ölçüde onun hangi algoritmik yenilikleri mümkün kıldığından ya da hangi teknik eşikleri aştığından hareket etmemektedir. Bunun yerine tartışmalar sürekli olarak yapay zekânın çalışma yaşamını nasıl dönüştürebileceği; demokratik süreçleri, bilgi ekosistemini, veri güvenliğini, mahremiyet anlayışını, kültürel üretimi ve kamusal güven ilişkilerini nasıl etkileyebileceği soruları etrafında şekillenmektedir. Başka bir ifadeyle Avrupa medyasında yapay zekâ çoğu zaman ne olduğu üzerinden değil, neyi değiştirebileceği ya da bozabileceği üzerinden görünürlük kazanmaktadır. Bu durum, yapay zekânın kamusal alandaki anlamının teknik performansından çok toplumsal sonuçları üzerinden kurulduğunu göstermektedir.

Bu noktada dikkat çekici olan husus, olumlu ve olumsuz söylemlerin sanıldığı kadar birbirinden kopuk olmamasıdır. İlk bakışta yapay zekâyı ekonomik büyüme, bilimsel ilerleme, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi veya eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi bağlamında ele alan haberlerle; yapay zekâyı iş güvencesizliği, mahremiyet ihlalleri, dezenformasyon ya da demokratik kırılğanlıklar üzerinden tartışan haberlerin birbirinden tamamen farklı iki anlatı evrenine ait olduğu düşünölebilir. Oysa araştırma bulguları bu iki yaklaşımın ortak bir zeminde buluştuğunu göstermektedir. Hem iyimser hem de eleştirel haberlerde asıl mesele yapay zekânın kendisi değil, yapay zekâ aracılığıyla yeniden şekillenebilecek toplumsal yaşamdır. Bir tarafta fırsatlar, diğer tarafta riskler öne çıkarılmaktadır; ancak her iki durumda da tartışmanın merkezinde teknoloji değil, teknolojinin temas ettiği toplumsal alanlar bulunmaktadır.

Bu nedenle araştırma, Avrupa medyasında yapay zekâ söylemlerinin esasen bir teknoloji tartışmasından çok bir toplumsal gelecek tartışması olduğunu göstermektedir. Yapay zekâ haberleri incelendiğinde karşımıza çıkan şey yalnızca algoritmalar, veri setleri, sohbet robotları ya da üretken modeller değildir. Aynı zamanda emek kavramının geleceği, bireysel mahremiyetin sınırları, demokratik kurumların dayanıklılığı, gazeteciliğin doğrulama kapasitesi, kamusal güven ilişkileri ve teknolojik egemenlik gibi meseleler de görünür hâle gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında yapay zekâ, haberlerin konusu olduğu kadar, daha geniş toplumsal kaygıların ve beklentilerin ifade edildiği bir tartışma zemini işlevi de görmektedir. Toplumlar yapay zekâ hakkında konuşurken çoğu zaman yalnızca yapay zekâyı değil, kendi geleceklerini konuşmaktadır.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç, Avrupa medyasının yapay zekâyı büyük ölçüde yönetişim eksenli bir çerçeve içerisinde ele almasıdır. İncelenen haberlerde yapay zekâ çoğu zaman serbest bırakılması gereken bir teknolojik güç olarak değil, belirli etik ilkeler, hukuki sınırlar ve demokratik denetim mekanizmaları içerisinde geliştirilmesi gereken bir kamusal mesele olarak temsil edilmektedir. Özellikle veri güvenliği, mahremiyet, şeffaflık, hesap verebilirlik ve platform sorumluluğu başlıklarının farklı ölkelerde tekrar tekrar gündeme gelmesi, Avrupa medya alanında teknolojik ilerleme ile toplumsal koruma arasında bir denge kurma arayışının belirgin olduğunu göstermektedir. Bu durum, Avrupa'nın yapay zekâya ilişkin kamusal yaklaşımının yalnızca yenilikçilik ya da rekabet mantığıyla açıklanamayacağını; aynı zamanda haklar, sorumluluklar ve toplumsal güven ilişkileri etrafında şekillenen normatif bir çerçeveye dayandığını da ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte araştırma, farklı gazetelerin yapay zekâya ilişkin farklı öncelikler geliştirdiğini de göstermektedir. Sol-liberal yayınlar daha çok eşitsizlik, emek, platform kapitalizmi, veri sömürüsü ve demokratik kırılğanlıklar üzerinde dururken; merkez-sağ ve muhafazakâr çizgideki gazeteler güvenlik, düzenleme, ekonomik rekabet, teknolojik liderlik ve kurumsal istikrar gibi başlıklara daha fazla ağırlık vermektedir. Ancak bu farklılıklar, yapay zekânın önemine ilişkin bir anlaşmazlıktan çok, hangi toplumsal değerlerin korunmasının öncelikli olduğu konusundaki farklı yaklaşımlardan

kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Avrupa medyasında yapay zekâya ilişkin söylemler, teknolojinin kendisi kadar, toplumların kendi normatif önceliklerini ve gelecek tasavvurlarını da görünür kılmaktadır.

Son kertede bu çalışma, Avrupa medyasında yapay zekânın ne bütünüyle bir kurtuluş anlatısının ne de bütünüyle bir felaket senaryosunun parçası olarak temsil edildiğini göstermektedir. Yapay zekâ kimi haberlerde üretkenliği artıran, bilimsel keşifleri hızlandıran ve yeni ekonomik fırsatlar yaratan bir dönüşüm aracı olarak görünür hâle gelirken; kimi haberlerde ise mevcut toplumsal kırılganlıkları derinleştirebilecek, eşitsizlikleri büyütebilecek veya kamusal güveni zayıflatabilecek bir güç olarak değerlendirilmektedir. Ancak bütün bu farklı temsillerin ortaklaştığı yerde daha temel bir gerçeklik bulunmaktadır: Avrupa medyasında yapay zekâ, teknik bir yenilikten çok daha fazlasını ifade etmektedir. O, dijital çağda toplumların hangi değerleri korumak istediğini, hangi dönüşümleri arzuladığını, hangi risklerden kaçınmaya çalıştığını ve geleceği hangi ilkeler etrafında kurmak istediğini görünür kılan bir anlam alanına dönüşmüştür. Bu nedenle yapay zekâ üzerine yazılan haberler yalnızca yeni bir teknolojinin hikâyesini anlatmamaktadır. Aynı zamanda çağdaş toplumların kendileri hakkında yürüttükleri büyük tartışmanın da parçalarıdır. Yapay zekâ bu tartışmanın merkezinde yer alsa da, nihayetinde mesele teknoloji değil; teknoloji karşısında kendisini yeniden tanımlamaya çalışan insanın ve toplumun geleceğidir.

KAYNAKÇA

- Al Ahmad, W., Ammari, R., Al Kayed, M., ve Al-Issawi, J. (2025). Critical discourse analysis of media discourse related to the impact of AI on jobs: Corpus-assisted. *Studies in Media and Communication*, 13(3), 260–271. <https://doi.org/10.11114/smc.v13i3.7548>
- Allaham, M., Kieslich, K., ve Diakopoulos, N. (2025). *Global perspectives of AI risks and harms: Analyzing the negative impacts of AI technologies as prioritized by news media*.
- Atalay, F. (2026, 7 Şubat). Filozof Prof. Dr. İoanna Kuçuradi ile hayat ve gelecek üzerine konuştuk: “Yapay zekâdan değil kendimizden korkmalıyız”. Cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/filozof-prof-dr-ioanna-kucuradi-ile-hayat-ve-gelecek-uzerine-konustuk-yapay-zekadan-degil-kendimizden-korkmaliyiz-2476682> Erişim Tarihi: 15.05.2026
- Bec, A. (2020). *La représentation de l'« intelligence artificielle » dans les œuvres audiovisuelles de science-fiction : La construction d'un imaginaire et sa rencontre avec le domaine scientifique* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, CELSA Sorbonne Université]. HAL Open Archive. <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-03272748>
- Bellon, A., ve Velkovska, J. (2023). L'intelligence artificielle dans l'espace public : Du domaine scientifique au problème public. *Réseaux*, 240(4), 31–70. <https://doi.org/10.3917/res.240.0031>
- Bentzen, N. (2025). *Information manipulation in the age of generative artificial intelligence*. European Parliamentary Research Service (EPRS).
- Bilge, A. T., ve Devran, Y. (2026). Yapay zekâ, medyada temsil ve anlama dair sorunlar. *Academic Journal of Information Technology*, 17(2), 245–283.
- Brennen, J. S., Howard, P. N., ve Nielsen, R. K. (2018). *An industry-led debate: How UK media cover artificial intelligence*. Reuters Institute for the Study of Journalism. <https://doi.org/10.60625/risj-v219-d676>
- Carstensen, T., ve Ganz, K. (2023). Gendered AI: German news media discourse on the future of work. *AI & Society*. <https://doi.org/10.1007/s00146-023-01747-5>
- Casás García, J., Silva Rodríguez, A., ve Rodríguez-Vázquez, A.-I. (2026). Artificial intelligence and disinformation: A state-of-the-art review through a systematized literature review. *Social Sciences*, 15(4), 247. <https://doi.org/10.3390/socsci15040247>
- D'Ambrosio, T. (2024). *An introduction to Robert Entman's media framing theory using primary source documents from the Homestead Steel Strike of 1892*. New York State Information Literacy Project.
- González-Arias, C., ve López-García, X. (2023). ChatGPT: Stream of opinion in five newspapers in the first 100 days since its launch. *Profesional de la Información*, 32(5), e320524. <https://doi.org/10.3145/epi.2023.sep.24>
- González-Arias, C., ve López-García, X. (2024). Rethinking the relation between media and their audience: The discursive construction of the risk of artificial intelligence in the press of Belgium, France, Portugal, and Spain. *Journalism and Media*, 5(3), 1023–1037. <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030065>
- Han Çelik, B. (2024). Media's approach to artificial intelligence: Content analysis of US newspapers. *Yeni Medya*, 17, 1–15. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1532473>
- Kieslich, K., Došenović, P., ve Marcinkowski, F. (2022). *Everything, but hardly any science fiction: A topic analysis of German media coverage of AI* (Factsheet No. 7). Center for Advanced Internet Studies.
- López-Borrull, A., ve Lopezosa, C. (2025). Mapping the impact of generative AI on disinformation: Insights from a scoping review. *Publications*, 13(3), 33. <https://doi.org/10.3390/publications13030033>
- McLean, S. (2012). Media, technology, and communication. In *A primer on communication studies* (ss. 857–913). Flat World Knowledge.
- Mots. Les langages du politique. (2024). *No 139, novembre 2025 – Les enjeux médiatiques et politiques de l'intelligence artificielle*. OpenEdition Journals.
- Mukhtyar, M., Hassan, S., Zahir, K., Bibi, M., ve Aziz, L. (2026). A corpus-assisted critical discourse analysis of *The Guardian*'s coverage of AI and its impact on employment. *Policy Journal of Social Science Review*, 4(3), 40–52.
- Nacaroglu, D., ve Savcı, S. (2023). Yapay zekânın medyada sunumu ve yükselişi: Olanaklar, sınırlar ve tehlikeler. *Yeni Medya*, 15, 130–152. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1365439>
- Nguyen, D., & Hekman, E. (2024). The news framing of artificial intelligence: A critical exploration of how media discourses make sense of automation. *AI & Society*, 39(1), 437–451. <https://doi.org/10.1007/s00146-022-01511-1>
- Önder, N. (2026, 4 Nisan). *Medyada yapay zeka alarmı: Verimliliği artırırken güveni azaltıyor!.* Marketing Türkiye.
- Rivas-de-Roca, R., Forja-Pena, T., Bringas-Gómez, A., ve García-Orosa, B. (2026). Journalistic values and GenAI: A transnational study of editorial policies. *Social Sciences*, 15(3), 198. <https://doi.org/10.3390/socsci15030198>
- Roe, J., & Perkins, M. (2023). “What they're not telling you about ChatGPT”: Exploring the discourse of AI in UK news media headlines. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(753), 1–9. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02282-w>
- Ryazanov, I., Öhman, C., ve Björklund, J. (2025). How ChatGPT changed the media's narratives on AI: A semi-automated narrative analysis through frame semantics. *Minds and Machines*, 35, Article 2. <https://doi.org/10.1007/s11023-024-09705-w>
- Saltman, E., ve Gilmour, S. (2025). *Artificial intelligence: Threats, opportunities, and policy frameworks for countering VNSAs*. Global Internet Forum to Counter Terrorism ve Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Sanguinetti, P. (2025). The coverage of AI in the news media: A scoping review. *RAE-IC, Revista de la Asociación Española de Investigación de la Comunicación*, 12(e), raic12e03. <https://doi.org/10.24137/raeic.12.e.3>
- Sanguinetti, P., ve Palomo, B. (2024). An alien in the newsroom: AI anxiety in European and American newspapers. *Social Sciences*, 13(11), 608. <https://doi.org/10.3390/socsci13110608>
- Shiraliyeva, S. (2025). The intersection of media and artificial intelligence. In *Development of science in the XXI century: Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference* (ss. 69–72). World of Conferences. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14894330>
- Tsimpoukis, P. (2025). Contesting dominant AI narratives on an industry-shaped ground: Public discourse and actors around AI in the French press and social media (2012–2022). *Journal of Science Communication*, 24(02), A10. <https://doi.org/10.22323/2.24020210>
- von Sikorski, C., ve Hamelers, M. (2025). Disinformation in the age of artificial intelligence (AI): Implications for journalism and mass communication. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 102(4), 941–957. <https://doi.org/10.1177/10776990251375097>
- Wahl-Jorgensen, K., ve Carlson, M. (2021). Conjecturing fearful futures: Journalistic discourses on deepfakes. *Journalism Practice*, 15(6), 803–820. <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1908838>

- Williams, L. W. (2025). *Artificial intelligence in 2024: A thematic analysis of media coverage* (Master's thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University). Virginia Tech.
- Zeng, J., Mahl, D., Schäfer, M. S., Brause, S. R., & Katzenbach, C. (2026). Studying the discursive order of artificial intelligence: Cross-national media coverage in China, Germany, and the US (2012–2024). *Big Data & Society*, 13(1), 1–16. <https://doi.org/10.1177/20539517261429196>

ULUSLARARASI YAYINCILIK VE YUMUŞAK GÜÇ: ABD’NİN KÜRESEL MEDYA STRATEJİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Elvira Akaev*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte uluslararası iletişim ortamı önemli ölçüde değişmiş, medya kuruluşları devletlerin dış politika araçları arasında daha görünür hale gelmiştir. Özellikle dijital iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, dış yayıncılığın işlevini yeniden şekillendirmiştir. Bu çalışma, ABD’nin uluslararası yayıncılık faaliyetlerinin Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar geçirdiği dönüşümü incelemekte ve bu dönüşümün yumuşak güç, kamu diplomasisi ve stratejik iletişim bağlamında nasıl açıklanabileceğini tartışmaktadır.

Materyal ve Yöntem: Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayanmaktadır. Çalışmada uluslararası iletişim, yumuşak güç ve medya-güç ilişkilerine ilişkin literatür incelenmiş; Voice of America (VOA), Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ve United States Agency for Global Media (USAGM) bünyesindeki yayın kuruluşlarının tarihsel gelişimi doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışma, ABD’nin uluslararası yayıncılık modelinin üç farklı aşamadan geçtiğini göstermektedir. Soğuk Savaş döneminde yayın faaliyetleri ideolojik mücadele ve karşı propaganda işlevi üstlenirken, Soğuk Savaş sonrasında kamu diplomasisi ve yumuşak güç söylemleri ön plana çıkmıştır. Dijital medya çağında ise bu model yeniden dönüşmüş; yayın kuruluşları yalnızca kültürel çekim üretmeye çalışan araçlar olmaktan çıkarak küresel bilgi dolaşımı, stratejik iletişim ve medya rekabetinin aktörleri haline gelmiştir. Ayrıca son yıllarda yaşanan bütçe kesintileri ve kurumsal yeniden yapılanma süreçleri, ABD’nin uluslararası medya kapasitesinin sürdürülebilirliği konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Makale ABD’nin uluslararası yayıncılık stratejisinin yalnızca yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramlarıyla açıklanmasının yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Dijital medya ortamında dış yayıncılık, devletlerin uluslararası etki üretme kapasitesiyle, bilgi rekabetiyle ve stratejik iletişim mücadeleleriyle doğrudan bağlantılı hale gelmiştir. Bu dönüşüm, medya ile güç arasındaki ilişkinin değişen niteliğini gösterirken, devlet destekli yayın kuruluşlarının uluslararası iletişim sistemindeki rolünün yeniden tanımlandığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Yayıncılık, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, Voice of America, Radio Free Europe/Radio Liberty, Stratejik İletişim, Dijital Medya, Küresel Medya Rekabeti.

* İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8438-9125>, elviraakaev@gmail.com

ABSTRACT

Introduction and Purpose: The end of the Cold War brought significant changes to the international communication environment, making media organizations more visible instruments of states' foreign policy strategies. In particular, developments in digital communication technologies have reshaped the functions of international broadcasting. This study examines the transformation of U.S. international broadcasting from the Cold War period to the present and discusses how this transformation can be understood within the frameworks of soft power, public diplomacy, and strategic communication.

Material and Method: This study is based on a qualitative research approach. The literature on international communication, soft power, and media–power relations was reviewed, and the historical development of Voice of America (VOA), Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), and broadcasting organizations operating under the United States Agency for Global Media (USAGM) was analyzed through document analysis.

Findings: The study demonstrates that the U.S. model of international broadcasting has evolved through three distinct phases. During the Cold War, broadcasting activities primarily served ideological competition and counter-propaganda purposes. In the post-Cold War era, public diplomacy and soft power discourses became more prominent. In the digital media age, however, this model has undergone another transformation, with broadcasting organizations moving beyond their role as instruments of cultural attraction to become actors in global information flows, strategic communication, and media competition. Furthermore, recent budget cuts and institutional restructuring processes have generated new debates regarding the sustainability of the United States' international media capacity.

Discussion and Conclusion: The article argues that explaining U.S. international broadcasting solely through the concepts of soft power and public diplomacy is no longer sufficient. In the digital media environment, international broadcasting has become directly connected to states' capacities to generate international influence, compete in the information sphere, and engage in strategic communication. This transformation highlights the changing nature of the relationship between media and power while indicating that the role of state-funded broadcasting organizations within the international communication system is being redefined.

Keywords: International Broadcasting, Soft Power, Public Diplomacy, Voice of America, Radio Free Europe/Radio Liberty, Strategic Communication, Digital Media, Global Media Competition.

1. GİRİŞ

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi, uluslararası sistemde önemli değişimlere yol açtı. Bu değişim yalnızca siyasal ve ekonomik alanlarla sınırlı kalmadı; iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve medya ağlarının küresel ölçekte yaygınlaşması, devletlerin uluslararası alandaki etki üretme biçimlerini de dönüştürdü. Uluslararası ilişkiler literatüründe geleneksel güç dengeleri askeri ve ekonomik kapasiteyle ölçülmekteydi; ancak günümüzde bilginin üretimi ve küresel ölçekteki dolaşımı, uluslararası siyasetin temel unsurları arasında yer almaya başlamıştır.

Bu gelişmeler, dış yayın ağlarının devletlerin dış politika stratejilerindeki yerini güçlendirdi. Devletler yabancı kamuoylarına ulaşmak için diplomatik kanalların yanı sıra medya kurumlarından ve dijital iletişim olanaklarından da yararlanmaya başladı. Voice of America (VOA) ve Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), ABD'nin uluslararası iletişim stratejisinde salt birer haber kaynağı olmanın ötesine geçmiştir. Bu kuruluşlar, Washington'un siyasal söylemlerini ve demokratik değerlerini küresel kamuoyuna aktaran stratejik medya ağları olarak faaliyet göstermiştir.

ABD'nin dış yayıncılık faaliyetleri uzun süre kamu diplomasisi ve yumuşak güç yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildi. Nye'a (2005) göre devletler, askeri ve ekonomik kaynakların yanında kültürel değerler, siyasal söylemler ve iletişim imkanları aracılığıyla da uluslararası etki yaratabilmektedir. Bu bakımdan medya sistemleri, yabancı kamuoylarıyla ilişki kurmanın ve uluslararası meşruiyet üretmenin önemli araçları arasında görülmektedir.

Ancak dijital medya ortamı, uluslararası iletişimin yapısını önemli ölçüde değiştirdi. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, haber dolaşımının hızlanması ve yeni iletişim aktörlerinin ortaya çıkması, dış yayıncılığı yalnızca kamu diplomasisi perspektifiyle açıklamayı zorlaştırdı. Özellikle Rusya ve Çin'in uluslararası medya yatırımlarını artırması, medya alanındaki rekabeti daha yoğun hale getirdi. Böylece dış yayın ağları, kültürel çekim üretiminin yanı sıra stratejik iletişim ve bilgi rekabetiyle de daha yakından ilişkilendirilmeye başlandı.

Bu çalışma, ABD'nin uluslararası yayıncılık stratejisinin Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar geçirdiği dönüşümü incelemektedir. Çalışmanın temel iddiası, ABD'nin dış yayın modelinin klasik kamu diplomasisi anlayışının sınırlarını aşarak dijital medya çağında stratejik iletişim ve bilgi rekabeti ekseninde yeniden şekillendiğidir. Bu amaçla önce dış yayıncılığa ilişkin teorik tartışmalar ele alınmakta, ardından ABD'nin sınır ötesi yayın yapan kurumlarının tarihsel dönüşümü değerlendirilmektedir.

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Uluslararası İletişim, Medya ve Güç İlişkileri

Küresel medya faaliyetleri yalnızca teknik bir iletişim süreci olarak değerlendirilemez. İletişim ağları aynı zamanda devletlerin uluslararası kamuoyu üzerindeki etkisini şekillendiren siyasal araçlar arasında yer almaktadır. İletişim teknolojilerinin küresel ölçekte yaygınlaşmasıyla birlikte medya, dış politika stratejilerinin daha görünür parçalarından biri haline geldi. Yayın ağları da haber dolaşımının ötesinde siyasal meşruiyet üretimi ve uluslararası etki süreçleriyle doğrudan ilişkili bir mahiyet kazandı.

Uluslararası ilişkiler literatüründe bu dönüşümü açıklamak için en sık başvurulan yaklaşımlardan biri yumuşak güç kavramıdır. Joseph Nye'nin argümanına (2005) göre devletler, askeri ve ekonomik kapasitenin yanında kültürel değerler, siyasal söylemler ve iletişim imkanları üzerinden de etki üretebilmektedir. Bu nedenle medya sistemleri dış politikanın iletişim boyutuyla doğrudan bağlantılıdır. Voice of America (VOA) ve Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) gibi kuruluşlar da yalnızca haber aktaran yapılar değil, belirli siyasal değerlerin dolaşıma girdiği yayın ağları olarak öne çıkmıştır.

ABD'nin yayın stratejisi uzun yıllar boyunca bu yaklaşım doğrultusunda şekillendi. VOA ve RFE/RL, Washington'un iletişim stratejisinin temel araçları arasında yer aldı. Bu kuruluşlar, demokratik değerleri ve ABD'nin siyasal perspektifini uluslararası ölçekte dolaşıma sokan medya ağları olarak öne çıktı. Demokrasi, ifade özgürlüğü ve insan hakları gibi kavramlar yayın politikalarının merkezindeydi. Bu yönüyle dış yayıncılık, kamu diplomasisinin en görünür iletişim alanlarından biri haline geldi.

Uluslararası iletişimi yalnızca kültürel çekim ve ikna üretimi üzerinden açıklamak yeterli değildir. Antonio Gramsci'nin (1971) kültürel hegemonya yaklaşımı, medya sistemlerini egemen siyasal ve ideolojik çerçevelerin yeniden üretildiği alanlar olarak değerlendirmektedir. Gramsci'ye göre hegemonya yalnızca zor kullanımıyla kurulmaz; rıza üretimi de bu sürecin önemli parçalarından biridir. Medya kurumları, belirli siyasal değerlerin doğal ve evrensel kabul edilmesinde etkili rol oynamaktadır. Nitekim uluslararası yayın ağları, egemen siyasi yaklaşımların meşrulaştırılmasında ve bu söylemlerin küresel ölçekte yayılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Michel Foucault (1980) ise bilgi ile iktidar arasındaki ilişkinin birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini vurgulamaktadır. Hangi bilginin görünür hale geldiği, hangi söylemlerin meşru kabul edildiği ve hangi anlatıların dolaşıma sokulduğu doğrudan iktidar ilişkileriyle bağlantılıdır. Medya da siyasal gerçekliğin oluşumunu etkileyen temel alanlardan biridir. VOA ve RFE/RL gibi yayın ağları, salt haber üretimiyle sınırlı kalmamış, uluslararası kamuoyunun şekillenmesinde de etkili olmuştur.

Dijital iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, iletişim ortamının yapısını önemli ölçüde değiştirdi. Manuel Castells'e (2009) göre modern toplumlarda güç giderek iletişim ağları üzerinden şekillenmektedir. Dijital medya platformlarının yaygınlaşması bilgi dolaşımını hızlandırırken medya alanındaki rekabeti de yoğunlaştırdı. Devletler artık uluslararası kamuoyuna ulaşmak için yalnızca geleneksel yayın araçlarına dayanmamaktadır. Sosyal medya platformları, dijital haber ağları ve çevrimiçi içerik üretimi iletişim süreçlerini daha parçalı bir yapıya dönüştürdü. Böylece devlet merkezli

yayıncılık modeli, dijital platformların belirleyici olduğu daha dağınık bir medya ortamı içerisinde faaliyet göstermeye başladı.

Dijital medya ortamındaki dönüşüm, yayın stratejilerinin niteliğini de değiştirdi. İki kutuplu sistem döneminde yayın faaliyetleri büyük ölçüde merkezi medya kuruluşları üzerinden yürütülüyordu. Günümüzde ise bilgi dolaşımı daha hızlı, daha parçalı ve kontrol edilmesi daha zor bir yapıya sahiptir. Sosyal medya platformları, dijital haber ağları ve çevrimiçi içerik üreticileri iletişim süreçlerinde daha görünür hale geldi. Bu değişim, devlet destekli medya kuruluşlarının uluslararası medya alanındaki konumunu yeniden tartışmaya açtı.

Dezenformasyon, medya güvenilirliği ve dijital yönlendirme tartışmaları da iletişim alanındaki güç ilişkilerini daha karmaşık hale getirmektedir. Bu nedenle yayın ağlarını salt kamu diplomasisi veya kültürel çekim perspektifiyle açıklamak yeterli değildir. Günümüzde medya sistemleri, stratejik iletişim mücadeleleri ve bilgi rekabetinin doğrudan parçası haline gelmiştir.

Bu teorik çerçeve doğrultusunda ABD'nin yayın modeli de yalnızca haber üretimine dayanan bir medya yapısı olarak değerlendirilemez. Voice of America (VOA), Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ve daha sonra United States Agency for Global Media (USAGM) bünyesinde faaliyet gösteren kuruluşlar, farklı dönemlerde Washington'un iletişim stratejisinde belirleyici rol oynadı. Böylece medya, ideoloji ve güç ilişkileri arasındaki bağlantı daha görünür hale geldi.

3. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ABD ULUSLARARASI YAYINCILIĞI

Soğuk Savaş dönemi, devletler arası ideolojik rekabetin medya üzerinden yürütüldüğü en yoğun dönemlerden biriydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenen iki kutuplu sistem, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki mücadeleyi askeri ve ekonomik alanların ötesine taşıdı. Bilgi dolaşımı ve medya faaliyetleri de bu rekabetin doğrudan parçası haline geldi. Özellikle radyo yayıncılığının sınır aşan yapısı, iletişim alanına stratejik bir önem kazandırdı. Bu dönemde medya, teknik bir enformasyon aktarıcısı olmaktan çıkarak, siyasal meşruiyet inşası ile ideolojik nüfuz mücadelesinin temel taşı haline gelmiştir (Cull, 2009).

ABD'nin bu dönemdeki yayın stratejisi büyük ölçüde Voice of America (VOA) ve Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) üzerinden şekillendi. Bu kuruluşlar, Washington'un siyasal perspektifini uluslararası ölçekte dolaşıma sokan medya ağları olarak öne çıktı. Bu durum, uluslararası yayıncılığı Soğuk Savaş boyunca iki blok arasındaki ideolojik rekabetin en hararetli cephelerinden biri haline getirmiştir.

3.1. Voice of America (VOA)

VOA, ABD'nin en eski dış yayın kuruluşlarından biridir. Kuruluşu doğrudan İkinci Dünya Savaşı'nın siyasal atmosferiyle bağlantılıdır. İlk yayınını 1942 yılında Almanca yapan kurum, yayın açılışında şu ifadeyi kullandı:

“Buradan size Amerika'nın bir sesini duyuruyoruz. Haberler iyi olabilir, kötü olabilir. Ancak size gerçeği söyleyeceğiz.”

Bu söylem, VOA'nın kendisini güvenilir bir haber kaynağı olarak konumlandırma çabasını yansıtmaktaydı (Price, 2002).

VOA'nın ortaya çıkışı, savaş döneminde medyanın stratejik önem kazanmasıyla yakından ilişkilidir. Özellikle Nazi Almanyası'nın propaganda faaliyetlerine karşı alternatif bilgi kaynakları oluşturma düşüncesi, ABD'nin yayın stratejisinin temel unsurlarından biri haline geldi. Savaş yıllarında kurumun yayın kapasitesi hızla genişledi; farklı dillere yönelik yayınlarla geniş bir dinleyici kitlesine ulaşıldı (Risso, 2013).

İki kutuplu sistem döneminde VOA'nın yayın politikası daha belirgin bir ideolojik çerçeve kazandı. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'ya yönelik yayınlarda demokrasi, ifade özgürlüğü ve insan hakları

gibi kavramlar öne çıktı. Bu yayın politikası, VOA'yı Batı'nın siyasal değerlerini Doğu Bloku toplumlarına taşıyan önemli iletişim araçlarından biri haline getirdi.

VOA yayınları çoğu zaman kamu diplomasisi ile propaganda arasındaki sınırın tartışıldığı alanlardan biri oldu. Price'a (2002) göre devlet destekli medya kuruluşları, yabancı kamuoyları üzerinde etki oluşturmayı amaçlayan stratejik iletişim araçları arasında yer almaktadır. Bu nedenle VOA'nın yayın politikası yalnızca habercilik ilkeleri üzerinden değil, ABD'nin dış politika öncelikleriyle ilişkisi bakımından da değerlendirildi.

Kurumun yayınlarında güvenilirlik vurgusu uzun süre korundu. Doğru haber verme, farklı görüşlere yer açma ve uluslararası gelişmeleri hızlı biçimde aktarma anlayışı yayın politikasının temel unsurları arasında yer alıyordu. VOA bu söylemle kendisini doğrudan propaganda yayıncılığından ayırtırmaya çalıştı. Buna rağmen devlet destekli bir medya kuruluşunun editoryal bağımsızlığının sınırları uzun süre tartışma konusu olmaya devam etti.

3.2. Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL)

RFE/RL, Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin en dikkat çekici yayın ağlarından biri olarak öne çıktı. RFE daha çok Doğu Avrupa ülkelerine yayın yaparken, RL doğrudan Sovyetler Birliği'ni hedef aldı. Her iki kuruluş da devlet kontrolündeki medya sistemlerinin dışında alternatif bilgi kaynakları oluşturmayı amaçlıyordu (Risso, 2013).

Kuruluş süreçleri dönemin ideolojik atmosferiyle doğrudan bağlantılıydı. ABD yönetimi medya alanını yalnızca haber dolaşımının değil, siyasal etki üretiminin de önemli araçlarından biri olarak görüyordu. Bu nedenle RFE/RL yayınları, Batı'nın siyasal değerlerini Doğu Bloku toplumlarına ulaştırmayı hedefleyen daha geniş ölçekli iletişim stratejisinin parçası haline geldi.

Radyo yayınlarının sınır aşan yapısı, RFE/RL'nin geniş dinleyici kitlelerine ulaşmasını mümkün kıldı. Sovyet kontrolündeki medya ortamında Batı kaynaklı yayınlar, alternatif siyasal yorumlara erişim sağlayan sınırlı alanlardan biri olarak görülüyordu. Critchlow'a (1995) göre Sovyet yönetimi bu yayınları ideolojik tehdit olarak değerlendirmiş ve etkilerini azaltmak amacıyla frekans karıştırma yöntemlerine başvurmuştu.

RFE/RL yayınları yalnızca uluslararası gelişmelere ilişkin haberlerle sınırlı değildi. Sansürlenmiş siyasal olaylar, insan hakları ihlalleri ve ekonomik sorunlar da yayın içeriklerinin önemli parçaları arasında yer aldı. Urban'a (1997) göre bu yayınlar, özellikle Doğu Avrupa toplumlarında alternatif bilgi dolaşımının etkili araçlarından biri haline geldi. Böylece RFE/RL, ideolojik rekabetin iletişim boyutunu taşıyan başlıca medya ağları arasında yer aldı.

Kuruluşun faaliyetleri zamanla farklı tartışmaları da beraberinde getirdi. İlk dönemlerde finansmanın CIA (Central Intelligence Agency / Merkezi İstihbarat Teşkilatı) tarafından sağlanması, devlet destekli yayıncılığın bağımsızlığına yönelik eleştirileri artırdı (Critchlow, 1995). Kurum daha sonra daha kurumsal bir yapıya kavuşsa da yayın politikalarının ABD dış politika hedefleriyle ilişkisi uzun süre tartışılmaya devam etti.

Genel olarak VOA ve RFE/RL, iki kutuplu sistem boyunca ABD'nin iletişim stratejisinin temel araçları arasında yer aldı. Bu kuruluşlar yalnızca haber üreten medya kurumları değil, ideolojik rekabetin iletişim boyutunu taşıyan yayın ağları olarak da öne çıktı. Böylece medya, siyaset ve güç ilişkileri arasındaki bağlantı daha görünür hale geldi.

4. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNÜŞÜM

Sovyetler Birliği'nin dağılması, ABD'nin küresel yayın stratejisinin siyasal çerçevesini önemli ölçüde değiştirdi. İki kutuplu sistem boyunca ideolojik rekabet ekseninde şekillenen yayın politikaları, 1990'lı yıllardan itibaren farklı bir söylem etrafında yeniden tanımlandı. Antikomünist yayın çizgisinin yerini demokrasi, medya özgürlüğü ve insan hakları gibi kavramlar aldı. VOA ve RFE/RL de doğrudan ideolojik mücadele yürüten araçlar olmaktan uzaklaşarak kamu diplomasisinin daha etkili iletişim ağlarına dönüştü.

Bu değişim yayın içeriklerine de yansdı. İki kutuplu sistem döneminde Sovyet sistemine karşı alternatif haber dolaşımı ne çıkarken, sonraki yıllarda demokratikleşme, medya özgürlüğü ve sivil toplum faaliyetleri daha geniş yer buldu. Özellikle Doğu Avrupa ve eski Sovyet coğrafyasına yönelik yayınlarda medya çoğulculuğu ve ifade özgürlüğü söylemi belirgin biçimde g kazandı (Risso, 2013).

Uluslararası ilişkiler literatüründe bu dönüşüm çoğu zaman kamu diplomasisi ve yumuşak g yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Nye'in (2005) belirttiği gibi devletler yalnızca askeri ve ekonomik araçlarla değil, kültürel değerler ve siyasal meşruiyet üzerinden de uluslararası etki oluşturabilmektedir. VOA ve RFE/RL gibi kuruluşlar da bu dönemde ABD'nin iletişim kapasitesini destekleyen önemli medya ağları arasında yer aldı.

Post-Sovyet dönemde ABD'nin dış yayın sistemi kurumsal açıdan da yeniden yapılandırıldı. Farklı yayın kuruluşları arasındaki koordinasyonun artırılması ve yayın politikalarının daha merkezi biçimde yürütülmesi amacıyla çeşitli düzenlemeler yapıldı. Weed'in (2016) vurguladığı gibi kurumsal koordinasyon, bt yönetimi ve yayın politikalarının denetlenmesi reform sürecinin temel başlıkları arasında yer aldı.

1994 yılında kurulan Broadcasting Board of Governors (BBG) (Yayın Yöneticileri Kurulu), devlet destekli medya kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla oluşturuldu. BBG'nin zamanla daha merkezi bir konum kazanması, Washington'un dış yayın politikasını daha bütünlüklü biçimde yönetme arayışıyla bağlantılıydı. VOA ve RFE/RL gibi kuruluşlar farklı yayın modellerine sahip olsa da, ABD'nin iletişim stratejisinin temel araçları arasında yer almaya devam etti.

Küreselleşmenin hız kazandığı yıllarda devlet destekli yayıncılığa yönelik eleştiriler tamamen ortadan kalkmadı. Editorial bağımsızlık ile dış politika hedefleri arasındaki ilişki tartışılmayı sürdürdü. Price (2002), *Medya ve Egemenlik: Küresel Bilgi Devrimi ve Devlet Gücüne Yönelik Meydan Okuma* adlı çalışmasında bu gerilimi ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Price'a göre küresel yayın ağları, kamu diplomasisi ile stratejik iletişim arasındaki sınırın en belirgin biçimde ortaya çıktığı alanlardan biridir. Bu nedenle VOA ve RFE/RL yalnızca gazetecilik faaliyetleri üzerinden değil, dış politika bağlamında da değerlendirildi.

1990'lı yılların sonlarından itibaren diğital iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, ABD'nin yayın stratejisinde yeni bir dönüşüm yarattı. İnternetin yaygınlaşması ve evrimii haber platformlarının g kazanması, radyo merkezli yayıncılık modelinin sınırlarını daha belirgin hale getirdi. VOA ve RFE/RL bu süreçte diğital haber içeriklerine, internet yayıncılığına ve çok platformlu medya uygulamalarına yönelmeye başladı.

Soğuk Savaş'ın ardından ABD'nin dış yayın politikası, ideolojik mücadele merkezli yapısından uzaklaşarak kamu diplomasisi ve küresel iletişim stratejileri doğrultusunda yeniden şekillendi. Diğital medya ortamının ortaya çıkışı ise devlet merkezli yayıncılık modelinin sınırlarını daha açık biçimde ortaya koydu. Medya alanındaki rekabet artık yalnızca devletler arasında değil, diğital platformlar ve evrimii iletişim ağları üzerinden de yürümektedir.

5. DİJİTAL MEDYA AğINDA ULUSLARARASI YAYINCILIK

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi, devlet destekli yayıncılık yapısını önemli ölçüde değiştirdi. İnternetin yaygınlaşması ve sosyal medya ağlarının etkili hale gelmesi, geleneksel radyo ve televizyon merkezli yayın modelinin sınırlarını daha belirgin hale getirdi. Diğital medya ortamı bilgi dolaşımını hızlandırırken medya alanındaki rekabeti de yoğunlaştırdı. Böylece devlet merkezli yayıncılık anlayışı, daha parçalı ve çok aktörlü bir iletişim yapısı içerisinde faaliyet göstermeye başladı.

Diğitalleşme süreci, ABD'nin dış yayın ağlarının çalışma biçimini de doğrudan etkiledi. VOA ve RFE/RL artık yalnızca radyo yayıncılığıyla sınırlı kurumlar değildi. İnternet siteleri, mobil uygulamalar, podcast yayınları ve sosyal medya içerikleri bu kuruluşların iletişim kapasitesinin temel unsurları arasına girdi. Chadwick'in (2017) belirttiği gibi diğital medya ortamı, geleneksel medya ile evrimii iletişim ağlarının i ie geçtiği hibrit bir yapı yarattı. Bu dönüşüm, haber üretiminden içerik dolaşımına kadar iletişim süreçlerinin tamamını etkiledi.

Dijitalleşme süreci, iletişim alanındaki güç ilişkilerini de yeniden şekillendirdi. Bir dönem bilgi dolaşımında daha merkezi konuma sahip olan yayın kuruluşları, bugün sosyal medya platformları ve dijital haber ağlarıyla rekabet etmek zorunda kalmaktadır. Bu değişim, devlet merkezli yayın modelinin etkisini belirgin biçimde sınırladı.

Özellikle sosyal medya platformlarının haber dolaşımında belirleyici hale gelmesi, medya ağlarının görünürlüğünü daha kırılgan bir yapıya dönüştürdü. Hangi içeriklerin öne çıkacağı, hangi haberlerin daha geniş kitlelere ulaşacağı ve hangi söylemlerin görünürlük kazanacağı giderek algoritmik sistemler tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle dijital medya çağında yayın stratejileri yalnızca haber üretimiyle değil, dijital görünürlük mücadelesiyle de doğrudan ilişkilidir.

5.1. Dijitalleşme, Finansman ve Kurumsal Kırılganlık

Dijital medya çağında ABD'nin dış yayın stratejisi yalnızca teknolojik dönüşümle karşı karşıya kalmadı. Finansman yapısı, kurumsal işleyiş ve siyasal meşruiyet tartışmaları da bu sürecin ayrılmaz birer parçası haline geldi. Özellikle son yıllarda ABD'de federal harcamaların azaltılmasına yönelik siyasal tartışmalar, VOA ve RFE/RL gibi kuruluşların geleceğini yeniden gündeme taşıdı.

Bu tartışmalar Donald Trump'ın ikinci başkanlık döneminde yeni bir boyut kazandı. Trump yönetiminin USAGM'ye yönelik küçülme politikaları ve bütçe kesintileri, VOA, RFE/RL ve Radio Free Asia'nın (RFA) kurumsal yapısını doğrudan etkiledi. Enos ve Mrachek'e (2025) göre bu süreç, bütçe yönetiminin ötesinde ABD'nin medya kapasitesi açısından da stratejik sonuçlar doğurmaktadır.

Enos ve Mrachek'in (2025) aktardığı Hudson Institute raporuna göre, 2025 yılında yürürlüğe giren başkanlık kararnamesinin ardından RFA yayın faaliyetlerini büyük ölçüde durdurmak zorunda kaldı. Aynı süreçte RFE/RL personel ve serbest çalışan kadrolarında ciddi küçülmeye gitti. Özellikle Mandarin, Uyurca, Tibetçe ve Korece yayınlarda yaşanan kesintiler, kapalı toplumlara yönelik alternatif bilgi akışının zayıflaması açısından dikkat çekici bir gelişme olarak öne çıktı.

Bu süreç bütçe tartışmalarının ötesine geçen daha geniş bir dönüşüme işaret etmektedir. Devlet destekli dış yayıncılığın dijital medya çağındaki konumu yeniden sorgulanmaktadır. Özellikle teknoloji şirketlerinin iletişim alanındaki etkisinin artması, geleneksel yayın kuruluşlarının rolünü daha kırılgan hale getirdi. Donald Trump'ın ikinci başkanlık döneminde federal harcamaların azaltılmasına yönelik yürütülen siyasal gündem sırasında, Elon Musk da devlet destekli medya kuruluşlarını eleştiren açıklamalarda bulundu. Musk'ın, federal bütçe kesintilerine yönelik bir sosyal medya etkileşimi esnasında X platformundaki hesabından paylaştığı *"Yes, shut them down"* ifadesi¹, VOA, RFE/RL ve RFA gibi kurumların geleceğine ilişkin eleştirileri daha görünür hale getirdi. Mesele yalnızca kamu harcamalarının azaltılması değildir; asıl tartışma, devlet destekli yayın ağlarının dijital medya ortamında nasıl bir rol üstleneceği sorusu etrafında şekillenmektedir.

Dikkat çekici olan nokta, yayın ağlarının artık yalnızca uluslararası iletişim stratejileri çerçevesinde değerlendirilmemesidir. Bir dönem ideolojik mücadelenin araçları arasında görülen yayın kuruluşları, bugün federal bütçe politikaları, medya güvenilirliği ve devlet müdahalesine ilişkin siyasal tartışmaların da parçası haline gelmiştir. Böylece VOA, RFE/RL ve benzeri medya ağları, iletişim stratejileri ile siyasal meşruiyet arasındaki gerilimin daha görünür hale geldiği alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Enos ve Mrachek (2025), RFE/RL ve RFA'nın salt haber üreten medya kuruluşları olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırmacılara göre bu yapılar, otoriter rejimlerde alternatif bilgi dolaşımını sürdüren iletişim ağları arasında yer almaktadır. Özellikle Çin, Rusya ve İran gibi ülkelerde devlet kontrolündeki medya sistemlerinin güç kazanması, Batı destekli yayın kuruluşlarının rolünü yeniden gündeme taşıdı. Raporda, ABD'nin yayın alanındaki etkisinin zayıflamasının bir "bilgi boşluğu" yaratabileceği ve bu alanın otoriter aktörler tarafından doldurulabileceği vurgulanmaktadır.

¹ Bkz. Elon Musk, "Yes, shut them down," X paylaşımı, 9 Şubat 2025, <https://x.com/elonmusk/status/1888574212316582230>.

Bu tartışmalar, dijital medya çağında yayın ağlarının artık teknik bir iletişim meselesinin ötesine geçtiğini göstermektedir. Finansman yapısı, editoryal bağımsızlık, dijital görünürlük ve stratejik iletişim arasındaki ilişki, bu kuruluşların geleceğini belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle bilgi dolaşımının daha parçalı hale gelmesi, medya ağlarını hem siyasal hem de kurumsal açıdan daha kırılğan bir yapıyla karşı karşıya bırakmaktadır.

5.2. Küresel Medya Rekabeti ve Güvenilirlik Tartışmaları

Dijital medya ortamındaki dönüşüm, medya alanındaki rekabeti de daha görünür hale getirdi. Özellikle Rusya ve Çin'in uluslararası medya yatırımlarını artırması, ABD merkezli yayın modelinin konumunu yeniden tartışmaya açtı. Tsvetkova'ya (2015) göre dijital iletişim ortamı, bilgi dolaşımını daha çok aktörlü hale getirirken çevrimiçi yönlendirme ve bilgi manipülasyonu faaliyetlerini de artırmıştır.

Bu süreçte dış yayıncılık yalnızca kamu diplomasisi çerçevesinde değil, bilgi rekabeti bağlamında da değerlendirilmeye başlandı. Devlet destekli medya kuruluşları arasındaki rekabet, haber üretiminin ötesine geçerek dijital görünürlük ve söylem üretimi mücadelesine dönüştü. Böylece medya alanı, dış politika ile iletişim stratejileri arasındaki ilişkinin daha açık biçimde görüldüğü alanlardan biri haline geldi.

Dijital medya çağında güvenilirlik meselesi de bu yayın ağlarının temel tartışma başlıklarından biri oldu. VOA ve RFE/RL gibi kuruluşlar editoryal bağımsızlık vurgusunu sürdürse de, devlet finansmanı ile yayın politikaları arasındaki ilişki daha fazla tartışılmaya başladı. Özellikle stratejik iletişim faaliyetleri ile gazetecilik pratikleri arasındaki sınırın belirsizleşmesi, bu kuruluşların niteliğine yönelik eleştirileri artırdı.

Castells'e (2009) göre modern toplumlarda güç giderek iletişim ağları üzerinden şekillenmektedir. Dijital medya çağında bu durum daha belirgin hale geldi. Yayın ağları artık yalnızca haber üretimiyle sınırlı değildir; aynı zamanda bilgi dolaşımını etkileyebilme kapasitesiyle de ilişkilidir. Bu nedenle medya alanındaki rekabet, uluslararası siyasetin iletişim boyutunu daha görünür hale getirmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde dijital medya çağında dış yayıncılık daha karmaşık bir yapıya dönüştü. Geleneksel yayıncılık modeli tamamen ortadan kalkmasa da, dijital iletişim ortamı devlet destekli medya kuruluşlarının işlevini önemli ölçüde değiştirdi. Bu süreç, yayın ağlarının yalnızca kamu diplomasisiyle sınırlı olmadığını; stratejik iletişim ve bilgi rekabetiyle de doğrudan bağlantılı hale geldiğini göstermektedir.

6. SONUÇ

ABD'nin dış yayın stratejisi, Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar önemli bir dönüşüm geçirdi. VOA ve RFE/RL gibi kuruluşlar başlangıçta büyük ölçüde ideolojik rekabetin araçları olarak ortaya çıktı; özellikle Sovyetler Birliği'ne karşı alternatif bilgi dolaşımını hedefleyen yayın politikalarıyla öne çıktı. Bu dönemde medya, dış politika ile ideolojik mücadele arasındaki ilişkinin en görünür alanlarından biri haline geldi.

Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yayın politikalarının siyasal çerçevesi de değişti. Antikomünist söylemin yerini demokrasi, insan hakları ve medya özgürlüğü gibi kavramlar almaya başladı. Böylece dış yayıncılık yalnızca ideolojik mücadele aracı olarak değil, kamu diplomasisinin iletişim boyutunu taşıyan yapılar arasında değerlendirildi. Bu süreçte yumuşak güç yaklaşımı, ABD'nin iletişim stratejisini açıklayan temel kavramsal çerçevelerden biri olarak öne çıktı.

Dijital iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ise bu yapıyı yeniden dönüştürdü. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, haber dolaşımının hızlanması ve dijital medya ortamının daha çok aktörlü hale gelmesi, geleneksel yayın modelinin sınırlarını daha açık biçimde ortaya koydu. Özellikle dijital platformların bilgi dolaşımındaki etkisinin artması, devlet destekli medya kuruluşlarının görünürlüğünü daha kırılğan hale getirdi.

Bu değişim, yayın ağlarına yönelik tartişmaları da derinleştirdi. Günümüzde VOA ve RFE/RL gibi kuruluşlar yalnızca habercilik faaliyetleri üzerinden değil; devlet finansmanı, editoryal bağımsızlık ve stratejik iletişim bağlamında da değerlendirilmektedir. Dijital medya çağında gazetecilik ile stratejik iletişim arasındaki sınırın giderek belirsizleşmesi, devlet destekli yayıncılığın niteliğine ilişkin eleştirileri artırdı. Bu durum, uluslararası yayıncılığın salt bir prestij veya imaj yönetimi olmadığını; Gramsci'nin işaret ettiği rıza üretimi ile Foucault'nun bilgi-iktidar formülasyonunun dijital çağda algoritmik bir kimliğe bürünerek devam ettiğini göstermektedir.

Özellikle 2025 yılında USAGM bünyesinde yaşanan bütçe krizleri ve yayın durdurma kararları, çalışmanın teorik kısmında Castells (2009) üzerinden tartişılan 'devlet merkezli yayıncılığın dijital platformlar karşısındaki kırılganlığı' tezini sahada somut bir şekilde doğrulamaktadır.

ABD'nin yayın modeli, Soğuk Savaş döneminin merkezi ve ideolojik yayın anlayışından daha parçalı, çok platformlu ve rekabetçi bir yapıya evrildi. Günümüzde dış yayın ağları yalnızca kamu diplomasisinin değil, bilgi dolaşımı, dijital görünürlük ve stratejik iletişim mücadelelerinin de parçası haline gelmiştir. Medya alanındaki rekabet artık dijital çağda siyaset, iletişim ve güç ilişkileri arasındaki bağlantının en açık biçimde görüldüğü alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu dönüşüm, uluslararası yayıncılığın günümüzde yalnızca devletlerin kendi politikalarını anlatma aracı olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir. Dijital medya ortamında bilgi üretimi ve dolaşımı çok sayıda aktör tarafından gerçekleştirildiği için devlet destekli yayın kuruluşları da daha yoğun bir rekabet ortamında faaliyet göstermektedir. Bu durum, uluslararası yayıncılığın etkisini yalnızca teknik yayın kapasitesiyle değil, güvenilirlik, görünürlük ve içerik üretimindeki süreklilik gibi unsurlarla birlikte değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla dış yayıncılık, günümüzde kamu diplomasisinin ötesinde, küresel bilgi akışını etkilemeye yönelik daha geniş kapsamlı bir iletişim stratejisinin parçası olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca çalışma, medya ile güç arasındaki ilişkinin dijital çağda yeni biçimler kazandığını göstermektedir. Soğuk Savaş döneminde büyük ölçüde ideolojik rekabet ekseninde şekillenen yayın faaliyetleri, günümüzde algoritmik görünürlük, platform bağımlılığı, dezenformasyonla mücadele ve bilgi güvenliği gibi yeni dinamiklerle karşı karşıyadır. Bu nedenle uluslararası yayıncılığın geleceğine ilişkin tartişmalar yalnızca medya politikaları açısından değil, küresel güç dengeleri ve uluslararası iletişim düzeninin dönüşümü açısından da önem taşımaktadır. Uluslararası yayıncılığın geleceğine yönelik yapılacak sonraki çalışmalarda; ABD'nin kurumsal medya kapasitesindeki bu geri çekilmenin yarattığı enformasyon boşluğunun, Çin (CGTN) ve Rusya (RT) gibi alternatif küresel aktörlerin algoritmik ve dijital stratejileriyle nasıl doldurulduğuna odaklanılması, literatürde yeni araştırma alanları açabilecek niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.
- Chadwick, A. (2017). *The hybrid media system: Politics and power* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Critchlow, J. (1995). *Radio Free Europe and Radio Liberty: The CIA years and beyond*. Hoover Institution Press.
- Cull, N. J. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past*. Figueroa Press.
- Enos, O., & Mrachek, A. (2025). The case for Radio Free Asia and Radio Free Europe/Radio Liberty: Ensuring information access in closed societies. Hudson Institute. <https://www.hudson.org/human-rights/case-radio-free-asia-radio-free-europeradio-liberty-ensuring-information-olivia-enos-alexis-mrachek> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2026).
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings, 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). Pantheon Books.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks* (Q. Hoare & G. N. Smith, Eds. & Trans.). International Publishers.
- Nye, J. S. Jr. (2005). *Yumuşak g: Dnya siyasetinde başarının araçları* (R. İnan Aydın, ev.). Elips Kitap.
- Price, M. E. (2002). *Media and sovereignty: The global information revolution and its challenge to state power*. MIT Press.
- Risso, L. (2013). *Propaganda and intelligence in the Cold War: The NATO information service*. Routledge.
- Tsvetkova, N. (2015). *Failure of American and Soviet cultural imperialism in German universities, 1945–1990*. Brill.
- Urban, G. (1997). *Radio Free Europe and the pursuit of democracy: My war within the Cold War*. Yale University Press.
- Weed, M. (2016). *U.S. international broadcasting: Background and issues for reform*. Congressional Research Service.

GAZZE KRİZİ SÜRECİNDE ULUSLARARASI MEDYADA MISIR'IN ROLÜ: YARDIM VE SINIR KAPISI ANLATILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Sally Abdelwahab*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Uluslararası medya ve çerçeveleme araştırmaları, bölgesel aktörlerin haber söyleminde genellikle Batı merkezli bir bakış açısıyla ele alınmış; Orta Doğu'daki aktörlerin medyadaki temsillerini yeterince sorgulamayan bir analitik çerçeve benimsemiştir. Bu çalışma, Gazze krizi sürecinde Mısır'ın uluslararası medyada nasıl çerçevelendiğini incelemekte ve farklı jeopolitik konumlardaki medya kuruluşlarının Mısır'a dair birbirinden farklı anlatılar oluşturduğunu savunmaktadır.

Materyal ve Yöntem: Araştırma, Norman Fairclough'un diyalektik-ilişkisel çerçevesini temel alan Eleştirel Söylem Analizi (CDA) ile Çerçeveleme Teorisi'ni birleştiren nitel bir tasarıma dayanmaktadır. BBC, CNN, Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT'den toplanan toplam 43 analiz birimi; Refah Sınır Kapısı'nın yönetimi, insani yardım lojistiği, arabuluculuk faaliyetleri ve Dayanışma Konvoyu gibi dört kritik tema etrafında incelenmiştir.

Bulgular: İncelenen medya kaynakları, Mısır'ı ne tamamen olumlu ne de tamamen olumsuz bir şekilde yansıtıyor; aksine, her bir medya organı kendi ideolojik ve jeopolitik duruşunu farklı çerçevelerle ifade ediyor. Örneğin, BBC ve CNN Mısır'ı zaman zaman pasif ve savunmacı bir aktör olarak gösterirken, Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT, Mısır'ın egemenlik haklarını ve arabuluculuk yeteneklerini ön plana çıkarıyor. En dikkat çekici bulgu ise, BBC ve CNN'in Dayanışma Konvoyu'nu haberlerinde tamamen göz ardı etmesi.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, medya söyleminin sadece nesnel bir bilgi aktarım aracı olmadığını, aynı zamanda küresel güç dinamiklerinin yeniden üretildiği stratejik bir alan olduğunu ortaya koyuyor. Mısır'ın uluslararası medyadaki temsilinin hangi çerçeveleme stratejileriyle şekillendiğini anlamak, hem medya çalışmaları hem de bölgesel aktörlerin uluslararası arenada nasıl konumlandığına dair önemli bir katkı sağlıyor.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme Analizi; Eleştirel Söylem Analizi; Mısır; Gazze Krizi; Uluslararası Medya; Refah Sınır Kapısı; Medya Temsili; Jeopolitik Söylem.

* İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-8813-7720>, sallyatef226@gmail.com

ABSTRACT

Introduction and Purpose: Media and framing theorists studying the international media have predominantly analyzed the portrayal of regional actors through a Western lens, employing a theoretical approach that does not fully challenge the discursive formation of Middle Eastern actors. The paper examines how Egypt has been framed in the international media during the Gaza crisis and claims that media situated in diverse geopolitical locations tell contrasting and ideologically different stories regarding the role of Egypt.

Material and Method: This study follows a qualitative approach by integrating Critical Discourse Analysis (CDA) as conceptualized by Norman Fairclough with Framing theory. From BBC and CNN, a total of 43 analytical items were selected and analyzed under four main perspectives: the handling of the meeting point crossing, the logistics of humanitarian aid, mediation work, and the Solidarity Convoy.

Findings: The results indicate that Egypt was neither positively nor negatively portrayed by all the studied media; consequently, each of them has constructed an own “image of Egypt” in accordance with its ideological and geopolitical context. Whereas at times we see BBC and CNN describe Egypt as a passive and defensive agent, Al Jazeera, Mosaïque FM, and TRT emphasize Egypt's sovereignty and role in mediation. The standout result is the total disappearance of the Solidarity Convoy from coverage on BBC and CNN.

Discussion and Conclusion: The study shows that media coverage is not a neutral means of conveying information but is itself a game of global power. Insights into the framing strategies through which Egypt is portrayed in the international media constitute an innovative contribution to media studies and research on the construction of regional actors as political subjects on the international stage.

Keywords: Framing Analysis; Critical Discourse Analysis; Egypt; Gaza Crisis; International Media; Rafah Border Crossing; Media Representation; Geopolitical Discourse.

1. GİRİŞ

Gazze'de patlak veren kriz, sadece Filistin halkını değil, aynı zamanda bölgedeki tüm ülkeleri ve küresel siyasi dengeleri de derinden etkilemiştir. 1948'den bu yana Mısır için önemli bir mesele olan Filistin-İsrail çatışması, Ekim 2023'teki şiddetli tırmanışla birlikte Gazze'de ağır insani ve siyasi sonuçlar doğurmuş; bu durum, küresel medyanın ilgi odağı haline gelmiştir. Mısır, bölgedeki eşsiz jeopolitik konumuyla bu krizde önemli bir arabulucu olarak öne çıkmış; ancak bu rol, uluslararası medyada tek tip bir şekilde değil, farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bu araştırma, küresel basının Mısır'ın bu süreçteki tutumuna dair oluşturduğu baskın anlatıları incelemeyi hedeflemektedir.

Mısır, Filistin'in Gazze Şeridi ve İsrail ile doğrudan kara sınırı olan tek Arap ülkesi olarak bölgede gerçekten benzersiz bir jeopolitik konuma sahiptir. Ayrıca, Mısır, 1979 yılında imzaladığı barış anlaşmasıyla İsrail'i resmen tanıyan ilk Arap devleti olma özelliğini taşımaktadır (Process, 2025). Ancak bu anlaşma, iki ülke arasında kalıcı bir istikrar sağlamaktan çok, kırılgan bir denge üzerine kurulmuştur; çünkü olası bir tırmanma ya da anlaşmanın işlevsiz hale gelmesi, bölgesel düzeyde ciddi askeri ve siyasi sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle, Mısır, Gazze kriziyle ilgili her adımını sadece insani bir sorumluluk açısından değil, aynı zamanda İsrail ile olan hassas ilişkisini de göz önünde bulundurarak atmak zorundadır.

Gazze krizi sürecinde Mısır'ın üstlendiği rol, özellikle Refah Sınır Kapısı üzerinden yürütülen insani yardım süreci, sadece teknik bir lojistik operasyon olarak değerlendirilemez. Bu mesele, fiziksel sınırların ötesine geçerek uluslararası medyanın şekillendirdiği bir temsil alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda sınır kapısı, artık yalnızca coğrafi bir geçiş noktası değil; küresel kamuoyunun ve siyasi meşruiyetin sınıandığı bir söylem inşa nesnesidir. Nitekim Entman, medyanın olayları olduğu gibi yansıtmak yerine belirli yönleri seçip öne çıkararak yeniden inşa ettiğini savunur (Entman, 1993). Bu

çerçevede uluslararası haber mecralarında Mısır'ın rolü, farklı ideolojik perspektiflerden ele alınmakta ve küresel bir anlam mücadelesine konu edilmektedir.

Medya temsili, kamuoyunun algısını doğrudan şekillendiren en etkili araçlardan biridir. Uluslararası medya söyleminde Mısır'ın Gazze krizindeki rolü, iki farklı çerçevede ele alınıyor: bir yanda "vazgeçilmez arabulucu" olarak (mediator), diğer yanda ise Refah Sınır Kapısı üzerinden katı bir "eşik bekçisi" olarak (gatekeeper). Bu mecralar, Mısır'ın tutumunu; bazen bölgesel istikrarın güvencesi, bazen baskı altındaki bir taraf, bazen de uluslararası hukuki sorumluluk çerçevesinde sunuyor.

Bu temsil sürecinde kaynak seçimi oldukça belirleyici bir rol oynuyor. Uluslararası mecralar, resmi açıklamaları kendi editoryal bakış açılarına göre seçerek insani yardım meselesini siyasi bir boyuta taşıyor. Bu nedenle, haber metinlerinin yüzeysel tarafsızlığının arkasındaki örtük mesajlar, güç ilişkileri ve ideolojik konumlanmalar, eleştirel bir okuma gerektiriyor.

Uluslararası medyanın Mısır'a yönelik oluşturduğu bu temsiller, sadece haber akışını değil; aynı zamanda küresel kamuoyunun algısını şekillendiren ve dış politika yapım süreçlerini etkileyen stratejik anlatılardır. Özellikle Batı ve Doğu merkezli kanaat önderliği yapan mecralar, Mısır'ın eylemlerini ve motivasyonlarını sunma biçimleriyle izleyici kitlesinin siyasi meşruiyet algısını doğrudan etkiliyor. Bu mecralar tarafından kullanılan dilin analizi, Gazze krizinin insani boyutunu anlamanın yanı sıra, bölgesel aktörlerin uluslararası arenada nasıl bir "siyasal özne" (political agent) olarak konumlandığını anlamak açısından da kritik bir öneme sahip.

Literatürdeki çalışmaların büyük bir kısmı Gazze krizine doğrudan bir "olay" odaklı bir bakış açısıyla yaklaşırken, Mısır'ın bu süreçteki merkezi rolünün farklı medya organları tarafından nasıl ele alındığı yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışma, BBC, CNN, Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT gibi kanallar aracılığıyla Mısır'ın tutumunun nesnel bir yardım süreci mi yoksa stratejik bir baskı aracı mı olarak sunulduğunu ve hangi çerçevelere stratejilerine (framing) başvurulduğunu Eleştirel Söylem Analizi (Critical Discourse Analysis — CDA) yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece haber metinlerinde görünür olan ile örtük kalan arasındaki söylemsel gerilim, karşılaştırmalı bir perspektifle ortaya konacaktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu literatür taraması iki temel eksen üzerine kurulmuştur: Birinci eksen, Filistin-İsrail çatışmasında Mısır'ın tarihsel rolünü ele alırken, ikinci eksen ise Batı medyasının Mısır'ı nasıl tasvir ettiğine dair güncel çalışmaları incelemektedir.

2.1. Mısır'ın Filistin-İsrail Çatışmasındaki Tarihsel Rolü

Filistin'in stratejik konumu ve dini önemi, tarih boyunca üzerinde hâkimiyet kurma arzusu olan birçok gücün dikkatini çekmiştir. Mısır'ın Filistin ile olan ilişkisi köklü bir geçmişe sahiptir ve bu bağ, 20. yüzyılda daha da derinleşmiştir (SIS, 2018; Oroub, 2011). 1948'deki Arap-İsrail Savaşı sırasında Mısır, diğer Arap ülkeleriyle birlikte Filistinli Araplara destek vermek için savaşa katılmıştır; ancak savaş, İsrail'in zaferiyle sonuçlanmış ve 1,5 milyondan fazla Filistinli Mısır'a sığınmak zorunda kalmıştır (SIS, 2018). Nasır döneminde (1952-1967) Gazze'deki Filistinliler, çalışma, mülk edinme ve eğitim gibi haklardan faydalanma imkânı bulmuştur (Oroub, 2011).

1967'deki Altı Gün Savaşı sonrasında bölgedeki dengeler köklü bir şekilde değişmiştir. Sedat'ın 1979 Camp David Antlaşmaları çerçevesinde İsrail'i tanıması, Mısır'ı bölgede eşsiz bir diplomatik konuma taşımış; Mısır, uzun yıllara dayanan istihbarat birikimi ve İsrail'i tanıyan ilk Arap devleti olma özelliğiyle, İsrail, Hamas, Katar ve Amerika Birleşik Devletleri arasında önemli bir diplomatik köprü işlevi görmüştür (Maziad, 2025). Bu adım, FKÖ ile ilişkilerde gerginliğe yol açmış olsa da Mısır'ın bölgedeki arabuluculuk kapasitesinin temelini oluşturmuştur (SIS, 2018). Öte yandan, 1979 antlaşması, iki ülke arasında zaman zaman ciddi diplomatik gerilimler yaşanmasına rağmen, özünü koruyan "soğuk bir barış" niteliği taşımaktadır (Maziad, 2025).

Mübarek döneminde (1980-2011) Mısır, bir yandan Filistin davasında uluslararası alanda arabuluculuk yaparken, diğer yandan iç politikada denge sağlamak zorunda kalmıştır. Bu süreçte Mısır'daki Filistinli nüfusun yaklaşık 50.000 olduğu tahmin ediliyordu (Al Abed, 2009), günümüzde ise bu sayının yaklaşık 115.000'e ulaştığı öngörülmektedir (Lorenz, 2024). Mısır'ın Filistin intifadalarına verdiği destek ve sağladığı insani yardımlar, ülkenin bölgesel krizlerdeki yapıcı rolünün önemli göstergeleri arasında yer almaktadır (SIS, 2018).

2.2. Uluslararası Medyada Mısır'ın Çerçevelemesi

Uluslararası medyanın Mısır'ı önemli olaylar sırasında nasıl ele aldığını inceleyen araştırmalar, farklı yayın kuruluşlarının belirgin biçimlerde ayrıştığını gösteriyor. 2011 Mısır Devrimi sürecinde devlet medyası ile sosyal medyanın çerçeveleme yöntemlerini karşılaştıran çalışmalar, bu iki mecra arasındaki derin farkları ortaya koyuyor: devlet medyası olayları bir "komplo" olarak sunarken, sosyal medya bu süreci "özgürlük ve sosyal adalet devrimi" olarak tanımlıyor (Hamdy, 2012). 2011 Arap Baharı haberlerini inceleyen başka bir çalışma ise Al Jazeera, BBC ve China Daily'nin farklı çerçeveleme stratejileri benimsediğini ortaya koymuş; ilginç bir şekilde, China Daily'nin Çin hükümetinin resmi tutumuna mesafeli durarak daha nesnel ve "Batı tipi" bir yayın anlayışı benimsediği görülmüştür (Karyotakis, 2017). 2013'teki iktidar değişikliği sürecinde CNN, yaşananları zorunlu bir süreç olarak çerçeveleyen, Al Jazeera'nın İngilizce yayını demokratik meşruiyet ekseninde bir anlatı oluşturmuştur (Elena, 2016). Mısır-Afrika ilişkilerinin medyaya yansımaları ele alan çalışmalar da benzer farklılıkları kaydetmiştir: Al Jazeera siyasi çerçevelemeyi, BBC sağlık odaklı çerçevelemeyi ön plana çıkarırken, Nil News Mısır'ın Afrika'daki tarihsel siyasi rolünü vurgulamıştır (Al Meslemani, 2023). Tüm bu çalışmalar, medya çerçevelemesinin kamuoyunun Mısır'a dair algısı üzerindeki belirleyici etkisini net bir şekilde gözler önüne seriyor.

Konuyla doğrudan bağlantılı bir çalışmada (Shalaby, 2024), seçili haber raporlarında Mısır-Gazze sınır kapısını Çok Kipli Eleştirel Söylem Analizi çerçevesinde incelemiş ve Batı ile Orta Doğu medyasının birbirinden belirgin biçimde ayrılan ideolojik tutumlar sergilediğini ortaya koymuştur. Batı merkezli mecralar Mısır'ın tutumunu "çifte standart" ve "insanlığa karşı suç" olarak çerçeveleyen, diğer mecralar aynı tutumu meşru bir güvenlik tedbiri olarak sunmuştur.

El Maghraby (2024) tarafından yapılan bir başka çalışmada, Gazze krizi sürecinde Mısır'ın uluslararası medyada nasıl bir imajla yer aldığını incelemiş ve dikkat çekici bir desen ortaya koymuştur: Ekim 2023'ten Ocak 2024'e kadar Mısır, olumlu bir çerçeve içinde sunulmuş; ancak Şubat 2024'ten itibaren olumsuz bir çerçeveleme ön plana çıkmıştır. Ayrıca, bu çalışma bazı medya organlarının Filistinlilerin Sina'ya yerleştirilmesini Mısır'ın ekonomik borçlarının silinmesiyle ilişkilendiren bir "ekonomik çerçeveleme" benimsediğini de göstermiştir.

Bununla birlikte, mevcut literatürün büyük bir kısmı Mısır'ın medyadaki temsilini farklı bağlamlarda ele alırken, Gazze krizi özelinde Mısır'ın uluslararası medyada nasıl bir çerçeveye oturtulduğunu inceleyen çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu eksiklik, araştırmanın özgün katkısını ve akademik açıdan ne kadar gerekli olduğunu gözler önüne sermektedir.

3. TEORİK KONUMLANIŞ

Bu çalışma, Mısır'ın Gazze krizine ilişkin tutumuna dair uluslararası medya yayınlarını, yalnızca "doğru" ya da "yanlış" bilgileri aktaran içerikler olarak ele almamaktadır; aksine, bunları belirli bir söylem inşa süreci olarak değerlendirmektedir. Burada medya, yalnızca pasif bir aktarıcı değil, olayları kendi ideolojik süzgecinden geçirerek yeniden şekillendiren bir anlatı üreticisi konumundadır.

Buradaki temel yaklaşım, medyanın olayları olduğu gibi yansıtan bir ayna değil, aksine kendi bakış açısına göre Mısır'ın "arabuluculuk" veya "insani yardım" gibi rollerini şekillendiren aktif bir anlatı üreticisi olduğudur. Dolayısıyla, bu çalışmada Mısır'ın konumu, BBC, CNN, El Cezire, Musayik FM veya TRT gibi medya kuruluşlarının kendi yayın politikalarına göre oluşturdukları stratejik bir kurguya dayalı olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı, analizin odağını sadece haberin içeriğinden uzaklaştırarak, bu içeriğin ardındaki siyasi mantığı ve kurgulanma süreçlerini anlamaya yöneltmektedir.

4. TEORİK ÇERÇEVE

Bu araştırma, birbiriyle uyumlu üç kuramsal perspektife dayanıyor. Scheufele'nin (1999) Çerçeveleme Teorisi'ne göre medya kuruluşları, gerçekliği olduğu gibi yansıtmak yerine belirli yönleri seçip öne çıkararak yorumlayıcı çerçeveler oluşturuyor. Bu yaklaşım, Mısır'ın "arabulucu" ya da "eşik bekçisi" olarak nasıl konumlandığını analiz etmek için önemli bir araç sunuyor. Stuart Hall'un (1980) Temsil Teorisi ise anlamın dil ve medya göstergeleri aracılığıyla nasıl üretildiğini ve bu süreçte belirli siyasi ve kurumsal bakış açılarını nasıl içselleştirdiğini öne çıkarıyor. Edward Said'in (1978) Oryantalizm kuramı da Batı merkezli medyanın Orta Doğu aktörlerini nasıl çerçevelediğini ve bu çerçevelemenin hangi güç ilişkilerini yeniden ürettiğini sorgulamak için vazgeçilmez bir zemin sağlıyor.

5. YÖNTEM

Bu çalışma, Mısır'ın Gazze krizindeki siyasi rolünün uluslararası haber kaynaklarında nasıl kurgulandığını anlamayı amaçlayan nitel bir araştırma çalışmasıdır. Çalışma, tek bir zaman dilimine odaklanmak yerine, krizin seyrini şekillendiren dört temel temanın hangi bakış açılarıyla sunulduğunu ve bu sunumların altında yatan ideolojik temelleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, seçilen haber metinlerini ve görselleri yalnızca bilgi aktarım araçları olarak değil, belirli ideolojik bakış açılarını yansıtan söylemsel pratikler olarak ele almaktadır.

5.1. Analitik Yaklaşım

Analiz süreci iki aşamadan oluşuyor. İlk aşamada, haberlerdeki ana temaları belirlemek için Çerçeveleme Analizi yapılacak; sorumluluk atfetme, insani ilgi, çatışma ve ahlak gibi temel çerçevelerin nasıl oluşturulduğu incelenecek. İkinci aşamada ise Norman Fairclough'un diyalektik-ilişkisel çerçevesi temel alınarak Eleştirel Söylem Analizi (CDA) gerçekleştirilecek. Bu bütünlük yaklaşım, haber metinlerinin görünüşte "tarafsız" olan dilinin arkasındaki gizli mesajları, güç ilişkilerini ve ideolojik duruşları sistematik bir şekilde çözümlemeyi sağlıyor.

5.2. Örneklem Stratejisi

Bu çalışmada, amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Mısır'ın jeopolitik ve insani tutumlarının en çok tartışıldığı üç ana tema belirlenmiştir:

- a) Refah Sınır Kapısı'nın yönetimi ve geçiş süreçleri.
- b) İnsani yardımların koordinasyonu ve lojistik süreçleri.
- c) Mısır'ın ateşkes ve rehine takası süreçlerindeki arabuluculuk rolü ve Dayanışma Konvoyu (Resilience Convoy) süreci.

5.3. Veri Kaynakları

Veri seti, farklı jeopolitik bakış açılarını temsil eden beş uluslararası medya kaynağından oluşmaktadır:

- a) BBC: İngiltere merkezli ana akım kamu yayıncılığının perspektifini yansıtmaktadır.
- b) CNN: ABD merkezli liberal Batı medyasının ve Amerikan dış politikası odaklı bakış açısının temsilcisidir.
- c) Al Jazeera: Katar merkezli, Orta Doğu ve Arap dünyasının alternatif yayın çizgisini temsil etmektedir.
- d) Mosaique FM: Tunus merkezli, Kuzey Afrika ve Magrip bölgesinin bağımsız yayıncılık perspektifini yansıtmaktadır.
- e) TRT: Türkiye'nin uluslararası yayın organı olarak, Ankara'nın bölgesel güç konumunu ve insani diplomasi yaklaşımını temsil etmektedir.

5.4. Veri Toplama Süreci

Veri seti, belirlenen beş kaynaktan toplanan toplam 43 analiz biriminden (haber metni, video haber, resmi açıklama ve rapor) oluşmaktadır. Veriler, Ekim 2023 ile Mayıs 2026 arasındaki dönemi kapsamakta olup, ilgili kaynakların dijital arşivlerinden anahtar kelime taraması yapılarak manuel olarak toplanmıştır.

6. ANALİZ VE BULGULAR

Bu çalışmada 'haber metinleri ve görselleri' çözümlenirken aşağıdaki temel çerçeveler (frames) ve analiz birimleri dikkate alınacaktır:

6.1. Sorumluluk Çerçevesi (Responsibility Frame):

Mısır'ın sınır yönetimi ve yardım koridorları konusundaki rolünün 'sorumluluk' veya 'yükümlülük' üzerinden nasıl kurgulandığı incelenecektir.

6.1.1. BBC Perspektifi: İsrail Odaklı Söylem ve Mısır'a Yönelik Eleştiriler

BBC'nin Refah Sınır Kapısı haberlerine baktığımızda, üç ana nokta öne çıkmaktadır:

- **İsrail Merkezli Dil:** Haberlerde kullanılan "*Israel reopens...*" ve "*Israel says...*" gibi ifadeler, sınır kapısı üzerindeki kararların tamamen İsrail tarafından alındığını hissettiriyor ve Mısır'ın egemenliğini arka plana bırakıyor.
- **Mısır'ın Savunma Pozisyonu:** Mısır'ın koordinasyon iddialarını yalanlayan resmi açıklamaları, haberlerin sonunda ve "*However, Egypt denied...*" (Ancak Mısır reddetti) gibi ifadelerle sunuluyor, bu da Mısır'ı pasif bir konumda gösteriyor.
- **İnsani Baskı (Ahlaki Çerçeve):** "*Why Egypt remains reluctant...*" (Mısır neden isteksiz?) başlıklı haberde, krizin ve bekleyen yaralıların sorumluluğu dolaylı olarak Mısır'a yükleniyor, Mısır'ın güvenlik gerekçeleri ise eleştiriliyor.

Bu söylemsel yapı, Mısır'ın resmi açıklamalarını haberlerin sonuna ekleyerek ve "Ancak, Mısır reddetti..." gibi ifadeler kullanarak Mısır'ın egemenlik iddialarını ikincil bir konuma itiyor; bu da Mısır'ı reaktif ve savunmacı bir aktör olarak şekillendiriyor.

6.1.2. CNN Perspektifi: Güvenlik Çerçevesi ve İsrail Merkezli Engeller

CNN, başlıklarında Batı medyasının genel çizgisine uyum sağlasa da içerikte Mısır'ın pozisyonuna daha dengeli bir yaklaşım sergiliyor:

- **Başlık Yapısı (BBC ile Benzerlik):** CNN de haberlerine "*Gaza-Egypt border reopens... after Israel closed it*" şeklinde başlığıyla başladı böylece siyasi gücü ilk etapta İsrail'e atfetmiştir.
- **Lojistik Karışıklık ve İsrail Bürokrasisi:** Filistinlilerin sınırda mahsur kalmasının (*stranded*) asıl nedenini İsrail askeri bürokrasisi ve denetimlerdeki lojistik engeller olarak göstermiş.
- **Mısırlı Sürücülerin Mağduriyeti:** Mısırlı tır şoförleri ve yardım görevlileriyle görüşerek, Kerem Şalom geçiş noktasında 18 saat süren sıkı İsrail denetimlerini ve keyfi reddedilmeleri (*Israeli rejections*) öne vurgulamış.
- **Sınır Güvenliği ve Egemenlik:** Mısır'ın sınıra duvarı ve askeri tahkimatını, Filistinlilerin Sina'ya sürülmesini engellemek için yapılmış meşru ve "önleyici bir tedbir" (*precautionary measure*) olarak sunmuştur.

BBC ile paylaştığı başlık yapısına rağmen, CNN Mısır'ın pozisyonunu meşrulaştıran unsurlara daha fazla yer veriyor. Mısırlı aktörlerin sesine ve İsrail bürokrasisinin yarattığı lojistik engellere odaklanmak, Mısır'ı edilgen değil; baskı altında ama tutarlı bir aktör olarak konumlandırıyor.

6.1.3. Al Jazeera Perspektifi: İşgal, Kuşatma ve Mısır'ın Egemenlik Savunması

Al Jazeera'nın Refah Sınır Kapısı ile ilgili haberleri analiz edildiğinde, Batı medyasından tamamen farklı, bölgeye odaklanmış ve net bir dil kullandığı hemen görülmektedir:

- **Net ve Sert Dil Seçimi:** Al Jazeera, haberlerinde "*İşgalci güç*" (*İşgal hükümeti*), "*Soykırım savaşı*" (*Habi İbade*) ve "*Şehitler*" gibi net terimler kullanmaktadır. Batı medyasının aksine, sınırın kapalı kalmasının sorumluluğunu doğrudan ve tamamen İsrail işgaline ve askeri baskısına bağlamaktadır.
- **Sınırın Kapanma Nedeni (İsrail Tehdidi):** Sınırın kapalı kalmasını Mısır'ın bir kararı olarak değil, "İsrail'in sınır kapısını bombalaması" ve Mısır'dan giden yardım tırlarını "Vurmakla tehdit etmesi" üzerinden açıklamaktadır. Bu anlatı, BBC'nin oluşturduğu "Mısır isteksiz" imajını tamamen yıkmaktadır.
- **Mısır'ın Egemenlik Haklarına Destek:** Mısır Devlet Enformasyon Servisi'nin (SIS) açıklamalarına geniş yer veren Al Jazeera, Mısır'ın duruşunu savunmaktadır. İsrail medyasının "Sınır sadece çıkış için açılacak" iddialarına karşı, Mısır'ın "Sınır ancak çift yönlü (giriş-çıkış) olarak açılır" şartını öne çıkararak, Mısır'ın Filistin davasını koruma ve sınır üzerindeki egemenlik kararlılığını vurgulamaktadır.
- **İsrail Güvenlik Şartlarına Eleştiri:** "*Gaza-Egypt border reopens...*" sürecindeki lojistik engelleri aktarırken, İsrail'in (Şabak) koyduğu katı güvenlik onaylarını ve tescil şartlarını sert bir dille eleştirmiş; açılışı "Kısıtlı ve sınırlı bir adım" olarak tanımlamıştır.

Al Jazeera'nın benimsediği bu söylemsel çerçeve, Batı medyasının "Mısır isteksiz" anlatısını doğrudan tersine çeviriyor. Sınırın kapalı kalmasını İsrail'in askeri baskısına bağlayan bu yaklaşım, Mısır'ı egemenliğini koruyan ve Filistin davasına bağlı bir aktör olarak yeniden şekillendiriyor.

6.1.4. Mosaique FM Perspektifi: Bölgesel Dayanışma, Karşı-Söylem ve Güvenlik Merkezli Anlatı

- **Söylemsel Dil ve "Siyonist Güç" Vurgusu:** Mosaique FM, haberlerinde "İşgalci", "Siyonist güçler" ve "İşgal ordusu" gibi terimleri doğrudan kullanarak Batı medyasının benimsediği "tarafsızlık" maskesini reddetmektedir. Bu bağlamda kanal, sınırın kontrolü konusundaki adaletsizliği İsrail işgalinin bir sonucu olarak nitelendiriyor.
- **Mısır'ın Batı Medyasına Yönelik Eleştirilerinin Öne Çıkarılması:** Kanal, Mısır Dışişleri Bakanlığı'nın "Batı medyası Mısır'ı hedef alıyor ve Filistinlilerin Sina'ya sürülmesi (tehcir) senaryolarını yayıyor" şeklindeki açıklamasını geniş yer ayırarak haber yaptı. "Mosaique FM" istasyonu, Mısır'ın "karşı söylemini" (Counter-discourse) destekleyerek, sınırların kapatılmasından Mısır'ın sorumlu olmadığını ve sınırların İsrail tarafından dört kez bombalandığını vurgulamıştır.
- **Sınır Kapısının Bölgesel Savaşlarla İlişkilendirilmesi:** 2026 gelişmelerde (İsrail-İran gerilimi ve Körfez'deki füze saldırıları), sınırın kapatılması tamamen "İsrail'in güvenlik gerekçeleri" bağlanmıştır. Kanal, bu durumu Mısır'ın egemenlik dışı bir kararı olarak değil, bölgedeki büyük jeopolitik çatışmaların doğrudan bir sonucu olarak sunmuştur.
- **İnsani Kriz ve Resmi Yalanlamalar:** Mısır Devlet Enformasyon Servisi (SIS) ve Al-Qahera News kaynaklarına dayanan haberlerle Mısır'ın duruşunu aktaran kanal; İsrail'in sınırın "sadece çıkış için açılacağı" yönündeki tek taraflı iddialarına karşı Mısır'ın "çift yönlü geçiş" ve uluslararası planlara bağlılık şartını net bir şekilde ortaya koymuştur.

Mosaique FM'in söylemi, sadece Mısır'ın tutumunu yansıtmakla kalmıyor, aynı zamanda Batı medyasının çerçeveleme yöntemlerini de sorguluyor. Bu karşı-söylem stratejisi, kanalın bölgesel dayanışma ekseninde belirgin bir ideolojik duruş sergilediğini gösteriyor.

6.1.5. TRT Haber Perspektifi: Resmi Diplomasi, Mısır'ın Hazırlığı ve İşgal Eleştirisi

Türkiye'nin resmi yayıncısı TRT Haber'in Refah Sınır Kapısı konusundaki kurumsal çerçevesi şu önemli noktalarla öne çıkmaktadır:

- **Mısır'ın Aktif ve Hazır Rolü:** TRT Haber, Kuzey Sina Valisi'nin açıklamalarına dayanarak Mısır'ın yaralıları kabul etmek ve yardımları ulaştırmak için "Yüzde 100 hazır" olduğunu vurgulamıştır. Bu ifade, Batı medyasının Mısır'ı "isteksiz" olarak gösteren iddialarına karşı, Mısır'ın kurumsal sorumluluğunu ön plana çıkarıyor.
- **"İşgalci İsrail" Vurgusu ve Sorumluluk Atfı:** İkinci haberde "İşgalci İsrail..." ifadesini doğrudan başlığa taşıyan kanal, sınırın kapatılması ve Filistinlilerin mahsur kalması konusundaki tüm ahlaki ve siyasi sorumluluğu İsrail otoritesine yüklemiştir. Sınırın kapatılmasını Gazze'yi "nefessiz bırakma" eylemi olarak tanımlamıştır.
- **Uluslararası Anlaşmalar Ekseninde Çerçeveleme:** TRT Haber, sınır kapısının durumunu 2026 yılındaki ateşkes müzakereleri ve "Trump'ın Gazze planı" gibi uluslararası diplomatik süreçlerle ilişkilendirmiştir. Sınırdaki yaşanan krizleri, Mısır'ın tutumundan ziyade İsrail'in durumu üzerinden değerlendirmiştir.

Öte yandan, TRT Haber'in çerçevelemesi Mısır'ı, kurumsal sorumluluklarını yerine getirmeye istekli ve aktif bir devlet olarak konumlandırıyor. Sınır krizini uluslararası diplomatik süreçlerle ilişkilendiren bu yaklaşım, Mısır'ın rolünü yalnızca ikili bir ilişki olarak değil, çok aktörlü bir jeopolitik denge içinde ele alıyor.

6.2. İnsani İlgil Çerçevesi (Human-Interest Frame):

Gazze krizindeki insani durumun ve 'Dayanışma Konvoyu' gibi sivil girişimlerin duygusal ve insani boyutlarının Mısır'ın imajı üzerindeki etkisi incelenecek.

6.2.1. BBC Perspektifi: İnsani Kriz Odaklılık, Lojistik Gecikmeler ve Sorumluluk Dağılımı

BBC'nin insani yardım lojistiğiyle ilgili haberlerine bakıldığında, konuyu siyasi nedenlerden ziyade "insani kriz ve lojistik kaos" çerçevesinde (Framing) ele aldığı görülüyor:

- **İnsani Trajedi ve Kaos Vurgusu:** BBC, Gazze'deki açlık, yağmalanan tırlar (chaotic scenes) ve kıtlık riski gibi unsurları ön plana çıkarmaktadır. Ancak bu trajediyi aktarırken, İsrail'in ablukasını " Hamas'ın elindeki rehinelere serbest bırakması için bir baskı aracı" olarak göstererek meşrulaştırma eğiliminde bulunuyor.
- **Yardım Kuyrukları ve Sorumluluğun Yayılması:** Özellikle sınır istasyonundan yapılan video haberde (3. Haber), Mısır tarafında bekleyen uzun tır kuyrukları diplomatik ziyaretlerle birlikte sunulmuş. BBC, yardımların girmemesini İsrail'in mutlak engellemesine bağlamak yerine, Birleşmiş Milletler (BM) ve taraflar arasındaki "operasyonel ve lojistik bir başarısızlık" olarak aktarıyor.
- **Siyasi Aktörlerin Konumlandırılması:** Haberlerde, kısıtlı yardımların geçişi Mısır ve ABD liderlerinin (Sisi ve Biden) ortak anlaşması olarak gösterilirken; İsrail Başbakanı Netanyahu'nun "Mısır'dan gelen yardımları engellemeyeceğiz" sözlerine yer verilerek İsrail'in insani konulardaki katı tutumunu yumuşatılmaktadır.

BBC'nin insani yardım haberlerinde benimsediği bu çerçeveleme, krizi siyasi bir sorumluluk meselesi olarak değil; çok taraflı bir "operasyonel başarısızlık" olarak sunmaktadır. Sorumluluğun BM ve taraflar arasında yayılması, İsrail'in abluka politikasını arka plana iterken Mısır'ı da yardım sürecinin edilgen bir halkası olarak konumlandırmaktadır. Netanyahu'nun açıklamalarına verilen geniş yer ise İsrail'in insani konulardaki katı tutumunu söylemsel olarak yumuşatmaktadır.

6.2.2. CNN Perspektifi: İnsani Kahramanlık, Kuşatma Vurgusu ve Tahliyeler

CNN'in insani yardım lojistiğine yönelik haber videoları analiz edildiğinde şu üç nokta öne çıkmaktadır:

- **Mısır'ın İnsani Rolünün Öne Çıkarılması:** CNN (3. Haber), Mısır Kızılayı'nın 35.000 gönüllüsünü "*Krizin gizli kahramanları*" (Unsung heroes) olarak tanımlamıştır. Bu anlatı, Gazze'dekileri destekleme çabalarında hem Mısır kurumlarının hem de halkının çabalarını takdir etmektedir.
- **Kuşatma Sorumluluğunun Atfı:** İlk videoda 20 kamyonluk konvoyun sınırlı yardımın geçişi aktarılırken, Gazze halkının acil ihtiyacı "Israel's siege continues" (İsrail'in bölgeye yönelik ablukasının/kuşatmasının devam etmesi) ifadesiyle verilmiştir. Böylece insani krizin nedeni doğrudan İsrail politikalarına bağlanmıştır.
- **Lojistik Tahliye ve Kurtarma Rolü:** İkinci haber videosunda CNN yüzlerce yaralı Filistinlinin Refah üzerinden Mısır'a tahliye edilmesini (Evacuation) aktarıyor, sınır kapısını sadece bir tıkanıklık noktası olarak değil, Mısır'ın koordinasyonunda işleyen bir "cankurtaran koridoru" olarak çerçevelemiştir.
- **Sumud Konvoyu:** BBC ve CNN, yardımların lojistik yönlerini ele alırken, konuyu tamamen resmi liderler, uluslararası kuruluşlar ve hayır kurumları düzeyinde ele almaktadır. Her iki kanal da haberlerinde, halk diplomasi hareketi olan "Meltem-i Sumud" (Dayanışma Konvoyu) gibi sivil toplum girişimlerine yer vermedi, hatta bunları tamamen görmezden geldi. Bu sonuç ilginçtir, zira bu medya kuruluşlarının yalnızca kurumsal aktörleri meşru haber kaynağı olarak gördüklerini ve halk düzeyindeki dayanışma uygulamalarını söylemsel olarak dışladıklarını göstermektedir.

CNN'in insani yardım haberlerinde öne çıkan en belirgin özellik, Mısır'ı hem kurumsal hem de sivil düzeyde aktif bir insani aktör olarak konumlandırmasıdır. Kızılay gönüllülerinin "gizli kahramanlar" olarak tanımlanması ve tahliye sürecinin "cankurtaran koridoru" çerçevesinde sunulması, Mısır'ın insani rolünü olumlu bir imajla pekiştirmektedir. Bununla birlikte CNN, insani krizi İsrail'in abluka politikasına bağlayarak sorumluluk atfını net biçimde yapmaktadır.

6.2.3. Al Jazeera Perspektifi: İsrail Tehdidi, Koşullu Diplomasi ve "Meltem-i Sumud" Krizi

Al Jazeera'nın insani yardım lojistiği ve sivil konvoylara yönelik haber akışı incelediğimizde üç ana boyut öne çıkmaktadır:

- **İsrail Engellemesinin Kanıtlanması:** Al Jazeera, Mısır'dan gelen yardım tırlarının "İsrail'in bombalama tehdidi" yüzünden geri çekildiğini gösteren görüntüler paylaştı. Ayrıca, aşırı sağcı Bakan Ben-Gvir'in yardımları "büyük bir hata" olarak nitelendiren açıklamalarına yer vererek, lojistik tıkanıklığın sorumlusunu doğrudan İsrail olarak göstermektedir.
- **Mısır'ın Şartlı Diplomasi Duruşu:** Haberlerde, Kahire yönetiminin yabancı ülke vatandaşlarının tahliyesini, "Gazze'ye insani yardımların girmesi" şartına bağladığı vurgulanıyor. Bu durum, Mısır'ın sınır kapısını diplomatik bir koz olarak Filistin lehine kullandığını ortaya koyuyor.
- **"Meltem-i Sumud" (Kararlılık Konvoyu) ve Güvenlik Çıkmazı:** Kanal, kitlesel sivil girişimleri görmezden gelmemiş; aksine konvoyun Libya'da durdurulmasını ve Mısır'da aktivistlerin sınırdışı/gözetim süreçlerini aktarmıştır. Haberlerde, sivil hareketlerin yarattığı "güvenlik endişeleri ve İsrail baskısı" ile konvoy yönetiminin "Mısır'ın egemenliğine ve tehcir karşıtı duruşuna saygılıyız" açıklamaları arasındaki dengeyi ve yaşanan tezatları görünür kılmıştır.

Al Jazeera'nın insani yardım haberciliği, Batı medyasından oldukça farklı bir çizgide ilerliyor. Kanal, lojistik sıkıntıların sorumluluğunu doğrudan İsrail'e atarken, Mısır'ın şartlı diplomasi tutumunu Filistin lehine stratejik bir araç olarak sunuyor. "Meltem-i Sumud" konvoyuna geniş bir yer ayırması, Al Jazeera'nın sivil dayanışma hareketlerini meşru bir haber kaynağı olarak gördüğünü ve Mısır'ı çok yönlü bir aktör olarak inşa ettiğini gösteriyor.

6.2.4. Mosaïque FM Perspektifi: Bölgesel Sivil Dinamikler, İsrail Baskısı ve İç Siyaset

Tunus merkezli Mosaïque FM'in insani yardım lojistiği ve özellikle "Meltem-i Sumud" hareketine yönelik haber çerçevesi (Framing) şu noktalarda odaklanmıştır:

- **Sivil Girişimin ve Bölgesel Desteğin Görünürlüğü:** Konvoyun Tunus'tan çıkışını (1700 aktivist, 100 araç) detaylı bir şekilde aktaran kanal, sivil yardımları bölgesel dayanışmanın bir parçası olarak sunuyor. Haberlerde, İsrail Savunma Bakanı Katz'ın Mısır'a yönelik "Konvoyu engelleyin, bu bir provokasyondur" şeklindeki doğrudan baskısı ve ultimatomu öne çıkarılarak, krizin uluslararası boyutu vurgulanıyor.
- **Mısır İç Siyasetindeki Çatışmanın Yansıtılması:** Mosaïque FM, Mısır medyasının aksine, konvoy üzerinden Mısır iç siyasetindeki kutuplaşmayı rapora taşımıştır. Mısır muhalefetine konvoyu destekleyen ve sınırda karşılama planlayan duruşu ile iktidar yanlısı partilerin konvoyu "ulusal güvenliğe tehdit" olarak değerlendiren yaklaşımları dengeli bir şekilde analiz ediliyor. Ayrıca, Mısır Dışişleri'nin "resmi izin şartı" kararı dengeli bir şekilde analiz edilmiştir.
- **Yardım Lojistiğinin İsrail Tarafından Şantaj Aracına Dönüştürülmesi:** Şantiye ve tır hareketliliğini aktaran haberlerde kanal; İsrail'in, Hamas'ın esir cenazelerini teslim etmemesini gerekçe göstererek Refah'ı kapatmasını ve yardımları kesmesini aktarmıştır. Böylece lojistik tıkanıklığın Mısır'ın lojistik kapasitesinden değil, İsrail'in "siyasi şantaj ve cezalandırma" politikasından kaynaklandığı çerçevelenmiştir.

Mosaïque FM'in yaklaşımı, bölgesel bir bakış açısıyla hem sivil dayanışmayı hem de Mısır içindeki siyasi gerilimleri gözler önüne seriyor. Konvoy üzerinden yansıyan iktidar-muhalefet kutuplaşması ve İsrail'in doğrudan baskısının haberleştirilmesi, kanalın Mısır'ı dış tehditlerle ve iç çelişkilerle aynı anda mücadele eden karmaşık bir aktör olarak konumlandığını ortaya koyuyor.

6.2.5. TRT Haber Perspektifi: Somut Veriler, İsrail Engeli ve Resmi Anlaşma Çerçevesi

TRT Haber'in insani yardım lojistiği üzerine yaptığı haber ve görsel içeriklere baktığımızda, üç önemli nokta hemen dikkat çekiyor:

- **Sayısal Veriler ve Lojistik Kapasite Vurgusu:** TRT Haber, yardım sürecini somut rakamlar üzerinden (281 tır, 11 akaryakıt tankeri, toplam 915 tır) aktarmaya özen göstermektedir. Bu yaklaşım, lojistik hareketliliğin boyutunu akademik ve şeffaf bir dille kurmaktadır.
- **Tıkanıklığın Siyasi Sorumlusu Olarak İsrail:** Görsel haberlerde ve fotoğraf albümlerinde (1. ve 3. Haber), El-Ariş ve Refah'ta bekleyen 2 binden fazla tırın Mısır tarafında mahsur kalma nedeni doğrudan "İsrail ordusunun saldırıları" ve "İsrail'in geçiş izni vermemesi" olarak belirtiliyor. Bu durum, Mısır'ın lojistik olarak hazır olduğunu ama İsrail engeline takıldığını göstermektedir.
- **Resmi Ateşkes Anlaşması İlişkisi:** Kanal, yardım tırlarının akışını rastgele bir süreç olarak değil, taraflar arasında imzalanan kurumsal "ateşkes ve esir takası anlaşması" çerçevesinde meşru bir hak olarak sunuyor.

TRT Haber'in insani yardım haberlerinde somut veriler ve resmi anlaşmalar etrafında oluşturduğu çerçeve, Mısır'ı lojistik kapasitesi tam ve kurumsal sorumluluğuna bağlı bir devlet olarak tanıtıyor. Tıkanıklığın nedenini doğrudan İsrail'in askeri engellerine bağlayan bu yaklaşım, Mısır'ın hazırlığını ön plana çıkarırken, krizin siyasi sorumluluğunu net bir şekilde İsrail'e yüklüyor.

6.3. Stratejik/Siyasal Çerçeve (Strategic/Political Frame):

Mısır'ın ateşkes süreçlerindeki 'arabulucu' rolü ve bölgesel bir güç olarak stratejik konumlanışının haberlerdeki yansımaları ele alınacaktır.

6.3.1. BBC haberlerinde siyasi aktörler şu şekilde sunulmaktadır:

- **Mısır'ın Rolü ve Göç Karşıtlığı:** BBC, Mısır'ı Kahire Zirvesi aracılığıyla barış için çaba gösteren önemli bir ülke olarak tanıtıyor. Cumhurbaşkanı Sisi'nin "Filistinlilerin zorla göç ettirilmesine (tehcir)" karşı duruşu ve iki devletli çözüm vurgusu öne çıkıyor.
- **ABD Merkezli Bakış:** Ateşkes haberlerinde en büyük başarı ABD Başkanı'na verilmektedir. Mısır, Katar ve Türkiye gibi bölge ülkelerinin çabaları önemli görülse de, bu ülkeler daha çok ABD liderliğindeki süreç "yardımcı aktörler" olarak gösteriliyor.
- **Hamas ve Netanyahu'nun Durumu:** BBC, İsrail Başbakanı Netanyahu'yu ABD baskısı nedeniyle anlaşmayı kabul etmek zorunda kalan bir lider olarak resmediyor. Hamas ise uluslararası baskılar ve askeri tehditler altında kalan taraf olarak sunuluyor.

BBC'nin siyasi çerçevelemesinde Mısır, barış sürecine katkıda bulunan önemli bir aktör olarak tanınsa da, sürecin gerçek mimarı olarak gösterilmiyor. ABD'nin sürekli ön plana çıkarılması, Mısır'ın arabuluculuk kapasitesini "yardımcı aktör" seviyesine düşürüyor ve Kahire'nin bölgedeki diplomatik etkisini söylemsel olarak kısıtlıyor.

6.3.2. CNN Perspektifi: Geopolitik Aktörler ve Medya Savaşları

CNN haberlerinde siyasi aktörler ve Mısır'ın rolü şu şekilde ele alınmıştır:

- **Mısır'ın "Kırmızı Çizgi" Vurgusu:** CNN, Mısır Dışişleri Bakanı ile gerçekleştirdiği özel röportajda, Kahire'nin tehcir politikasını bir "kırmızı çizgi" ve egemenlik meselesi olarak gördüğünü açıkça belirtmiştir. Mısır, Filistin davasının yok edilmesine karşı çıkan güçlü bir aktör olarak öne çıkmaktadır.
- **Savaş Söylentileri ve Bölgesel Gerilim:** Haberlere göre, İsrail ve Mısır arasında Trump'ın tehcir planları nedeniyle artan gerilim ele alınmıştır. Yapay zeka ile üretilen askeri senaryo videoları üzerinden, iki ülke arasındaki diplomatik krizin halk arasında bir "savaş korkusuna" dönüştüğü vurgulanmıştır.
- **Arabuluculuk Suçlaması ve Mısır'ın Cevabı (Söylem Savaşı):** CNN (Egypt changed terms of Gaza ceasefire deal presented to Hamas, surprising negotiators, sources say), CNN, Mısır istihbaratını gizlice anlaşma şartlarını değiştirmekle ve ABD-İsrail'i "aldatmakla" suçlamıştır. Ancak bu iddiaya karşı Mısır Devlet Bilgi Servisi (SIS) resmi bir yalanlama yayınlamıştır. Mısır, CNN'i isimsiz kaynaklar kullanmakla eleştirmiş ve arabuluculuktan çekilme tehdidinde bulunmuştur. Bu durum, medyanın bir suçlama aracı olarak nasıl kullanıldığını gözler önüne sermektedir.

CNN'in siyasi haberlerinde Mısır, bir yandan güçlü ve kararlı bir aktör olarak öne çıkarken, diğer yandan arabuluculuk sürecinde "anlaşma şartlarını değiştirme" suçlamasıyla itibarsızlaştırılmaya çalışılıyor. Bu çelişkili yaklaşım, CNN'in Mısır'a yönelik söyleminin tamamen olumlu ya da tamamen olumsuz olmadığını; aksine ideolojik olarak çok katmanlı ve tutarsız bir yapı sergilediğini gösteriyor.

6.3.3. C- Al Jazeera Perspektifi: Katar Merkezli Diplomasi ve Ortak Arabuluculuk

Al Jazeera haberlerinde siyasi aktörlerin sunumu şu şekildedir:

- **Katar Merkezli Gündem (Söylemsel Öncelik):** Al Jazeera, haber başlıklarında ve metinlerinde sürekli olarak Katar'ı Mısır'ın önüne koyuyor. Örneğin, "Katar ve Mısır" ya da "Emir Temim ve Cumhurbaşkanı Sisi" gibi ifadelerle, kanalın Katar'ın diplomatik gücünü vurgulama amacını açıkça ortaya koyuyor.
- **Arabuluculuk Rolünün Sahiplenilmesi:** Haberlerde Katar, Gazze'deki ateşkes ve esir takası anlaşmalarının "ana mimarı" ve lider aktörü olarak tanıtılıyor. Mısır ve ABD ise bu süreçte Katar'a destek veren "stratejik ortaklar" olarak yer alıyor.

- **Resmi ve Kurumsal Denge:** Kanal, Katar'ın resmi başarı açıklamalarına geniş bir yer ayırırken, Cumhurbaşkanı Sisi ve Mısır Dışişleri'nin açıklamalarını da ekleyerek habere kurumsal bir denge katmaya çalışıyor. Ancak, ana odak noktası her zaman Katar'ın liderliğinde çözüm bulma çabası.

Al Jazeera'nın siyasi haberlerinde ise Katar'ın sürekli olarak Mısır'ın önüne yerleştirilmesi, kanalın editoryal önceliklerini net bir şekilde ortaya koyuyor. Mısır'ın arabuluculuk rolü inkâr edilmezken, "stratejik ortak" konumuna indirgenmesi, Al Jazeera'nın bölgesel güç dengesini Katar lehine yeniden şekillendirdiğini gösteriyor.

6.3.4. Mosaique FM Perspektifi: Şarm El-Şeyh Zirvesi ve Dengeli Geopolitik Rol Dağılımı

Tunus merkezli Mosaique FM'in siyasi aktörleri ve Şarm El-Şeyh Zirvesi'ni konumlandırma biçimi şu şekildedir:

- **Mısır'ın Uluslararası Merkez Rolü:** Kanal, Şarm El-Şeyh Zirvesi ve Sisi-Trump ortak başkanlığı aracılığıyla Mısır'ı, savaşın sona erdiği ve dünya çapında liderlerin bir araya geldiği önemli bir uluslararası merkez (diplomatik üs) olarak tanıtmıştır.
- **Dengeli Geopolitik Güç Dağılımı:** Mosaique FM, diğer kanalların aksine, aktörler arasında tarafsız bir denge sağlamıştır. Anlaşmayı imzalayan garantör ülkeleri (Mısır, ABD, Katar ve Türkiye) birlikte sunarak; Trump'ın Mısır'ın köklü tarihine, Katar'ın liderliğine ve Türkiye'nin askeri gücüne yaptığı dengeli övgüleri vurgulayarak çok kutuplu bir bölgesel başarı tablosu çizmiştir.
- **Uluslararası Garanti ve Siyasi Boyut:** Haberlerde, anlaşmanın yalnızca geçici bir ateşkes değil, dünya liderleri önünde imzalanan kurumsal ve bağlayıcı bir "uluslararası garanti belgesi" olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, Hamas'ın Mervan Barguti gibi sembolik liderlerin serbest bırakılması şartına yer verilerek, sürecin siyasi derinliği aktarılmıştır.

Mosaique FM'in siyasi haberlerinde dikkat çeken en belirgin özellik, bölgesel aktörler arasında dengeli bir güç dağılımı sağlamasıdır. Mısır'ı uluslararası bir diplomatik merkez olarak konumlandıran ve çok kutuplu bir başarı tablosu çizen bu yaklaşım, kanalın ne tek bir aktörü öne çıkardığını ne de diğerlerini geri planda bıraktığını açıkça gösteriyor.

6.3.5. E- TRT Haber Perspektifi: Türkiye'nin Liderliği, Kurumsal Çözüm ve Üçlü Arabuluculuk

TRT Haber'in siyasi aktörleri ve Şarm El-Şeyh sürecini nasıl çerçevelediğine biçimi şu şekildedir:

- **Türkiye'nin Stratejik Gücü ve Liderlik Vurgusu:** Kanal, Şarm El-Şeyh Zirvesi haberlerinde ABD Başkanı Trump'ın Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik "Çetin bir adam ve benim dostum" sözlerini ve Türk ordusunun gücüne yaptığı övgüleri ön plana çıkarmıştır. Bu çerçeve, Türkiye'yi bölgede barışın en güçlü siyasi ve askeri garantörü olarak konumlandırıyor.
- **Filistin "Teknokrat Komitesi" ile Kurumsal Çözüm:** TRT Haber, Gazze'nin gelecekteki yönetimi için kurulan "Filistinli Teknokrat Komite" kararını kapsamlı bir şekilde aktarmıştır. Bu yaklaşım, kanalın Gazze'de kaos veya işgal yerine; istikrar, yeniden inşa ve sivil/kurumsal bir Filistin yönetimini destekleyen bir vizyon sunduğunu gösteriyor.
- **Üçlü Bölgesel İttifak Modeli:** Haberlerde Türkiye, Mısır ve Katar sürekli olarak "Üç arabulucu ülke" (ortak blok) şeklinde kurumsal bir dille ifade ediliyor. Süreç, bu üç ülkenin koordinasyonu ve iş birliği sayesinde başarıya ulaşan bir bölgesel diplomatik zafer olarak çerçeveleniyor.

TRT Haber'in siyasi çerçevesi, Türkiye'nin bölgesel liderliğini vurgularken Mısır'ı Türkiye ve Katar ile birlikte "üçlü arabuluculuk bloğu"nun eşit bir ortağı olarak sunuyor. Bu yaklaşım, Mısır'ın diplomatik rolünü küçümsemiyor; aksine, Ankara'nın stratejik ağırlığını ön plana çıkaran bir çerçeve içinde konumlandırıyor.

7. TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulguları, uluslararası medyanın Mısır'ın Gazze krizindeki rolünü tek bir anlatı üzerinden değil; belirgin şekilde farklılaşan ideolojik ve jeopolitik çerçevelerle inşa ettiğini gösteriyor. Scheufele'nin çerçeveleme teorisine göre, incelenen beş medya kaynağı olayları olduğu gibi yansıtmamış; her biri belirli unsurları seçerek öne çıkarmış ve böylece Mısır'ın imajını farklı şekillerde oluşturmuş.

Sorumluluk açısından bakıldığında, BBC ve CNN'in sınır kapısı haberlerinde İsrail merkezli bir dil kullanarak Mısır'ı edilgen ve savunmacı bir konuma yerleştirdiği açıkça görülüyor. Öte yandan, Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT, sınırın kapalı kalmasının sorumluluğunu doğrudan İsrail'e atarak Mısır'ı egemenliğini koruyan aktif bir devlet olarak sunmuşlar. İnsani ilgi açısından en dikkat çekici bulgu ise, BBC ve CNN'in "Meltem-i Sumud" Dayanışma Konvoyu'nu haberlerinde tamamen göz ardı etmesidir. Bu sessizlik, Stuart Hall'un kodlama-kod çözme teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu medya kuruluşlarının yalnızca kurumsal aktörleri meşru haber kaynakları olarak gördüğünü ve halk düzeyindeki dayanışma pratiklerini söylemsel olarak dışladığını ortaya koyuyor.

Stratejik ve siyasal açıdan bakıldığında, mecraların Mısır'ın arabuluculuk rolüne dair yaklaşımları oldukça farklılık gösteriyor. BBC, Mısır'ı ABD liderliğindeki sürecin "yardımcı aktörü" olarak tanımlarken; CNN, Mısır'ı güçlü bir aktör olarak sunmanın yanı sıra, arabuluculuk sürecinde anlaşma şartlarını değiştirmekle suçluyor. Bu çelişkili tutum, Said'in Oryantalizm kuramının günümüzdeki bir yansıması olarak değerlendirilebilir: Batı merkezli medya, Orta Doğu'daki aktörleri genellikle güvenilir ve öngörülemez bir şekilde çerçeveleyiyor. Öte yandan, Al Jazeera'nın Katar'ı Mısır'ın önüne koyması, Mosaique FM'in daha çok kutuplu ve dengeli bir tablo sunması ve TRT'nin Mısır'ı Türkiye ile birlikte "üçlü arabuluculuk bloğu"nun eşit ortağı olarak göstermesi, her mecranın kendi jeopolitik konumunu haber diline yansıttığını açıkça ortaya koyuyor.

Bu bulgular, sadece incelenen beş mecrayla sınırlı kalmayıp, daha geniş bir örüntünün parçası olduğunu gösteriyor. El Maghraby (2024) da, Gazze krizi sürecinde Mısır'ın uluslararası medyada nasıl bir çerçeveye oturtulduğunu incelediği çalışmasında benzer bir durumu tespit etmiştir: Ekim 2023'ten Ocak 2024'e kadar olan ilk dört ayda Mısır olumlu bir şekilde sunulmuş; ancak Şubat 2024'ten itibaren olumsuz bir çerçeveleme hâkim olmaya başlamıştır. Bu geçici olumlu çerçeveleme ve sonrasında gelen sert dönüş, BBC ve CNN haberlerinde görülen tutarsız Mısır temsillerini doğrulamakta ve Batı merkezli medyanın Mısır'a yönelik söylemsel örüntülerinin yapısal bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

Öte yandan, aynı çalışmada ortaya konan "ekonomik çerçeveleme" yaklaşımı — Filistinlilerin Sina'ya yerleştirilmesini Mısır'ın ekonomik borçlarının silinmesiyle ilişkilendiren anlatı — Said'in (1978) Oryantalizm kuramının günümüzdeki bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu çerçeve, Orta Doğu'daki aktörleri ekonomik çıkar peşinde koşan ve insani değerleri ikinci plana atan figürler olarak konumlandırıyor.

Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, uluslararası medyanın Mısır'ı ne tamamen olumlu ne de tamamen olumsuz bir çerçevede sunduğu; aksine her mecranın kendi ideolojik ve kurumsal çıkarları doğrultusunda farklı bir "Mısır imgesi" inşa ettiği görülmektedir. Bu durum, medya söyleminin nesnel bir bilgi aktarım aracı olmadığını; aksine küresel güç ilişkilerinin yeniden üretildiği stratejik bir alan olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1. Sonuç

Bu çalışmada, Gazze krizi çerçevesinde kritik bir jeopolitik kavşakta bulunan Mısır ve stratejik öneme sahip Refah Sınır Kapısı'nın uluslararası medyada nasıl ele alındığı, haber metinleri, söylemsel pratikler ve görsel çerçeveler üzerinden karşılaştırmalı bir analizle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, uluslararası medyanın "nesnel bir gerçeklik sunucusu" olmaktan çok, bulunduğu coğrafyanın jeopolitik bakış açısını, kurumsal çıkarlarını ve hegemonik ideolojilerini yeniden üreten stratejik araçlar olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Scheufele'nin çerçeveleme teorisi, Stuart Hall'un kodlama-kod çözme kuramı

ve Edward Said'in Oryantalizm perspektifinden elde edilen bu sonuçlar, medyanın egemenlik, insani kriz ve diplomasi kavramlarını nasıl birer araç olarak kullandığını göstermektedir.

Sorumluluk çerçevesi etrafında yapılan bu analiz, Batı merkezli medya (BBC ve CNN) ile bölgesel/alternatif medya (Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT Haber) arasında belirgin bir söylem ayrımına işaret ediyor. BBC ve CNN, sınır kapısı üzerindeki mutlak karar alma yetkisini ve siyasi iradeyi "İsrail merkezli bir dil" kullanarak şekillendirirken, Mısır'ın uluslararası hukuktan kaynaklanan egemenlik haklarını görünmez hale getiriyor. Mısır'ın resmi açıklamalarının haberlerin kenarlarına itilmesi ve reaktif bir dille (örneğin, "Ancak Mısır reddetti" gibi) sınırlanması, Kahire'yi pasif, isteksiz ve savunmacı bir aktör olarak inşa etme stratejisinin bir sonucudur. Öte yandan, Al Jazeera, Mosaique FM ve TRT Haber; sınırın işlevsizleşmesini doğrudan "İsrail işgali", askeri bombardımanlar ve lojistik şantajlar üzerinden çerçeveleyerek anti-hegemonik bir karşı-söylem geliştirmiştir. Bu kanallar, Mısır'ın ikili geçiş şartını ve ulusal güvenlik reflekslerini meşru bir egemenlik savunusu olarak sunarak Batı medyasının "isteksiz Mısır" mitini sorgulamaktadır.

İnsani ilgi çerçevesi (human-interest frame) açısından, küresel medya aktörlerinin "meşru haber kaynağı" seçerken sergiledikleri ideolojik seçicilik oldukça dikkat çekici bir şekilde belgelenmiştir. BBC ve CNN'in, halk diplomasisinin ve sivil toplumun en somut örneklerinden biri olan "Meltem-i Sumud" (Dayanışma Konvoyu) hareketini tamamen göz ardı etmesi, kurumsal bir sansür ve elit merkezli habercilik refleksinin bir yansımasıdır. Stuart Hall'un teorisine göre, egemen kodlayıcılar (Batı medyası), tabandan gelen sivil dayanışma dinamiklerini dışlayarak krizi yalnızca devletler ve uluslararası bürokrasi düzeyinde bir "operasyonel/lojistik başarısızlık" olarak kodlamış; böylece İsrail'in mutlak ablukasını söylemsel olarak hafifletmiştir. CNN'in Mısır Kızılayı'nı "gizli kahramanlar" olarak sunan görece olumlu çerçevelemesi bile, arka plandaki bu yapısal dışlamayı ortadan kaldırmamaktadır. Diğer yandan, Al Jazeera ve Mosaique FM, sivil konvoyları ve Mısır iç siyasetindeki muhalefet-iktidar kutuplaşmalarını görünür kılarak, Mısır'ı hem bölgesel baskılarla hem de içsel demokratik/siyasi gerilimlerle mücadele eden çok boyutlu, dinamik bir toplumsal alan olarak resmetmiştir. TRT Haber ise süreci rasyonel-bürokratik bir çerçeveye oturtarak, somut sayısal veriler ve resmi antlaşmalar üzerinden Mısır'ın lojistik kapasitesinin tam olduğunu ve tıkanıklığın tek sorumlusunun İsrail'in askeri engellemeleri olduğunu ampirik bir dille kanıtlamıştır.

Stratejik ve siyasal çerçeveden bakıldığında, arabuluculuk ve bölgesel güç dengeleri, kurmaca anlatıların en yoğun şekilde döndüğü bir alan haline gelmiştir. BBC'nin Mısır'ın diplomatik çabalarını, ABD liderliğindeki bir senaryonun "yardımcı aktörlüğü" seviyesine indirmesi, oryantalist bir bakış açısının günümüzdeki bir yansımasıdır. Benzer bir şekilde, CNN'in isimsiz kaynaklara dayanarak Mısır istihbaratını "anlaşma şartlarını gizlice değiştirmekle" suçlaması, Edward Said'in belirttiği "Doğulu aktörlerin güvenilirmez, şeffaf olmayan ve öngörülemez figürler olarak kurgulanması" geleneğinin modern medya üzerindeki bir örneğidir. Bölgesel düzeyde ise Al Jazeera'nın editoryal öncelikleri doğrultusunda Katar'ın diplomatik liderliğini Mısır'ın önüne koyması; TRT Haber'in ise Türkiye'nin askeri ve siyasi desteğini vurgulayarak Mısır'ı "üçlü arabuluculuk bloğunun (Türkiye-Mısır-Katar)" eşit bir ortağı olarak sunması, her iki yayıncının da kendi ulusal ve bölgesel dış politika vizyonlarını haber yapısına nasıl entegre ettiğini göstermektedir. Mosaique FM ise Şarm El-Şeyh Zirvesi üzerinden çok kutuplu, dengeli ve aktörlerin birbirini tamamladığı bir kolektif başarı tablosu çizerek daha rasyonel bir bölgesel entegrasyon anlatısı oluşturmuştur.

Son kertede, bu araştırma El Maghraby'nin (2024) zamansal kırılma ve ekonomik çerçeveleme bulgularıyla (Sina'ya tehcir karşılığı borçların silinmesi) paralellik gösteriyor. Bu durum, uluslararası medyanın Mısır imajını dönemsel ihtiyaçlara, jeopolitik ittifaklara ve ideolojik konjonktüre göre nasıl esnettiğini ortaya koyuyor. Medya, sadece nesnel bir ayna değil; aynı zamanda küresel ve bölgesel güç savaşlarının, algı yönetimlerinin ve söylemsel hegemonyaların üretildiği, pekiştirildiği ve rızanın şekillendirildiği dinamik bir savaş alanıdır.

8.2. Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen kuramsal, kavramsal ve ampirik sonuçlar doğrultusunda; gelecekte medya çalışmaları, uluslararası ilişkiler, siyasal iletişim ve eleştirel söylem analizi alanlarında yapılacak araştırmalar için bazı genel ve yöntemsel öneriler sunulmaktadır:

- **Algoritmik İdeoloji ve Dijital Hegemonya Odaklı Yaklaşımlar:** Geleneksel ve ana akım habercilik pratiklerinin yanı sıra, haber kuruluşlarının dijital platformlardaki (X, YouTube, TikTok, Instagram vb.) içerik yayılım ve etkileşim stratejileri de incelenmelidir. Batı merkezli dijital ağların algoritmik yapıları aracılığıyla hangi ideolojik çerçeveleri öne çıkardığı, hegemonik söyleme karşı direnen alternatif anlatıları nasıl "gölgelediği" (shadow-banning) ve algoritmik sansür mekanizmalarının uluslararası kriz yönetimindeki rolü, dijital ağ analizi ve büyük veri (big data) yöntemleriyle araştırılmalıdır.
- **Görsel Söylem ve Göstergebilimsel Çözümlemelerin Derinleştirilmesi:** Kriz haberciliğinde metinsel söylem kadar, yapay zeka destekli askeri senaryo videoları, harita manipülasyonları, kamera açıları ve fotoğraf seçimi de ideolojik inşa sürecinin önemli unsurlarıdır. Gelecek araştırmalarda, görsel çerçeveleme (visual framing) yöntemleri daha geniş eleştirel görsel göstergebilimsel (visual semiotics) metodolojilerle birleştirilmeli ve metin-görsel arasındaki ideolojik uyum ya da çelişkiler derinlemesine incelenmelidir.
- **Küresel Güney Perspektifi ve Çok Kutuplu Medya Haritaları:** Batı medyasının oryantalist, etnosantrik ve hegemonik söylem kalıplarına karşı, Küresel Güney'in (Latin Amerika, Afrika ve Asya medyası) bölgesel krizlere ve jeopolitik aktörlere yaklaşımını daha yakından incelemek gerekiyor. Bu sayede, uluslararası iletişim alanında alternatif karşı-söylemlerin (counter-discourses) potansiyelini ve çok kutuplu bir küresel iletişim haritasının dinamiklerini ortaya çıkarabiliriz.
- **Eleştirel Medya Okuryazarlığı (Ahlaki ve Siyasal Bilinç İnşası):** Küresel kriz dönemlerinde dezenformasyon, asimetrik bilgi savaşları ve ideolojik çerçeveleme yöntemleri zirveye ulaşıyor. Bu bağlamda, bireylerin ve toplumların medyadaki gizli hegemonik kodları, rıza üretimini ve yönlendirilmiş çerçeveleri fark edebilmeleri için Eleştirel Medya Okuryazarlığı (Critical Media Literacy) ve Dijital Okuryazarlık (Digital Literacy) modellerinin geliştirilmesi şart. Gelecek çalışmalar, izleyicilerin/okuyucuların haberleri nasıl algıladıklarına (reception analysis) odaklanarak, kod çözme (decoding) pratiklerinin toplumsal bilinç düzeyindeki yansımalarını ve medyanın manipülatif gücüne karşı geliştirilebilecek sivil direnç mekanizmalarını araştırmalıdır.
- **Ekonomi-Politik Çerçeveleme ve Risk Toplumu Entegrasyonu:** Uluslararası krizlerde aktörlerin rasyonelleştirilmesi sürecinde kullanılan "ekonomik borçlar, şantajlar ve küresel finansal bağımlılıklar" gibi anlatılar, haberlerin ekonomi-politiği üzerinden derinlemesine incelenmelidir. Bu tür pragmatik çerçeveler, Ulrich Beck'in Risk Toplumu kuramı çerçevesinde ele alınmalı; küresel risklerin ve ekonomik kriz sarmallarının, egemen devletlerin dış politika manevra alanını medya söylemi aracılığıyla.

KAYNAKÇA

- Al Abed, O. (2009). The Palestinians in Egypt: Identity, basic rights and host state policies. *Refugee Survey Quarterly*, 28(2-3), 531–549.
- Al Mesleman, F. (2023). Media framing of Egyptian-African relations in news channels (in Arabic). *Journal of Media Research and Studies*, 1–74.
- Bassouly, A. (2024). *German media framing of Egypt's role in Israeli-Gaza war*. Faculty of Al-Asun and Mass Communication, Misr International University.
- Elena, M. (2016). Framing international media in the face of social movements: CNN and Al-Jazeera English in the fall of Morsi. *Communication & Society*, 29(3), 119–131. <https://doi.org/10.15581/003.29.35827>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Hall, S. (1980). Encoding/decoding. In D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language* (pp. 128-138). Hutchinson.
- Hamdy, N. (2012). Framing the Egyptian uprising in Arabic language newspapers and social media. *Journal of Communication*, 62(2), 195–211.
- Karyotakis, M. P. (2017). Digital media framing of the Egyptian Arab Spring: Comparing Al Jazeera, BBC and China Daily. *Studies in Media and Communication*, 5(2), 66–75.
- Maziad, M., & Spraragen, A. (2025, November 6). *Egypt's role in Gaza and its relations with Israel*. J Street. <https://jstreet.org/egypts-role-in-gaza-and-its-relations-with-israel/>
- Office of the Historian. (2025, April 14). *Camp David Accords and the Arab-Israeli peace process*. US Department of State. <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david>
- Oroub, A. A. (2011, June 11). *The invisible community: Palestinians in Egypt*. Al-Shabaka. <https://al-shabaka.org/briefs/the-invisible-community-egypts-palestinians/>
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Western Books.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103–122.
- Shalaby, M. M. (2024). *A multimodal critical discourse analysis of Egypt-Gaza border blockage in selected online news reports*. Arab Open University. <https://web.aou.edu.lb/research/online-journals/PublishingImages/Pages/Calr-15/Article%202.pdf>
- State Information Service (SIS). (2018, November 25). *Egypt and the Palestinian cause*. <https://www.sis.gov.eg/Story/136421/Egypt-and-the-Palestinian-cause?lang=en-us>

DİJİTAL MEDYADA GÖÇMEN TEMSİLLERİ VE ENTEGRASYON PARADİGMALARININ SÖYLEMSEL İNŞASI: FAS VE FRANSA BAĞLAMINDA HESPRESS VE 20 MINUTES ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEME

Hanane Daalı*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Göç ve entegrasyon olguları, günümüzde dijital medya söylemlerinde en çok tartışılan toplumsal konular arasında yer almaktadır. Bu çalışma, dijital medyada göçmen temsillerini ve entegrasyon paradigmalarının söylemsel inşasını Fas ve Fransa bağlamlarında karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Fas'ın en çok ziyaret edilen dijital haber platformlarından Hespress ile Fransa'nın yaygın çevrimiçi haber mecralarından 20 Minutes'ta yayımlanan haber içeriklerine odaklanmaktadır. Çalışma, Fas medyasında ve Fransa medyasında göçmenlerin nasıl temsil edildiğini, bu temsillerde hangi dilsel ve söylemsel stratejilerin kullanıldığını ve entegrasyon kavramının hangi ideolojik çerçeveler üzerinden inşa edildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Materyal ve Yöntem: Araştırma, nitel içerik analizi yöntemine dayanmaktadır. Veri seti, Hespress ve 20 Minutes platformlarından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen toplam 30 haber ve makaleden oluşmaktadır. Her iki platformdan seçilen 15'er içerik, haber tonu, çerçeveleme stratejileri, söylemsel örüntüler ve temsil biçimleri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bulgular: Bulgular, her iki medya platformunda da göçmen temsillerinin belirli söylemsel kalıplar etrafında şekillendiğini göstermektedir. Göçmenler çoğunlukla mağduriyet, güvenlik, tehdit ve suç temaları çerçevesinde temsil edilmektedir. *Hespress* platformunda güvenlik ve insani kriz söylemleri öne çıkarken, *20 Minutes* platformunda mağduriyet, kamu düzeni ve sosyal uyum tartışmaları daha belirgin görülmektedir. Her iki platformda da göçmenler büyük ölçüde problem merkezli çerçeveler içerisinde sunulmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma, göçmen temsillerinin yalnızca haber içeriklerinden değil, göç ve entegrasyona ilişkin daha geniş ideolojik ve söylemsel yapılardan etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, dijital medyanın göç ve entegrasyona ilişkin kamusal algıların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, göç ve medya ilişkisini Fas ve Fransa örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alarak ilgili literatüre katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Medya Söylemi, Göçmen Temsilleri, Entegrasyon, Dijital Medya, Nitel İçerik Analizi, Eleştirel Söylem Analizi, Hespress, 20 Minutes.

* İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-1767-0024>, hananedaali4@gmail.com

ABSTRACT

Introduction and Purpose: Migration and integration have become among the most widely debated social issues in contemporary digital media discourse. This study aims to examine migrant representations and the discursive construction of integration paradigms in digital media through a comparative perspective focusing on Morocco and France. The research analyzes news content published on *Hespress*, one of Morocco's most visited digital news platforms, and 20 Minutes, one of France's leading online news outlets. The study seeks to investigate how migrants are represented in Moroccan and French media, the linguistic and discursive mechanisms underpinning these representations, and the ideological frameworks through which the concept of integration is constructed.

Materials and Methods: The research is based on a qualitative content analysis approach. The dataset consists of 30 news articles selected through purposive sampling from *Hespress* and 20 Minutes. Fifteen articles from each platform were comparatively analyzed in terms of news tone, framing strategies, discursive patterns, and forms of representation.

Findings: The findings indicate that migrant representations on both media platforms are shaped by specific discursive patterns. Migrants are predominantly represented through themes of victimization, security, threat, and crime. While security and humanitarian crisis narratives are more prominent on *Hespress*, discussions of victimization, public order, and social integration appear more frequently on 20 Minutes. In both platforms, migrants are largely portrayed within problem centered frameworks.

Discussion and Conclusion: The study demonstrates that migrant representations are influenced not only by news content itself but also by broader ideological and discursive structures related to migration and integration. The findings highlight the significant role of digital media in shaping public perceptions of migration and integration. In this context, the study contributes to the relevant literature by comparatively examining the relationship between migration and media through the cases of Morocco and France.

Keywords: Migration, Media Discourse, Migrant Representations, Integration, Digital Media, Qualitative Content Analysis, Critical Discourse Analysis, *Hespress*, 20 Minutes

1. GİRİŞ

Göç günümüzde yalnızca nüfus hareketliliği ya da coğrafi yer değiştirme süreçleriyle açıklanabilecek bir olgu olmaktan çıkmıştır. Sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarıyla bireyleri, toplumları ve devletleri etkileyen çok yönlü bir dönüşüm süreci hâline gelmiştir. Bu nedenle güncel göç tartışmaları, yalnızca insanların neden göç ettikleri veya hangi güzergâhları kullandıkları sorularına değil, aynı zamanda göçmenlerin toplum içerisinde nasıl algılandıkları, hangi söylemler aracılığıyla temsil edildikleri ve hangi toplumsal kategoriler içerisinde konumlandırıldıkları meselesine de odaklanmaktadır.

Göçün etkilerinin giderek daha görünür hâle gelmesiyle birlikte, göç araştırmaları dünya genelinde önemli bir çalışma alanı olarak kurumsallaşmıştır. Birçok ülkede göç araştırma merkezleri kurulmuş, göç politikaları, entegrasyon süreçleri ve göçmen topluluklarının deneyimleri akademik çalışmaların temel konuları arasında yer almaya başlamıştır. Fas örneğinde de göç çalışmaları son yıllarda dikkat çekici bir gelişim göstermiş ve göç olgusu farklı boyutlarıyla ele alınan önemli araştırma alanlarından biri hâline gelmiştir.

Kuzey Afrika'da yer alan Fas, Avrupa ile Afrika arasındaki stratejik konumu nedeniyle uzun yıllar boyunca göç veren bir ülke olarak değerlendirilmiştir. İspanya'ya en yakın noktası olan Cebelitarık Boğazı'na sadece 14 kilometre uzaklıkta olan Fas, uzun zamandır başta Fransa, Belçika ve Kanada gibi Fransızca konuşulan ülkeler olmak üzere göç kaynağı olmuştur. Ancak son yıllarda, özellikle Senegal, Mali, Kamerun, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Nijerya, Gine, Burkina Faso ve Çad gibi Sahra Altı Afrika ülkeleri ile Cezayir, Tunus, Suriye, Yemen ve Irak gibi Kuzey ve Orta Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerin izlediği rotalar nedeniyle bir geçiş ülkesi haline gelmiştir.

Fas İçişleri Bakanlığı verilerine göre, 2025 yılında ülke genelinde 73.640 düzensiz göç girişimi engellenmiştir (Reuters, 2026).

Üstelik Fas Krallığı, göçmenler açısından yalnızca bir transit ülke olmanın ötesine geçerek giderek daha fazla bir varış ve yerleşim ülkesi hâline gelmektedir. Fas Yüksek Planlama Komisyonu'nun (HCP) 2024 nüfus sayımı verilerine göre, ülkede 148.152 yabancı uyruklu kişi yaşamaktadır. Son yıllarda özellikle Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmenlerin sayısında belirgin bir artış gözlenmiş olup, yeni gelen yabancıların yaklaşık %59,9'u Sahra Altı Afrika kökenlidir (HCP Raporu, 2025). Bu durumun başlıca nedenleri arasında ekonomik fırsatlar, siyasi istikrar, bölgedeki diğer ülkelere kıyasla daha yüksek yaşam standartları, görece güvenli sosyal ortam ve sosyal-ekonomik entegrasyon ile yatırım imkânları yer almaktadır (DW, 2022).

Fransa ise, Avrupa'da en uzun göç geçmişine sahip ülkelerden biri olarak kabul edilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayileşmenin hızlanması ve işgücü ihtiyacının artması, ülkeyi kitlesel göç hareketlerinin önemli bir merkezi hâline getirmiştir. Bu dönemde başta Belçika, İtalya ve İspanya olmak üzere komşu Avrupa ülkelerinden yoğun işgücü göçü gerçekleşmiştir. 20. yüzyıl boyunca ise özellikle sömürge geçmişi bağlamında Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen göç hareketleri artmış bu da yalnızca ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda post-kolonyal bağlar da dahil olmak üzere çok katmanlı bir göç ülkesi hâline gelmesine zemin hazırlamıştır (Musée de l'histoire de l'immigration, 2022).

Fransa Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü'nün (INSEE) verilerine göre ise, 2025 yılı itibarıyla ülkede 8 milyon göçmen yaşamakta ve bu nüfus toplam nüfusun %11,6'sını oluşturmaktadır. Göçmen nüfusun kökenlerine bakıldığında, göçmenlerin %49,2'sinin Afrika, %30,3'ünün ise Avrupa doğumlu olduğu görülmektedir. Başlıca menşe ülkeler Cezayir (%12,6), Fas (%11,7), Portekiz (%7,2), Tunus (%4,9), İtalya (%3,5), Türkiye (%3,5) ve İspanya (%3,0) olup, Fransa'daki toplam göçmen nüfusun yaklaşık %46,3'ü bu yedi ülkeden gelmektedir (INSEE, 2026).

Tarihsel ve coğrafi özellikler dikkate alındığında, Fas ve Fransa farklı göç deneyimlerine sahip iki ülke olarak öne çıkmaktadır. Fransa bir göç alan (alıcı) ülke konumundayken, Fas hem göç veren hem de göç alan bir ülke niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu durum, iki ülke arasındaki göç ilişkilerini daha da güçlü hâle getirmektedir. Öte yandan Fas'ın Avrupa Birliği ile, özellikle İspanya ile olan ilişkileri, coğrafi yakınlık ve ortak sınır nedeniyle göç yönetimi açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'nin sınır kontrolü ve göç yönetimi politikaları çerçevesinde Fas'a "sınır bekçisi" rolünün atfedilmesi, zaman zaman dönemsel diplomatik krizlere yol açabilmektedir (Swissinfo, 2022).

Bu süreçlerde medya, göçe ilişkin algıların, söylemlerin ve kamuoyu tutumlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal medya platformları ve çevrimiçi haber siteleri, bilgi akışını hızlandırmakla birlikte doğrulanmamış içeriklerin ve duygusal olarak çerçevelenmiş anlatıların yayılmasını kolaylaştıran yeni bir enformasyon ekolojisi oluşturmuştur.

Nitekim farklı ülke bağlamlarında yürütülen çalışmalar, medya söyleminin göçü sıklıkla güvenlik, tehdit ve kriz eksenlerinde çerçevelediğini ortaya koymaktadır. Macaristan örneğinde göçmenler ulusal güvenlik ve kültürel bütünlük açısından bir tehdit olarak temsil edilirken (Weyer, 2017), Amerika Birleşik Devletleri'nde göç karşıtı siyasal söylemlerin medya aracılığıyla yeniden üretildiği görülmektedir (Media Portrayals of Minorities Project, 2025). Benzer biçimde Birleşik Krallık'ta özellikle Brexit süreci boyunca göç, ekonomik ve toplumsal yük söylemleri etrafında tartışılmış (Lindström, 2016), İtalya'da ise göçmenler sembolik sınırlar, güvenlik ve dışlanma eksenlerinde konumlandırılmıştır (Bruno, 2016).

Göçmenlerin medyadaki görünürlüğü meselesi yalnızca haber içeriklerinin niceliksel dağılımıyla açıklanabilecek bir konu değildir. Asıl mesele, göçmenlerin hangi söylemsel kategoriler içerisinde anlamlandırıldığı ve bu temsillerin toplumsal aidiyet sınırlarını nasıl yeniden ürettiğidir. Öte yandan Fas ve Fransa örneği, bu tartışmalar açısından dikkat çekici bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır.

Buna rağmen mevcut literatürde, Fas ve Fransa dijital medya ortamlarında üretilen göç söylemlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu makale, tam da bu noktada ortaya çıkan boşluktan hareket etmektedir. Amaç, göçmen temsillerini yalnızca haber içeriklerinde görünür hâle gelen kategoriler olarak değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetin, ulusal kimliğin ve entegrasyon anlayışlarının yeniden üretildiği söylemsel pratikler olarak ele almaktır. Bu doğrultuda Hespess ve 20 Minutes örnekleri üzerinden göçmenlerin hangi çerçeveler içerisinde temsil edildiği, bu temsillerin hangi ideolojik varsayımlara dayandığı ve medya söyleminin göçmen-toplum ilişkisini nasıl yapılandığı incelenmektedir. Böylece çalışma, hem Kuzey Afrika-Avrupa eksenindeki göç araştırmalarına hem de medya ve temsil literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Medyada Temsil Rejimleri ve Ötekiliğin Söylemsel Üretimi

Medyada temsil (representation in media) kavramı, yirminci yüzyılın ikinci yarısında, özellikle 1970’li yıllarda medya araştırmalarına dâhil olmuş ve ortaya çıkışından bu yana önemli bir ilgi görmüştür (Arslan, 2021). Özellikle kültürel çalışmalar, medya çalışmaları ve medya eleştirisi alanlarının gelişmesiyle, araştırmacıların ve analistlerin dikkatini çekmiştir. Bu kavram, eleştirmenlerin medyada, televizyonda ve sinemada toplumdaki belirli gruplara yönelik klişeleri güçlendiren açık uygulamaları fark etmeleriyle birlikte akademik çevrelerde ortaya çıkmış ve popülerlik kazanmıştır.

Medya ve iletişim çalışmaları ile söylem analizi alanındaki gelişmelerin yanı sıra, 1960’lı yıllarda televizyon reklamlarında ve sinemada kadınların temsil edilme biçimlerine karşı çıkan feminist, siyahi ve eşcinsel hareketler, kendi temsillerini de sorgulayarak bu sürecin tartışmaya açılmasını sağlamıştır. Temsili eleştiren feminist çalışmalara odaklanılmasının bir sonucu olarak klişeleştirme (stereotyping), görünmez temsil (invisible representation) ve kodlama/kod çözme (encoding/decoding) gibi bir dizi kavram ortaya çıkmış ve bunlar akademik düzeyde yoğun bir şekilde incelenmiştir. Bu gelişmelerin ardından, kültüre ilişkin tüm temsillerin politik olduğu yönündeki tartışmalar doğmuştur.

Bu alanda en çok bilinen isimlerden biri, Jamaika asıllı İngiliz düşünür *Stuart Hall*’dur. Ayrıca, Filistin asıllı Amerikalı düşünür ve “*Oryantalizm*” kitabının yazarı *Edward Said* medyadaki ve genel olarak Batı düşüncesindeki “öteki” imajını eleştirmiştir. Hall ve Said bu konuda farklı ama önemli bakış açıları sunmuştur. Stuart Hall’a göre medyada “temsil” belirli bir kültüre mensup bireylerin paylaştığı ortak anlamların üretilmesi ve bu anlamların toplum içinde paylaşılması sürecinin temel unsurudur (Hall, 2003, s. 16).

Ayrıca Hall için temsil, anlamın nasıl oluştuğunu ve şekillendiğini belirleyen aktif ve dinamik bir süreçtir, çünkü ona göre, temsil aracılığıyla bireyler dünyayı nasıl algıladıklarını kavrar ve bu algıya bağlı olarak kimliklerini oluştururlar. Hall, temsili “dünya hakkında anlamlı bir şey söylemek ya da onu başkalarına anlamlı bir biçimde sunmak amacıyla dilin ve işaretlerin kullanılması” biçiminde tanımlar. Ayrıca temsilin “dil aracılığıyla anlamın inşası” olduğunu ifade eder (Hall, 1997. s. 15).

Edward Said’e göre ise temsil kavramı tarihsel, kültürel, siyasal bağlamlarla yakından ilişkilidir (Said, 1999, s. 285). Said, temsilin gerçek ve doğru olanla ilişkisini sorgular ve bir şeyin temsiline aslında birçok unsurla birlikte oluşturulduğunu vurgular. Örneğin, Batı dünyası Doğu’yu (örneğin Araplar, Asyalılar, Müslümanlar...) tasvir ederken, onu kendi çıkarlarına, önyargılarına ve güç ilişkilerine göre doğrudan ya da dolaylı biçimde temsil eder. Yani bu temsil, gerçeğin kendisi değil, gerçeğe benzetilen bir bakış açısidir. Özellikle Hollywood sineması, bu tür temsil şekillerinin sıkça görüldüğü önemli bir alandır, dünya sinema endüstrisinin merkezinde yer alan Hollywood filmlerinde, bazı grupların olumsuz şekilde temsil edildiği ırksal stereotiplere sıkça rastlanmaktadır.

Gerçeği yansıtmayan temsiller, klişeler ve stereotipik imgeler hızla yayılarak zamanla insanlar tarafından fark edilemeyecek kadar görünmez hale gelebilmektedir. Bunun en temel sebebi,

insanların bu imgelerle büyümesi ve onları normalleştirmesidir (Shaheen, 2006, s. 11). Örneğin, “*Consequences of Misrepresentation*” başlıklı makalede, Pakistan’daki Afgan mültecilerin çoğunlukla terör veya suç bağlamında haberleştirildiği belirtilmektedir (Murad, 2024). Benzer şekilde, göçmenler de genellikle topluma yük, başarısız ve sorumsuz bireyler olarak tasvir edilmekte ve bazen "suçlular", "tecavüzcüler" veya "seller" olarak tanımlanmaktadır (Esses et al., 2013).

Medya söylemi, farklı coğrafyaları ve toplumsal grupları eşit biçimde temsil etmemekte, belirli anlam rejimleri içerisinde yeniden üretmektedir. Bu bağlamda Batı, çoğu zaman ilerleme, rasyonellik ve medeniyetle ilişkilendirilirken, Afrika yoksulluk, geri kalmışlık ve bağımlılık söylemleriyle, Doğu ise çatışma, şiddet ve otoriterlik imgeleriyle temsil edilmektedir. Bu bağlamda Edward Said, Batı’nın Doğu hakkında sahte, aşağılayıcı ve yabancılaştırıcı bir imge inşa ettiğini belirtir. Said, “Oryantalizmin özü, Batı’nın üstünlüğü ile Doğu’nun aşağılığı arasındaki içsel ayrımdır.” demektedir (Al Jazeera Centre for Studies, 2012).

Sözlük anlamıyla “öteki”, farklı tarafların birbirini tanımlamak için kullandığı bir terimdir ve bu durumda taraflar birbirlerini “öteki” olarak tanımlamada eşit koşullara sahiptir. TDK tarafından yayımlanan 1983 tarihli Türkçe Sözlük’te “öteki”, “başka, bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge, nitelik yönünden alışılmışın dışında bir üstünlüğü olan, konu edilen” şeklinde tanımlanmaktadır. “Başkalık” ise “alışılana benzememe, değişik olma durumu, değişiklik” olarak ifade edilmiştir (Çiftçi, 2006). Ancak sosyal bilimler ve medya çalışmalarında “öteki” kavramı genellikle eşitsiz güç ilişkilerini ifade etmektedir. Örneğin, daha güçlü bir grup, güç ilişkileri nedeniyle daha zayıf olan bir grubu ‘öteki’ olarak tanımlayabilir. Said’in de vurguladığı üzere, günümüzde dünya kamuoyunun Doğu’ya ilişkin algısı, büyük ölçüde bu tarihsel süreçte şekillenmiş basmakalıp temsillere dayanmaktadır (Said, 1979).

İletişim ve medya çalışmaları alanındaki diğer düşünürler, araştırmacılar ve uzmanlara göre, “temsil” kavramı çeşitli tanım ve yorumlara açık bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kavram, farklı toplumsal grupların, alt kültürlerin, mesleklerin, yaş gruplarının, toplumsal sınıfların ve mekânların medyada nasıl sunulduğunu ve bu sunumların izleyici tarafından nasıl yorumlandığını açıklamaktadır (Price, 1998, s. 43).

Kültürel medya ve toplumsal cinsiyet çalışmaları, bazı grupların medyada yüzeysel ve yanıltıcı şekilde temsil edilerek belli kalıplara sokulduğunu ve olumsuz şekilde gösterildiğini vurgulamaktadır. Bu duruma en yaygın ve net örneklerden biri, kadınların medyadaki temsili konusudur. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, kadınların dergilere olan ilgisi artmıştır. O dönemde birçok kadın aile, güzellik, ev, dekorasyon, kadın bedeni ve dış görünüş gibi “kadınlara özgü” kabul edilen konulara odaklanan haftalık ve aylık dergileri takip etmekteydi. Genel amaçlı dergilerde ise kadınlar çoğunlukla süsleyici ve dekoratif rollerle olumsuz biçimde sunulurken, erkekler ise başarı ve yetkinlikle ilişkilendiriliyordu. Bu dergilerde kadınlar genellikle geleneksel ya da güzelleştirme rollerine hapsedilmekte, çocukça davranışlar sergileyen ya da sorgulamadan tüketen bireyler olarak tasvir edilmektedir (Koekemoer, 2004). Buna karşılık, erkekler başarı, zafer, bilgi, cesaret, deneyim ve kahramanlık gibi güçlü özelliklerle tanımlanmaktadır (Yamani, 2020, s. 35).

Medyada kadın imajı genellikle basmakalıp, geleneksel ve kısıtlayıcı algılarla yansıtılmaktadır. Ceyda Ilgaz Büyükbaykal, “Medyada Kadın Olgusu” başlıklı makalesinde hem dünyada hem de Türkiye’de medyada kadınların, kültürel ve toplumsal kalıplar ile toplumdaki egemen ataerkil sistem nedeniyle çoğu zaman olumsuz şekilde ve belirli geleneksel rollerle sınırlı biçimde temsil edildiğini belirtmektedir. Büyükbaykal, medyada kadın temsili için şu ana başlıklar altında sınırlandığını ifade etmektedir: Ev kadını / iyi eş ve anne, cinsel obje, güzel ve bakımlı kadın, aldatan ya da aldatılan kadın, mükemmel kadın, toplumsal sorunların arka planda kalması, özgüvenin zedelenmesi...(Büyükbaykal, 2011, ss. 19-30).

Her medya, toplumdaki belirli grupları belli bir biçimde, belirli bir ideoloji doğrultusunda ya da dolaylı amaçlar uğruna temsil etmektedir. Bu bağlamda, ideoloji kavramı da önemli bir yer

tutmaktadır. İdeoloji, temsiller aracılığıyla sunmak istediği gerçekliği kitlelere kabul ettirmeye çalışmaktadır (Söğüt, 2019, s. 214).

Her ne kadar medya olumsuz ve yanlış stereotiplerden, kalıplardan ve yerleşik yargılardan uzaklaşmayı hedeflese de farklı bakış açıları sunmak ya da mevcut temsilleri sorgulamak her zaman kolay olmamaktadır. Özellikle toplumda uzun yıllardır yerleşmiş olan kalıplardan kurtulmak oldukça güçtür, çünkü bu temsiller zamanla kültürel yapının bir parçası hâline gelmiştir. Bu çerçevede, söz konusu klişe temsiller genellikle belirli medya teknikleri aracılığıyla üretilmektedir: haber çerçevesi (framing), içerik seçiciliği (selectivity), odaklanma ya da dışlama stratejileri gibi yöntemler bu üretim sürecinde etkili olmaktadır. Yanıltıcı temsiller yalnızca yanlış bir imaj sunmakla kalmamakta, aynı zamanda bu gruplara yönelik toplumsal algıları şekillendirmekte, bireylerin kendilerine bakışını etkilemekte ve kamu politikalarını (örneğin vize rejimleri, göçmenlik politikaları ve uluslararası yaptırımlar gibi) doğrudan etkileyebilmektedir. Bu durum, ayrımcılığı, ötekileştirmeyi, korkuyu ve nefreti pekiştiren bir süreci beraberinde getirmektedir.

2.2. Çerçeveleme Teorisi (Framing Theory) ve Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi

Çerçeveleme teorisi, medya içeriklerinin toplumsal gerçekliği nasıl seçtiğini, organize ettiğini ve anlamlandırdığını açıklayan en etkili kuramsal yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Günümüzde iletişim çalışmaları başta olmak üzere siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, göç araştırmaları ve söylem analizi gibi farklı disiplinlerde yaygın biçimde kullanılmaktadır (Erdem, 2022, s. 45).

Çerçeveleme yaklaşımının kuramsal temelleri, Goffman'ın (1974, ss. 10-11) gündelik yaşam deneyimlerinin nasıl anlamlandırıldığını açıklamak amacıyla geliştirdiği çerçeve analizine dayanmaktadır. Goffman'a göre bireyler, karşılaştıkları olayları belirli yorumlama şemaları aracılığıyla algılamakta ve toplumsal gerçekliği bu bilişsel çerçeveler üzerinden deneyimlemektedir. Daha sonraki çalışmalar, bu yaklaşımı bireysel anlamlandırma süreçlerinin ötesine taşıyarak medya içeriklerinin üretimi ve yorumlanmasına uyarlamıştır. Böylece çerçeveleme kavramı, sosyal gerçekliğin medya aracılığıyla nasıl kurulduğunu açıklayan temel teorik araçlardan biri hâline gelmiştir (Şan & Yılmaz Altun, 2023, s. 781).

1980'li yıllarla birlikte çerçeveleme literatürü, medya araştırmalarında daha sistematik bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Gitlin'in (1980, s. 7) çalışmaları, medya çerçevelerinin yalnızca haber sunum teknikleri olmadığını, aynı zamanda belirli toplumsal ve siyasal anlamları meşrulaştıran söylemsel yapılar olduğunu ortaya koymuştur. Benzer biçimde Tuchman (1978, ss. 209-216), haber üretim süreçlerinin kurumsal ve örgütsel boyutlarına dikkat çekmiştir. Tuchman'a göre haberler, nesnel gerçekliğin doğrudan yansımaları değil, gazetecilik rutinleri, editoryal tercihler ve kurumsal yapıların etkisiyle şekillenen toplumsal inşalardır.

Çerçeveleme literatürünün en etkili kavramsallaştırmalarından biri ise Entman (1993, s. 52) tarafından geliştirilmiştir. Entman, çerçevelemeyi algılanan gerçekliğin belirli yönlerini seçerek bunları iletişim metinlerinde daha görünür hâle getirme süreci olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, medya metinlerinin yalnızca olayları aktarmadığını, aynı zamanda hangi sorunların önemli olduğunu, bu sorunların nedenlerini, sorumlularını ve çözüm yollarını belirli yorumlama kalıpları içerisinde sunduğunu ortaya koymaktadır.

Entman'ın yaklaşımı, çerçevelemenin dört temel işlev üzerine kurulduğunu ileri sürmektedir: sorunun tanımlanması, nedensel yorumlama, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi sunma (Omrani, 2024). Bu işlevler aracılığıyla medya metinleri belirli olaylara ilişkin anlamların üretilmesine ve kamuoyuna aktarılmasına katkıda bulunmaktadır.

Sonraki çalışmalar, çerçeveleme süreçlerinin medya kuruluşlarının kurumsal yapıları, profesyonel normları ve siyasal-ekonomik bağlamlarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermiştir (Shoemaker & Reese, 1996). Bu doğrultuda, medya çerçeveleri belirli olay ve aktörlere ilişkin algıların oluşumunda etkili olmakta, bazı anlamları görünür kılarken diğerlerini geri plana itmektedir. De Vreese'nin (2005)

de belirttiği gibi, çerçeveleme yaklaşımı medya içeriklerinin üretimi, sunumu ve alımlanmasını birlikte ele alan çok katmanlı bir analiz çerçevesi sunmaktadır.

Bu araştırmada çerçeveleme teorisi, Fas ve Fransa dijital medyasında göçmenlerin hangi söylemsel çerçeveler içerisinde temsil edildiğini incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, haber metinlerinde göçmenlerin nasıl tanımlandığını, hangi neden-sonuç ilişkileri içerisinde konumlandırıldığını, hangi değer yargılarıyla ilişkilendirildiğini ve hangi çözüm önerileri bağlamında sunulduğunu analiz ederek medya söyleminin göç ve entegrasyon konularındaki anlam üretim süreçlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2.3. Dijital Haber Medyasında Göçmen Temsili: Egemen Çerçeveler ve Söylemsel Kalıplar

Medya, bireyleri ve grupları “öteki” olarak çeşitli biçimlerde temsil etmektedir. Özellikle de göçmenlere dair kolektif algıların oluşturulmasında bu durum ön plana çıkmaktadır. Göçmenler, uzun zamandır medya temsillerinde önemli bir toplumsal kategori olarak kabul edilmektedir. Bu temsiller, ev sahibi toplumların ideolojik ve politik yönelimlerini yansıtan çeşitli söylemler ve anlatı çerçeveleri aracılığıyla inşa edilmektedir.

Medya çerçevelemesinin toplumsal algıları şekillendirdiği ve mülteci ve göçmenlere yönelik olumsuz temsiller yoluyla damgalanmayı (stigma/ olumsuz etiket) artırdığı öne sürülmektedir (Cariola, 2025). Nitekim araştırmalar, olumsuz medya söyleminin toplumsal eşitsizlikleri pekiştirdiğini, göçmenlere yönelik tehdit ve düşmanlık algılarını artırdığını ve göçmen karşıtı politika ve tutumları beslediğini göstermektedir (Conzo et al., 2021).

Van Dijk’in Sosyal-Bilişsel Modeli’ne göre söylem, medya söylemi de dahil olmak üzere, yalnızca dilsel bir iletişim aracı olmakla sınırlı değildir. Daha ziyade, dil aracılığıyla toplumsal temsiller üreten ideolojik bir yapıdır (Van Dijk, 2006a). Örneğin, medyada ötekinin tanımı, "göçmenlerin" altta yatan ideolojilere göre tanımlanma biçimine atıfta bulunmaktadır. Teoriye göre, bireyler söylemde genellikle bilişsel ve algısal önyargılar sergilerler; iç grup nötr veya olumlu bir ışıktaki sunulurken, dış grup olan “tuhaf öteki” olumsuz, korkutucu ve yanlış bir ışıktaki sunulur. Van Dijk’in vurguladığı gibi, "ideolojik söylem, dahil etme ve dışlama süreçleriyle işler, bu süreçlerde benliğin olumlu nitelikleri vurgulanır ve ötekinin olumsuz nitelikleri güçlendirilir" (Van Dijk, 2006b, s. 117).

Haber çerçevesi yalnızca bir anlatım tarzı değil, belirli etiketlerin ve biçimsel özelliklerin öne çıkarılıp bazılarının arka plana atılmasının da dahil olduğu kapsamlı bir modeldir (Erken & Atabek, 2016). Bu yaklaşıma göre, haber kuruluşları toplumsal ve siyasal olayları belirli biçimlerde çerçeveleyerek, olayların ardındaki nedenleri, muhtemel sonuçları ve çözüm olanaklarını okuyucuya belli bir bakış açısıyla sunmaktadır (Nelson et al., 1997. s. 567). Araştırmacılar Callaghan ve Frauke, bu bağlamda gazetecilerin ve editörlerin okuyucular için bir anlam haritası ya da anlatı modeli oluşturduklarını ileri sürmektedir. Onlara göre, bu çerçeveler kamusal tartışmaları bilişsel düzeyde yapılandırarak bireylerin bilgi edinme biçimlerinin ve siyasal tutumlarının şekillenmesini doğrudan etkilemektedir (Callaghan & Schnell, 2001).

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, göçmenlerin medya söylemlerinde çoğunlukla güvenlik, tehdit, mağduriyet, insani yardım ve uyum gibi farklı çerçeveler aracılığıyla temsil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda dikkat çekici çalışmalardan biri olan “Uluslararası Medyada Göçmen Haberlerini Çerçevelemek: Ukraynalı Göçmenlerin Medyada Temsili” başlıklı araştırmada uluslararası basında Ukraynalı göçmenlerin haberlerde nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Araştırmada saptanan çerçeveler şu şekilde sıralanmıştır: sorumluluk, insani ilgi, çatışma, dini tehdit, ekonomik tehdit, siyasal tehdit, ayrımcılık, sosyal güvenlik, kültürel tehdit, mağduriyet, yerleşim, uluslararası tepki ve demografik çerçeve (Kachybekova & Pazarbaşı, 2024. s. 168). Benzer şekilde, Yüksel ve Hiçdurmaz tarafından yürütülen araştırma da medya çerçevelerinin göçmenlere yönelik toplumsal algıların oluşumundaki rolüne dikkat çekmektedir. Araştırmacılara göre medya tarafından kullanılan farklı haber çerçeveleri, kamuoyunun Suriyeli çocuklara ve genel olarak göçmenlere yönelik bakış açısını doğrudan biçimlendirmektedir. Yaptıkları analizde, Türkiye’de ulusal basında

Suriyeli çocukların temsili, mağduriyet çerçevesi, yardım ve güçlendirme çerçevesi, çözüm odaklı yaklaşım çerçevesi ve göç politikaları çerçevesi olmak üzere dört temel çerçeve etrafında şekillenmektedir. Araştırmacılar, bu çerçevelerin yalnızca medya anlatılarını yapılandırmakla kalmayıp, aynı zamanda göçmen çocukların sosyokültürel uyumu açısından belirleyici bir işlev taşıdığını da vurgulamaktadır (Yüksel & Hiçdurmaz, 2022).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, göçmenlerin dijital haber medyasında nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlayan karşılaştırmalı bir medya araştırmasıdır. Araştırmada nitel ve nicel içerik analizi yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın teorik temeli Stuart Hall'ün Temsil Teorisi (Representation Theory), Entman'ın Çerçeveleme Kuramı (Framing Theory) ve Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi yaklaşımına dayanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Fas ve Fransa'da aktif olan dijital haber platformlarında yayımlanan göç temalı haberler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Örneklem kapsamında Fas'ın en çok takip edilen dijital haber platformlarından biri olan Hespess'te yayımlanan 15 haber-makale ile Fransa'nın önde gelen dijital haber platformlarından biri olan 20 Minutes'ta yayımlanan 15 haber-makale incelenmiştir. Böylece toplam 30 haber araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Araştırma örnekleme dâhil edilen haberler, Ekim 2025 ile Nisan 2026 tarihleri arasında yayımlanmış olup göçmenler, düzensiz göç, sınır güvenliği, insan kaçakçılığı, göçmen ölümleri, mültecilik, iltica süreçleri, entegrasyon, insan hakları ve göç politikaları gibi konularla doğrudan ilişkili içeriklerden seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir çünkü araştırmanın amacı göçmen temsillerini derinlemesine incelemek ve farklı temsil biçimlerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Tekrarlayan içerikler ve araştırmanın amacıyla doğrudan ilişkili olmayan haberler örneklem dışında bırakılmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde Hespess ve 20 Minutes haber platformlarının dijital arşivleri taranmıştır. Haberlerin belirlenmesinde göç ve göçmenlikle ilgili anahtar kelimeler kullanılmıştır. Tarama sürecinde aşağıdaki anahtar kelimelerden yararlanılmıştır:

20 Minutes için

- Migration (**Göç**)
- Migrants (**Göçmenler**)
- Immigration (**Göçmenlik**)
- Réfugiés (**Mülteciler**)
- Frontières (**Sınırlar**)
- Politique migratoire (**Göç Politikası**)
- Intégration (**Entegrasyon**)
- Demandeurs d'asile (**Sığınmacılar**)
- Crise migratoire (**Göç Krizi**)
- Immigration irrégulière (**Düzensiz Göç**)
- Contrôle des frontières (**Sınır Kontrolü**)
- Expulsion (**Sınır Dışı Etme**)
- Droits des migrants (**Göçmen Hakları**)

Hespress için

- الهجرة (Göç)
- المهاجرين (Göçmenler)
- الاندماج (Entegrasyon)
- الهجرة غير النظامية (Düzensiz Göç)
- اللاجئين (Mülteciler)
- الحدود (Sınırlar)
- الحريك (Kaçak Geçiş / Düzensiz Göç)
- قوارب الموت (Ölüm Botları)
- سياسة الهجرة (Göç Politikası)
- طالبو اللجوء (Sığınmacılar)
- الاتجار بالبشر (İnsan Kaçakçılığı)
- أمن الحدود (Sınır Güvenliği)
- حقوق المهاجرين (Göçmen Hakları)
- الترحيل (Geri Gönderme)
- الهجرة السرية (Kaçak Göç)

3.4. Veri Toplama Aracı ve Kodlama Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak literatür temel alınarak hazırlanan yapılandırılmış bir kodlama formu kullanılmıştır. Kodlama sürecinde her haber aşağıdaki kategoriler doğrultusunda değerlendirilmiştir:

Ana Kategori	Alt Kategoriler
Haber Tonu	Pozitif, Negatif, Nötr
Baskın Çerçeve (Frame)	Güvenlik/Tehdit Çerçevesi, İnsani Yardım/Mağduriyet Çerçevesi, Ekonomik Çerçeve, Siyasi ve Politik Çerçeve, İnsan Hakları Çerçevesi, Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesi...
Göçmen Temsili	Mağdur olarak göçmen, Tehdit olarak göçmen, Katkı sağlayan birey olarak göçmen, Kırılgan grup olarak göçmen, Politika nesnesi olarak göçmen...
Haber Kaynakları	Devlet yetkilileri, Güvenlik birimleri, Sivil toplum kuruluşları, Akademisyenler ve uzmanlar, Göçmenler, Yerel halk temsilcileri
Göçmen Sesinin Varlığı	Var, Yok
Stereotipleştirici İfadeler	Var, Yok
Görsel Temsil	Bireysel göçmen, Göçmen grupları, Güvenlik güçleri, Sınır bölgeleri, Deniz geçişleri ve tekneler, Kurumsal aktörler...

Tablo 1. İçerik Analizinde Kullanılan Kodlama Kategorileri

3.5. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler manuel olarak kodlanmış ve frekans analizine tabi tutulmuştur. Her kategori için frekans ve yüzde dağılımları hesaplanarak Fas ve Fransa dijital medyasında göçmenlerin hangi temsil biçimleri ve medya çerçeveleri içerisinde sunulduğu belirlenmiştir. Nicel analiz sonuçları tablolar ve grafikler aracılığıyla sunulmuştur. Araştırmanın karşılaştırmalı boyutunda Hespress ve 20 Minutes haberlerinde kullanılan söylemler, çerçeveler, kaynaklar ve temsil biçimleri karşılaştırılmış, iki ülkenin dijital medya söylemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

4. ANALİZ VE BULGULAR

4.1. Hespress Analizi

Bu bölümde, Hespress haber sitesinde yayınlanan 15 haber ve makale üzerinden yapılan içerik analizine dayalı bulgular detaylı biçimde sunulmakta, yorumlanmakta ve çalışmanın temel araştırma sorularına verilen yanıtlar tartışılmaktadır.

4.1.1. Hespress'te Haber Tonunun İnşası

Haber Tonu	Frekans	Oran (%)
Negatif	6	40,0
Pozitif	2	13,3
Nötr	7	46,7
Toplam	15	100

Tablo 2. Haber Tonunun Dağılımı

Değerlendirme

Analiz sonuçları, Hespress'te yayımlanan göç temalı haberlerin önemli bir bölümünün nötr ve negatif bir haber tonu benimsediğini göstermektedir. Özellikle negatif tonlu haberlerde göçmenler çoğunlukla düzensiz göç, güvenlik operasyonları, sınır ihlalleri ve kamu düzeniyle ilişkilendirilmektedir. Bu haberlerde kullanılan dil, göçmenleri net bir şekilde toplumsal ve güvenlik temelli sorunlarla bağlantılı aktörler olarak konumlandırmaktadır.

Bu bağlamda "موجات بشرية من المهاجرين الأفارقة غير النظاميين تكسر هدوء مدينة تيزنيت" (*Düzensiz Afrikalı göçmenlerden oluşan insan dalgaları Tiznit kentinin huzurunu bozuyor*) başlıklı haberde göçmenler şehrin huzurunu bozan ve yerel halkta endişe yaratan bir unsur olarak sunulmaktadır. Başlıkta kullanılan "موجات بشرية" (insan dalgaları) ifadesi, göçmenleri bireysel özelliklerinden uzaklaştırarak kitlesel ve kontrol edilmesi gereken bir hareketlilik biçiminde temsil etmektedir. Bu tür ifadeler, dijital medyada kullanılan kalabalık grup fotoğraflarıyla birlikte değerlendirildiğinde, göçmenleri yönetilmesi ve kontrol edilmesi gereken kalabalık topluluklar olarak temsil etmekte ve okuyucunun konuya ilişkin algısını şekillendirmektedir.

Benzer şekilde "سراقات مهاجرين تۇرق ساكنة بالفنيدق" (*Göçmenlerin gerçekleştirdiği hırsızlıklar Fnideq sakinlerini endişelendiriyor*) başlıklı haberde göçmenler doğrudan suç ve güvenlik sorunlarıyla ilişkilendirilmekte, haber metninde yer alan ifadeler okuyucuda tehdit algısı oluşturabilecek bir çerçeve sunmaktadır.

Negatif tonlu haberlerde dikkat çeken bir diğer unsur, göçmenlerin çoğu zaman güvenlik güçlerinin müdahale ettiği, kontrol altına aldığı veya engellediği gruplar olarak temsil edilmesidir. "إحباط هجرة سرية" (*Sidi Ifni kıyılarında kaçak göç girişiminin engellenmesi*) ve "السلطات تواصل تشديد الخناق" (*Yetkililer düzensiz göçe yönelik baskıyı artırmayı sürdürüyor*) başlıklı

haberlerde güvenlik kurumlarının faaliyetleri haberin merkezinde yer almakta, göçmenlerin bireysel deneyimlerine veya göç nedenlerine ise yer verilmemektedir.

Negatif tonlu haberlerde kullanılan dil incelendiğinde, göçmenlerin güvenlik riski, toplumsal huzursuzluk, düzensizlik ve kamu düzenini etkileyen unsurlar olarak temsil edildiği görülmektedir. Özellikle “*şehrin sükûnetini bozmak*”, “*güvenlik operasyonu*”, “*kaçak geçiş*”, “*yasadışı göç*”, “*engelleme*” ve “*müdahale*” gibi ifadeler göçmenleri toplumsal düzen açısından sorunlu bir kategoriye yerleştirmektedir.

Örnekleme yer alan 7 haber ise nötr bir ton benimsemektedir. Bu haberlerde gazeteciler olayları daha çok bilgi verme amacıyla aktarmış, yorumlayıcı veya duygusal ifadelerden kaçınmıştır. Özellikle Fas-Avrupa Birliği iş birliği, göç politikaları veya resmi açıklamalar üzerine kurulu haberlerde kurumsal bir dil kullanılmaktadır. “*الشراكة المغربية الأوروبية تضطلع بأدوار محورية في ضبط الهجرة المتوسطية*” (*Fas-Avrupa ortaklığı Akdeniz göçünün yönetiminde önemli roller üstleniyor*) başlıklı haberde göç konusu daha çok uluslararası iş birliği ve politika ekseninde ele alınmakta, haber metni değerlendirmeden ziyade bilgi aktarmaya odaklanmaktadır. Benzer şekilde “*إدارة السجون توضح أوضاع سجنائين*” (*Cezaevi İdaresi Senegallilerin durumuna açıklık getiriyor*) başlıklı haberde de resmi açıklamalar merkeze alınmakta ve olay aktarımı ön planda tutulmaktadır.

Pozitif tonlu haberler ise örneklemin yalnızca küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu haberlerde göçmenler insan hakları, toplumsal uyum ve entegrasyon bağlamında ele alınmaktadır. Özellikle “*انتقادات تطال ظروف إيواء مهاجرين*” (*Göçmenlerin barınma koşullarına yönelik eleştiriler*) başlıklı haberde göçmenlerin yaşam koşulları ve karşılaştıkları zorluklar ön plana çıkarılmakta, insani boyut daha görünür hale getirilmektedir. Benzer şekilde “*دراسة: المصلحة والمنفعة تحلمان تمثلات المغاربة لمهاجري جنوب الصحراء*” (*Araştırma: Faslıların Sahra Altı Afrikalı göçmenlere yönelik algılarını çıkar ve fayda belirliyor*) başlıklı haberde göçmenlere ilişkin toplumsal algılar ve entegrasyon süreçleri ele alınmakta, göçmenler toplumsal yaşamın bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu tür haberlerin sayısal olarak sınırlı olması dikkat çekicidir.

4.1.2. Hespress'te Göç Haberlerinin Çerçevenme Biçimleri

Baskın Çerçeve	Frekans (f)	Yüzde (%)
Güvenlik / Tehdit Çerçevesi	8	53,3
İnsani Yardım / Mağduriyet Çerçevesi	2	13,3
Siyasi ve Politik Çerçeve	2	13,3
Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesi	2	13,3
İnsan Hakları Çerçevesi	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 3. Hespress Haberlerinde Baskın Çerçevelerin Dağılımı

Değerlendirme

Örnekleme yer alan haberler incelendiğinde, Tablo 3'te görüldüğü üzere en baskın çerçevenin %53.3 oranıyla Güvenlik/Tehdit Çerçevesi olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçeve özellikle

düzensiz göç, sınır geçişleri, güvenlik operasyonları, gözaltılar, geri gönderme süreçleri ve yerel halkın kaygıları üzerinden kurulmaktadır.

İnsani Yardım/Mağduriyet Çerçevesi daha çok sınır bölgelerinde ölü bulunan göçmenler, insan kaçakçılığı mağdurları ve kötü yaşam koşulları üzerinden ortaya çıkmaktadır. Ancak mağduriyet söylemi çoğu zaman göçmenlerin kendi anlatıları üzerinden değil, yerel kaynaklar, sivil toplum kuruluşları ve resmi aktörlerin açıklamaları aracılığıyla kurulmaktadır.

Siyasi ve Politik Çerçeve (%13,3) ise göç konusunun devlet politikaları, Fas-Avrupa Birliği iş birliği, sınır yönetimi stratejileri ve uluslararası göç anlaşmaları bağlamında ele alındığı haberlerde ortaya çıkmaktadır.

Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesi (%13,3) daha çok akademik çalışmalar, sosyal uyum tartışmaları ve göçmenlerin Fas toplumuna katılım süreçleri üzerinden görünür olmaktadır. Ancak örnekleme bu çerçevenin sınırlı kalması, entegrasyon söyleminin güvenlik söylemine kıyasla oldukça zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.3. Göçmenlerin Temsil Ediliş Biçimleri: Mağdur, Tehdit ve Politika Nesnesi

Göçmen Temsili	Frekans (f)	Yüzde (%)
Politika nesnesi olarak göçmen	7	46,7
Mağdur olarak göçmen	3	20,0
Tehdit olarak göçmen	2	13,3
Kırılgan grup olarak göçmen	2	13,3
Katkı sağlayan birey olarak göçmen	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 4. Göçmen Temsili Kategorilerinin Dağılımı

Değerlendirme

Tablo 4 sonuçlarına göre, göçmenlerin en sık “*politika nesnesi olarak göçmen*” kategorisinde temsil edildiği görülmektedir. Bu temsil biçiminde göçmenler yakalanan, sevk edilen, geri gönderilen, kontrol edilen veya devlet politikaları kapsamında yönetilen gruplar olarak sunulmaktadır. İkinci önemli temsil biçimi “mağdur olarak göçmen”dir. Bu temsil, sınırda ölü bulunan göçmenler, insan kaçakçılığı mağdurları ve kötü koşullara maruz kalan kişiler üzerinden kurulmaktadır. Ancak mağduriyet temsili bile çoğu zaman pasif bir temsil biçimidir; göçmenler kendi hikâyelerini anlatan özne olarak değil, hakkında konuşulan kırılgan figürler olarak görünmektedir.

“Tehdit olarak göçmen” temsili ise daha sorunlu bir söylemsel alana işaret etmektedir. Bu temsil biçiminde göçmenler, yerel güvenliği, toplumsal düzeni veya kamusal huzuru bozabilecek gruplar olarak konumlandırılmaktadır. Özellikle yerel halkın endişelerini merkeze alan haberlerde göçmenler homojen ve risk taşıyan bir topluluk gibi sunulmaktadır. “Katkı sağlayan birey olarak göçmen” temsili

ise oldukça zayıftır. Bu bulgu, Hespress haberlerinde göçmenlerin ekonomik, kültürel, akademik veya toplumsal katkılarının yeterince görünür olmadığını göstermektedir.

4.1.4. Göç Haberlerinde Kaynakların Dağılımı

Haber Kaynağı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Güvenlik birimleri	5	33,3
Devlet yetkilileri	4	26,7
Sivil toplum kuruluşları	3	20,0
Akademisyenler ve uzmanlar	2	13,3
Yerel halk temsilcileri	1	6,7
Göçmenler	0	0,0
Toplam	15	100,0

Tablo 5. Haber Kaynaklarının Dağılımı

Değerlendirme

Haber kaynaklarının dağılımı incelendiğinde, Hespress'te göç konusunun kurumsal aktörlerin perspektifi üzerinden ele alındığı görülmektedir. Haberlerin %33,3'ünde güvenlik kurumları ve kolluk kuvvetleri temel bilgi kaynağı olarak kullanılırken, %26,7'sinde devlet yetkililerinin açıklamalarına yer verilmiştir. Böylece haberlerin yaklaşık %60'ı doğrudan devlet ve güvenlik odaklı kaynaklara dayanmaktadır. Özellikle "المغرب يجهز 73 ألف محاولة هجرة" (*Fas 73 bin göç girişimini engelledi*) ve "عمليات أمنية بشمال المملكة تسفر عن توقيف مئات المرشحين للهجرة" (*Ülkenin kuzeyinde gerçekleştirilen güvenlik operasyonları yüzlerce göç adayının yakalanmasıyla sonuçlandı*) başlıklı haberlerde güvenlik kurumlarının açıklamaları haberin temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu haberlerde göçmenlerin deneyimlerinden çok, operasyonların kapsamı, engellenen geçiş girişimleri ve güvenlik tedbirleri ön plana çıkarılmaktadır. Buna karşılık sivil toplum kuruluşları (%20,0) ve akademisyenler ile uzmanlar (%13,3) daha sınırlı bir görünürlüğe sahiptir. Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri ise göçmenlerin haber kaynağı olarak hiçbir haberde yer almamasıdır. İncelenen haberlerde göçmenler hakkında çok sayıda bilgi verilmesine rağmen, göçmenlerin kendi görüşleri, deneyimleri ve değerlendirmeleri doğrudan aktarılmamaktadır. Yerel halk temsilcilerinin ise yalnızca sınırlı sayıda haberde kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir.

4.1.5. Göçmen Sesinin Görünmezliği

Değerlendirme

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, göçmenlerin haberlerde sürekli temsil edilmelerine rağmen kendi seslerine oldukça sınırlı ölçüde yer verilmesidir. İncelenen haberlerde göçmenler çoğunlukla haberin konusu olarak görünür olmakta, ancak deneyimlerini, beklentilerini veya yaşadıkları sorunları doğrudan aktaran aktörler olarak yer almamaktadır. Başka bir ifadeyle, haberlerde göçmenler hakkında konuşulmakta fakat göçmenlerin kendileri konuşmamaktadır. Haberlerin anlamını kuran temel aktörler devlet yetkilileri, güvenlik kurumları, yerel halk temsilcileri, uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları olmaktadır.

Özellikle güvenlik ve düzensiz göç temalı haberlerde bu durum daha belirgin hale gelmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları deneyimler, göç etme nedenleri veya karşılaştıkları güçlükler yerine resmi

kurumların açıklamaları, güvenlik operasyonları ve göç yönetimine ilişkin değerlendirmeler ön plana çıkmaktadır. Göçmenlerin haber kaynağı olarak görünürlüğünün düşük olması, onların deneyimlerinin ve bakış açılarının kamuoyuna aktarılmasını sınırlandırmaktadır. Böylece okuyucu, göç olgusunu büyük ölçüde kurumsal aktörlerin sunduğu perspektif üzerinden değerlendirmektedir.

4.1.6. Görsel Temsil Stratejileri ve Göçmen İmgesinin İnşası

Görsel Temsil	Frekans	%
Göçmen grupları	5	33,3
Güvenlik güçleri	3	20,0
Sınır bölgeleri	2	13,3
Deniz geçişleri ve tekneler	2	13,3
Kurumsal aktörler	2	13,3
Bireysel göçmen	1	6,7
Toplam	15	100

Tablo 6. Göç Haberlerinde Kullanılan Görsel Temsil Türleri

Görsel 1: Hespress Haberlerinde Kullanılan Görsel Temsil Örnekleri

Değerlendirme

Görsel analiz sonuçları, Hespress'te göçmenlerin ağırlıklı olarak kolektif ve güvenlik odaklı imgeler aracılığıyla temsil edildiğini göstermektedir. Haberlerde en sık kullanılan görseller göçmen grupları, sınır bölgeleri, güvenlik güçleri, deniz geçişleri ve kurumsal aktörlerden oluşmaktadır. Özellikle düzensiz göç ve sınır güvenliği temalı haberlerde kalabalık göçmen gruplarını gösteren fotoğrafların baskın olduğu görülmektedir. Benzer şekilde güvenlik güçleri, sınır kontrolleri ve operasyonlara ilişkin görseller de örneklem içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Güvenlik kurumlarının görsel olarak

görünürlüğü, göç olgusunun kontrol, denetim ve müdahale ekseninde anlamlandırılmasını güçlendirmektedir. Deniz geçişleri, tekneler ve sınır noktalarını gösteren görüntüler ise göçü sürekli hareketlilik ve sınır aşımıyla ilişkilendiren bir görsel çerçeve oluşturmaktadır.

Buna karşılık bireysel göçmen portreleri, aile yaşamı, çalışma hayatı veya toplumsal uyum süreçlerini yansıtan görseller oldukça sınırlıdır. Göçmenlerin gündelik yaşam pratiklerini görünür kılan görsel içeriklerin eksikliği, onların insani ve bireysel yönlerinin arka planda kalmasına neden olmaktadır. Şekil 1'de sunulan görsel örnekler de bu eğilimi desteklemektedir.

4.2. 20 Minutes Analizi

4.2.1. Haber Tonunun İnşası ve Söylemsel Analizi

Haber Tonu	Frekans	Oran (%)
Pozitif	4	26,7
Negatif	3	20,0
Nötr	8	53,3
Toplam	15	100

Tablo 7. 20 Minutes Haberlerinde Haber Tonunun Dağılımı

Değerlendirme

20 Minutes'ta göç olgusuna ilişkin haberlerin baskın özelliği, göçü doğrudan bir güvenlik tehdidi olarak sunmaktan ziyade insani, toplumsal ve siyasal boyutlarıyla ele alan nispeten dengeli bir söylem üretmesidir. Haberlerin önemli bir bölümü nötr bir ton benimsemekle birlikte, bu nötrlük mutlak bir tarafsızlığa işaret etmemektedir. Örnekleme yer alan **“Près de 8.000 migrants ont disparu ou sont morts sur les routes dans le monde en 2025”** başlıklı haberde göç olgusu güvenlik sorunu olarak değil, küresel ölçekte bir insani kriz olarak çerçevelenmektedir. Kullanılan sayısal veriler ve uluslararası kuruluş raporları göçmenlerin kırılgan konumunu görünür kılarken, okuyucunun dikkatini göç hareketlerinin insani maliyetine yönlendirmektedir. Benzer şekilde **“Plus de 70 migrants disparus après un naufrage au large du Yémen”** başlıklı haberde de haber değeri, göçmenlerin gerçekleştirdiği bir eylemden değil, maruz kaldıkları trajediden kaynaklanmaktadır. Bu tür haberlerde göçmenler zorunlu hareketliliğin mağdurları olarak temsil edilmektedir. Bu durum Hespess'ten önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Bununla birlikte 20 Minutes'taki nötr tonun tamamen tarafsız olduğu söylenemez. Haberlerde kullanılan kurumsal kaynaklar ve uluslararası kuruluşların açıklamaları, göç olgusunu belirli normatif değerler çerçevesinde anlamlandırmaktadır. Özellikle insan hakları, koruma yükümlülüğü ve insani sorumluluk kavramları birçok haberde örtük biçimde yeniden üretilmektedir.

Pozitif tonlu haberlerde ise göçmenlerin ekonomik ve toplumsal katkılarına vurgu yapılmaktadır. **“Les immigrés viennent principalement d’Afrique et sont de plus en plus diplômés”** başlıklı haberde göçmenler düşük nitelikli iş gücü veya sosyal yardım bağımlıları olarak değil, yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler olarak temsil edilmektedir. Özellikle haberde göçmenlerin eğitim seviyelerine ilişkin istatistiklerin kullanılması dikkat çekicidir.

Negatif tonlu haberler ise örneklem içerisinde sınırlı bir yer tutmaktadır. Ancak bu haberlerde bile göçmenlerin doğrudan suçlu veya tehdit olarak sunulduğu görülmemektedir. Örneğin **İtalya'nın göç politikalarını sertleştirmesine ilişkin** haberlerde odak noktası göçmenler değil, devletlerin göç yönetimi stratejileridir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 20 Minutes'taki haber tonu göçmenleri kriminalize eden veya güvenlik tehdidi olarak kodlayan bir söylem üretmemektedir.

4.2.2. Göç Söylemlerinde Baskın Çerçeveler

Baskın Çerçeve	Frekans (f)	Yüzde (%)
İnsani Yardım / Mağduriyet Çerçevesi	5	33,3
İnsan Hakları Çerçevesi	3	20,0
Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesi	3	20,0
Siyasi ve Politik Çerçeve	2	13,3
Güvenlik / Tehdit Çerçevesi	1	6,7
Ekonomik Çerçeve	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 8. 20 Minutes Haberlerinde Baskın Çerçevelerin Dağılımı

Değerlendirme

Tablo 8 bulguları incelendiğinde, 20 Minutes'ta göç olgusunun ağırlıklı olarak insani, toplumsal ve hukuki boyutlarıyla ele alındığı görülmektedir. Hespresse'te baskın olan güvenlik ve tehdit çerçevesinin aksine, 20 Minutes'ta İnsani Yardım ve Mağduriyet Çerçevesi, İnsan Hakları Çerçevesi ve Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesi ön plana çıkmaktadır. Bu durum, göçmenlerin temsil edilme biçimini doğrudan etkilemekte ve okuyucunun göç olgusunu algılama şeklini şekillendirmektedir.

Örnekleme en sık karşılaşılan çerçeve İnsani Yardım ve Mağduriyet Çerçevesidir. Özellikle Akdeniz ve göç güzergâhlarında yaşanan ölümler, kayıplar ve insani krizler bu çerçeve içerisinde sunulmaktadır. Örnekleme dikkat çeken ikinci baskın çerçeve İnsan Hakları Çerçevesidir. Bu çerçevede göçmenlerin hukuki statüleri, temel haklara erişimleri ve maruz kaldıkları ayrımcılık biçimleri ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle "*La Défenseure des droits dénonce l'usage d'armes contre des migrants*" (Hak Savunucusu göçmenlere karşı silah kullanılmasını kınadı) başlıklı haberde devlet uygulamaları insan hakları perspektifinden sorgulanmaktadır.

20 Minutes'ta öne çıkan bir diğer çerçeve ise Entegrasyon ve Toplumsal Uyum Çerçevesidir. Bu çerçeve özellikle göçmenlerin eğitim, istihdam ve toplumsal katılım süreçlerine odaklanan haberlerde görünür hale gelmektedir. "*Je ne me fais plus d'illusion... Une immigration de plus en plus diplômée mais toujours sous-utilisée*" (Giderek daha eğitilmiş ancak hâlâ yeterince değerlendirilemeyen bir göçmen nüfusu) başlıklı haberde de göçmenlerin sahip oldukları insan sermayesinin yeterince kullanılmadığı vurgulanmaktadır. Böylece göçmenler, toplumsal gelişime katkı sağlayabilecek aktörler olarak temsil edilmektedir. Buna karşılık Güvenlik ve Tehdit Çerçevesi örneklem içerisinde daha sınırlı bir yer tutmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, 20 Minutes'taki çerçeveleme pratikleri göçmenleri öncelikle mağdur, hak sahibi birey ve toplumsal aktör olarak görünür kılmaktadır. İnsani yardım, insan hakları ve entegrasyon çerçevelerinin baskınlığı, göç olgusunun yalnızca güvenlik perspektifiyle ele alınmadığını göstermektedir.

4.2.3. 20 Minutes'ta Göçmen Temsillerinin İnşası

Göçmen Temsili	Frekans (f)	Yüzde (%)
Mağdur olarak göçmen	5	33,3
Kırılğan grup olarak göçmen	4	26,7
Katkı sağlayan birey olarak göçmen	3	20,0
Politika nesnesi olarak göçmen	2	13,3
Tehdit olarak göçmen	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 9: 20 Minutes'ta Göçmen Temsillerinin Dağılımı

Değerlendirme

Fransız haber sitesi 20 Minutes'ta yayımlanan göç temalı haberler Tablo 9 kapsamında incelendiğinde, göçmenlerin ağırlıklı olarak “mağdur olarak göçmen”, “kırılğan grup olarak göçmen” ve “katkı sağlayan birey olarak göçmen” kategorileri içerisinde temsil edildiği görülmektedir.

Örnekleme en baskın temsil biçimi mağdur olarak göçmen kategorisidir. Özellikle Akdeniz'de meydana gelen tekne faciaları, göç yollarında yaşanan ölümler ve kayıplar üzerine kurulu haberlerde göçmenler korunmaya ihtiyaç duyan kırılğan bireyler olarak temsil edilmektedir. Haberlerde ölüm, kayıp, denizde mahsur kalma, insan kaçakçılığı ve temel haklara erişememe gibi temalar sıkça yer almakta, böylece göçmenler uluslararası göç rejimlerinin mağdurları olarak konumlandırılmaktadır. Ancak mağduriyet söylemi burada yalnızca dramatik bir anlatı üretmek için kullanılmamakta, çoğu zaman uluslararası kuruluşların verileri ve insan hakları raporlarıyla desteklenmektedir.

Örnekleme öne çıkan ikinci temsil biçimi kırılğan grup olarak göçmen kategorisidir. Özellikle ayrımcılık, dışlanma, hukuki güvencesizlik ve sosyal eşitsizliklere odaklanan haberlerde göçmenler korunması gereken hassas toplumsal gruplar olarak sunulmaktadır. Bu haberlerde göçmenlerin karşılaştığı sorunlar bireysel başarısızlıkların sonucu olarak değil, yapısal ve kurumsal faktörlerin ürünü olarak açıklanmaktadır.

20 Minutes'taki temsil biçimlerinden biri de katkı sağlayan birey olarak göçmen kategorisidir. Özellikle eğitim, istihdam ve toplumsal katılım temalı haberlerde göçmenler ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sunabilecek aktörler olarak temsil edilmektedir. Bu temsil biçimi, Avrupa medyasında sıkça karşılaşılan ekonomik yük veya sosyal yardım bağımlılığı söylemlerine karşı alternatif bir anlatı üretmektedir. Buna karşılık tehdit olarak göçmen temsili örneklem içerisinde oldukça sınırlı bir yer tutmaktadır. Göçmenlerin doğrudan suç, düzensizlik veya kamu güvenliğini tehdit eden aktörler olarak sunulduğu haber sayısı oldukça düşüktür. Ayrıca politika nesnesi olarak göçmen temsili örnekleme yer almakla birlikte Hespress'teki kadar baskın değildir.

4.2.4. Haber Kaynakları ve Söylemsel Otorite

Haber Kaynağı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Uluslararası Kuruluşlar ve STK'lar	5	33,3
Devlet Yetkilileri ve Siyasi Aktörler	3	20,0
Akademisyenler ve Uzmanlar	3	20,0
Göçmenler	2	13,3
Yerel Halk Temsilcileri	1	6,7
Güvenlik Kurumları	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 10: 20 Minutes Haberlerinde Kullanılan Haber Kaynaklarının Dağılımı

Değerlendirme

Tablo 10'da yer alan bulgular incelendiğinde, söylemsel otoritenin Hespress'e kıyasla daha çeşitlendirilmiş bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Haberlerde yalnızca devlet kurumları ve güvenlik aktörleri değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar, insan hakları örgütleri, akademisyenler, araştırma merkezleri ve zaman zaman göçmenlerin kendileri de bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Örnekleme en görünür kaynak gruplarından biri uluslararası kuruluşlardır. Özellikle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Avrupa Birliği kurumları ve çeşitli insan hakları kuruluşlarının raporları birçok haberde temel referans noktası olarak kullanılmaktadır. Örneğin, dünya genelinde göç yollarında hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenlere ilişkin haberlerde IOM verileri temel bilgi kaynağını oluşturmaktadır.

Bir diğer dikkat çekici bulgu, uzman görüşlerinin ve akademik araştırmaların haber söyleminde önemli bir yer tutmasıdır. Özellikle göçmenlerin eğitim düzeyleri, iş gücü piyasasına katılımları ve entegrasyon süreçlerine ilişkin haberlerde araştırma sonuçlarına ve uzman değerlendirmelerine başvurulmaktadır.

20 Minutes'ta dikkat çeken bir diğer unsur, göçmenlerin belirli haberlerde doğrudan kaynak olarak görünür hale gelmesidir. Ardından, devlet yetkilileri de haber söyleminde önemli bir konuma sahiptir. Özellikle Fransa ve Avrupa Birliği'nin göç politikalarına ilişkin haberlerde hükümet temsilcileri, bakanlar ve siyasi karar alıcılar temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Ancak bu kaynakların kullanımı çoğu zaman alternatif görüşlerle dengelenmektedir.

Söylemsel otorite açısından değerlendirildiğinde, 20 Minutes'ta hiçbir aktörün mutlak bir hegemonya kuramadığı görülmektedir. Uluslararası kuruluşlar, akademisyenler, insan hakları savunucuları, siyasi aktörler ve zaman zaman göçmenlerin kendileri haber söylemine katkıda bulunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, 20 Minutes'taki haber kaynakları daha yüksek düzeyde çeşitlilik göstermekte ve göç söyleminin çoğulcu bir yapıda kurulmasına katkı sağlamaktadır.

4.2.5. Göçmen Sesinin Görünürlüğü

20 Minutes'ta göçmenlerin sesine Hespress'e kıyasla daha fazla yer verilmektedir. Bazı haberlerde göçmenlerin bireysel deneyimleri, yaşadıkları sorunlar ve entegrasyon süreçlerine ilişkin doğrudan alıntılar kullanılmaktadır. Yani, göçmenlerin yalnızca hakkında konuşulan nesneler olmaktan çıkıp, kendi hikâyelerini anlatan aktörler olarak görünür hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

Görsel Temsil Stratejileri ve Göçmen İmgesinin İnşası

Görsel Temsil	Frekans (f)	Yüzde (%)
Göçmen Grupları	4	26,7
Kurtarma Operasyonları ve İnsani Yardım	3	20,0
Bireysel Göçmen	3	20,0
Deniz Geçişleri ve Tekneler	2	13,3
Kurumsal Aktörler	2	13,3
Güvenlik Güçleri	1	6,7
Toplam	15	100,0

Tablo 11: 20 Minutes'ta Göçmenlere İlişkin Görsel Temsil Stratejilerinin Dağılımı

Resim 11: 20 Minutes Haberlerinde Göçmenlerin Görsel Temsiline İlişkin Örnekler

Değerlendirme

Tablo 11'de yer alan bulgular incelendiğinde, 20 Minutes'ta kullanılan görsellerin büyük ölçüde insani yardım, mağduriyet ve toplumsal görünürlük ekseninde şekillendiği görülmektedir. Görsel analiz sonuçları, haberlerde en sık göçmen grupları, kurtarma operasyonları, deniz geçişleri, insani yardım faaliyetleri, mülteci kampları ve kurumsal aktörlerin ön plana çıkarıldığını göstermektedir. Özellikle

deniz üzerinde mahsur kalan tekneler, kurtarma ekipleri tarafından yardım edilen göçmenler veya kalabalık mülteci gruplarını gösteren fotoğraflar, göçün insani boyutunu görünür kılmaktadır. Bu görsellerde göçmenler risk altındaki insanlar olarak sunulmaktadır.

Platformun en dikkat çekici özelliklerinden biri güvenlik güçlerinin ve sınır kontrol mekanizmalarının görece sınırlı görünürlüğüdür. Güvenlik kurumlarının yer aldığı görseller bulunmakla birlikte, bu görüntüler çoğunlukla kurtarma faaliyetleri, insani müdahaleler veya kamu politikalarının uygulanması bağlamında kullanılmaktadır. Örnekleme yer alan birçok haberde göçmenlerin yüzlerinin görünür olduğu bireysel fotoğraflara veya gündelik yaşamlarını yansıtan görüntülere de yer verilmektedir.

Bununla birlikte, göçmen gruplarını gösteren toplu fotoğraflar da örneklem içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu görseller göç hareketlerinin büyüklüğünü, insani krizlerin boyutunu veya uluslararası göç dinamiklerini göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla aynı görsel unsur farklı söylemsel bağlamlar içerisinde farklı anlamlar üretebilmektedir.

Yukarıda yer alan görsel örnekler de bu eğilimi desteklemektedir. İncelenen haberlerde kullanılan fotoğrafların önemli bir bölümü kurtarma operasyonları, mülteci kampları, göçmenlerin gündelik yaşamları ve insani yardım faaliyetleri etrafında yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık sınır güvenliği, polis operasyonları ve göç kontrolüne odaklanan görseller örneklem içerisinde daha sınırlı bir yer tutmaktadır. Bu durum, görsel söylemin metinsel söylemle paralel biçimde çalıştığını göstermektedir.

4.3. Karşılaştırmalı Tartışma: Hespress ve 20 Minutes'ta Göçmen Temsillerinin Farklılaşması

Boyut	Hespress	20 Minutes
Haber Tonu	Negatif, Güvenlik odaklı	Nötr, İnsani odaklı
Baskın Çerçeve	Güvenlik, Tehdit	Mağduriyet-İnsan Hakları
Göçmen Temsili	Politika nesnesi	Mağdur/Kırılgan birey
Kaynaklar	Devlet ve güvenlik kurumları	STK, uzman, uluslararası kuruluşlar...
Göçmen Sesi	Çok düşük	Görece daha görünür
Görsel Temsil	Sınır, polis, kalabalık gruplar	Yardım, entegrasyon, bireysel hikâyeler...

Tablo 12. Göçmen Temsillerine İlişkin Bulguların Karşılaştırmalı Özeti

Araştırma bulguları, Hespress ve 20 Minutes'ın göç olgusunu yalnızca farklı haber çerçeveleri içerisinde sunmadığını, aynı zamanda göçmenleri farklı toplumsal konumlara yerleştiren iki ayrı söylemsel gerçeklik ürettiğini göstermektedir. Her iki platformda göç görünür ve güncel bir konu olmasına rağmen göçmenlerin kim olduklarına, toplum içerisindeki rollerine ve kamusal alandaki meşruiyetlerine ilişkin anlamlar farklı biçimlerde inşa edilmektedir.

Ayrıca bu noktada vurgulanması gereken önemli bir husus, Fas ve Fransa örneklerinde olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde göçmen temsillerinin yalnızca editoryal tercihlerin sonucu olmadığıdır. Bu temsiller ulusal göç rejimleri, siyasal öncelikler, tarihsel deneyimler ve medya kültürleri tarafından şekillenen daha geniş bir anlamlandırma sürecinin parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin *Hespress*'in göçü büyük ölçüde güvenlik, sınır kontrolü ve düzensiz göç ekseninde sunması yalnızca editörlerin tercihiyle açıklanamaz. Fas'ın Avrupa'ya geçiş güzergâhında bulunan önemli bir transit göç ülkesi olması, devletin düzensiz göçle mücadeleyi öncelikli bir politika alanı olarak görmesi ve özellikle son yıllarda Sahra Altı Afrika kökenli göçmenlere ilişkin güvenlik ve toplumsal uyum tartışmalarının kamuoyunda yoğunlaşması, bu söylemsel çerçevenin oluşumunda belirleyici rol oynamaktadır.

Ancak *20 Minutes*'ta göçmenlerin daha çok insan hakları, entegrasyon ve toplumsal uyum perspektifinden ele alınması da yalnızca editoryal bir tercih olarak değerlendirilemez. Fransa'nın uzun yıllardır göç alan bir ülke olması, sömürgecilik geçmişiyle bağlantılı göç hareketleri ve göçmenlerin toplumsal yaşam içerisindeki görünürlüğü bu temsil biçiminin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca Fransa'da göç ve mültecilik alanında faaliyet gösteren çok sayıda sivil toplum kuruluşu, insan hakları örgütü, araştırma merkezi ve uluslararası kuruluş bulunmaktadır. Bu aktörler medya içeriklerinde sıklıkla kaynak olarak yer almakta, göç tartışmalarına alternatif perspektifler sunmakta ve göçmenlerin yalnızca güvenlik ekseninde değil, hak sahibi bireyler ve toplumsal aktörler olarak görünürlük kazanmalarına katkıda bulunmaktadır.

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, iki medya kuruluşunda epistemik otoritenin farklı aktörler arasında dağıtılmasıdır. *Hespress*'te göçe ilişkin bilgi büyük ölçüde devlet kurumları, güvenlik aktörleri ve resmî kaynaklar aracılığıyla üretilmektedir. Bu durum göçün öncelikle bir güvenlik ve yönetim meselesi olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. Göçmenler burada kendi deneyimlerini aktaran öznelere dönüşmemekte, aksine devlet politikalarının uygulanma alanı içerisinde konumlandırılan nüfus kategorileri olarak temsil edilmektedir. Buna karşılık *20 Minutes*'ta söylemsel otoritenin daha çoğulcu biçimde dağıldığı görülmektedir. Uluslararası kuruluşlar, insan hakları örgütleri, uzmanlar ve zaman zaman göçmenlerin kendileri haber söyleminin üretimine katılmaktadır. Böylece göç olgusu insani, toplumsal ve hukuki boyutları bulunan çok katmanlı bir olgu olarak görünür hale gelmektedir.

Çerçeveleme analizine ilişkin bulgular da iki medya kuruluşu arasındaki temel ayrışmayı ortaya koymaktadır. *Hespress*'te baskın olan güvenlik ve tehdit çerçevesi, göçmenleri sınır kontrolü, düzensiz hareketlilik ve kamu düzeni bağlamında anlamlandırmaktadır. Bu bağlamda *Hespress*'teki güvenlik çerçevesi, göçü öncelikle yönetilmesi gereken bir risk olarak tanımlamaktadır. Buna karşılık *20 Minutes*'ta baskın olan insan hakları, mağduriyet ve entegrasyon çerçeveleri göçmenleri korunması gereken bireyler, hak sahipleri ve toplumsal aktörler olarak konumlandırmaktadır.

Göçmen temsillerindeki farklılaşma, Stuart Hall'ün temsil kuramı açısından değerlendirildiğinde daha görünür hale gelmektedir. Hall'e göre medya gerçekliği yansıtan değil, gerçekliği anlamlandıran ve yeniden üreten bir kurumdur. Bu perspektiften bakıldığında *Hespress*'te göçmenler çoğunlukla "politika nesnesi", "kontrol edilmesi gereken nüfus" veya belirli durumlarda "tehdit" olarak temsil edilirken, *20 Minutes*'ta "mağdur", "kırılğan grup" ve "katkı sağlayan birey" kimlikleri öne çıkmaktadır. Dolayısıyla iki medya kuruluşu aynı toplumsal gruba ilişkin farklı kimlik kategorileri üretmekte ve okuyucuların göçmenlere ilişkin algılarını farklı yönlerde şekillendirmektedir.

Görsel temsil stratejileri de bu söylemsel farklılaşmayı desteklemektedir. *Hespress*'te sınır bölgeleri, güvenlik güçleri ve kalabalık göçmen grupları ön plana çıkarken, *20 Minutes*'ta bireysel portreler, kurtarma operasyonları ve gündelik yaşam pratikleri daha görünür durumdadır. Bu farklılık yalnızca estetik bir tercih değildir. Görsel çerçeveler, göçmenlerin anonim kalabalıklar mı yoksa bireysel hikâyelere sahip insanlar mı olarak algılanacağını belirlemektedir. Özellikle *Hespress*'te baskın olan kolektif ve anonim görsellik, göçmenlerin bireysel özelliklerini görünmez kılarken, *20 Minutes*'taki bireyselleştirilmiş görseller göçmenlerin insanileştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli bulgu, göçmen sesinin görünürlüğüne ilişkindir. *Hespress*'te hiçbir haberde göçmenlerin doğrudan kaynak olarak yer almaması dikkat çekicidir. *20 Minutes*'ta ise sınırlı da olsa göçmenlerin kendi deneyimlerini aktardıkları örneklerle rastlanmaktadır. Bu farklılık, temsilde özneleşme meselesinin medya söylemindeki önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak araştırma, *Hespress* ve *20 Minutes*'ın aynı göç olgusunu farklı söylemsel çerçeveler içerisinde anlamlandırdığını göstermektedir. Ancak bu farklılık yalnızca haberlerin nasıl sunulduğuyla ilgili değildir. Aynı zamanda göçmenlerin toplum içerisindeki konumlarının nasıl tanımlandığına ve hangi ölçüde kamusal meşruiyet kazandıklarına da işaret etmektedir. Dolayısıyla göçmen temsillerini anlamak, yalnızca haber içeriklerini incelemekle sınırlı kalmamalıdır. Aynı zamanda bu içeriklerin üretildiği siyasal, toplumsal ve tarihsel bağlamların da dikkate alınması gerekmektedir. Bu çalışma,

göçmen temsillerinin medya metinlerinde doğal ve tarafsız biçimde ortaya çıkmadığını. belirli güç ilişkileri, ulusal öncelikler ve toplumsal tartışmalar çerçevesinde sürekli yeniden üretildiğini göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç konusu yüzyıllardır küresel gündemi ve kamuoyunu meşgul etmiştir. Günümüzde ise küresel ölçekte en tartışmalı ve çok yönlü olgulardan biridir. Göç, araştırmacılar için her zaman zorlu bir konu olmuştur. Dahası, durağan bir süreç değil, dinamik ve sürekli değişen bir süreçtir. Bu dinamizm, göçü tek bir çalışma veya sınırlı sayıda çalışmayla tam olarak anlamayı imkânsız kılmaktadır. Sonuç olarak göç, sosyal, politik ve ekonomik boyutlarının kapsamlı bir şekilde incelenmesini gerektiren çok boyutlu bir gerçeklik olmaya devam etmektedir.

Son yıllarda göç, sosyal, siyasal ve ekonomik boyutları nedeniyle giderek daha fazla önem kazanan bir araştırma alanı haline gelmiştir. Özellikle Sahra Altı Afrika'dan hem Fas'a hem de Fransa'ya yönelen göç hareketleri, göç olgusunun farklı ulusal bağlamlarda nasıl anlamlandırıldığını ve temsil edildiğini incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Bu araştırma, tam da bu soruya cevap vermek amacıyla şekillenmiş ve Sahra Altı Afrika kökenli göçmenlerin Fas ve Fransa dijital medyasında nasıl temsil edildiğini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Hespess ve 20 Minutes'ta yayımlanan haberlerin karma içerik analizi yoluyla değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular, göçmen temsillerinin medya metinlerinde doğal ve tarafsız biçimde ortaya çıkmadığını; belirli söylemsel tercihler, güç ilişkileri ve toplumsal bağlamlar içerisinde sürekli yeniden üretildiğini göstermektedir.

Bu bulgular doğrultusunda, medya kuruluşlarının göç konularını ele alırken daha dengeli, kapsayıcı ve çoğulcu temsil biçimleri geliştirmeleri gerekmektedir. Özellikle göçmenlerin kendi deneyimlerini doğrudan aktarabilecekleri haber pratiklerinin yaygınlaştırılması, stereotipleştirici ve dışlayıcı söylemlerin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Göçmenlerin yalnızca güvenlik, kriz veya düzensiz göç bağlamında değil; eğitim, çalışma hayatı, kültürel katkılar ve toplumsal katılım gibi farklı boyutlarıyla da görünür kılınması önem taşımaktadır.

Kurumsal düzeyde, medya kuruluşları, sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ve akademik kurumlar arasındaki iş birliklerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca gazetecilere yönelik göç haberciliği, insan hakları ve kültürlerarası iletişim alanlarında mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılması, daha etik ve kapsayıcı haber içeriklerinin üretilmesine katkı sağlayacaktır.

Hukuki ve politik düzeyde ise göç politikalarının yalnızca güvenlik eksenli yaklaşımlarla sınırlandırılmaması, insan hakları, toplumsal uyum ve sosyal kapsayıcılık ilkeleriyle desteklenmesi önem taşımaktadır. Göçmenlerin kamusal yaşam içerisindeki görünürlüğünü ve katılımını artıracak politikaların geliştirilmesi, medya söylemlerinde de daha dengeli temsil biçimlerinin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir.

Akademik açıdan ise gelecekte yapılacak araştırmaların sosyal medya platformları, kullanıcı yorumları ve alternatif dijital medya mecralarını da kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra farklı ülkeler arasında gerçekleştirilecek karşılaştırmalı çalışmalar, medya sistemleri ile göçmen temsilleri arasındaki ilişkinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, Fas ve Fransa dijital medyasında göçmen temsillerinin farklı söylemsel çerçeveler içerisinde üretildiğini göstermekte, göçmenlerin medya söylemlerinde yalnızca haber konusu değil, aynı zamanda toplumsal anlamların, aidiyet biçimlerinin ve kamusal meşruiyet sınırlarının inşa edildiği önemli aktörler olarak yer aldığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching: Mass media in the making and unmaking of the New Left*. University of California Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hall, S. (1997). *Representation – Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications Ltd.
- Hall, S. (2003). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü. M. Küçük (Ed. ve çev.), *Medya, İktidar ve İdeoloji* içinde. Ankara: Ark Yayınları.
- Koehemoer, L. (2004). *Marketing Communication*. South Africa: Juta and Co LTD.
- Parenti, M. (1992). *Make-Believe Media: Politics of Film and Television*. New York: St. Martin's Press.
- Price, J. (1998). *Advanced studies in media*. Cheltenham, Birleşik Krallık: Nelson Thornes.
- Said, E. W. (1979). *Orientalism* (1st Vintage Books ed.). New York, NY: Vintage Books.
- Said, E. W. (1999). *Şarkiyatçılık* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Shaheen, J. G. (2006). *Reel bad Arabs: How Hollywood vilifies a people*. Media Education Foundation.
- Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (1996). *Mediating the Message*. New York: Longman Publishers.
- Tuchman, G. (1978). *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: Knopf.
- Ergül, H. (t.y.). *Kültürel Çalışmalar: Medya, Toplumsal Eşitsizlikler ve Temsil*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Jović, J. (2018). A visual analysis of four frames of representation of “refugeeness”. In *Refugees and the violence of welfare bureaucracies*. Manchester University Press.
- Arslan, G. (2021). Yeni medya ve siyasal iletişim. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 1–8.
- Bruno, M. (2016). Media representations of immigrants in Italy: Framing real and symbolic borders. *REMHU: Revista Interdisciplinar da Mobilidade Humana*, 24(46), 45–58.
- Büyükbaykal, C. I. (2011). Medyada kadın olgusu. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 19–30.
- Callaghan, K., & Schnell, F. (2001). Assessing The Democratic Debate: How The News Media Frame Elite Policy Discourse. *Journal of Political Communication*, 18, 83–212.
- Conzo, P., Fuochi, G., Anfossi, L., Spaccatini, F., & Mosso, C. O. (2021). Negative media portrayals of immigrants increase ingroup favoritism and hostile physiological and emotional reactions. *Scientific Reports*, 11(1).
- Çiftçi, İ. (2006). *Uluslararası ilişkilerde “öteki” kavramı ve Avrupa Birliği ile İslam Konferansı Örgütü’nün 2002 İstanbul buluşmasında “Türk modeli” söylemi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim adresi: <https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/42320.pdf>
- de Vreese, C. H. (2005). Haber çerçeveleme: Kuram ve tipoloji (İ. Erdoğan, Trans.). *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2952>
- Entman, R. M. (1993). Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Erdem, T. (2022). Çerçeveleme kuramı perspektifinden uluslararası basının Türk ekonomisine yaklaşımı: Al Jazeera ve BBC örneği. *The Journal of Communication and Social Studies*, 2(1), 46. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2441154>
- Erken, F., & Atabek, N. (2016). Suriye haberlerinin Türkiye basınında çerçevesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, 78–98. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1956787>
- Esses, V. M., Mediano, S., & Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees. *Journal of Social Issues*, 69(3), 518–536.
- Gerhards, J., & Schäfer, M. S. (2018). Visual framing of the European refugee crisis: A comparative analysis of media coverage in five countries. *International Communication Gazette*, 80(5), 407–432.
- Kachybekova, F., & Pazarbaşı, B. (2024). Uluslararası medyada göçmen haberlerini çerçevelemek: Ukraynalı göçmenlerin medyada temsili. *Etkileşim*, 13, 168. Erişim adresi: <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.13.245>
- Lindström, L. (2016). *Framing of migration: A comparative study of newspaper coverage in Sweden and the UK* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Lund Üniversitesi, Siyasal Bilimler Bölümü. Erişim adresi: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=8907475&fileId=8912441>
- Matulić, I., & Škokić, V. (2024). Media discourses of the Ukrainian refugees during the war in Ukraine. University of Split. Erişim adresi: <https://doi.org/10.48188/so.5.5>
- Nelson, T., Clawson, R., & Oxley, Z. (1997). Media Framing of a Civil Liberties Conflict and Its Effect on Tolerance. *The American Political Science Review*, 567.
- Özarslan, H. (2007). *Çerçeveleme yaklaşımı açısından haber çerçevelerinin izler kitlesi düşünceleri üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Posos Devrani, A. E. (2017). Medyada “öteki”nin temsili: Etnik komediler. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 930. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/357916>
- Söğüt, F. (2019). Yeni medya ve temsil: İnternet gazeteciliğinde toplumsal cinsiyet kimliklerinin sunumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(93), 214. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/760510>
- Sunata, U., & Yıldız, E. (2018). Representation of Syrian refugees in the Turkish media. *Journal of Applied Journalism & Media Studies*, 7(1), 134. Erişim adresi: https://doi.org/10.1386/ajms.7.1.129_1
- Şan, M. K., & Yılmaz Altun, Ö. (2023). Erving Goffman ve çerçeve analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 781. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2853741>
- Van Dijk, T. A. (2006a). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, 17(3), 359–383.
- Van Dijk, T. A. (2006b). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies*, 11(2), 117.
- Yamani, A. (2020). Gender Representations in Moroccan Print Advertising. *8th Mediterranean Interdisciplinary Forum on Social Sciences and Humanities, MIFS, 28–29 May Online Conference Proceedings*, 35.
- Yüksel, H., & Hiçdurmaz, Z. (2022). Mağduriyet, sosyal uyum ve eğitim hakkı ekseninde Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocuklar: Ulusal haberler üzerinden çözümleme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 938–960. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2251809>

- ABC News Australia. (2012, 15 Mayıs). *From high seas to HSC: A refugee success story* [Video]. YouTube. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=aUnnuPEJigo>
- Al Jazeera Centre for Studies. (2012, 19 Ocak). الثورات العربية والاستشراق عند إدوارد سعيد [Edward Said'e göre Arap Devrimleri ve Oryantalizm]. Erişim adresi: <https://studies.aljazeera.net/ar/issues/2012/01/2012119112638383380.html>
- Al Jazeera Media Studies Center. (2015, 23 Aralık). قضية اللاجئين في الخطاب الإعلامي الأوروبي: السياقات والأهداف [Avrupa medyasında mülteci meselesi: Bağlamlar ve amaçlar]. Erişim adresi: <https://studies.aljazeera.net/ar/mediastudies/2015/12/201512239408698397.html>
- Al Zubair, A. (2019, 11 Eylül). عندما يتماهى الإعلام مع خطاب اليمين المتطرف ضد المهاجرين [Medya, Aşırı Sağın Göçmen Karşıtı Söylemi ile Nasıl Özdeşleşiyor]. Al Jazeera Medya Enstitüsü. Erişim adresi: <https://institute.aljazeera.net/ar/ajr/article/895>
- Anadolu Ajansı. (2023, 18 Aralık). (مقابلة) “مجتمع الكراهية” المسموم ضد المهاجرين (مقابلة) [Medya dezenformasyonu: Göçmenlere karşı “nefret toplumu”nun zehirli silahı]. Anadolu Ajansı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/ar/-/التضليل-الإعلامي-التقارير/3120354-مقابلة-مهاجرين-مسموم-ضد-الكراهية-مجتمع-الكرهية>
- Cariola, L. A. (2025). Media Framing Fuels Refugee Stigma. *Psychology Today*. Erişim adresi: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/third-culture-and-migration-experiences/202507/media-framing-fuels-refugee-stigma>
- DW. (2022, Şubat 24). لماذا أصبح المغرب وجهة استقرار لبعض المهاجرين الأفارقة؟ [Neden Fas, bazı Afrikalı göçmenler için bir istikrar ve yerleşim ülkesi hâline geldi?]. DW. Erişim adresi: <https://www.dw.com/ar/a-60590402>
- Elliott, C., & Ben Ibrahim, N. (2021). دراسة يوروميد للهجرة 5: كيف تناولت وسائل الإعلام في الدول الأوروبية قضية الهجرة في 2020–2019؟ [Euromed Göç Çalışması 5: Avrupa ülkelerinde medyanın 2019–2020 yıllarında göçü nasıl ele aldığı]. ICMPD. Erişim adresi: https://www.icmpd.org/file/download/58544/file/Med%2520Study%2520Media%2520Narratives_AR_V3.pdf
- Haut-Commissariat au Plan. (2025, November 27). *Les résidents étrangers au Maroc: Analyse issue du RGPH de 2024*. Erişim adresi: https://www.hcp.ma/Les-residents-etrangers-au-Maroc-Analyse-issue-du-RGPH-de-2024-Novembre-2025_a4218.html
- Hespress. (2025, Mayıs 15). الأفارقة والجريمة.. دراسة تستعرض تمييز الهجرة في صحافة المغرب [Afrikalılar ve suç... Fas basınında göçün kalıplaştırılmasını inceleyen bir çalışma]. Erişim adresi: <https://www.hespress.com/-/الأفارقة-1559128-والجريمة-دراسة-تستعرض-تتم-1559128>
- Institut national de la statistique et des études économiques. (2026, 24 Nisan). *L'essentiel sur les immigrés et les étrangers*. Erişim adresi: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/3633212>
- Kuklenski, J. (2017). (Mis)Representation: Unraveling the narrative of immigrants as contemporary economic threats. *Humanity in Action*. Erişim adresi: https://humanityinaction.org/knowledge_detail/misrepresentation-unraveling-the-narrative-of-immigrants-as-contemporary-economic-threats/
- Media Portrayals of Minorities Project. (2025, Haziran 16). *Immigration Rhetoric Goes Dark: The rise of fear in coverage about migrants*. Erişim adresi: <https://www.mediaandminorities.org/immigration/>
- Murad, B. (2024, Ocak 10). Consequences of Misrepresentation. *Medium*. Erişim adresi: <https://medium.com/@lunaaster/we-are-all-profoundly-aware-of-the-power-media-has-procured-over-the-years-andthousands-of-91738c4272e2>
- Musée de l'histoire de l'immigration. (2022). *Since when has France been a land of immigration?* Erişim adresi: <https://www.histoire-immigration.fr/en/migration/since-when-has-france-been-a-land-of-immigration>
- Omrani, M. (2024, August 20). The framing process of the war on Gaza in Western media discourse. *Al Jazeera Centre for Studies*. Erişim adresi: <https://studies.aljazeera.net/ar/article/5999>
- Popović, H., Kardov, K., & Župarić-Iljić, D. (2022). *Media representations of migration: Discursive constructions of migrants, refugees and asylum seekers in Croatian media*. Office for Human Rights and Rights of National Minorities of the Government of the Republic of Croatia.
- Reuters. (2026, April 3). Morocco stopped fewer illegal migration attempts in 2025 as route shifts. *Reuters*. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/world/africa/morocco-stopped-fewer-illegal-migration-attempts-2025-route-shifts-2026-04-03/>
- Schneider-Strawczynski, S., & Valette, J. (2024). *Media coverage of immigration and the polarization of attitudes*. CEPII Working Paper No. 2024-01. Centre d'Études Prospectives et d'Informations Internationales. Erişim adresi: https://www.cepii.fr/PDF_PUB/wp/2024/wp2024-01.pdf
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2025). *International migrant stock 2024*. United Nations. Erişim adresi: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>
- Weyer, B. (2017). Hungary. In *How does the media on both sides of the Mediterranean report on migration?* Ethical Journalism Network. Erişim adresi: <https://ethicaljournalismnetwork.org/media-mediterranean-migration-hungary>

MEDYADA GAZZE SOYKIRIMININ SÖYLEMSEL İNŞASI: İSRİL ANLATISININ BENİMSENMESİNİN TEMELİNİ OLUŞTURAN SÖYLEMSEL VE EDITORYAL MEKANİZMALAR

Bassam Abuyounis*

ÖZ

Giriş ve Amaç: Uluslararası medyanın küresel kamuoyunun şekillenmesinde ve çatışmalar ile insani krizlere ilişkin kolektif algıların yönlendirilmesinde oynadığı rolün giderek artması, medya söyleminin incelenmesini daha da önemli hâle getirmektedir. Bu bağlamda medya söylemi, anlatıların inşa edilmesinde ve olayların yorumlanmasına yönelik çerçevelerin belirlenmesinde etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ekim 2023'ten bu yana Gazze Şeridi'nde yaşanan soykırımın uluslararası medyada ele alınış biçimi, medya kuruluşlarının nesnellik ve denge ilkelerine ne ölçüde bağlı kaldığına ilişkin yoğun tartışmaları beraberinde getirmiştir. Özellikle bazı uluslararası medya kuruluşlarının, Filistin anlatısına kıyasla İsrail anlatısına daha geniş yer verdiği yönündeki eleştiriler dikkat çekmiştir. Bu tartışmalardan hareketle çalışma, Gazze'deki soykırımın uluslararası medya kapsamını değerlendirmeyi; haber içeriklerinde öne çıkan baskın anlatıların niteliğini ve İsrail anlatısının olayların sunumunda ne ölçüde benimsendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, dijital platformlarda yayımlanan haber videoları ile seçilmiş uluslararası medya kuruluşlarının yayımladığı yazılı haberleri örneklem olarak ele almakta ve eleştirel söylem analizi yaklaşımından yararlanmaktadır.

Materyal ve Yöntem: Bu çalışma, olayların medyada temsil edilme biçimlerinin dilsel ve ideolojik boyutlarını ortaya koymak amacıyla eleştirel söylem analizi yaklaşımına dayanmaktadır. Araştırmanın materyalini, Gazze Şeridi'ndeki soykırıma ilişkin yazılı haber metinleri ile çeşitli uluslararası medya kuruluşlarının dijital platformlarında yayımlanan haber videolarından oluşan bir örneklem oluşturmaktadır. Bu materyaller; medya çerçeveleme örüntülerini, baskın anlatıların niteliğini, aktörlerin temsil edilme biçimlerini ve haber kaynaklarının dağılımını incelemek amacıyla analiz edilmiştir. Ayrıca analiz kapsamında, medya içeriklerinde Filistin anlatısına kıyasla İsrail anlatısına ne ölçüde daha fazla yer verildiği de değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, Gazze'deki olayların uluslararası medya kapsamı içerisinde temsil edilmesinde taraflar arasında belirgin bir eşitsizliğin bulunduğunu göstermektedir. İncelenen içeriklerde İsrail anlatısının, haberlerdeki görünürlük düzeyi, resmî kaynaklardan yapılan alıntılarının sıklığı ve olayların yorumlanmasında kullanılan temel çerçeve olarak benimsenmesi bakımından daha baskın bir konumda olduğu tespit edilmiştir. Analizler ayrıca terminoloji tercihleri ve medya çerçeveleme mekanizmalarının kullanımında önemli farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuş; bu durumun bazı anlatıların diğerleri aleyhine güçlendirilmesine katkı sağladığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, uluslararası medya kapsamının belirli bir bölümünün farklı bakış açılarını sunma konusunda yeterli dengeyi sağlayamadığını ve bunun da olayların ve aktörlerin medya söylemi içerisindeki temsil biçimlerine yansımaları göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları, Gazze'deki olayların uluslararası medya tarafından temsil edilme biçiminde taraflar arasında belirgin bir dengesizlik bulunduğunu ortaya koymaktadır. İsrail anlatısının haberlerde daha geniş yer bulması, resmî kaynaklara daha sık başvurulması ve olayların yorumlanmasında temel referans çerçevesi olarak kullanılması, bu dengesizliğin başlıca göstergeleri

* İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye, ar.am.nis29@gmail.com

olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında kullanılan terminoloji ve çerçeveleme stratejilerindeki farklılıklar, belirli anlatıların güçlendirilmesine ve alternatif anlatıların görece geri planda kalmasına yol açmıştır. Bu bulgular, uluslararası medya kuruluşlarının bir bölümünün olayları farklı perspektiflerden aktarma konusunda yeterli dengeyi sağlayamadığını ve bu durumun medya söylemi içerisinde aktörlerin ve olayların temsil edilme biçimlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazze Soykırımı, Uluslararası Medya, Medya Söylemi, Eleştirel Söylem Analizi, Medya Çerçeveleme, Haber Temsilleri, İsrail Anlatısı, Filistin Anlatısı, Haber Kaynakları, Medya Yanlılığı

ABSTRACT

Introduction and Purpose: The increasing role of international media in shaping global public opinion and influencing collective perceptions of conflicts and humanitarian crises has made the examination of media discourse more important than ever. In this context, media discourse emerges as a powerful instrument in the construction of narratives and the establishment of interpretive frameworks through which events are understood. The way the genocide in the Gaza Strip has been covered by international media since October 2023 has generated intense debate regarding the extent to which media organizations adhere to the principles of objectivity and balance. In particular, criticisms have drawn attention to the tendency of some international media outlets to provide greater visibility to the Israeli narrative than to the Palestinian narrative. Building on these debates, this study aims to evaluate international media coverage of the genocide in Gaza, identify the dominant narratives reflected in news content, and reveal the extent to which the Israeli narrative has been adopted in the presentation of events. To achieve this objective, the study examines a sample consisting of news videos published on digital platforms and written news reports produced by selected international media organizations, employing a critical discourse analysis approach.

Materials and Methods: This study is based on the critical discourse analysis approach in order to reveal the linguistic and ideological dimensions of media representations of events. The research material consists of a sample of written news texts concerning the genocide in the Gaza Strip, as well as news videos published on the digital platforms of various international media organizations. These materials were analyzed to examine media framing patterns, the nature of dominant narratives, the representation of actors, and the distribution of news sources. Furthermore, the analysis assessed the extent to which the Israeli narrative was given greater prominence than the Palestinian narrative within media content.

Findings: The findings indicate a significant imbalance in the representation of the parties involved in the events in Gaza within international media coverage. The Israeli narrative was found to occupy a more dominant position in terms of visibility, the frequency of references to official sources, and its adoption as the primary interpretive framework through which events were explained. The analysis also revealed important differences in terminological choices and the use of media framing mechanisms, contributing to the reinforcement of certain narratives at the expense of others. The results suggest that a considerable portion of international media coverage has failed to provide a balanced presentation of different perspectives, a situation that is reflected in the representation of both events and actors within media discourse.

Discussion and Conclusion: The results of the study demonstrate a clear imbalance in the way events in Gaza have been represented by international media. The broader visibility afforded to the Israeli narrative, the more frequent reliance on official sources, and the use of this narrative as the principal frame of reference in interpreting events emerge as the primary indicators of this imbalance. In addition, differences in terminology and framing strategies have contributed to the strengthening of certain narratives while relegating alternative narratives to a comparatively marginal position. These findings indicate that some international media organizations have been unable to maintain sufficient balance in presenting events from multiple perspectives, thereby directly influencing the representation of actors and events within media discourse.

Keywords: Gaza Genocide, International Media, Media Discourse, Critical Discourse Analysis, Media Framing, News Representation, Israeli Narrative, Palestinian Narrative, News Sources, Media Bias.

1. GİRİŞ

Uluslararası medyanın Gazze'deki gelişmeleri haberleştirme biçimi, özellikle işgalin yol açtığı sivil ölümlerin ve Gazze'nin altyapısına yönelik yıkımın yeterince görünür kılınmaması; haberlerde Hamas'ın temel sorumlu aktör olarak konumlandırılması, İsrail'in "meşru müdafaa hakkı" söyleminin benimsenmesi ve İsraili rehinelere daha yoğun biçimde odaklanması; bazı yayınlarda Filistinli aktörlerin sesine yer verilmemesi, Filistin'i destekleyen katılımcıların tartışma programlarında daha sınırlı temsil edilmesi ve Filistin yanlısı gazetecilerin görevlerinden uzaklaştırılması; ayrıca uluslararası hukuk bakımından savaş suçu kapsamında değerlendirilen bazı müdahalelerin yeterince sorgulanmaması ve İsrail'in eylemlerini meşrulaştıran haber söylemlerinin yeniden üretilmesi nedeniyle, medyanın denge, nesnellik ve mesleki bağımsızlık ilkelerine ne ölçüde bağlı kaldığı konusunda yoğun tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Bu tartışmalar, haber kaynaklarının dağılımındaki eşitsizliklerin, mağdurların temsil edilme biçimlerinin ve haberlerde tercih edilen terminolojinin eşitsiz medya temsillerinin üretilmesine katkı sağladığını ortaya koyan eleştirel literatür tarafından da desteklenmektedir. Bu çerçevede Gazze, yalnızca insani bir felaketin yaşandığı coğrafya değil; aynı zamanda uluslararası haber üretim mekanizmalarının, medya çerçeveleme stratejilerinin ve egemen söylemlerin görünür hâle geldiği önemli bir inceleme alanı niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, çeşitli uluslararası medya kuruluşlarında Gazze'deki soykırıma ilişkin haberlerin nasıl kurgulandığını ve kamuoyuna nasıl sunulduğunu inceleyerek uluslararası medya kapsamının çerçevelerini analiz etmektedir. Araştırma, medya kapsamının olayların tarafsız bir aktarımından ibaret olmadığı; aksine olayların seçildiği, belirli bakış açılarının öne çıkarıldığı ve yorumlayıcı çerçeveler içerisinde yeniden üretildiği seçici bir süreç olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu süreç, izleyicilerin algılarını ve gerçekliği anlamlandırma biçimlerini etkileyen belirli söylemsel bağlamlar içerisinde şekillenmektedir.

Bu doğrultuda çalışma, medya içeriklerinin nasıl yapılandırıldığını ve yönlendirildiğini açıklamak amacıyla temel kuramsal yaklaşım olarak medya çerçeveleme (media framing) kavramını esas almaktadır. Medya çerçeveleme yalnızca hangi bilgilerin aktarıldığını değil, aynı zamanda bu bilgilerin nasıl sunulduğunu, hangi unsurların öne çıkarıldığını ve hangilerinin geri planda bırakıldığını da belirlemektedir. Bu bağlamda araştırma, Gazze'deki soykırıma ilişkin olayların uluslararası medya söyleminde nasıl temsil edildiğini, özellikle mağdurların, faillerin ve olayların hangi anlam çerçeveleri içerisinde yeniden inşa edildiğini incelemektedir.

Çalışma ayrıca medya anlatıları kavramını, olaylara tutarlı bir anlam kazandıran temel yorumlayıcı yapılar olarak ele almaktadır. Bu kapsamda özellikle bazı uluslararası medya kuruluşlarının İsrail anlatısını yeniden üretme mekanizmalarına odaklanılmaktadır. Bu mekanizmalar; belirli haber kaynaklarına sistematik biçimde öncelik verilmesi, belirli kavram ve terminolojilerin tercih edilmesi ve çatışmayı belirli bir bakış açısıyla çerçeveleyen söylemsel stratejilerin kullanılması üzerinden değerlendirilmektedir.

Bunun yanı sıra araştırma, medya söyleminin şekillenmesinde belirleyici rol oynayan bazı söylemsel mekanizmaları da analiz etmektedir. Bunlardan ilki, belirli toplumsal grupların insanlık vasıflarını azaltan veya onları tam anlamıyla insan öznesi olmaktan uzaklaştıran temsil biçimlerini ifade eden **insanlıktan çıkarma (dehumanization)** yaklaşımıdır. Diğeri ise haber metinlerinde eylemin sorumlusunun dilsel olarak görünmez kılınmasını ya da arka plana itilmesini ifade eden **aktörün gizlenmesi (agent deletion)** mekanizmasıdır. Çalışma, özellikle şiddet olayları ve askerî operasyonların sunumunda bu söylemsel stratejilerin nasıl kullanıldığını incelemektedir.

Sonuç olarak araştırma, medya çerçevelerinin anlatılar ve söylemsel mekanizmalarla nasıl bütünleşerek olaylara ilişkin belirli temsil biçimleri ürettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu temsil biçimlerinin, uluslararası medya söyleminde çatışmaya ilişkin belirli anlamların inşa edilmesine katkı sağladığı ve buna bağlı olarak Gazze’de yaşananlara yönelik küresel kamuoyunun oluşumunu önemli ölçüde etkilediği değerlendirilmektedir.

2. ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

Bu çalışma, Gazze savaşının uluslararası medya kapsamını anlamak için analitik çerçeveyi oluşturan bir dizi teorik kavram üzerine kuruludur. Bu kavramlar şunlardır:

2.1. Medya Kapsama Çerçeveleri

Bu kavram, medyanın olaylar hakkında bilgi seçme, düzenleme ve sunma, izleyicinin anlama ve yorumlama açısını belirleme, belirli yönleri vurgulayarak ve başkalarını ihmal ederek ifade etmektedir.

2.2. Medya Anlatıları

Olayları belirli bağlamlar içinde yorumlamak ve örtülü veya açık ideolojik veya politik konumları yansıtan tutarlı bir anlayış oluşturmak için kullanılan söylemsel yapıları ifade etmektedir.

2.3. Anlatının Yeniden Üretimi

Medya söylemi içindeki çatışma aktörlerinin anlatılarını benimseme veya yeniden biçimlendirme sürecini ifade eder ve kapsama alanında belirli bir perspektifin sabitlenmesine yol açmaktadır.

2.4. Dehümanizasyon (İnsanlıktan Çıkarma)

Bireylerin ya da grupların, insanlıklarını azaltacak ya da temel insan niteliklerinden mahrum bırakacak şekilde, dil, imgeler ya da yorumlayıcı çerçeveler aracılığıyla temsil edilmesidir.

2.5. Aktörün gizlenmesi

Cümleleri eylemden kimin sorumlu olduğunu gizleyecek şekilde, özellikle de pasif sesi kullanmak veya konuyu silmek gibi şiddeti tanımlamakta ifade eden dilsel/söylemsel bir kavramdır.

2.6. Olayların Temsili

Sözcük dağarcığı seçimi, bağlam belirleme ve olaylar arasında nedensel ilişkiler kurma dahil olmak üzere medya söyleminde gerçeklerin sunulma şeklini ifade etmektedir.

3. KURAMSAL ALTYAPI

Silahlı çatışmanın uluslararası medya kapsamının analizi, medyanın anlam oluşturma ve olayların halkın algısını şekillendirmede kilit bir oyuncu olarak görüldüğü siyasi iletişim çalışmalarının kapsamına girmektedir. Bu bağlamda, Gazze'deki olayların uluslararası medyada yer alışı, baskın anlatıların doğası, kaynak seçme mekanizmaları ve gerçekleri tanımlamak için kullanılan dilsel kalıplarla ilgili derin araştırma sorunları ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası medya söylemindeki denge veya yanlılığın boyutunun sistematik bir bilimsel incelemesini gerektiren, anlatıların temsilde artan bir dengesizliğe işaret eden göstergeler bulunmaktadır.

Bu çalışma, uluslararası medyanın etkili kesimlerinin, Filistin anlatısının varlığını marjinalleştirmeye veya azaltmaya ek olarak, resmî İsrail kaynaklarına kapsamlı bir şekilde güvenmeyi ve onların anlatılarını yeniden üretmeyi içeren çoklu kalıplar aracılığıyla Gazze'deki olayların kapsamına ilişkin İsrail anlatısını benimseme eğilimi gösterdiği hipotezine dayanmaktadır. Çalışma ayrıca, bu eğilimin; yaşananların hukuki ve insani niteliği açısından "soykırım" olarak nitelendirilmesi tartışması ile açlık meselesinin ele alınışı gibi son derece hassas konularda da kendini gösterdiğini, bu konuların şüphecilik, çekince veya yeniden çerçeveleme ile karakterize edilen retorik kalıplar çerçevesinde sunulabildiğini ortaya koymaktadır.

Bu hipoteze dayanarak çalışma, uluslararası medya söyleminin yapısını; anlatı çerçevelerini yapıbozuma uğratarak, kaynak seçimi kalıplarını izleyerek ve haber kapsamında gerçekliğin nasıl

yeniden şekillendirildiğini ortaya koymak amacıyla kullanılan dil ve terminolojiyi inceleyerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu medya uygulamaları ile daha geniş siyasi ve kurumsal bağlamlar arasındaki ilişkiyi keşfetmeyi ve böylece medyanın çağdaş çatışmalar hakkında bilgi üretmedeki rolünün daha derin bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın inşası, temel teorik eksenlerin tanımlanmasıyla yapılmaktadır. İlk eksen, medya çerçeveleme teorisi (Framing Theory) ve gündem belirleme teorisi (Agenda-Setting) ile ilgili literatürü kapsamaktadır. Bu bölümde, önceki çalışmaların savaşlarda medya anlatılarının inşasını nasıl ele aldığı ve dil ile bakış açısı seçiminin izleyici algısını nasıl etkilediği gözden geçirilmektedir. İkinci eksen ise, propaganda modeli (Propaganda Modeli) gibi medya performansını siyasi ve ekonomik yapılara bağlayan eleştirel literatüre odaklanmaktadır. Özellikle 2003 Irak Savaşı ve Afganistan Savaşı gibi bağlamlarda Batı medyasını inceleyen çalışmalar, karşılaştırma açısından yararlı analitik emsaller sunmaktadır.

Üçüncü eksen, Filistin-İsrail çatışmasının medya kapsamına ilişkin çalışmalara odaklanmakta; her iki tarafın nasıl temsil edildiğini, kaynaklara güvenme kalıplarını ve terminolojinin kullanımını analiz etmektedir. Bu bağlamda, özellikle 2014 Gazze Savaşı gibi önemli olaylarda medya kapsamındaki zamansal değişimi izlemek ve bunu daha güncel kapsamlarla karşılaştırmak önem taşımaktadır. Dördüncü eksen ise, savaş aracı olarak soykırım ve açlık gibi kavramlar ile bunların medyada nasıl dolaşıma sokulduğu veya bunlardan nasıl kaçınıldığına ilişkin hukuki ve medya literatürünü kapsamaktadır.

4. GAZZE ŞERİDİ'NİN DEMOGRAFİK VE COĞRAFİ YAPISI

Gazze bölgesi'nin toplam alanı 365 km² olup uzunluğu 41 km ve genişliği 6-12 km olup tarihi Filistin alanının %1,33'ünü oluşturmaktadır.

Gazze Şeridi'nin nüfusu 7 Ekim 2023 itibarıyla yaklaşık 2,23 milyondur fakat soykırım nedeniyle yaklaşık 2,13 milyona düştü. Bu, Gazze Şeridi'ni Hong Kong'a benzer şekilde dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biri yapmıştır. (<https://www.unrwa.org/ar/careers/working-in-gaza>)

5. ULUSLARARASI HUKUKİ ÇERÇEVE

5.1. Soykırımın Tanımı

Soykırım uluslararası kabul görmüş bir suçtur. Bu terimin belirli bir yasal tanımı vardır ve ulusal, etnik, ırksal veya dini bir grubu tamamen veya kısmen yok etmek amacıyla işlenen belirli eylemleri ifade eder. Soykırım, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ne (1948) göre uluslararası bir suçtur. United States Holocaust Memorial Museum. (2024, September 25)

5.2. Uluslararası Bir Suç Olarak Soykırım

Holokost'tan sonra "soykırım" terimi, açıkça tanımlanmış bir uluslararası suç ifade eden hukuki bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. 9 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi olarak bilinen yazılı sözleşmeyi kabul etmiştir. Bu sözleşmenin kabulü, Raphael Lemkin'in yorulmak bilmeyen çabalarının bir sonucudur. 1950'lerin sonunda, 65'ten fazla Birleşmiş Milletler üyesi ülke bu sözleşmeyi imzalamıştı. Nisan 2022 itibarıyla ise 153 ülke sözleşmeyi onaylamıştır (bu, sözleşmenin hükümlerine uymayı kabul ettikleri anlamına gelmektedir). Sözleşme, soykırımı uluslararası bir suç olarak değerlendirmiştir. Bu, soykırımı ilişkin hukuki düzenlemelerin tüm devletler, hatta Sözleşme'yi onaylamayan devletler için dahi bağlayıcı olduğu anlamına gelmektedir. Soykırımın önlenmesi, Sözleşme'nin temel yükümlülüklerinden biridir. Ancak bu yükümlülüğün yerine getirilmesi, ülkelerin, kurumların ve bireylerin yüzleşmeye devam ettiği önemli bir zorluk olmayı sürdürmektedir. United States Holocaust Memorial Museum. (2024, September 25)

5.3. Savaşın Tanımı

Savaş, iki ya da daha fazla toplum arasındaki ilişkileri veya bir toplum içindeki güç ilişkilerini etkileyen örgütlü kolektif şiddet olgusudur. Savaş, "uluslararası insancıl hukuk" olarak da adlandırılan silahlı çatışma hukuku tarafından düzenlenmektedir. (Uluslararası İnsancıl Hukuk Sözlüğü, Médecins Sans Frontières (MSF))

5.4. Çatışmanın Tanımı

Uluslararası silahlı çatışma, savaş durumu taraflardan biri tarafından tanınmasa ve/veya silahlı kuvvet kullanımı tek taraflı olsa bile, iki veya daha fazla devlet arasında ilan edilen tüm savaşları ve diğer fiili silahlı çatışma durumlarını kapsamaktadır. (Bouchet-Saulnier, Françoise. İnsancıl Hukuk Uygulamalı Sözlüğü. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn, 2006)

5.5. Savaş suçunun tanımı

12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ciddi ihlalleri, bu sözleşmelerin ilgili hükümleri tarafından korunan kişi veya mallara karşı işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi birini ifade etmektedir. (Birleşmiş Milletler. (1998). Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, Madde 8)

5.6. Uluslararası medya

Uluslararası medya kavramı, bazıları medya alanına, bazıları ise siyaset, ekonomi, teknoloji ve diğer çeşitli düşünsel alanlara uzanan farklı kavramlarla örtüşen kavramlardan biridir. Bu kavram, biçimi ve araçları ne olursa olsun, medya faaliyetinin dünyanın farklı kıtalarına ve ülkelerine yayılmasını ifade eden coğrafi ölçütü de ilişkilidir. Bu ölçüt, medyanın uluslararası bir nitelik taşıyıp taşımadığını belirleyen ve onu yerel, ulusal veya bölgesel medya gibi diğer medya türlerinden ayıran temel standarttır.

Uluslararası medya kavramı, aynı zamanda çağdaş kavramlardan biridir. Özellikle geleneksel ve yeni medya türlerinin modern dönemde ortaya çıkmış olması nedeniyle, bu kavramın tarihsel derinliği oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte, bu kavramın en belirgin özelliği, kendisine yakın ve ilişkili diğer kavramlarla örtüşmesidir. Özellikle siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, jeopolitik, uluslararası ekonomi ile iletişim ve bilgi teknolojileri alanlarındaki kavramlarla yakın bir ilişki içerisindedir. (Libya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 15 Haziran 2025)

6. ANALİZ YÖNTEMLERİ

Çalışma, televizyon röportajlarındaki haber metinlerini, medya söylemini ve anlatı oluşturma yöntemini (anlatı), soruların formülasyonunu, Filistinlilerin temsilini ve anlam üretim mekanizmalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Söylem çözümleme yönteminin seçimi için üç temel seçenek bulunmaktadır:

6.1. Eleştirel Söylem Analizi (CDA)

Bu yaklaşım, Norman Fairclough, Teun A. van Dijk ve Ruth Wodak'ın çalışmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşım, kendisini söylemi tanımlamakla sınırlamaz; aksine söylem içindeki güç ilişkilerini, haber kapsamının arkasındaki ideolojiyi, önyargı ve temsil mekanizmalarını, "kurban" ve "aktör"ün nasıl inşa edildiğini, ayrıca meşruiyetin bir tarafa nasıl verildiğini ve diğer taraftan nasıl geri çekildiğini ortaya koymaya çalışır.

Gazze örneğinde ise Filistinlilerin ve İsraililerin nasıl tanımlandığı, Filistinli konuklara yöneltilen soruların niteliği, sorularda yer alan örtük varsayımlar, Filistinlilerden sürekli olarak kınama veya gerekçelendirme talep edilmesi ve kurbanın koşullu olarak tanınması incelenebilir. Ayrıca "terörizm", "kendini savunma", "insan kalkanları", "militanlar", "kayıplar" ve "kurbanlar" gibi terimlerin kullanım biçimi de analiz edilebilir.

6.2. Tarihsel Söylem Yaklaşımı (Discourse-Historical Approach – DHA)

Tarihsel Söylem Analizi, Ruth Wodak tarafından geliştirilen eleştirel söylem analizinin bir dalıdır. Sky News'in söylemini daha geniş Batı siyasi bağlamıyla ilişkilendirmek istiyorsak bu yaklaşım yararlıdır. Örneğin, teröre karşı savaş, Oryantalizm, İsrail ile Batılı ittifaklar ve sömürge mirası gibi unsurlar bu çerçevede analiz edilebilir.

6.3. Medya Röportajlarının Söylem Analizi (Media Interview Discourse Analysis).

Bu yaklaşım, kimin daha fazla konuştuğunu, kimin kimi boykot ettiğini, tartışma konusunu kimin belirlediğini, soruların nasıl formüle edildiğini ve konuklar üzerinde nasıl baskı kurulduğunu incelemektedir. Örnek olarak, "Gazze'de ne oldu?" diye sormak yerine konuğa "Neden Hamas'ı kınamıyorsunuz?" sorusunun yöneltilmesi verilebilir. Bu durumda programın konusu tamamen farklı bir hâl alır. Analiz, konuşma rollerinin dağılımını, Filistinlilerin dilsel temsilini, meşrulaştırma ve gayrimeşrulaştırma stratejilerini ortaya koymaya yönelir.

7. ANALİZ KATEGORİLERİ

Analiz kategorileri (Analitik Kategoriler) şu şekilde oluşturulabilir: Boyut, Göstergeler. Temsil: Filistin nasıl sunulmaktadır? "Öteki", tehdit veya kurban olarak mı temsil edilmektedir? Meşruiyet: İsrail'in eylemleri nasıl meşrulaştırılmaktadır? Delegation (Gayrimeşrulaştırma): Filistin anlatısı nasıl sorgulanmaktadır? Sorumluluk atfının oluşturulması: Şiddetin sorumluluğu kime atfedilmektedir? Soruların formülasyonu ve çerçeveleme: Konuğa yöneltilen soruların niteliği nasıldır? Boykot ve kesinti: Boykot ve söz kesme sayısı ile bunların kalıpları nelerdir? Sözcüksel seçimler: "İmha", "savaş", "çatışma", "çatışmalar" ve "kendini savunma" gibi terimler nasıl seçilmekte ve kullanılmaktadır?

8. ANALİZ EKSENLERİ

Araştırma makalesi, Gazze'deki soykırımın uluslararası kapsamına ilişkin medya söyleminin bir analizine dayanarak St. Sky News England ve TV Talk gibi uluslararası kanalların röportajlarını ve haber programlarını analiz edecektir. Analiz, sadece kronolojik sıraya değil, söylemsel eksenlere (Discourse Categories) dayanacaktır.

Analiz bölümü beş eksene ayrılacaktır:

8.1. Medya Söyleminin Analizi: Olayın İnşası ve Açıklanması

Bu bölümde kanalın Gazze'de yaşananları nasıl açıkladığı analiz edilmektedir. "Savaş", "çatışma", "yüzleşme", "kendini savunma" ve "soykırım" gibi terimlerin kullanılıp kullanılmadığı incelenmektedir. En sık tekrarlanan kelimelerin neler olduğu ve terminoloji seçiminin izleyicinin olayı anlamlandırmasını nasıl etkilediği değerlendirilmektedir.

8.2. Aktörlerin Temsili

Bu bölüm, söylem çözümlemesinin en önemli bölümlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Bu kapsamda şu sorular ele alınmaktadır: Filistin nasıl temsil edilmektedir? İsrail nasıl temsil edilmektedir? Kim kurban olarak sunulmaktadır? Kim aktör veya yetkili olarak sunulmaktadır? Kime ahlaki ve siyasi meşruiyet verilmektedir?

Bu bölümde **Otherring (Ötekileştirme)** kavramı kullanılabilir. Ayrıca mağdur, terörist, sivil, savaşçı ve tanık gibi temsil biçimleri incelenmektedir.

8.3. Yayıncıların Filistinli Konuklara Yönelttiği Soruların Analizi

Bu bölümde Filistinli konuklar çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır.

Soruların niteliği ve soruların içerdiği varsayımlar incelenmektedir. Suçlayıcı sorular, savunmaya yönelten sorular ve kanıt yükünü Filistinli konuğa aktaran sorular analiz edilmektedir.

Örneğin, "Hastaneler neden bombalandı?" sorusu yerine " Hamas'ı kınıyor musunuz?" sorusunun yöneltilmesi durumunda, tartışmanın odağı olayın kendisinden konuşan ahlaki tutumunun sınanmasına kaymaktadır. Bu durum, önemli bir retorik uygulama türü olarak değerlendirilmektedir.

8.4. Meşrulaştırma ve Gayrimeşrulaştırma Stratejileri (Legitimation ve Delegitimation)

Bu bölümde belirli bir tarafın eylemlerine nasıl meşruiyet kazandırıldığı incelenmektedir.

Örneğin; "kendini savunma hakkı", "terörle mücadele" ve "ulusal güvenlik" gibi söylemler analiz edilmektedir.

Buna karşılık, karşı tarafın nasıl gayrimeşrulaştırıldığı; kullanılan açıklamalar, kaynak seçimi, uzman seçimi ve bağlam oluşturma süreçleri üzerinden değerlendirilmektedir.

8.5. Söylemsel Sessizlikler ve Dışlanan Sesler (Silences and Absences)

Bu bölümde şu sorular analiz edilmektedir: Hangi bilgilerden bahsedilmemektedir? Hangi sorular sorulmamaktadır? Dışlanan sesler kimlerdir? Hangi tarihsel bağlamlar yer almamaktadır? Söylenmeyenler, çoğu zaman söylenenler kadar önem taşımaktadır.

Bu bölümde analiz, Norman Fairclough'un eleştirel söylem analizi modeli temel alınarak üç düzeyde inşa edilecektir (Fairclough, N. (1995), ss. 1–30).

Seviye 1: Metin

Kelimeler, terimler, sorular ve başlıklar incelenmektedir.

Seviye 2: Retorik Uygulama

Kim konuşmaktadır? Kim programı sunmaktadır? Söylem nasıl yeniden üretilmektedir?

Seviye 3: Sosyal Uygulama

Söylem hangi siyasi veya ideolojik yapıya hizmet etmektedir? Daha geniş Batı bağlamıyla nasıl ilişkilendirilmektedir?

Bu kapsamda Gazze örneğinde olayın inşası ve açıklanması, aktörlerin temsili, yayıncıların Filistinli konuklara yönelttiği soruların analizi, meşrulaştırma ve gayrimeşrulaştırma stratejileri ile olmayan ve söylenmeyen sesler birlikte değerlendirilecektir.

Buradaki temel fikir, medya anlatısının (Narrative Construction) veya yorumlayıcı çerçevenin hâkimiyetinin (Frame Dominance) nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktır.

Bu eksen, olayların sunumunda kullanılan yorumlayıcı çerçeveleri, konuk ve kaynak seçim kalıplarını, Filistinli ve İsraili konuşmacılara yöneltilen soruların niteliğini ve alternatif anlatılar pahasına olayın belirli bir anlatısını yeniden üretmeye katkıda bulunan kelime ve terimlerin kullanımını analiz ederek, İsrail anlatısının medya kapsamındaki baskınlığının boyutunu incelemeye odaklanmaktadır.

Araştırma, medya söyleminde anlamların nasıl üretildiğini ve haber kapsamının rakip anlatılardan birine diğerlerine kıyasla daha fazla meşruiyet ve yorumlama alanı sağlayıp sağlamadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

9. İSRAİL ANLATISININ BENİMSENDİĞİNİ GÖSTEREN ANALİTİK GÖSTERGELER

Belirli bir anlatının benimsendiğini ortaya koyan göstergeler nelerdir? Bilimsel bir analiz çeşitli analitik göstergelere dayandırılabilir:

9.1. Kaynak Baskınlığı

En sık yer verilen konuklar kimlerdir? İsraili yetkililerin Filistinli temsilcilere oranı nedir? Kimler güvenilir kaynak olarak kabul edilmektedir?

Örneğin, resmî İsrail kaynaklarına yüksek sıklıkta başvurulması, bu kaynaklara olayla ilgili bilgi üretiminde merkezi bir konum verildiğini göstermektedir.

9.2. Yorumlayıcı Çerçevenin Hâkimiyeti (Frame Dominance)

Örneğin, haber kapsamı ağırlıklı olarak İsrail'in güvenliği, kendini savunma hakkı ve füze tehdidi üzerinde yoğunlaşıyor; buna karşılık kuşatma, işgal, yerleşimci sömürgecilik ve sivil kayıplara daha az yer veriliyorsa, bu durum belirli bir yorumlayıcı çerçevenin hâkimiyetine işaret etmektedir.

9.3. Sözcüksel Seçimlerin Analizi

Örneğin, "İsraili rehinelere" ile "Filistinli tutuklular"; " Hamas saldırısı" ile "İsrail askerî müdahalesi"; ya da "militanlar" ile "siviller" gibi sözcük tercihleri incelenmektedir.

Burada yalnızca kullanılan kelimeler değil, bu kelimelerin taşıdığı siyasal ve ahlaki anlamlar da analiz edilmektedir.

9.4. Soruların Analizi

Örneğin, yayıncının Filistinli konuğa Hamas'ı kınayıp kınamadığını sormasına karşın, İsraili konuğa sivillerin öldürülmesini kınayıp kınamadığının sorulmaması, retorik hesap verebilirlik açısından belirgin bir farklılığa işaret etmektedir.

Konuklara yöneltilen sorular, eşit olmayan retorik hesap verebilirlik kalıplarını ortaya koymaktadır. Filistinli konuşmacılardan sıklıkla Filistinli aktörlerin eylemlerini haklı çıkarmaları veya kınamaları istenirken, İsraili konuşmacılara olaylara ilişkin kendi anlatılarını benzer bir sorgulama veya kuşkuyla karşılaşmadan sunmaları için daha geniş bir alan tanınmaktadır.

9.5. Meşrulaştırma (Legitimation)

Belirli bir tarafın eylemlerine nasıl meşruiyet kazandırıldığı incelenmektedir.

Örneğin, "kendini savunma", "terörle mücadele" ve "güvenliği koruma hakkı" gibi söylemler aracılığıyla meşruiyetin nasıl üretildiği analiz edilmektedir.

Buna karşılık, diğer tarafın meşruiyetinin hangi söylemsel mekanizmalar aracılığıyla zayıflatıldığı veya ortadan kaldırıldığı da değerlendirilmektedir.

10. GAZZE KAPSAMINDA YAYINCI SÖYLEMİ VE EDITORYAL PRATİKLER

Yayıncı söylemi, haber üretim sürecinin önemli bir parçasıdır. Rolü yalnızca diyalogu yönetmek veya bilgi aktarmakla sınırlı değildir; aynı zamanda anlamların şekillendirilmesine, tartışma eksenlerinin yönlendirilmesine ve bazı konuların diğerleri pahasına öne çıkarılmasına katkıda bulunur. Sky News İngiltere ve BBC Arabic tarafından Gazze savaşı sırasında Filistinli konuklarla gerçekleştirilen röportajların analizi, diyalogun yönetilmesi ve medya anlatılarının oluşturulması sürecinde belirli editoryal eğilimleri yansıtan çeşitli retorik uygulamaların bulunduğunu göstermektedir.

Röportajlar, çok sayıda sorunun tartışılan olaydan ziyade Filistinli tarafla ilgili ön kabullere dayandığını göstermektedir. Birçok durumda tartışma, sivil kayıplar veya insani koşullar üzerine yoğunlaşmak yerine hızla Hamas'ın kınanmasına veya çatışmanın tırmanmasından Filistinli tarafların sorumlu tutulmasına ilişkin sorulara yönelmektedir. Bu durum, tartışmanın odağının askerî operasyonların sonuçları ve bunların insani etkilerinden uzaklaştırılarak Filistinli konuğun siyasi tutumuna kaydırıldığını göstermektedir.

Analiz ayrıca konuklara yönelik retorik hesap verebilirlik kalıplarında belirgin eşitsizlikler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Filistinli konuşmacılardan sıklıkla Filistinli aktörlerin eylemlerine ilişkin açıklama, gerekçelendirme veya kınama beklenirken, İsraili yetkililere ya da konuşmacılara yöneltilen sorular daha çok olayların yorumlanmasına veya siyasi boyutuna odaklanmaktadır. Bu eşitsizlik, medya röportajı içerisinde gerekçelendirme ve sorumluluk yükünün taraflar arasında eşit olmayan biçimde dağıtıldığı bir diyalog ortamı oluşturmaktadır.

Öte yandan, yayıncılar tarafından kullanılan sözcük dağarcığı da olaylara ilişkin belirli bir yorumlayıcı çerçevenin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. "İsrail'in güvenliği" ve "kendini savunma hakkı" gibi ifadelerin sık kullanılması, İsrail anlatısına olayları yorumlamada merkezi bir konum kazandırırken, Filistinli mağdurlara ilişkin anlatılar çoğunlukla olayların insani sonuçları bağlamında ele alınmakta ve daha geniş siyasi veya hukuki bağlamlarla yeterli düzeyde ilişkilendirilmemektedir. Eleştirel söylem analizi yaklaşımlarına göre bu tür dilsel tercihler tarafsız değildir; aksine izleyicide belirli anlamlandırma ve algılama biçimlerinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Röportajlar ayrıca çatışmanın tarihsel ve siyasi karmaşıklığını, yalnızca doğrudan askerî gelişmelere indirgeme yönünde belirgin bir eğilimi de ortaya koymaktadır. İşgal, abluka veya çatışmanın yapısal nedenleriyle ilgili konular, güvenlik ve askerî meselelerle aynı düzeyde görünürlük kazanmamaktadır. Bu durum, olayın kamuoyuna sunulduğu yorumlayıcı çerçevenin daralmasına yol açmaktadır.

Bu göstergeler ışığında, kanalın editoryal politikasının; röportajların yürütülmesi, soruların seçimi ve yorumlayıcı çerçevelerin oluşturulması süreçlerinde, Filistin anlatısına kıyasla İsrail anlatısına daha yüksek düzeyde retorik meşruiyet ve yorumlayıcı görünürlük sağlama eğiliminde olduğu söylenebilir.

Bu durum, mutlaka doğrudan veya açıkça ifade edilmiş bir önyargının bulunduğu anlamına gelmemektedir. Bunun yerine, medya pratiği içerisinde olayla ilgili rakip anlatılar arasında eşit olmayan bir dengenin yeniden üretilmesine katkıda bulunan tekrar eden kalıpların varlığına işaret etmektedir.

Eleştirel söylem analizi perspektifinden bakıldığında bu kalıplar, yalnızca editoryal tercihleri yansıtmakla kalmamakta; aynı zamanda medyanın gündelik söylemleri aracılığıyla yeniden ürettiği daha geniş siyasi ve kültürel yapılarla da ilişkilendirilmektedir.

Hamas lideri Usume Hamdan'ın, yayıncı Jim Sciutto tarafından Ağustos 2024'te CNN'de gerçekleştirilen röportajının analizi, Hamas'ın Gazze'deki sivillerin yaşadığı acılar konusundaki sorumluluğuna ilişkin soruların ardından röportajın gergin bir şekilde sona erdiğini göstermektedir (Sciutto, J. [@jimsciutto]. (2024, 16 Ağustos)).

10.1. Yayıncının Söylemsel Stratejilerinin Analizi

Yayıncının soruları, sorumluluk eksenine odaklanmaktadır. Örneğin: "Hamas sivillerin acı çekmesinin sorumluluğunu taşıyor mu?", "7 Ekim olaylarından pişman mısınız?", "Hamas savaşın sonuçlarının bir parçası mı?" gibi sorular yöneltilmektedir.

Bu sorular yalnızca bilgi edinmeye yönelik değildir; aynı zamanda tartışmanın odağını "İsrail Gazze'de ne yapıyor?" sorusundan "Hamas'ın mevcut durumdaki sorumluluğu nedir?" sorusuna kaydırmaktadır. Bu durum, medya çerçeveleme (Framing Analysis) yaklaşımı çerçevesinde (Goffman, E. (1974), ss. 21–39, 40–82), insani mağduriyet çerçevesinden siyasi ve ahlaki sorumluluk çerçevesine geçiş olarak yorumlanabilmektedir.

10.2. Usume Hamdan'ın Söylemsel Stratejileri

Hamdan, soruları doğrudan yanıtlamak yerine tartışmanın odağını Hamas'ın sorumluluğundan İsrail'in uzun yıllardır Filistinlilere yönelik eylemlerine ilişkin sorumluluğuna kaydırarak tartışmayı yeniden çerçevelemektedir (reframing).

Eleştirel söylem analizinde bu yaklaşım, cevabı basitçe reddetmekten ziyade "soru gündemini" değiştirme girişimi olarak değerlendirilmektedir. Hamdan, anlatının temel aktörünü Hamas'tan İsrail'e yeniden tanımlamakta ve soruların içerdiği örtük varsayımı kabul etmeyi reddetmektedir.

Burada makalede kullanılabilecek önemli bir nokta ortaya çıkmaktadır: **"Çatışma, cevap üzerinde değil; sorunun kendisinin tanımı üzerindeydi."**

10.3. Soruların Örtük Varsayımları

Norman Fairclough'un yaklaşımına göre bu soru, **önvarsayım (presupposition)** içeren bir söylem örneği olarak analiz edilebilir:

" Hamas sivillerin acı çekmesinin sorumluluğunu taşıyor mu?"

Bu soru, konuk cevap vermeden önce belirli bir düzeyde sorumluluğu varsaymaktadır. Bu nedenle Hamdan, soruyu tarafsız bir soru olarak değil, kabul etmediği yorumlayıcı bir çerçevenin parçası olarak değerlendirmektedir.

10.4. Röportajdaki Güç İlişkileri

Eleştirel medya çalışmalarına göre yayıncı kurumsal güce sahiptir. Çünkü soruları seçmekte, tartışmanın yönünü belirlemekte, konunun sözünü ne zaman keseceğine karar vermekte ve platformun sahibi olan medya kuruluşunu temsil etmektedir.

Hamdan ise bu otoriteye direnmeye çalışmaktadır. Bunu, soruların yorumlayıcı çerçevesini reddederek, yayın kuruluşunu İsrail anlatısını benimsemekle suçlayarak ve tartışmanın odağını Filistinli mağdurların yaşadıklarına kaydırarak gerçekleştirmektedir.

Bu nedenle söz konusu röportaj, yalnızca bir bilgi alışverişi değil, aynı zamanda bir **"anlatısal meşruiyet mücadelesi"** olarak tanımlanabilir.

10.5. Ötekileştirme Stratejileri

Filistinli bir konuşmacının, Filistinli kayıplardan söz edebilmesi için öncelikle şiddeti gerekçelendirmesi veya kınaması beklenmekte midir?

Bu tür sorular tek başına bir önyargıyı kanıtlamaz; ancak medya temsili çalışmalarında önemli analitik göstergeler olarak değerlendirilmektedir.

CNN ile Hamas lideri Usame Hamdan arasında gerçekleştirilen röportaj, saha gerçeklerinden ziyade sorumluluğun ve anlatısal meşruiyetin nasıl tanımlandığı üzerine kurulu retorik bir mücadeleyi ortaya koymaktadır. Yayıncı, Gazze'deki Filistinli sivillerin yaşadığı acılara ilişkin soruları Hamas'ın eylemleriyle ilişkilendiren yorumlayıcı bir çerçeve içerisinde yöneltmektedir. Buna karşılık Hamdan bu çerçeveyi reddetmekte ve yöneltilen soruların İsrail'in çatışmaya ilişkin bakış açısını benimsediğini ileri sürerek tartışmayı İsrail'in Filistinlilere yönelik şiddeti ve Filistinli mağdurlara ilişkin sorumluluğuna yönlendirmeye çalışmaktadır.

Bu etkileşim, iki rakip yorumlayıcı çerçeve arasındaki çatışmayı ortaya koymaktadır: Hamas'ın eylemlerine odaklanan **güvenlik sorumluluğu çerçevesi** ile İsrail'in Filistinlilere yönelik politikalarına odaklanan **yapısal şiddet çerçevesi**.

Röportaj aynı zamanda uluslararası televizyon röportajlarının doğasında bulunan güç ilişkilerini de yansıtmaktadır. Yayıncı tartışmanın konusunu belirleme yetkisine sahipken, konuk soruları yeniden çerçeveleyerek bu belirlemeye direnmeye çalışmaktadır. Eleştirel söylem analizi perspektifinden bakıldığında, röportajın önemi yalnızca verilen cevaplarda değil, aynı zamanda soruların nasıl kurulduğunda ve uluslararası medya alanında kabul edilebilir tartışmanın sınırlarının nasıl tanımlandığında da yatmaktadır.

11. BATI TELEVİZYON RÖPORTAJLARINDA FİLİSTİNLİ KONUKLARIN SÖYLEMSEL TEMSİLİ

Bu bölümde CNN, Sky News ve *Piers Morgan Uncensored* programlarında Filistinli konuklarla gerçekleştirilen televizyon röportajları eleştirel söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde incelenmektedir. Analiz yalnızca konukların verdikleri cevaplara değil; yayıncıların kullandıkları söyleme, soruların yapısına, tartışmanın nasıl yönlendirildiğine ve medya söylemi içerisinde anlamın hangi mekanizmalar aracılığıyla üretildiğine odaklanmaktadır. Böylece uluslararası televizyon röportajlarının yalnızca bilgi aktaran iletişim ortamları olmadığı; aynı zamanda medya anlatılarının, meşruiyet ilişkilerinin ve yorumlayıcı çerçevelerin yeniden üretildiği söylemsel alanlar olduğu ortaya konulmaktadır.

11.1. CNN'de Usume Hamdan Röportajının Eleştirel Söylem Analizi

CNN'de Usume Hamdan ile gerçekleştirilen röportaj, Gazze'deki gelişmelerin nasıl anlamlandırıldığına ilişkin iki farklı yorumlayıcı çerçevenin karşı karşıya geldiği önemli örneklerden biridir. Röportaj boyunca yayıncının yönelttiği sorular büyük ölçüde sorumluluk eksenine kurulmaktadır. " Hamas sivillerin acı çekmesinin sorumluluğunu taşıyor mu?", "7 Ekim olaylarından pişman mısınız?" ve " Hamas savaşın sonuçlarının bir parçası mı?" gibi sorular yalnızca bilgi edinmeye yönelik değildir. Tartışmanın odağını "İsrail Gazze'de ne yapıyor?" sorusundan " Hamas'ın mevcut durumdaki sorumluluğu nedir?" sorusuna taşımaktadır. Medya çerçeveleme yaklaşımı açısından bu durum, insani mağduriyet çerçevesinden siyasi ve ahlaki sorumluluk çerçevesine geçiş olarak değerlendirilebilmektedir.

Hamdan ise bu çerçeveyi kabul etmek yerine tartışmanın merkezini Hamas'ın sorumluluğundan İsrail'in uzun yıllara yayılan Filistin politikalarına kaydırmaktadır. Eleştirel söylem analizinde bu yaklaşım karşı çerçeveleme (counter-framing) olarak değerlendirilmektedir. Burada cevap reddedilmemekte; sorunun dayandığı yorumlayıcı çerçeve reddedilmektedir. Böylece anlatının temel aktörü Hamas olmaktan çıkarılarak İsrail yeniden merkezî aktör olarak tanımlanmaktadır.

Norman Fairclough'un önvarsayım (presupposition) kavramı açısından bakıldığında " Hamas sivillerin acı çekmesinin sorumluluğunu taşıyor mu?" sorusu, cevaptan önce belirli bir sorumluluğu varsaymaktadır. Bu nedenle Hamdan soruyu tarafsız bir soru olarak değil, kabul etmediği yorumlayıcı bir çerçevenin parçası olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla çatışma, cevap üzerinde değil; sorunun nasıl tanımlandığı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Röportaj aynı zamanda belirgin güç ilişkilerini de ortaya koymaktadır. Yayıncı; soruları seçen, tartışmanın yönünü belirleyen, konuşmacının sözünü kesebilen ve programın ritmini kontrol eden kurumsal aktördür. Hamdan ise bu güce soruların çerçevesini reddederek, yayın kuruluşunu İsrail anlatısını benimsemekle eleştirerek ve tartışmayı yeniden Filistinli mağdurların yaşadıklarına yönlendirerek direnmektedir. Bu nedenle röportaj yalnızca bir bilgi alışverişi değil, aynı zamanda anlatsal meşruiyet mücadelesidir.

Bu röportaj ötekileştirme mekanizmalarının incelenmesi bakımından da önem taşımaktadır. Filistinli konuşmacının Filistinli kayıplardan söz edebilmesi için önce Hamas'ı kınaması veya şiddeti reddetmesi beklenmektedir. Bu durum tek başına önyargıyı kanıtlamasa da medya temsili çalışmalarında önemli bir analitik gösterge olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak CNN röportajı, saha gerçeklerinden çok anlatsal meşruiyet mücadelesini görünür kılan ve iki rakip yorumlayıcı çerçevenin karşı karşıya geldiği söylemsel bir alan oluşturmaktadır.

11.2. Piers Morgan–Husam Zomlot Röportajının Eleştirel Söylem Analizi

Piers Morgan ile Husam Zomlot arasında gerçekleştirilen röportaj, Gazze savaşının nasıl yorumlanacağına ilişkin söylemsel mücadelenin en belirgin örneklerinden biridir. Röportaj boyunca Morgan'ın 7 Ekim saldırılarının kınanmasına ilişkin soruyu tekrar etmesi, eleştirel söylem analizi açısından yalnızca bilgi isteme amacı taşımamaktadır. Bu soru, konuşma hakkı elde edebilmek için yerine getirilmesi gereken ahlaki bir sınav niteliği kazanmaktadır. Böylece Filistinli konuşmacının mağdurlardan, kuşatmadan veya işgalden söz edebilmesi önce belirli bir siyasi pozisyonu açıklamasına bağlanmaktadır.

Morgan tartışmayı Hamas, terörizm ve 7 Ekim ekseninde sürdürmeye çalışırken Zomlot tartışmayı işgal, abluka, Filistinli siviller ve çatışmanın tarihsel bağlamına taşımaktadır. Bu durum karşı çerçeveleme stratejisinin belirgin bir örneğini oluşturmaktadır. Böylece iki taraf yalnızca olaylar hakkında değil, olayların hangi yorumlayıcı çerçeve içerisinde anlaşılması gerektiği konusunda da mücadele etmektedir.

Röportaj aynı zamanda ötekileştirme mekanizmalarını görünür hâle getirmektedir. Filistinli konuşmacı sürekli olarak kendisini ahlaken meşrulaştırmak zorunda bırakılmakta; medya söylemi Filistinli özneyi, konuşmadan önce masumiyetini kanıtlaması gereken "öteki" olarak yeniden

üretmektedir. Zomlot'un Hamas ile Filistin halkını birbirinden ayırma çabası da kolektif temsil mekanizmasının sorgulanması açısından dikkat çekmektedir.

Fairclough'un yaklaşımı doğrultusunda yayıncı; gündemi belirleyen, soruları seçen ve tartışmanın ritmini kontrol eden kurumsal aktördür. Zomlot ise bu kurumsal güce soruları yeniden tanımlayarak, karşı sorular yönelterek ve alternatif bir çerçeve oluşturarak direnmektedir. Sonuç olarak bu röportaj, yalnızca iki kişi arasındaki fikir ayrılığı değil; hangi anlatının uluslararası kamuoyu tarafından meşru kabul edileceğine ilişkin söylemsel bir mücadeleyi temsil etmektedir.

11.3. Piers Morgan–Ahmed Al-Naouq Röportajının Eleştirel Söylem Analizi

Ahmed Al-Naouq ile gerçekleştirilen röportaj, Batı medyasında Filistinli seslerin hangi söylemsel koşullar altında görünür olabildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Morgan tartışmayı 7 Ekim, Hamas, terörizm ve güvenlik ekseninde sürdürmeye çalışırken Al-Naouq çatışmayı işgal, sömürgecilik ve yapısal şiddet bağlamında yeniden tanımlamaktadır. Böylece tartışmanın odağı, güvenlik çerçevesinden tarihsel ve yapısal şiddet çerçevesine taşınmaktadır.

Röportaj boyunca Al-Naouq ailesinden çok sayıda kişiyi kaybettiğini anlatmasına rağmen tartışma tekrar tekrar Hamas ve 7 Ekim'e dönmektedir. Bu nedenle mağdurun insani deneyimi geri plana itilmekte, siyasi konumu ön plana çıkarılmaktadır. Böylece Filistinli mağduriyetin tanınması belirli siyasi açıklamalara bağlanmakta ve mağduriyet kendi başına yeterli görülmemektedir. Bu durum, "koşullu mağduriyet" olarak tanımlanabilecek söylemsel mekanizmanın önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

Al-Naouq ayrıca Yahudiliği İsrail devletinden ayırmaya çalışırken tartışma tekrar tekrar bu ayrımı sorgulayan güvenlik merkezli çerçeveye dönmektedir. Böylece röportaj, kimlik, temsil ve ötekileştirme süreçlerinin uluslararası medya söylemi içerisinde nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Sonuç olarak bu röportaj, Batı televizyonlarında Filistinli seslerin yalnızca kendi deneyimlerini anlatmakla kalmayıp aynı zamanda kendilerine yöneltilen baskın söylemsel çerçevelere direnmek zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır.

11.4. Röportajlardaki Ortak Söylemsel Örüntüler

İncelenen tüm röportajlar birlikte değerlendirildiğinde ortak söylemsel mekanizmalar ortaya çıkmaktadır. Bunların başında mağdurun sorgulanması gelmektedir. Filistinli konuşmacılar yaşadıkları acıları anlatmadan önce siyasi pozisyonlarını açıklamak veya belirli eylemleri kınamak durumunda bırakılmaktadır. Buna bağlı olarak Filistinli mağduriyetin tanınması çoğu zaman belirli siyasi açıklamalara bağlanmakta; böylece mağduriyet koşullu bir nitelik kazanmaktadır.

Röportajlarda güvenlik, terörizm ve kendini savunma çerçevelerinin insani çerçevelere göre daha baskın olduğu görülmektedir. Buna karşılık işgal, abluka, sömürgecilik ve çatışmanın tarihsel bağlamı çoğu zaman sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Bu durum olayların tarihsel bağlamından kopararak güvenlik merkezli bir yorumlayıcı çerçeve içerisinde sunulmasına yol açmaktadır.

Filistinli konuklar ise bu baskın çerçeveye karşı karşı çerçeveleme stratejileri geliştirerek tartışmayı tarihsel bağlama, yapısal şiddete ve Filistinli sivillerin yaşadıkları insani krizlere yönlendirmeye çalışmaktadır. Ancak yayıncıların soru tercihleri, kullanılan terminoloji, söz kesme pratikleri ve haber çerçeveleri uluslararası medya alanında hangi anlatıların daha görünür ve daha meşru kabul edildiğini belirleyen temel söylemsel mekanizmalar olarak öne çıkmaktadır.

Bu nedenle televizyon röportajları yalnızca bilgi aktarımının gerçekleştiği iletişim ortamları olarak değil; siyasal anlamın, meşruiyetin ve kamusal algının yeniden üretildiği söylemsel alanlar olarak değerlendirilmelidir.

11.5. BBC News'in El-Şifa Tıp Kompleksi Baskınına İlişkin Haberinin Eleştirel Söylem Analizi

El-Şifa Tıp Kompleksi'ne yönelik baskına ilişkin yayımlanan uluslararası medya içerikleri arasında, özellikle BBC News tarafından 15 Kasım 2023 tarihinde yayımlanan haber, söylem analizi açısından

önemli örneklerden biri olarak değerlendirilebilir (BBC News, 2023, 15 Kasım). Bu haber; askerî operasyonun tanımlanış biçimi, kullanılan bilgi kaynakları, İsrail ve Filistin taraflarına ayrılan görünürlük düzeyi, haber anlatısının kurgulanma biçimi, hastanenin altında bulunduğu iddia edilen tünellerin sunumu ve bilgi savaşı (information warfare) bağlamında ayrıntılı olarak analiz edilebilir. Özellikle İsrail askerî söyleminde sıkça kullanılan "hassas ve hedefli operasyon" ifadesinin haber söylemi içerisinde nasıl yeniden üretildiğinin incelenmesi bakımından dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır.

BBC News'in El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin haberinin söylem analizi, özellikle uluslararası insancıl hukuk kapsamında özel koruma altında bulunan sivil hedeflere yönelik askerî operasyonların medyada nasıl temsil edildiğini incelemek açısından önemli bir örnek sunmaktadır. Haber yalnızca olaylara ilişkin bilgi aktarmamakta; aynı zamanda olayın niteliği, meşruiyeti ve taraflarına ilişkin kamuoyu algısının şekillenmesine katkıda bulunan çeşitli söylemsel mekanizmaları da ortaya koymaktadır.

İlk analiz düzeyinde, haberin olayı açıklarken büyük ölçüde İsrail ordusu ve İsrail hükümeti tarafından yapılan resmî açıklamalara dayandığı görülmektedir. Haberin başlangıcından itibaren askerî operasyon, Hamas'ın hastaneyi askerî amaçlarla kullandığı iddiası çerçevesinde sunulmaktadır. Böylece askerî söylem, olayın temel açıklama çerçevesi hâline gelirken; Filistinli veya insani kaynaklar daha sonra verilen karşı açıklamalar veya alternatif görüşler biçiminde sunulmaktadır. Eleştirel söylem analizi açısından bu durum, yalnızca teknik bir haber düzenleme tercihi değil; aynı zamanda "kaynak hiyerarşisi" olarak tanımlanan söylemsel yapının bir yansımasıdır. Bu yapı içerisinde resmî kurumlara gerçeği tanımlama ve tartışmanın referans çerçevesini belirleme konusunda daha yüksek bir otorite atfedilmektedir.

Haberde güvenlik çerçevelemesinin (security framing) belirgin biçimde öne çıktığı görülmektedir. El-Şifa Tıp Kompleksi, öncelikle hastaların, doktorların ve yerinden edilmiş sivillerin bulunduğu bir sağlık kurumu olarak değil; "askerî altyapı", "komuta merkezi" ve "tüneller" gibi güvenlik kavramlarıyla ilişkilendirilerek sunulmaktadır. Böylece haberin odağı, hastanenin insani işlevinden çok potansiyel askerî önemine yönelmektedir. Bu söylemsel dönüşüm, kamuoyunun zihninde sivil bir mekânın güvenlik tehdidi olarak yeniden tanımlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Bu çerçevede sözcük seçimi de önemli bir söylemsel işleve sahiptir. Haber yalnızca olayları aktarmamakta, aynı zamanda seçilen dil aracılığıyla olayların nasıl yorumlanacağını da yönlendirmektedir. "Hassas askerî operasyon" veya "hedefli baskın" gibi ifadeler; kontrollü, disiplinli ve tali zararların en aza indirildiği yönünde örtük anlamlar üretmektedir. Buna karşılık "hastaneye saldırı" veya "tıbbi tesise baskın" gibi ifadeler ise uluslararası insancıl hukuk, sivillerin korunması ve sağlık tesislerinin dokunulmazlığına ilişkin farklı çağrışımlar doğurmaktadır. Dolayısıyla sözcük seçimi yalnızca betimleyici bir unsur değil, aynı zamanda anlam üretimini yönlendiren söylemsel bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

Haberde kullanılan görsel materyaller de söylemsel yapının önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Hava görüntüleri, haritalar ve askerî görüntüler, haber anlatısını destekleyen görsel kanıtlar olarak sunulmaktadır. Bu durum, söz konusu iddiaların bağımsız biçimde doğrulanmadığı durumlarda dahi güvenlik söylemine görsel güvenilirlik kazandırmaktadır. Böylece izleyici yalnızca metinle değil; görüntü, sembol ve görsel efektlerden oluşan bütünleşik bir ikna sistemiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Haberdeki denge ilkesi değerlendirildiğinde, tarafsızlığın yalnızca farklı taraflara eşit süre verilmesiyle sınırlı olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda tarafların hangi söylemsel konum içerisinde sunulduğu da önem taşımaktadır. İsrail'in askerî açıklamaları çoğunlukla temel bilgi veya olgusal veri olarak aktarılırken, Filistin tarafının açıklamaları daha çok iddia, suçlama veya kişisel tanıklık biçiminde sunulmaktadır. Bu sunum farklılığı, doğrudan amaçlanmamış olsa bile, kaynakların güvenilirliği bakımından örtük bir hiyerarşi üretmektedir.

Daha geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde haber, uluslararası medyanın askerî eylemlerin sembolik meşruiyetinin inşasında oynadığı rolü de göstermektedir. Meşruiyet yalnızca siyasi veya

askerî kararlarla değil; bu kararları yorumlayan ve belirli kavramsal çerçeveler içerisinde yerleştiren medya söylemleri aracılığıyla da üretilmektedir. Hastaların ve yerinden edilmiş sivillerin durumundan önce hastane içerisindeki potansiyel güvenlik tehditlerine odaklanılması, kamuoyunun önceliklerinin yeniden düzenlenmesine katkıda bulunmakta; güvenlik söylemini insani söylemin önüne geçirmektedir.

Bu bulgular doğrultusunda BBC News'in El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin haberinin yalnızca saha olayını aktaran bir haber metni olmadığı, aynı zamanda kaynak seçimi, bilginin düzenleniş biçimi, kullanılan terminoloji ve görsel materyaller aracılığıyla olaya ilişkin belirli bir yorumlayıcı çerçevenin oluşturulmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu durum, savaş dönemlerinde medya söyleminin yalnızca gerçekliği yansıtan bir araç olmadığını; aynı zamanda gerçekliğin kamusal alandaki anlamını şekillendiren, güvenlik tehdidini, insani krizi, meşru eylemi ve hesap verebilirliği tanımlayan aktif bir söylemsel aktör olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu yönüyle El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin BBC News haberi, silahlı çatışmalar sırasında medya, güç ve anlam üretimi arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önemli bir örnek niteliği taşımaktadır.

Bu bölümün ardından Sky News ve diğer uluslararası medya kuruluşlarının aynı olaya ilişkin haberlerinin de benzer yöntemle analiz edilmesi ve ardından; **kaynak kullanımı, terminoloji tercihleri, çerçeveleme stratejileri, aktör temsili ve medya meşruiyeti** başlıkları altında karşılaştırmalı bir akademik tablo oluşturulması, söylem analizine dayalı doktora araştırmasının analitik gücünü önemli ölçüde artıracaktır.

12. ULUSLARARASI HABER METİNLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Uluslararası haber kuruluşları, savaş ve çatışma dönemlerinde yalnızca bilgi aktaran iletişim araçları değil, aynı zamanda olayların anlamlandırılma biçimini belirleyen önemli söylemsel aktörlerdir. Haber metinleri; kullanılan kaynaklar, tercih edilen terminoloji, olayların sunuluş biçimi, aktörlerin temsili ve görsel materyaller aracılığıyla belirli yorumlayıcı çerçeveler üretmekte ve böylece kamuoyunun çatışmaları algılama biçimini etkilemektedir. Bu nedenle savaş haberciliğinin incelenmesi, yalnızca haber içeriklerinin değerlendirilmesiyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda haberlerin hangi söylemsel mekanizmalar aracılığıyla inşa edildiğinin de analiz edilmesini gerektirmektedir.

Gazze'de yaşanan soykırım sürecinde El-Şifa Tıp Kompleksi baskını, Hind Rajab vakası ve uluslararası televizyon röportajları, uluslararası medya kuruluşlarının olayları nasıl çerçevelediğini ortaya koyan dikkat çekici örnekler sunmaktadır. Özellikle BBC News, The Guardian, Reuters, CNN ve diğer uluslararası medya kuruluşlarının haberleri; güvenlik söylemi, insani söylem, kaynak kullanımı, aktör temsili ve meşruiyet üretimi bakımından birbirinden farklı ancak belirli noktalarda ortaklaşan söylemsel özellikler göstermektedir.

12.1. El-Şifa Tıp Kompleksi Haberlerinin Söylem Analizi

El-Şifa Tıp Kompleksi'ne yönelik İsrail askerî operasyonu, Gazze savaşının uluslararası medyada en yoğun biçimde haberleştirilen olaylarından biridir. Hastanenin uluslararası insancıl hukuk kapsamında özel koruma altında bulunan bir sağlık kuruluşu olması ve İsrail tarafından öne sürülen "Hamas'ın hastaneyi askerî amaçlarla kullandığı" iddiaları, haber söylemlerinin oluşumunda belirleyici rol oynamıştır. Bu nedenle El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin haberler, uluslararası medyanın savaş dönemlerinde olayları hangi söylemsel çerçeveler içerisinde sunduğunu incelemek bakımından önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Bu bölümde BBC News ve The Guardian tarafından yayımlanan haberler karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Analiz; haberlerin dayandığı kaynaklar, kullanılan terminoloji, olayların hangi yorumlayıcı çerçeve içerisinde sunulduğu, aktörlerin nasıl temsil edildiği, görsel materyallerin söylemsel işlevi ve haber söylemi aracılığıyla üretilen meşruiyet mekanizmaları üzerinden yürütülmektedir. Böylece aynı olaya ilişkin iki farklı uluslararası medya kuruluşunun haber söylemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar eleştirel söylem analizi perspektifinden değerlendirilmektedir.

12.1.1. BBC News Haberinin Söylem Analizi

BBC News tarafından 15 Kasım 2023 tarihinde yayımlanan El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin haber, uluslararası medyanın silahlı çatışmalar sırasında olayları nasıl çerçevelediğini incelemek açısından önemli örneklerden biridir. Haber; askerî operasyonun tanımlanış biçimi, başvuru bilgi kaynakları, aktörlerin temsili, terminoloji tercihleri ve görsel materyallerin kullanımı bakımından eleştirel söylem analizi perspektifinden değerlendirildiğinde, haber söyleminin yalnızca bilgi aktarmadığı, aynı zamanda olayın anlamlandırılma biçimini de şekillendirdiği görülmektedir.

Haberin ilk dikkat çeken yönü, kaynak kullanımındaki hiyerarşik yapıdır. Metin, operasyonun gerekçelendirilmesini büyük ölçüde İsrail ordusu ve İsrail hükümeti tarafından yapılan resmî açıklamalar üzerinden kurmaktadır. Hastanenin Hamas tarafından askerî amaçlarla kullanıldığı, kompleksin altında tüneller bulunduğu ve operasyonun bu nedenle gerçekleştirildiği yönündeki açıklamalar, haber anlatısının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Buna karşılık Filistinli sağlık yetkililerinin, hastane yönetiminin ve uluslararası insani yardım kuruluşlarının açıklamaları daha sonraki aşamalarda, çoğunlukla karşı görüş veya itiraz niteliğinde sunulmaktadır. Böylece haber söylemi içerisinde resmî askerî kaynaklar temel referans noktası hâline gelirken, alternatif anlatılar ikincil bir konuma yerleştirilmektedir.

Bu yapı, eleştirel söylem analizinde "kaynak hiyerarşisi" olarak tanımlanan söylemsel mekanizmanın belirgin bir örneğini oluşturmaktadır. Haberin doğruluk zemini öncelikle resmî kurumların açıklamaları üzerine kurulmakta, diğer aktörlerin değerlendirmeleri ise bu çerçevenin ardından gelen tamamlayıcı unsurlar olarak konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla haber, yalnızca hangi bilgilerin verileceğini değil, hangi kaynakların güvenilir bilgi üreticisi olarak kabul edileceğini de söylemsel düzeyde belirlemektedir.

Haberde güvenlik çerçevesinin belirgin biçimde öne çıktığı görülmektedir. El-Şifa Tıp Kompleksi, öncelikle uluslararası insancıl hukuk kapsamında korunan bir sağlık kuruluşu olarak değil; "komuta merkezi", "askerî altyapı", "silah deposu" ve "tüneller" gibi güvenlik eksenli kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Böylece haberin odak noktası hastanenin sağlık hizmeti sunan sivil niteliğinden uzaklaşarak, potansiyel askerî işlevi üzerine kurulmaktadır. Bu söylemsel tercih, olayın insani boyutundan çok güvenlik boyutunun ön plana çıkmasına katkıda bulunmaktadır.

Sözcüksel tercihler de bu çerçeveyi destekleyen önemli unsurlardan biridir. Haberde "hassas askerî operasyon", "hedefli baskın" ve "operasyonel faaliyet" gibi ifadelerin tercih edilmesi, müdahalenin kontrollü, sınırlı ve meşru bir askerî faaliyet olarak algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Buna karşılık "hastaneye saldırı", "sağlık kuruluşunun hedef alınması" veya "tıbbi tesise yönelik askerî müdahale" gibi ifadelerin kullanılmaması, olayın uluslararası insancıl hukuk bağlamındaki olası sonuçlarını söylemsel olarak geri plana itmektedir. Bu nedenle terminoloji, yalnızca betimleyici bir unsur değil; aynı zamanda haberin yorumlayıcı çerçevesini kuran temel söylemsel araçlardan biri hâline gelmektedir.

Haberde kullanılan görsel materyaller de söylemsel yapının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Uydu görüntüleri, hava çekimleri, haritalar ve İsrail ordusu tarafından servis edilen görüntüler, güvenlik söylemini destekleyen görsel kanıtlar olarak sunulmaktadır. Buna karşılık hastane içerisindeki insani koşulları gösteren görüntüler daha sınırlı biçimde kullanılmaktadır. Böylece metin ile görsel anlatı birbirini tamamlayarak güvenlik eksenli yorumlayıcı çerçevenin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

12.1.2. The Guardian Haberinin Söylem Analizi

The Guardian tarafından El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin yayımlanan haber, BBC News'e kıyasla daha temkinli bir söylem yapısı ortaya koymaktadır. Haber metni, İsrail ordusunun hastanenin askerî amaçlarla kullanıldığına ilişkin iddialarını aktarmakla birlikte, bu iddiaların bağımsız kaynaklar tarafından doğrulanmadığını sık sık vurgulamaktadır. Böylece haber, resmî askerî açıklamaları

doğrudan yeniden üretmek yerine, doğrulanabilirlik sorununu haber anlatısının merkezine yerleştirmektedir.

Kaynak kullanımı bakımından The Guardian daha çeşitli bir söylemsel yapı sergilemektedir. Haberde İsrail ordusunun açıklamalarına yer verilmekle birlikte, Filistin Sağlık Bakanlığı'nın değerlendirmeleri, hastane personelinin tanıklıkları, uluslararası insani yardım kuruluşlarının açıklamaları ve Birleşmiş Milletler temsilcilerinin görüşleri de haber söylemine dâhil edilmektedir. Bu durum, farklı aktörlerin görünürlüğünü artırmakta ve haber anlatısının tek bir resmî kaynağa dayanmasını kısmen engellemektedir.

Bununla birlikte haber, güvenlik söylemini tamamen dışlamamaktadır. Hastanenin altında bulunduğu iddia edilen tüneller ve Hamas'ın sağlık tesislerini askerî amaçlarla kullandığı yönündeki İsrail açıklamaları haber içerisinde yer almaya devam etmektedir. Ancak bu iddialar çoğu zaman "İsrail'in iddiasına göre", "bağımsız olarak doğrulanamayan açıklamalar" veya "İsrail ordusunun ileri sürdüğü" gibi ifadelerle birlikte aktarılmaktadır. Böylece söylem içerisinde epistemik mesafe korunmakta ve haber kuruluşu, iddiaları doğrudan sahiplenmekten kaçınmaktadır.

The Guardian'ın söyleminde öne çıkan bir diğer unsur ise insani çerçevenin daha görünür olmasıdır. Haber metni yalnızca askerî operasyonun hedeflerini değil, aynı zamanda hastane içerisinde mahsur kalan sağlık çalışanlarını, tedavi bekleyen hastaları, yoğun bakım ünitelerindeki bebekleri ve yerinden edilmiş sivilleri de ayrıntılı biçimde konu edinmektedir. Böylece El-Şifa Tıp Kompleksi, yalnızca olası askerî faaliyetlerin gerçekleştiği bir mekân olarak değil, aynı zamanda büyük ölçekli bir insani krizin yaşandığı sağlık kurumu olarak temsil edilmektedir.

Terminoloji tercihleri de bu söylemsel farklılığı desteklemektedir. The Guardian, "operasyon" ve "baskın" gibi askerî ifadeleri kullanmakla birlikte, "kuşatma", "insani kriz", "sağlık sisteminin çöküşü", "sivil kayıplar" ve "uluslararası insancıl hukuk" gibi kavramlara da geniş yer vermektedir. Böylece haber söylemi güvenlik perspektifi ile insani perspektif arasında daha dengeli bir yapı kurmaya çalışmaktadır.

Haberde kullanılan görsel materyaller de bu yaklaşımı desteklemektedir. Askerî görüntülerin yanı sıra hastane koridorlarında bekleyen siviller, sağlık çalışanlarının müdahaleleri, yoğun bakım üniteleri ve tahliye edilmeyi bekleyen hastalar gibi insani boyutu öne çıkaran görüntüler haber anlatısına dâhil edilmektedir. Böylece görsel söylem, yalnızca askerî operasyonu belgeleyen bir araç olmaktan çıkarak insani sonuçları görünür kılan bir işleve de sahip olmaktadır.

12.1.3. Karşılaştırmalı Değerlendirme

BBC News ve The Guardian'ın El-Şifa Tıp Kompleksi'ne ilişkin haberleri karşılaştırıldığında, her iki kuruluşun aynı olayı farklı söylemsel çerçeveler içerisinde sunduğu görülmektedir. BBC News, haberlerini büyük ölçüde İsrail'in resmî açıklamaları ve güvenlik söylemi üzerine inşa ederken, The Guardian daha çeşitli kaynaklara yer vererek insani kriz ve uluslararası insancıl hukuk boyutunu daha görünür kılmaktadır. Bu farklılık; kaynak kullanımı, terminoloji tercihleri, aktörlerin temsili ve meşruiyet üretiminde belirginleşmektedir. Bununla birlikte her iki medya kuruluşu da İsrail'in resmî açıklamalarını haber söyleminin önemli bir bileşeni olarak kullanmakta ve çatışmayı ağırlıklı olarak güncel askerî gelişmeler ekseninde ele almaktadır. Sonuç olarak, iki haber kuruluşu farklı editoryal yaklaşımlar sergilese de, uluslararası medya söyleminde güvenlik merkezli çerçevenin belirgin ölçüde ortaklaştığı görülmektedir.

12.2. Hind Rajab Vakasının Söylem Analizi

Gazze'de altı yaşındaki Hind Rajab'ın İsrail saldırıları sırasında hayatını kaybetmesi, uluslararası medyada geniş yankı uyandıran olaylardan biri olmuştur. Bir otomobil içerisinde mahsur kalan Hind Rajab'ın yardım çağrıları, kendisine ulaşmaya çalışan sağlık görevlilerinin de saldırıda yaşamını yitirmesi ve olayın uluslararası kamuoyunda oluşturduğu tepki, bu vakayı yalnızca insani bir trajedi olmaktan çıkararak uluslararası medya söyleminin önemli inceleme alanlarından biri hâline getirmiştir.

Bu nedenle Hind Rajab vakası, savaş haberciliğinde aktör temsili, sorumluluk atfı, kaynak kullanımı ve insani söylemin inşası bakımından dikkat çekici örneklerden biridir.

12.2.1. Reuters Haberinin Söylem Analizi

Reuters'ın Hind Rajab vakasına ilişkin haberi, olayı kronolojik bir anlatı içerisinde aktarırken Filistin Kızılayı, aile üyeleri, sağlık ekipleri ve İsrail ordusu gibi farklı kaynaklara yer vererek doğrulanabilir bilgi ilkesini korumaya çalışmaktadır. Ancak haber, "iddia edildi", "bağımsız olarak doğrulanamadı" ve benzeri ihtiyatlı ifadeler ile edilgen dil kullanımı nedeniyle sorumluluğu doğrudan tanımlamaktan kaçınmakta ve faili söylemsel olarak arka planda bırakmaktadır. Buna rağmen Hind Rajab'ın yaşadığı trajedi ve insani boyut görünür kılınırken, olayın hukuki sorumluluğu ve uluslararası insancıl hukuk bağlamı sınırlı düzeyde ele alınmaktadır.

12.2.2. BBC News Haberinin Söylem Analizi

BBC News tarafından Hind Rajab vakasına ilişkin yayımlanan haber, Reuters'a benzer biçimde olayın kronolojik gelişimini aktarmaktadır. Bununla birlikte BBC'nin haber söyleminde güvenlik ve insani söylem arasında daha dengeli bir yapı kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Haberde Hind Rajab'ın yaşadığı trajedi ayrıntılı biçimde aktarılırken, İsrail ordusunun resmî açıklamalarına ve olayla ilgili yürütülen soruşturmalara da geniş yer verilmektedir.

Kaynak kullanımı bakımından BBC, aile bireylerinin açıklamalarını, Filistin Kızılayı'nın değerlendirmelerini ve İsrail ordusunun açıklamalarını aynı haber içerisinde birlikte sunmaktadır. Ancak haber söylemi incelendiğinde, resmî askerî açıklamaların doğruluk zemini oluşturduğu, diğer açıklamaların ise çoğu zaman bu söyleme verilen karşılıklar biçiminde yapılandırıldığı görülmektedir.

Terminoloji açısından BBC daha dikkatli bir dil kullanmaktadır. Olay "trajik ölüm", "çatışma sırasında yaşanan olay" ve "soruşturma konusu" gibi ifadelerle aktarılmakta; doğrudan suçlayıcı bir söylemden kaçınılmaktadır. Bu yaklaşım, gazetecilik tarafsızlığını koruma amacı taşımakla birlikte, olayın hukuki ve siyasi sorumluluğunun haber söylemi içerisinde sınırlı biçimde görünür olmasına neden olmaktadır. Haberde kullanılan görseller ise olayın insani boyutunu öne çıkarmaktadır. Hind Rajab'ın fotoğrafları, ailesinin açıklamaları ve sağlık ekiplerinin müdahalesine ilişkin görüntüler, haberin duygusal etkisini artıran söylemsel unsurlar olarak kullanılmaktadır. Böylece görsel anlatı, haber metninin insani yönünü güçlendiren tamamlayıcı bir işleve sahip olmaktadır.

12.2.3. Karşılaştırmalı Değerlendirme

Reuters ve BBC News'in Hind Rajab vakasına ilişkin haberleri karşılaştırıldığında, her iki kuruluşun da çoklu kaynak kullanımını ve doğrulanabilir bilgi ilkesini benimsediği; ancak söylemsel tercihleri bakımından farklılaştığı görülmektedir. Reuters daha teknik ve ihtiyatlı bir haber dili kullanarak sorumluluğu doğrudan tanımlamaktan kaçınırken, BBC News olayın insani boyutunu ve aile tanıklıklarını daha görünür kılan anlatısal bir çerçeve kurmaktadır. Buna karşın her iki haber kuruluşu da edilgen dil kullanımıyla faili söylemsel olarak arka planda bırakmakta, olayı büyük ölçüde bireysel bir trajedi olarak sunmakta ve çatışmanın tarihsel ile hukuki bağlamına sınırlı yer vermektedir. Bu durum, uluslararası haber söyleminde tarafsızlık iddiasının sorumluluk atfı ve olayın çerçevelenmesi üzerinde belirleyici bir söylemsel işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

12.3. Batı Televizyonu Röportajlarında Filistinli Konukların Söylemsel Temsili

Uluslararası televizyon röportajları, savaş dönemlerinde yalnızca bilgi aktarımının gerçekleştiği gazetecilik pratikleri değildir. Aynı zamanda çatışmanın hangi kavramsal çerçeveler içerisinde tartışılacağını belirleyen, belirli aktörlere görünürlük kazandırırken diğerlerini sınırlandırabilen söylemsel alanlar olarak işlev görmektedir. Bu nedenle televizyon röportajları, haber metinlerinden farklı olarak yalnızca kullanılan dilin değil; soruların yapısının, konuşma sırasının, söz kesme pratiklerinin, retorik stratejilerin ve güç ilişkilerinin birlikte analiz edilmesini gerektirmektedir.

Bu bölümde CNN'de Usume Hamdan, BBC'de Mustafa Barghouti ve Piers Morgan Uncensored programında Husam Zomlot ile Ahmed Al-Naouq'un katıldığı röportajlar eleştirel söylem analizi

yaklaşımı çerçevesinde incelenmektedir. Analiz; yayıncıların retorik stratejileri, soru kalıpları, yorumlayıcı çerçeveler, güç ilişkileri, aktör temsili, meşrulaştırma mekanizmaları ve ötekileştirme pratikleri üzerinden yürütülmektedir.

12.3.1. CNN'de Usame Hamdan Röportajının Söylem Analizi

CNN'de Usame Hamdan ile gerçekleştirilen röportaj, Gazze savaşının uluslararası medya söyleminde nasıl çerçevelendiğini gösteren önemli örneklerden biridir. Röportajda tartışmanın odağı, Gazze'deki insani krizden çok Hamas'ın siyasal ve ahlaki sorumluluğuna yöneltilmektedir. Yayıncının soruları büyük ölçüde Hamas'ın 7 Ekim saldırıları ve savaşın sonuçları karşısındaki sorumluluğu etrafında şekillenirken, böylece tartışma İsrail'in askerî operasyonlarından ziyade Hamas'ın eylemlerinin değerlendirilmesine kaymaktadır. Medya çerçeveleme kuramı açısından bu durum, söylemin insani mağduriyet ekseninden güvenlik ve sorumluluk eksenine taşındığını göstermektedir.

Hamdan ise bu çerçeveyi kabul etmek yerine, tartışmayı İsrail'in işgal politikaları, abluka uygulamaları ve Filistinli sivillere yönelik askerî operasyonları bağlamına taşıyarak karşı çerçeveleme stratejisi geliştirmektedir. Röportaj boyunca yöneltilen soruların belirli önvarsayımlar içerdiği, yayıncının tartışmanın sınırlarını belirleyen kurumsal bir güç konumunda bulunduğu ve Filistinli konuşmacının insani kayıplardan söz edebilmek için önce kendi siyasal meşruiyetini kanıtlamak zorunda bırakıldığı görülmektedir. Bu yönüyle röportaj, yalnızca bir televizyon söyleşi değil; güvenlik söylemi ile alternatif Filistin anlatısının karşı karşıya geldiği, meşruiyet ve anlam üretimi üzerine kurulu söylemsel bir mücadele alanı niteliği taşımaktadır.

12.3.2. BBC'de Mustafa Barghouti Röportajının Söylem Analizi

BBC'de Mustafa Barghouti ile gerçekleştirilen röportaj, uluslararası televizyon haberciliğinde söylemsel çerçevelerin nasıl kurulduğunu ortaya koyan dikkat çekici örneklerden biridir. Röportajda tartışma, Gazze'deki insani krizden çok Hamas'ın rolü ve güvenlik eksenini etrafında şekillenirken, yayıncının soruları büyük ölçüde 7 Ekim saldırıları ve Hamas'ın sorumluluğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık Barghouti, tartışmayı İsrail'in askerî operasyonları, abluka politikaları ve uluslararası hukuk ihlalleri bağlamına taşıyarak alternatif bir yorumlayıcı çerçeve oluşturmaya çalışmaktadır. Bu durum, röportajı iki farklı anlatının karşı karşıya geldiği söylemsel bir mücadele alanına dönüştürmektedir.

Eleştirel söylem analizi açısından değerlendirildiğinde, yayıncının soru tercihleri tartışmanın sınırlarını önceden belirlemekte ve Filistinli konuşmacıyı belirli siyasal tutumları açıklamaya yöneltirken, Gazze'deki insani yıkım ve yapısal sorunlar ikincil planda kalmaktadır. Barghouti'nin tarihsel bağlamı ve işgal politikalarını öne çıkarma çabası ise yayıncının güvenlik eksenli söylemiyle karşı karşıya gelmektedir. Bu yönüyle röportaj, editoryal tercihlerin aktör temsili, retorik hesap verebilirlik ve kamuoyunun çatışmayı anlamlandırma biçimi üzerinde belirleyici rol oynadığını gösteren önemli bir örnek niteliği taşımaktadır.

12.3.3. Piers Morgan Uncensored Programında Filistinli Konukların Söylem Analizi

Piers Morgan Uncensored programı, Gazze savaşına ilişkin uluslararası televizyon yayınlarında söylemsel çatışmanın en belirgin örneklerinden birini oluşturmaktadır. Programda tartışma büyük ölçüde 7 Ekim saldırıları ve Hamas'ın rolü etrafında şekillenirken, Filistinli konuklardan bu olaylara ilişkin tutumlarını açıklamaları veya saldırıları kınamaları beklenmektedir. Buna karşılık Husam Zomlot ve Ahmed Al-Naouq gibi konuklar, söylemi işgal, abluka, uluslararası hukuk ihlalleri ve Gazze'deki insani kriz eksenine taşımaya çalışarak yayıncının güvenlik merkezli çerçevesine alternatif bir anlatı geliştirmektedir.

Eleştirel söylem analizi açısından programın en dikkat çekici yönü, retorik hesap verebilirlikteki asimetridir. Filistinli konuşmacılar Hamas'ın eylemlerini açıklamak veya gerekçelendirmek durumunda bırakılırken, İsrail'in askerî operasyonları aynı yoğunlukta sorgulanmamaktadır. Benzer şekilde, yayıncı konuşma akışını güvenlik söylemi doğrultusunda yönlendirirken, "terörizm", "kendini savunma hakkı" ve "güvenlik tehdidi" gibi kavramlar tartışmanın merkezinde yer almakta; işgal, abluka ve soykırım gibi

kavramlar ise çoğunlukla Filistinli konukların söylemleri içerisinde görünür olmaktadır. Bu durum, Filistinli konuşmacıların yaşanan insani felaketi anlatabilmek için önce kendi siyasal meşruiyetlerini savunmak zorunda kaldıkları koşullu bir söylemsel yapıyı üretmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Piers Morgan Uncensored, farklı anlatıların ve yorumlayıcı çerçevelerin doğrudan karşı karşıya geldiği bir söylemsel mücadele alanı niteliğindedir. Program, uluslararası televizyon röportajlarının yalnızca bilgi aktarımına hizmet etmediğini; aynı zamanda meşruiyetin, sorumluluğun ve kamuoyunun çatışmayı algılama biçiminin editoryal tercihler, soru kalıpları ve retorik stratejiler aracılığıyla yeniden üretildiğini göstermektedir.

12.3.4. Karşılaştırmalı Değerlendirme

CNN, BBC ve Piers Morgan Uncensored programlarında gerçekleştirilen röportajlar birlikte değerlendirildiğinde, farklı yayın politikalarına sahip olmalarına rağmen belirli söylemsel örüntüler etrafında ortaklaştıkları görülmektedir. Bu örüntülerin başında güvenlik söyleminin baskınlığı gelmektedir. İncelenen röportajlarda tartışmanın odağı çoğu zaman Gazze'de yaşanan insani krizden ziyade Hamas'ın eylemleri, 7 Ekim saldırıları ve İsrail'in güvenlik politikaları etrafında şekillenmektedir. Böylece çatışmanın insani boyutu, güvenlik eksenli söylemin gölgesinde kalmaktadır.

İkinci ortak özellik, Filistinli konuşmacılara yöneltilen retorik beklentilerdir. İncelenen bütün röportajlarda Filistinli konuklardan belirli siyasal tutumlarını açıklamaları, Hamas'ın eylemlerini kınamaları veya Filistinli aktörlerin davranışlarını gerekçelendirmeleri beklenmektedir. Buna karşılık İsrail'in askerî uygulamaları aynı yoğunlukta sorgulanmamakta; bu durum retorik hesap verebilirlik bakımından belirgin bir asimetri oluşturmaktadır.

Üçüncü ortak özellik, tarihsel bağlamın sınırlı biçimde ele alınmasıdır. İşgal, abluka, yerleşim politikaları ve Filistin meselesinin tarihsel gelişimi çoğu zaman ikincil planda kalmakta; olaylar güncel güvenlik gelişmeleri üzerinden açıklanmaktadır. Böylece çatışmanın yapısal nedenleri yerine kısa vadeli askerî gelişmeler görünürlük kazanmaktadır.

İncelenen röportajların tamamında dikkat çeken bir diğer unsur ise karşı çerçeveleme stratejileridir. Filistinli konuşmacılar, yayıncıların kurduğu güvenlik merkezli söylemi kabul etmek yerine tartışmayı uluslararası hukuk, insan hakları, işgal politikaları ve sivillerin korunması gibi farklı kavramsal çerçeveler içerisine taşımaya çalışmaktadır. Böylece televizyon röportajları yalnızca farklı görüşlerin ifade edildiği iletişim ortamları olmaktan çıkmakta; rakip anlatıların meşruiyet mücadelesinin yürütüldüğü söylemsel alanlara dönüşmektedir.

Sonuç olarak CNN, BBC ve Piers Morgan Uncensored programları farklı editoryal geleneklere sahip olsalar da, söylemsel yapıları bakımından benzer özellikler sergilemektedir. Güvenlik söyleminin öncelik kazanması, Filistinli konuşmacılara yüklenen eşitsiz retorik sorumluluk, tarihsel bağlamın sınırlı görünürlüğü ve karşı çerçeveleme stratejileri, uluslararası televizyon haberciliğinde Gazze savaşının nasıl temsil edildiğini açıklayan temel söylemsel örüntüler olarak öne çıkmaktadır.

12.4. Uluslararası Haber Söyleminde Ortaya Çıkan Ortak Söylemsel Örüntüler

İncelenen haber metinleri ve televizyon röportajları birlikte değerlendirildiğinde, uluslararası medya kuruluşlarının farklı editoryal yaklaşımlar benimsemelerine rağmen belirli söylemsel örüntüler etrafında ortaklaştıkları görülmektedir. Bu örüntüler; kaynak hiyerarşisi, güvenlik merkezli çerçeveleme, terminoloji tercihleri, aktör temsili ve meşruiyet üretim mekanizmalarında belirginleşmektedir.

Analizler, haber söylemlerinde resmî İsrail kaynaklarının çoğunlukla temel referans noktası olarak konumlandırıldığını, buna karşılık Filistinli aktörlerin ve insani yardım kuruluşlarının açıklamalarının daha çok karşı görüş niteliğinde sunulduğunu göstermektedir. Benzer biçimde güvenlik söylemi, insani çerçevenin önüne geçmekte; kullanılan terminoloji ise olayların yorumlanma biçimini doğrudan etkilemektedir.

Televizyon röportajlarında ise Filistinli konuşmacılara yöneltilen soruların büyük ölçüde Hamas'ın eylemleri ve siyasal sorumluluk ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşılık işgal, abluka ve uluslararası insancıl hukuk gibi yapısal konular daha sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Filistinli konukların geliştirdiği karşı çerçeveleme stratejileri ise bu baskın güvenlik söylemine alternatif anlatılar üretmeye çalışmaktadır.

Bu bulgular, uluslararası medya söyleminin yalnızca olayları aktarmadığını; aynı zamanda hangi aktörlerin daha görünür olacağını, hangi anlatıların meşruiyet kazanacağını ve çatışmanın hangi yorumlayıcı çerçeveler içerisinde anlaşılacağını belirleyen söylemsel bir işlev üstlendiğini göstermektedir.

12.5. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde incelenen haber metinleri ve televizyon röportajları, uluslararası medyanın savaş dönemlerinde yalnızca bilgi aktaran bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda anlam ve meşruiyet üreten söylemsel bir aktör olarak işlev gördüğünü ortaya koymuştur. Kaynak seçimi, çerçeveleme stratejileri, terminoloji tercihleri ve aktör temsili, haber söyleminin temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma bulguları, farklı medya kuruluşlarının aynı olayı farklı biçimlerde haberleştirmelerine rağmen güvenlik merkezli söylemin belirgin bir ortaklık oluşturduğunu göstermektedir. Buna karşılık Filistinli aktörlerin geliştirdiği karşı çerçeveleme stratejileri, baskın anlatılara alternatif yorumlama biçimleri sunmaktadır.

Sonuç olarak uluslararası medya söylemi, çatışma dönemlerinde yalnızca olayları yansıtan bir araç değil; olayların nasıl anlaşılacağını ve kamuoyu tarafından nasıl değerlendirileceğini etkileyen önemli bir söylemsel üretim alanıdır.

SONUÇ

Çalışma kapsamındaki uluslararası medya söyleminin eleştirel söylem analizi sonuçları, aktörlerin ve mağdurların haber metinleri içerisindeki temsiliinde açık bir eşitsizliği yansıtan yinelenen söylemsel kalıpları ortaya koymuştur. Bu durum, haber üretimini yönlendiren siyasi ve ideolojik yapıların Gazze savaşıyla ilgili medya anlatısının şekillenmesindeki etkisini göstermektedir.

Analiz, birçok uluslararası medya kuruluşunun, İsraili aktöre olayları yorumlamak ve gerekçelendirmek için daha fazla alan tanırken, Filistin anlatısının görünürlüğünü azalttığını veya onu daha yüksek düzeyde şüphecilik ve doğrulama süreçlerine tabi tuttuğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar ayrıca, haberlerde Filistinli sivillerin öldürülmesinden söz edilirken sıklıkla edilgen çatılı ifadelerin kullanıldığını ve bunun doğrudan sorumluluğun belirsizleşmesine yol açtığını göstermektedir. Buna karşılık, İsraili mağdurlar söz konusu olduğunda fail çoğu durumda daha açık biçimde tanımlanmaktadır. Bu durum, medya söylemi içerisinde aktörlerin temsiliinde ve sorumluluğun dağıtımında belirgin bir eşitsizliğe işaret etmektedir.

Ayrıca analiz, İsrail askerî operasyonlarının çoğunlukla "kendini savunma" veya "güvenlik tehditlerine karşılık verme" çerçevesinde sunulduğunu; buna karşılık Filistinlilerin yaşadığı insani ve hukuki yıkımın yeterince görünür kılınmadığını ortaya koymuştur. Filistinlilerin yaşadığı acılar çoğu zaman sayılar, istatistikler ve maddi kayıplar çerçevesinde aktarılmış; devam eden soykırımın insani, sosyal ve kültürel boyutlarına yeterince yer verilmemiştir.

Bu yaklaşım, Filistin deneyimini tarihsel ve siyasal bağlamından koparılmış bir mağduriyet anlatısına indirgerken, uluslararası kamuoyunun krizin kökenlerini ve sömürgeci yapısını kavramasını da sınırlandırmaktadır. Ayrıca incelenen medya içeriklerinin önemli bir bölümünde, taraflar arasındaki askerî, siyasi ve insani güç dengesizliğine rağmen, her iki tarafın ahlaki ve siyasi açıdan eşdeğer biçimde sunulduğu görülmektedir. Bu durum, görünürde tarafsız bir söylem üretirken, haber üretimindeki yapısal önyargıların yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

Eleştirel söylem analizi perspektifinden bakıldığında çalışma, bazı medya metinlerinde Filistinlilerin dolaylı olarak şiddet, güvenlik tehdidi ve istikrarsızlıkla ilişkilendirilirken, İsrail'in güvenliği yeniden sağlamaya ve vatandaşlarını korumaya çalışan meşru bir siyasi aktör olarak temsil edildiğini ortaya koymuştur. Bu süreç, dilsel tercihler ile hangi seslerin görünür kılındığını, hangilerinin ise marjinalleştirildiğini belirleyen seçme, vurgulama ve dışlama mekanizmaları aracılığıyla daha da güçlenmektedir.

Araştırma ayrıca, resmî İsrail kaynaklarının haber metinlerinde yerel Filistin kaynaklarına ve bağımsız insan hakları kuruluşlarına kıyasla daha yüksek düzeyde görünürlük ve meşruiyet kazandığını göstermektedir. Bu durum, İsrail anlatısının anlam üretimi üzerinde daha güçlü bir etki kurmasına ve medya gündeminin önceliklerini belirlemesine olanak sağlamaktadır.

Bununla birlikte çalışma, uluslararası medya söyleminin tamamen homojen olmadığını; medya kuruluşları arasında insani ve hukuki çerçevelere verilen önem ile resmî anlatılara yönelik eleştirel yaklaşım düzeyi bakımından farklılıklar bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Ancak genel eğilim, medya ve çatışma çalışmaları literatüründe uzun süredir vurgulanan resmî kaynakların merkezileştirilmesi, aktör temsilindeki dengesizlik ve işgal ile yerleşimci sömürgecilik bağlamının marjinalleştirilmesi gibi söylemsel kalıpların devam ettiğini göstermektedir.

Sonuç olarak araştırma bulguları, Norman Fairclough ve Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizine ilişkin temel önermelerini desteklemektedir. Buna göre medya söylemi gerçekliği tarafsız biçimde yansıtan bir araç değil; onu egemen bilgi ve güç ilişkileri doğrultusunda yeniden üreten bir mekanizmadır. Bu nedenle Gazze savaşının uluslararası medyada temsili, yalnızca bilgi aktarımı olarak değil; mağdurların ve faillerin kamuoyu nezdindeki algısını şekillendiren, belirli siyasi anlatıları meşrulaştıran ve küresel kamuoyunun oluşumunu doğrudan etkileyen söylemsel bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- <https://www.unrwa.org/ar/careers/working-in-gaza>
- Bouchet-Saulnier, Françoise. (t.y.). Uluslararası insancıl hukuk sözlüğü. Médecins Sans Frontières (MSF). Erişim adresi: <https://ar.guide-humanitarian-law.org/content/article/5/hrb/>
- Bouchet-Saulnier, Françoise. İnsancıl Hukuk Uygulamalı Sözlüğü. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melâ'în, Madde 2006: Silahlı çatışma.
- Birleşmiş Milletler. (1998). Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, Madde 8: Savaş suçları. Erişim adresi: https://legal.un.org/icc/statute/99_corr/cstatute.htm
- Libya Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2025, 15 Haziran). Uluslararası medya tanımı. Erişim adresi: <https://lcss.gov.ly/articles/blog/post-1034/>
- Fairclough, N. (1995). Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language, ss. 1–30
- van Dijk, T. A. (1998). Ideology: A Multidisciplinary Approach, ss. 1–50
- van Dijk, T. A. (1998). Ideology: A multidisciplinary approach (pp. 1–25). London: Sage Publications.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2001). Methods of Critical Discourse Analysis, ss. 1–33
- Goffman, E. (1974). Frame analysis: An essay on the organization of experience (pp. 21–39, 40–82). New York: Harper & Row.
- Guardian News & Media. (2023, 15 Kasım). İsrail güçleri Gazze'deki El Şifa Hastanesi'ne giriyor – video haber. The Guardian. https://www.theguardian.com/world/video/2023/nov/15/israeli-forces-enter-al-shifa-hospital-in-gaza-video-report?utm_source=chatgpt.com
- Reuters. (2024, 16 Nisan). ABD, Gazze'de 6 yaşındaki çocuğun öldürülmesi hakkında İsrail'e soru yöneltecek, Dışişleri Bakanlığı açıkladı. Reuters. <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-query-israel-about-6-year-olds-killing-gaza-state-dept-says-2024-04-16/>
- Sciutto, J. [@jimsciutto]. (2024, 16 Ağustos). X (eski adıyla Twitter) paylaşımı. <https://x.com/jimsciutto/status/1824911792746725405>
- Piers Morgan Uncensored. (2023, 18 Ekim). Piers Morgan ile Husam Zomlot röportajı [Video]. YouTube. <https://youtu.be/GvDAra1VFNE>
- Piers Morgan Uncensored. (2023, 10 Ekim). İsrail-Hamas savaşı: Piers Morgan'ın Filistinli Mustafa Barghouti ile yaptığı röportaj ve çatışmaya ilişkin tartışma [Video]. YouTube. https://youtu.be/pzP4_7_6z2k
- BBC News. (2023, November 15). Israeli military enters Gaza's Al-Shifa hospital during ongoing operation. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67436154>
- United States Holocaust Memorial Museum. (2024, September 25). What is genocide? Holocaust Encyclopedia. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/what-is-genocide>
- Alnaouq, A., & Morgan, P. (2025, June 4). Interview with Ahmed Alnaouq [Video]. YouTube. <https://youtu.be/PbwUd3J10yU>
- Said, E. (1978). Orientalism, ss. 1–28